

DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 15

(2008–2009)

Om lov om dyrevelferd

Innhold

1	Innledning	7	2.2.4.1	Gjeldende rett	32
1.1	Proposisjonens hovedinnhold	7	2.2.4.2	Høringsnotatet	32
1.2	Bakgrunn for lovforslaget	9	2.2.4.3	Høringsinstansenes syn	32
1.3	Høring	10	2.2.4.4	Departementets vurdering og forslag	34
1.4	Lovutkastets intensjon og grunnlag	11	2.2.5	Krav om registrering eller tillatelse .	35
1.4.1	Innledning	11	2.2.5.1	Gjeldende rett	35
1.4.2	Enkelte nye bestemmelser	13	2.2.5.2	Høringsnotatet	35
1.5	Forholdet til annet regelverk	14	2.2.5.3	Høringsinstansenes syn	35
1.5.1	Norsk regelverk	14	2.2.5.4	Departementets vurdering og forslag	35
1.5.2	Nordisk rett	14	2.2.6	Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger	35
1.5.3	Europeisk rett	14	2.2.6.1	Gjeldende rett	35
1.5.4	Internasjonal rett	15	2.2.6.2	Høringsnotatet	35
1.6	Spesielt om viltlevende dyr	16	2.2.6.3	Høringsinstansenes syn	36
1.6.1	Høringsnotatet	16	2.2.6.4	Departementets vurdering og forslag	36
1.6.2	Høringsinstansenes syn	16	2.2.7	Medisinsk og kirurgisk behandling	37
1.6.3	Departementets vurdering og forslag	17	2.2.7.1	Gjeldende rett	37
2	Generelle motiver	18	2.2.7.2	Høringsnotatet	37
2.1	Formål og virkeområde	18	2.2.7.3	Høringsinstansenes syn	37
2.1.1	Formål	18	2.2.7.4	Departementets vurdering og forslag	39
2.1.1.1	Gjeldende rett	18	2.2.8	Merking av dyr	40
2.1.1.2	Høringsnotatet	18	2.2.8.1	Gjeldende rett	40
2.1.1.3	Høringsinstansenes syn	18	2.2.8.2	Høringsnotatet	40
2.1.1.4	Departementets vurdering og forslag	19	2.2.8.3	Høringsinstansenes syn	41
2.1.2	Virkeområde	19	2.2.8.4	Departementets vurdering og forslag	42
2.1.2.1	Gjeldende rett	19	2.2.9	Transport	42
2.1.2.2	Høringsnotatet	19	2.2.9.1	Gjeldende rett	42
2.1.2.3	Høringsinstansenes syn	20	2.2.9.2	Høringsnotatet	42
2.1.2.4	Departementets vurdering og forslag	21	2.2.9.3	Høringsinstansenes syn	42
2.2	Øvrige generelle bestemmelser	22	2.2.9.4	Departementets vurdering og forslag	43
2.2.1	Generelt om behandling av dyr	22	2.2.10	Avliving	43
2.2.1.1	Gjeldende rett	22	2.2.10.1	Gjeldende rett	43
2.2.1.2	Høringsnotatet	22	2.2.10.2	Høringsnotatet	43
2.2.1.3	Høringsinstansenes syn	22	2.2.10.3	Høringsinstansenes syn	43
2.2.1.4	Departementets vurdering og forslag	23	2.2.10.4	Departementets vurdering og forslag	45
2.2.2	Hjelpeplikt	24	2.2.11	Forsøk, undervisning og medisinsk virksomhet	46
2.2.2.1	Gjeldende rett	24	2.2.11.1	Gjeldende rett	46
2.2.2.2	Høringsnotatet	24	2.2.11.2	Høringsnotatet	46
2.2.2.3	Høringsinstansenes syn	24	2.2.11.3	Høringsinstansenes syn	46
2.2.2.4	Departementets vurdering og forslag	26	2.2.11.4	Departementets vurdering og forslag	47
2.2.3	Varsling	28	2.2.12	Særskilte forbud	48
2.2.3.1	Gjeldende rett	28	2.2.12.1	Gjeldende rett	48
2.2.3.2	Høringsnotatet	28	2.2.12.2	Høringsnotatet	48
2.2.3.3	Høringsinstansenes syn	28			
2.2.3.4	Departementets vurdering og forslag	30			
2.2.4	Kompetanse og ansvar	32			

2.2.12.3	Høringsinstansenes syn	48	2.3.1.1	Gjeldende rett	61
2.2.12.4	Departementets vurdering og forslag	50	2.3.1.2	Høringsnotatet	61
2.2.13	Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger	50	2.3.1.3	Høringsinstansenes syn	62
2.2.13.1	Gjeldende rett	50	2.3.1.4	Departementets vurdering og forslag	62
2.2.13.2	Høringsnotatet	51	2.3.2	Dyrs levemiljø	63
2.2.13.3	Høringsinstansenes syn	51	2.3.2.1	Gjeldende rett	63
2.2.13.4	Departementets vurdering og forslag	52	2.3.2.2	Høringsnotatet	63
2.2.14	Merking, presentasjon og reklame .	52	2.3.2.3	Høringsinstansenes syn	64
2.2.14.1	Gjeldende rett	52	2.3.2.4	Departementets vurdering og forslag	64
2.2.14.2	Høringsnotatet	52	2.3.3	Tilsyn og stell	65
2.2.14.3	Høringsinstansenes syn	52	2.3.3.1	Gjeldende rett	65
2.2.14.4	Departementets vurdering og forslag	53	2.3.3.2	Høringsnotatet	65
2.2.15	Sporbarhet	53	2.3.3.3	Høringsinstansenes syn	65
2.2.15.1	Gjeldende rett	53	2.3.3.4	Departementets vurdering og forslag	68
2.2.15.2	Høringsnotatet	53	2.3.4	Avl	69
2.2.15.3	Høringsinstansenes syn	53	2.3.4.1	Gjeldende rett	69
2.2.15.4	Departementets vurdering og forslag	53	2.3.4.2	Høringsnotatet	69
2.2.16	Omsetning m.v. av produkter fra dyr	53	2.3.4.3	Høringsinstansenes syn	69
2.2.16.1	Gjeldende rett	53	2.3.4.4	Departementets vurdering og forslag	70
2.2.16.2	Høringsnotatet	54	2.3.5	Trening, fremvisning og konkurranser	70
2.2.16.3	Høringsinstansenes syn	54	2.3.5.1	Høringsnotatet	71
2.2.16.4	Departementets vurdering og forslag	54	2.3.5.2	Høringsinstansenes syn	71
2.2.17	Adgang til sted, plikt til å yte bistand	55	2.3.5.3	Departementets vurdering og forslag	72
2.2.17.1	Gjeldende rett	55	2.3.6	Omsetning av dyr, ivaretagelse av andres dyr, m.v.	72
2.2.17.2	Høringsnotatet	55	2.3.6.1	Gjeldende rett	72
2.2.17.3	Høringsinstansenes syn	55	2.3.6.2	Høringsnotatet	72
2.2.17.4	Departementets vurdering og forslag	55	2.3.6.3	Høringsinstansenes syn	72
2.2.18	Opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak	56	2.3.6.4	Departementets vurdering og forslag	73
2.2.18.1	Gjeldende rett	56	2.3.7	Jakt, fangst og fiske på dyr som holdes	73
2.2.18.2	Høringsnotatet	56	2.3.7.1	Gjeldende rett	73
2.2.18.3	Høringsinstansenes syn	56	2.3.7.2	Høringsnotatet	73
2.2.18.4	Departementets vurdering og forslag	56	2.3.7.3	Høringsinstansenes syn	74
2.2.19	Jakt, fangst og fiske	57	2.3.7.4	Departementets vurdering og forslag	74
2.2.19.1	Gjeldende rett	57	2.3.8	Utsetting av dyr i naturen	74
2.2.19.2	Høringsnotatet	57	2.3.8.1	Gjeldende rett	74
2.2.19.3	Høringsinstansenes syn	57	2.3.8.2	Høringsnotatet	74
2.2.19.4	Departementets vurdering og forslag	58	2.3.8.3	Høringsinstansenes syn	75
2.2.20	Innfanging av viltlevende dyr	59	2.3.8.4	Departementets vurdering og forslag	75
2.2.20.1	Gjeldende rett	59	2.4	Administrative bestemmelser og sanksjoner	76
2.2.20.2	Høringsnotatet	59	2.4.1	Avgift og gebyr	76
2.2.20.3	Høringsinstansenes syn	59	2.4.1.1	Gjeldende rett	76
2.2.20.4	Departementets vurdering og forslag	60	2.4.1.2	Høringsnotatet	76
2.3	Særlige bestemmelser om dyrehold	61	2.4.1.3	Høringsinstansenes syn	76
2.3.1	Generelle vilkår for hold av dyr	61			

2.4.1.4	Departementets vurdering og forslag	76	2.4.7.4	Departementets vurdering og forslag	85
2.4.2	Tilsyn og vedtak samt særskilt kompensasjonsordning	77	2.4.8	Straff	85
2.4.2.1	Gjeldende rett	77	2.4.8.1	Gjeldende rett	85
2.4.2.2	Høringsnotatet	77	2.4.8.2	Høringsnotatet	85
2.4.2.3	Høringsinstansenes syn	77	2.4.8.3	Høringsinstansenes syn	86
2.4.2.4	Departementets vurdering og forslag	80	2.4.8.4	Departementets vurdering og forslag	88
2.4.3	Gjennomføring av pålegg, midlertidig forvaring av dyr m.v.	81	2.4.9	Forenklet forelegg	89
2.4.3.1	Gjeldende rett	81	2.4.9.1	Høringsnotatet	89
2.4.3.2	Høringsnotatet	81	2.4.9.2	Høringsinstansenes syn	89
2.4.3.3	Høringsinstansenes syn	81	2.4.9.3	Departementets vurdering og forslag	89
2.4.3.4	Departementets vurdering og forslag	82	2.5	Avsluttende bestemmelser	89
2.4.4	Forbud mot aktiviteter omfattet av loven	82	2.5.1	Gjennomføring og utfylling	89
2.4.4.1	Gjeldende rett	82	2.5.1.1	Gjeldende rett	89
2.4.4.2	Høringsnotatet	82	2.5.1.2	Høringsnotatet	89
2.4.4.3	Høringsinstansenes syn	82	2.5.1.3	Høringsinstansenes syn	89
2.4.4.4	Departementets vurdering og forslag	83	2.5.1.4	Departementets vurderinger	89
2.4.5	Overtredelsesgebyr	84	3	Økonomiske og administrative konsekvenser	91
2.4.5.1	Gjeldende rett	84	3.1	Avgifter og gebyr	91
2.4.5.2	Høringsnotatet	84	3.2	Økonomiske konsekvenser for dem bestemmelsene retter seg mot	91
2.4.5.3	Høringsinstansenes syn	84	3.3	Administrative konsekvenser	92
2.4.5.4	Departementets vurdering og forslag	84	4	Særskilte merknader til utkast til lov om dyrevelferd	93
2.4.6	Tvangsmulkt	84	4.1	Til lovforslagets kapittel I	
2.4.6.1	Gjeldende rett	84		Generelle bestemmelser	93
2.4.6.2	Høringsnotatet	84	4.2	Til lovforslagets kapittel II Særlige bestemmelser om dyrehold	107
2.4.6.3	Høringsinstansenes syn	84	4.3	Til lovforslagets kapittel III	
2.4.6.4	Departementets vurderinger og forslag	84		Administrative bestemmelser og sanksjoner	114
2.4.7	Etablering av dataregistre	84	4.4	Til lovforslagets kapittel IV	
2.4.7.1	Gjeldende rett	84		Avsluttende bestemmelser	119
2.4.7.2	Høringsnotatet	85			
2.4.7.3	Høringsinstansenes syn	85			
				Forslag til lov om dyrevelferd	121

DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 15

(2008–2009)

Om lov om dyrevelferd

*Tilråding fra Landbruks- og matdepartementet av 28. november 2008,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg)*

1 Innledning

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Landbruks- og matdepartementet legger med dette frem forslag til ny lov om dyrevelferd. Lovutkastet fremmes i samråd med Fiskeri- og kystdepartementet. Fiskeri- og kystdepartementet har forvaltningsansvaret for og vil ha myndighet etter loven når det gjelder velferden til akvatiske dyr og sjøpattedyr. Landbruks- og matdepartementet har forvaltningsansvaret for velferden til alle andre dyr og vil ha myndighet etter loven for så vidt gjelder disse.

Lovutkastet bygger i stor grad på ny kunnskap om dyrs evner og behov, og på utpekte mål i Stortingsmelding nr. 12 (2002–2003) Om dyrehold og dyrevelferd. Med den nye dyrevelferdsloven ønsker departementet bl.a. å presisere dyrs status og rettigheter. Bakgrunnen for lovforslaget er en betydelig utvikling i kunnskapen om dyrs evner og behov, kombinert med høye etiske mål for hvordan vi ønsker at dyr skal behandles i samfunnet. En vesentlig premiss for loven er anerkjennelsen av at dyr har egenverdi i tillegg til å ha nytteverdi for mennesket. Det er lagt vekt på at loven skal være en moderne lov som beskytter dyrene ut i fra faglig viten og med utgangspunkt i hva som er i dyrenes interesse. Lovutkastet angir generelle overordnede prinsipper for folks omgang med dyr, mens mer detaljerte bestemmelser til utfylling av loven vil bli nedfelt i forskrifter. Loven vil således gi hjem-

melsgrunnlag for eksisterende og fremtidige forskrifter på dyrevelferdsområdet.

Samtidig som lovforslaget angir standarder som legger til rette for god dyrevelferd i dag, skal den kunne tolkes i lys av samfunnets til enhver tid gjeldende etiske normer for dyrehold og på den måten være aktuell også i et lengre tidsperspektiv. Med dette lovforslaget markeres ønsket om å sette et godt eksempel for vern av dyrs interesser, også i internasjonal sammenheng.

Lovforslaget viderefører gjeldende lovs systematikk med en opplisting av hvilke dyreslag loven gjelder for. På grunnlag av nyere kunnskap gjøres enkelte justeringer i spekteret av hvilke dyr som omfattes. Prinsipielt nytt er imidlertid at loven gjøres gjeldende også for andre forhold enn det som gjelder menneskers direkte innflytelse på dyr, og som kan påvirke dyrevelferd og respekt for dyr. Dette innebærer at det også vil kunne stilles krav knyttet til produkter som stammer fra dyr.

Dyr som lider har behov for hjelp. Det er derfor viktig at alle har en plikt til å hjelpe dyr. For dyreeier pålegges et særskilt ansvar, mens det for andre uten særskilt tilknytning til dyret er en plikt til å hjelpe ut fra egne forutsetninger og den konkrete situasjonen. Ofte vil det å varsle eier eller offentlig myndighet være nok.

I tillegg innføres en allmenn plikt til å varsle Mattilsynet eller politiet der dyr lider. Svikt i tilsyn og stell forårsaker alt for ofte lidelser for dyr. Et av

målene med lovarbeidet har vært å legge til rette for at det kan iverksettes tiltak som hindrer utviklingen av slike hendelser. Tilsynsmyndigheten vil ikke alltid oppdage utviklingen av slike saker på et tidlig tidspunkt gjennom ordinært tilsyn. Det er derfor behov for at enhver har en plikt til å varsle tilsynet slik at uregelmessigheter kan fanges opp og at bekymringsmeldinger videreformidles på en slik måte at både eier og dyr kan underlegges en helhetlig oppfølging og hjelpes på tidligst mulig tidspunkt.

Enkelte yrkesgrupper er unntatt fra varslingsplikten i tilfeller der de er pålagt en yrkesmessig taushetsplikt. Dyrevelferdssaker er ofte sammensatt av både helserelaterte og sosiale aspekter i tillegg til de dyrevelferdsmessige sidene. Det er derfor nødvendig med et samarbeid mellom alle involverte parter, eksempelvis helsepersonell, dyrevelferdsmyndigheter og landbrukets eget organiserte nettverk. For å bidra til dette, foreslås det en endring i helsepersonelloven for å tydeliggjøre at helsepersonell på visse vilkår har rett til å varsle om dyrevernsaker.

Kunnskap er en forutsetning for god behandling av dyr, og det lovfestes et krav om nødvendig kompetanse for å ivareta dyrs behov.

Driftsformer og teknisk utstyr bør belaste dyrene minst mulig, og det innføres et krav om at nye driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger skal være utprøvd og funnet egnet ut fra hensynet til dyrevelferd før de tas i vanlig bruk.

Videre foreslås det et generelt forbud mot å gjøre operative inngrep eller fjerne kroppsdeler på dyr, med mindre det er nødvendig av helsemessige grunner. Dette skal likevel ikke være til hinder for forsvarlig merking, eller for kastring eller avhoring av dyrevelferdsmessig eller av andre særlige grunner.

Lovforslaget gir også hjemmel for å gi påbud eller forbud om merking av dyr, og til å kunne kreve registrering av merkede dyr. Dette vil være særlig relevant for kjæledyr.

Avliving av dyr må skje på en forsvarlig måte og ved hjelp av egnet utstyr. Dette gjelder både for dyr i dyrehold og ved avliving av viltlevende dyr. Krav om bedøving av dyr i dyrehold før eller samtidig med avlivingen presiseres.

Det er et ønske å styrke vektleggingen av dyrets interesse når det benyttes i forsøks- og undervisningssammenheng, og prinsippene om reduksjon, erstatning og forbedring i bruken av forsøksdyr i tråd med godt innarbeidede prinsipper innenfor forsøksvirksomhet er derfor innarbeidet i loven. I tillegg vil enkelte dyr som tidligere har falt utenfor deler av regelverket nå omfattes begre-

pet forsøksdyr og dermed bli omfattet av lovens bestemmelser.

Lovforslaget tydeliggjør dyreholders plikt til å beskytte dyr mot rovdyr og andre farer. Den vedtatte rovviltpolitikken vil i enkelte tilfeller kunne medføre behov for å pålegge gjennomføring av tiltak for å forhindre dyrelidelser grunnet fare for rovviltangrep på beitende husdyr. Det foreslås derfor å tydeliggjøre en hjemmel for Mattilsynet til å fatte vedtak om beiterestriksjoner for å beskytte husdyr mot rovvilt. Samtidig er det viktig å skape trygghet og forutsigbarhet for næringsdrivende som har beitedyr i områder der det kan forekomme rovvilt. Ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner som nedsanking av dyr eller forbud mot å slippe dyr på beite, foreslås det å gi dyreeier en rett til økonomisk kompensasjon. Kompensasjonen vil utbetales gjennom standardiserte satser. Nærmere bestemmelser om denne ordningen, inkludert vilkår for rett til kompensasjon og kompensasjonens størrelse, vil bli nedfelt i forskrift. Kompensasjonsordningen forutsettes utformet slik at den ikke motvirker insentivene til forebyggende tiltak og dyreeiers ansvar for å beskytte husdyr mot rovvilt.

I likhet med gjeldende dyrevernavlov omfatter lovforslaget viltlevende dyr. Viltlevende dyr som forvaltningsområde er i dag delt mellom flere departementer. Miljøverndepartementet har ansvar for bestandsforvaltning og viltets leveområder, mens dyrevelferd forvaltningsmessig er lagt til henholdsvis Landbruks- og matdepartementet for landdyr og Fiskeri- og kystdepartementet for akvatiske dyr og sjøpattedyr. Lovforslagets generelle prinsipper gjøres gjeldende for viltlevende dyr. Samtidig gis det hjemmel for å gi nærmere forskrifter om eksempelvis utøvelse av jakt, fangst og fiske, innfangning og håndtering av viltlevende dyr.

For mer effektivt å kunne forebygge gjentatte brudd på dyrevelferdslovgivningen og forhindre lidelser hos dyr, foreslås å innføre en rett for Mattilsynet til å fatte vedtak om forbud mot hold av og omgang med dyr. Slike vedtak vil kunne fattes overfor personer som grovt eller gjentatte ganger har brutt loven.

Mattilsynet foreslås lovfestet som tilsynsmyndighet på dyrevelferdsområdet. I tillegg foreslås det å lovfeste dyrevernemndene som en del av Mattilsynet med tilknytning til Mattilsynets lokalkontor. Kommunenes forslagsrett i forbindelse med oppnevning videreføres.

Enkelte bestemmelser foreslås unntatt fra straffesanksjonering. Samtidig innføres en mulighet for tilsynsmyndigheten til å utferdige overtredelses-

gebyr for rutinemessige og mindre alvorlige overtreidelser.

1.2 Bakgrunn for lovforslaget

Et utbredt moralsyn i Norge i dag er at man skal kunne holde og avlive dyr for viktige menneskelige hensyn. Samtidig mener de fleste at man ikke skal utsette dyr for vilkårlig, tankeløs eller formålsløs avlving. Det viktigste er imidlertid hvordan dyrene holdes og behandles mens de lever, at avlingen skjer skånsomt, og at formålet med den aktuelle aktiviteten lar seg forsvare som tilstrekkelig viktig. Tilstrekkelig store nyttehensyn for mennesker vil ofte medføre at dyret ikke får ivaretatt alle sine behov fullt ut. Likevel kan selv ikke gode formål legitimere en hvilken som helst bruk av dyr.

Det er på bakgrunn av forskning naturlig å anta at dyr kan sanse og føle eksempelvis sult, frykt, smerte, tilfredshet, glede og raseri. Hvorvidt dyr oppfatter smerte slik som mennesker, har vært sentralt i spørsmålet om mennesker har moralske forpliktelser overfor dyr. Smerte er som andre følelser subjektive, og kan derfor ikke måles direkte verken hos mennesker eller dyr. Sammenlignes anatomisk oppbygning av nervesystemet, effekt av å gi smertestillende medikamenter, og ikke minst dyrets evne til å lære å unngå situasjoner som tidligere har medført smerte, er det rimelig å konkludere med at i alle fall virveldyr og for eksempel blekksprut føler smerte. For andre virvelløse dyr er situasjonen atskillig mer uvis, og det er stor mangel på kunnskap på området.

Holdningsundersøkelser kan indikere en generell oppslutning om at en høy standard på dyrevelferden skal regnes som et kollektivt samfunnsgode som ikke er egnet for å reguleres av markedskreftene alene. Samtidig som større deler av befolkningen har fått en økt distanse til husdyrbruket, opplever både forvaltning og politikere mer påtrykk for å fokusere på dyrs velferd, blant annet gjennom bedre merkeordninger og sporing av produkter.

Gjeldende dyrevernavlov er fra 1974. Den er fragmentarisk og til dels meget detaljert. Samtidig har det skjedd store strukturendringer i norsk husdyrbruk siden loven ble vedtatt, og sentrale deler av norsk dyrehold er ikke nærmere regulert gjennom lovens materielle bestemmelser. Det har blitt færre husdyrbruk, mens besetningsstørrelsen har økt. Nye arter som struts og hjort er blitt en del av norsk husdyrbruk. Samtidig har oppdrett av fisk utviklet seg til en stor næring, og antall fisk i forsøk er i dag betydelig. Antallet familie- og hobbydyr

(inkludert sportsdyr) har økt, og vi har fått flere nye former for hold av familie- og hobbydyr.

Tilsvarende gjelder nye bruksområder og problemområder. Eksempel på det siste er hold av husdyr og tamrein i områder med store rovdyr. Den rettslige standarden i gjeldende lovs § 2 har gjort det mulig å ta høyde for nye aktiviteter overfor dyr, ny kunnskap og endrede holdninger i samfunnet, men brudd på standarden kan være vanskelig å håndheve og straffeforfølge. Det har derfor vært et klart behov for en nærmere regulering av nye bruksområder for dyr og en mer helhetlig og overordnet lov.

Samtidig har det skjedd en betydelig kunnskapsutvikling om dyrs evner og behov, og holdningen til vår omgang med og bruk av dyr har også endret seg. Befolkningen er generelt blitt mer opp-tatt av at dyr skal behandles godt. God dyrevelferd er først og fremst viktig av hensyn til dyrene selv, men er også et kollektivt samfunnsgode. Det publiseres et betydelig antall vitenskapelige artikler om dyrs evner og behov hvert år, og dyrevelferd har fått langt større betydning innen undervisning og forskning både nasjonalt og internasjonalt.

På bakgrunn av dette ble det ut fra et dyrevelferdsmessig og etisk synspunkt foretatt en bred gjennomgang og vurdering av alt dyrehold i Norge i St.meld. nr. 12 (2002-2003) Om dyrehold og dyrevelferd, heretter kalt dyrevelferdsmeldingen (www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/dok/regpubl/stmeld/20022003/Stmeld-nr-12-2002-2003.html?id=196533). Meldingen angir mål og tiltak for å bedre dyrevelferden i Norge. Et sentralt tiltak er en total gjennomgang av gjeldende dyrevernavlov. Følgende mål ble blant annet angitt for gjennomgangen av loven:

- en lov som i større grad gir overordnede rammer for god dyrevelferd,
- en presisering av dyrs status og rettigheter,
- å utrede nødvendige hjemler for mer effektivt å kunne forebygge tragedier som skyldes manglende tilsyn og stell,
- å utrede hjemler for en profesjonell dyrevernavforvaltning, og
- å presisere lovens virkeområde i forhold til dyrearter og foreta en grenseoppgang i forhold til andre lover.

Stortinget har gjennom sin behandling av dyrevelferdsmeldingen gitt sin tilslutning til dette, jf Innst.S. nr. 226 (2002-2003) (www.stortinget.no/inns/2002/inns-200203-226.html). På denne bakgrunn ble det ved utgangen av 2003 nedsatt en prosjektgruppe med mandat å gjennomgå gjeldende dyrevernavlov med sikte på en total revisjon av loven.

Prosjektgruppen har vært underlagt en styringsgruppe, og har knyttet til seg en bredt sammensatt referansegruppe. Gruppens arbeid ble videre bearbeidet i departementet før alminnelig høring.

1.3 Høring

Landbruks- og matdepartementet sendte på vegne av eget departement og Fiskeri- og kystdepartementet i november 2007 ut et høringsnotat med utkast til lov om dyrevelferd.

Utkastet ble sendt på høring til:

Departementene
Fylkesmennene
Direktoratet for naturforvaltning,
Fiskeridirektoratet
Forbrukerrådet
Forbrukerombudet
Havforskningsinstituttet (HI)
Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES)
Institutt for arktisk veterinærmedisin
Kommunenes Sentralforbund (KS)
Mattilsynet
Norges veterinærhøgskole (NVH)
NILF
Nasjonalt folkehelseinstitutt
NINA
NIVA
Norges Forskningsråd
Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL)
Reindriftsforvaltningen
Norske Samers Riksforbund
Rådet for dyreetikk (RDE)
Sametinget
Statens forurensningstilsyn (SFT)
Statens helsetilsyn
Statkorn
Sysselemanden på Svalbard
Toll- og avgiftsdirektoratet
Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB)
Universitetet i Bergen
Universitetet i Oslo
Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet (NTNU)
Universitetet i Tromsø
Utmærskommunenes Sammenslutning
Norsk polarinstitutt
VESO
Veterinærinstituttet (VI)
Veterinærmedisinsk rettsråd
Innovasjon Norge
Sintef Fiskeri og havbruk

Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT)
Eksportutvalget for fisk
Ullevål universitetssykehus
Rikshospitalet HF
Universitetssykehuset Nord-Norge HF
St. Olavs Hospital
Haukeland Universitetssykehus
Riksadvokaten
Vitenskapskomiteen for mattrygghet
Animalia
Norges Bondelag (NB)
Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS)
Debio
Fagsenteret for fjørfe
Geno
Gilde Norge BA
Helsetjenesten for storfe
TINE Norske Meierier
Helsetjenesten for svin ved Animalia
Helsetjenesten for sau ved Animalia
Helsetjenesten for geit
KOORIMP
Kjøttindustriens fellesforening
Kjøtt- og fjørfebransjens Landsforbund
KSL Matmerk
Norsk Fjørfeleg
Norsk hjorteavlforening
Norsk Kjøttfeavlslag
Norsk Sau- og geitavlslag (NSG)
Norsk Pelsdyravlslag
Norsvin
Norske Strutseoppdretteres forening
Nortura BA
Prior
FHL
FHL – Havbruk
Norges Fiskarlag
Norges Kystfiskarlag
Norges Skogeierforbund
Norske Fiskeoppdrettsutstyrs-produsenters Landsforening
Norske sjømatbedrifters landsforening
Brønnbåteiernes forening
Fiskehelseforeningen, v/ NIF
Norges råfisklag
Tine BA
Naturhistoriske Museer og botaniske hage
Zoologisk museum
Kristiansand Dyrepark ASA
Norske lakseelver
Norsk innlandsfiskelag
Norges grunneigar og sjølaksefiskarlag

Kultiveringsanleggenes forening
 Stiftelsen Norsk sjømatcenter
 Det Mosaiske Trossamfund i Oslo (DMT Oslo)
 Det Mosaiske Trossamfund i Trondheim (DMT Trondheim)
 Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO)
 Norsk senter for menneskerettigheter (SMR)
 Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL)
 Foreningen for hundeomplussing
 Foreningen for omplussing av dyr (FOD)
 Foreningen for omplussing av dyr i Trondheim
 Norges Hundekjørerforbund
 Norsk Huskattforening
 Norsk Kennelklubb
 Løiten Angora
 Norsk Kanin
 Det Norske Travelskap
 Norges Fjordhestlag
 Norsk Fjordhestsenter
 Norsk hestesenter
 Norsk Hesteeierforbund
 Norsk Islandshestforening
 Norsk Jockeyklubb
 Norges rytterforbund
 Norges Naturvernforbund
 Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF)
 Norsk Herpetologisk Forening
 Norsk Rasefjærfe Forbund
 Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr
 Norges zoohandlers bransjeforening
 Norske Tropefuglforeningers Landsforbund
 Norsk akvarieforbund
 Zoobransjens Etikkkutvalg
 Norsk rasedueforening
 Den Norske Veterinærforening (DNV)
 Den norske lægeforening
 Presteforeningen
 Advokatforeningen
 Norges Juristforbund
 Norsk Hjelpepleierforbund
 Norsk Sykepleierforbund
 Dyrevernalliansen
 Dyrebeskyttelsen Norge
 Dyrebeskyttelsen for Oslo og omegn
 Dyrebeskyttelsen Sandefjord/Larvik
 NOAH – for dyrs rettigheter (NOAH)
 Norges naturvernforbund
 Villmarksliv
 Miljøpartiet De Grønne
 WWF Verdens naturfond
 Miljøstiftelsen Bellona
 Natur og ungdom
 Norges miljøvernforbund
 Greenpeace Norge

Høringsnotatet ble ettersendt bl.a. til følgende:
 Islamsk Råd Norge (IRN)
 Kontaktutvalget for tamreinlaga i Sør-Norge
 Norsk Landbrukssamvirke

Det er kommet inn totalt 146 høringsuttalelser. Flere privatpersoner har også kommet med innspill i høringen

Forslaget om å fremme en ny lov om dyrevelferd har fått bred støtte blant høringsinstansene, og mange mener at forslaget samsvarer godt med prinsippene i dyrevelferdsmeldingen. Generelt er høringsinstansene positive til at loven skal bygge på vitenskapelig kunnskap samtidig som enkelte er kritiske til at etikk brukes som rettslig begrep.

Flere er positive til at loven er en fullmaktslov og mener forslaget ivaretar de overordnede prinsippene for dyrevelferd. Enkelte er imidlertid bekymret for at loven blir for generell og overordnet, og at det gir større grad av uforutsigbarhet. Mange mener derfor at næringene må trekkes aktivt inn i arbeidet med utforming av forskrifter slik at rammevilkår og retningslinjer legger til rette for levende bygder og fremtidig akseptabel anvendelse av ressursene.

Spørsmålet om tilsynsmyndighet etter loven, spesielt dyrevernemndenes rolle, samt lovens anvendelse for å beskytte beitedyr mot angrep fra rovvilt, har engasjert mange høringsinstanser.

1.4 Lovutkastets intensjon og grunnlag

1.4.1 Innledning

Dyr er viktige i vårt samfunn og vår kultur. Mennesker holder dyr for å skaffe mat og klær og for en rekke andre formål. I dagens samfunn holder vi dyr ikke minst for hygge, rekreasjon, underholdning og sport. Dyr brukes også i tjenestefunksjoner. Hunder læres eksempelvis opp til nye hjelpefunksjoner, fra å påvise lekkasjer i rørledninger til å varsle eier om forestående epileptiske anfall. I noen av disse sammenhengene er det først og fremst samspillet med dyret som et levende vesen og venn som gir tilfredsstillelse og glede, mens dyrene i andre tilfeller fremstår som rene nytteobjekter for våre formål. Eksempelvis gjør genteknologien oss i stand til å bruke dyr til fremstilling av komponenter ved produksjon av legemidler, og vil kanskje også kunne gjøre oss i stand til å bruke dyr som organdonorer.

Når mennesker holder dyr, tar vi samtidig kontroll over hele dyrets livsløp, og dyret er prisgitt det stell og den omsorg det blir gitt. Hold av dyr inne-

bærer med få unntak en frihetsberøvelse og setter nødvendigvis visse begrensninger i forhold til dyrenes normale atferd i naturen. Kommersielt dyrehold kan neppe drives uten at dette forholdet aksepteres. Departementet legger til grunn at kommersielt dyrehold har bred aksept i samfunnet.

Loven skal ivareta hensynet til god dyrevelferd og nedfelle normer for menneskers forpliktelser i møte med dyr, enten de er eide eller ville. Forslaget til ny lov om dyrevelferd hindrer derfor ikke menneskers omgang med og bruk av dyr, men det stilles krav til omsorg, hvordan ulike aktiviteter skal foregå o.l. Økt kunnskap og endringer i holdninger til dyr vil påvirke anvendelsen av loven.

Den etiske plattformen, som dyrevelferdsmeldingen foreslo skal være førende for holdninger til og behandling av dyr i vårt samfunn, har vært sentral i arbeidet med lovutkastet:

St.meld. nr. 12 (2002 – 2003) om dyrehold og dyrevelferd

- Dyr har egenverdi. Håndtering av dyr skal skje med omsorg og respekt for dyrs egenart. Dette innebærer å ta utstrakt hensyn til dyrs naturlige behov og aktivt forebygge sykdom, skader og smerte.
- Personer som har dyr i sin varetekt, skal ha kunnskap om dyrets atferdsbehov og dets krav til ernæring, sosialt og fysisk miljø. Personer som har dyr i sin varetekt, har ansvaret for at dyr får dekket sine grunnleggende behov, og at de får forsvarlig hjelp ved sykdom og skade.
- Dyr skal holdes i miljø som gir god livskvalitet.
- Funksjonsfriske dyr - fysisk og psykisk - skal være en forutsetning for alle typer avl.
- Før nye tekniske løsninger tas i bruk, skal det sannsynliggjøres at de ikke medfører redusert dyrevelferd. Nye driftsformer må belaste dyrene minst mulig.

Forslaget til ny lov angir overordnede og generelle føringer for vår omgang med og behandling av dyr. Samtidig er den en fullmaktslov med hjemler for å nedfelle nærmere bestemmelser gjennom forskrift. Loven skal ivareta hensynet til god velferd hos landdyr og fisk og nedfelle normer for menneskers forpliktelser overfor dyr, enten de er eide eller ville.

Tidligere dyrevernlovgivning både i Norge og i andre europeiske land fokuserte primært på at dyr skulle beskyttes mot mishandling, vanskjøtsel og lidelse. Som følge av økt kunnskap og endringer i samfunnets holdninger, har det vært en utvikling i retning av å legge større vekt på dyrs velferd

utover det å beskytte dem mot lidelse. Dette har blant annet kommet til uttrykk gjennom nyere regleverksutvikling, både i Norge og i Europa for øvrig, og begrepet dyrevelferd blir i økende grad anvendt ved utforming av nytt regleverk. At dyrs velferd i økende grad skal vektlegges, står også sentralt i dyrevelferdsmeldingens etiske plattform, samt i dens mål og tiltak for å bedre dyrevelferden i Norge. Departementet foreslår derfor at loven skal hete Lov om dyrevelferd. Dyrevelferd er tatt inn i norsk språkbruk fra det engelske begrepet *animal welfare*. Begrepet velferd legger vekt på det positive målet om at dyr skal ha det godt og trives, men omfatter også begrepet dyrevern som i større grad fokuserer på beskyttelse mot mishandling, vanskjøtsel og lidelse.

Lovutkastet angir overordnede prinsipper, og overlater i stor grad til forvaltningen å utforme nærmere forskrifter. Slike forskrifter eksisterer allerede på mange områder, særlig innenfor næringsmessig dyrehold. Det finnes imidlertid dyrehold og aktiviteter som berører forhold som ikke er forskriftsregulert, og hvor det ikke antas å være aktuelt med forskrifter i overskuelig fremtid. Dette gjelder særlig hold av dyr i hjemmet. Det er vurdert som viktig med overordnede materielle krav til dyrehold som også omfatter slike dyr.

Ved behandling av dyrevelferdsmeldingen pekte Stortingets næringskomité i Innst.S. nr. 226 (2002-2003) på at det i Norge ikke er tradisjon for å behandle fisk som sansende dyr. Departementet understreker at oppdrettsfisk likevel har krav på godt stell og levestandard på linje med landlevende dyr. Det har de siste årene blitt mye større oppmerksomhet omkring velferd hos oppdrettsfisk. Også innenfor EU får velferd hos fisk mer og mer oppmerksomhet. European Food Safety Authority (EFSA) konkluderer i sin vitenskapelige rapport vedrørende bedøving og slaktning av dyr (www.efsa.europa.eu/en/science/ahaw/ahaw_opinions/495.html) med at det er tilstrekkelig dokumentasjon som tyder på at fisk oppfatter frykt og smerte, til at dette bør legges til grunn for velferdsbetraktninger.

Norsk dyrevelferdslov må bygge på holdninger, tradisjoner, verdier og normer blant landets innbyggere, samtidig som den skal legge avgjørende vekt på gjeldende faglig kunnskap. Tradisjon, kultur og religion kan dermed ikke alene være avgjørende for å tillate handlinger som faglig fremstår som dyrevernsmessig uforsvarlige.

Dyrevelferdsmeldingen er et viktig grunnlag for lovforslaget. Som faglig vurderingsgrunnlag for utformingen av en del av lovutkastets materielle bestemmelser, er det innhentet to risikovurderin-

ger fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet: «The ability of the foetus to sense or feel discomfort, pain and stress» (www.vkm.no/eway/default.aspx?pid=0&oid=-2&trg=__new&__new=-2:15843) og «The ability of various groups of invertebrates to sense and to perceive discomfort, pain and stress when these organisms are exposed to human handling» (www.vkm.no/eway/default.aspx?pid=261&trg=Content_5382&Main_4924=5498:0:10,1611:1:0:0:::0:0&MainLeft_5498=5382:17242::1:5499:8:::0:0&Content_5382=-2:15845), samt ytterligere fem faglige utredninger:

- «Dyrevelferd i akvatisk dyrehold – herunder fremtidens dyrehold» (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00013/Rapport_dyrevelferd_13658a.pdf) utarbeidet av NIVA (Norsk institutt for vannforskning), VESO (Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS) og SINTEF (Stiftelsen for industriell og teknisk forskning ved Norges tekniske høgskole (NTH)),
- «Dyrevelferd på beite» (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00011/Rapport_om_dyrevelferd_11407a.pdf) utarbeidet av VESO,
- «Konsekvenser av menneskelig aktivitet på dyrevelferd hos viltlevende dyr» (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00011/Konsekvenser_av_menn_11406a.pdf) utarbeidet av VESO,
- «Dyrs miljøbehov» (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00011/Utredning_om_dyrs_mi_11409a.pdf) utarbeidet av Universitetet for miljø- og biovitenskap (tidligere Norges Landbrukshøgskole) og
- «Avl og bioteknologi – utfordringer i forhold til dyrevelferd» (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00011/Avl_og_bioteknologi_11403a.pdf) utarbeidet av VESO.

I tillegg har man tatt hensyn til rapporter som Mattilsynet har innhentet fra Vitenskapskomiteen og ulike faginstitusjoner. Departementet tar sikte på at den nye dyrevelferdsloven skal bygge på gjeldende fagkunnskap, samtidig som den skal ta høyde for ny kunnskap.

Departementet har vært i kontakt med Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Sametinget og Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL) vedrørende behov for konsultasjoner om lovens innhold. Det har vært avholdt konsultasjoner med Sametinget.

1.4.2 Enkelte nye bestemmelser

Mange av bestemmelsene i utkastet viderefører gjeldende rett. En del bestemmelser stadfester eller videreutvikler prinsipper som er utledet av gjeldende dyrevernavlov eller som er nedfelt i forskrifter gitt med hjemmel i loven. I tillegg foreslås en del nye og viktige krav.

Det foreslås å innføre en allmenn varslingsplikt som innebærer at det er en plikt til å varsle tilsynsmyndigheten dersom en har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller annen alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell. Dette vil bidra til at tilsynsmyndigheten lettere kan komme inn på et tidspunkt som gjør det mulig å hindre utvikling av omfattende dyrelidelse grunnet manglende tilsyn og stell.

Kunnskap er en forutsetning for god behandling av dyr, og kompetente dyreeiere vil gi grunnlag for bedret dyrevelferd. Departementet foreslår derfor en egen bestemmelse om krav til kompetanse for å sikre at blant annet dyreholdere har tilstrekkelige kunnskaper og ferdigheter til å ivareta hensynet til dyrene.

Forbrukeren vil ved sine valg kunne velge produkter som er fremstilt på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte, og således kunne være med å påvirke velferden til dyr i produksjonskjeden. Det vil videre kunne oppstå behov for nærmere regulering av omsetningen av visse animalske produkter med bakgrunn i hensynet til dyrevelferd. Slik regulering må i stor grad ses i sammenheng med internasjonale forpliktelser og harmoniseres med eventuell tilsvarende regulering hjemlet i lov 19. desember 2003 nr. 123 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven). Det foreslås derfor en utvidelse av virkeområdet for å kunne regulere omsetning av animalske produkter, og det gis i den sammenheng fullmakt til å gi regler om merking.

For å sikre god velferd for dyr, er det viktig at dyrene holdes i et adekvat miljø som de har mulighet til å tilpasse seg. Krav til dyrs ute- og innemiljø er derfor viktig. Forslaget gir mer utfyllende og generelle krav til dyrs levemiljø enn gjeldende dyrevernavlov. Samtidig stilles det en rekke generelle krav til dyreholders tilsyn med og stell av dyr. Sammen vil disse bestemmelsene danne et godt grunnlag for fortsatt utvikling i retning av bedre velferd for dyrene. Det gis også mer konkrete bestemmelser om opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak.

Dyreeiers plikt til å beskytte husdyr og tamrein på beite mot rovvilt videreføres og presiseres. Det samme gjelder for tilsynsmyndighetenes adgang til å fatte vedtak om beiterestriksjoner grunnet rov-

vilt. Samtidig foreslås det innført i loven en hjemmel som gir dyreeier rett til økonomisk kompensasjon ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner.

Dyreeiere som grovt eller gjentatte ganger har brutt loven, kan i dag fratras retten til å holde dyr. Dette tilligger domstolene å avgjøre. For lettere å kunne hindre store lidelser hos dyr, foreslås adgangen til å frata en person retten til å holde eller ha med dyr å gjøre, lagt til Mattilsynet. Det foreslås i loven hjemmel for Mattilsynet til å treffe slike vedtak for å hindre at personer som har foretatt grove og/eller gjentatte brudd på loven skaffer seg nye dyr. Dette vil være et effektivt virkemiddel og er viktig for å hindre påregnelige dyrelidelser.

Det foreslås videre å innføre administrativ sanksjon i form av overtredelsesgebyr. Mattilsynet vil etter dette forslaget kunne ilegge overtredelsesgebyr ved mindre alvorlige overtredelser av lovens bestemmelser.

Tilsynsmyndigheten etter loven legges til Mattilsynet. Samtidig lovfestes dyrevernmennene som en del av Mattilsynet og vil være tilknyttet Mattilsynets lokalkontor. Dette vil ivareta hensynet til et enhetlig tilsyn og samordnet saksbehandling.

1.5 Forholdet til annet regelverk

1.5.1 Norsk regelverk

Dagens dyrevernavlov fastsetter de overordnede hensynene til dyrevelferd. Dette foreslås videreført i ny lov om dyrevelferd. I noen grad er dyrevelferdshensyn også ivaretatt gjennom annet regelverk. Dette vil for eksempel gjelde lov 29. mai 1981 nr. 38 om viltet (Viltloven), lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk m.v. (Lakse- og innlandsfiskloven), lov 17. juni nr. 79 om akvakultur (Akvakulturloven) og matloven.

Lov om dyrevelferd skal gi føringer for utforming og anvendelse av bestemmelser som vedrører dyrevelferd i andre lover og forskrifter. Der en med hjemmel i forskjellige lover kan regulere eller iverksette tiltak overfor samme aktivitet, er det viktig med god samhandling mellom aktuelle myndigheter, slik at man får en best mulig harmonisering mellom sektorregelverkene. Av hensyn til brukerne av regelverket, bør det tilstrebes at regulering av samme aktivitet etter ulike lover, reguleres i samme forskrift, slik det er gjort i forskrift 17.06.2008 nr 822 om drift akvakulturanlegg (akvakulturdriftsforskriften). Samarbeid om regelverksutforming mellom sektormyndigheter vil også være aktuelt når det gjelder bestemmelser om jakt, fangst og fiske.

I enkelte tilfeller vil de hensynene de ulike lovene skal ivareta, kunne medføre at et tiltak som er lovlig etter en lov, ikke kan gjennomføres fordi det er forbudt etter en annen. Et eksempel kan være hvilke dyrearter det er tillatt å innføre, holde og evt. sette ut i Norge. Der det er nødvendig med tillatelse fra flere myndigheter, er det viktig at forvaltningen sikrer at søkere får nødvendig veiledning om tilgrensende regelverk.

1.5.2 Nordisk rett

Det foreligger ingen nordisk rettsenhet på området, men alle de nordiske lands lover om dyrevelferd anerkjenner dyrs rett til god behandling og beskyttelse mot unødig lidelse, sykdom, smerte etc. Generelt er det også et mål å fremme respekten for dyr gjennom å styrke deres stilling i samfunnet. Det varierer hvor klart dette er kommet til uttrykk i de andre nordiske lovene.

Når det gjelder avgrensning av lovene, varierer disse. Den danske og finske dyrevernavloven som er fra hhv 1991 og 1996, gjelder alle dyr. Men det fremgår av lovenes materielle bestemmelser at disse primært er ment gjort gjeldende overfor dyr som holdes. Den svenske dyrevernavloven fra 1988 gjelder alle dyr som holdes. Islands dyrevernavlov fra 1994 gjelder alle dyr, men tar spesielt hensyn til dyr som oppstalles hos og er under tilsyn av mennesker.

Administrativt er det varierende hvilke myndigheter som har det overordnede ansvaret for dyrevernavlovgivningen. Den danske loven hører hjemme under Justisministeriet, og tilsynet blir utført av Fødevaredirektoratets regionale enheter. I Sverige hører dyrevernavloven hjemme under Jordbruksdepartementet, og Jordbruksverket er sentral myndighet for loven.

1.5.3 Europeisk rett

Dyrevelferd omfattes av EØS-avtalen, og gjennom denne har Norge forpliktet seg til å gjennomføre EØS-regelverket på dyrevelferdsområdet. Den foreslåtte lovteksten tar høyde for gjennomføring av EØS-regelverk, men den konkrete gjennomføring av EØS-reglene vil skje gjennom forskrifter hjemlet i loven. De relevante rettsaktene, som alle er en del av EØS-avtalen per i dag, er:

- Forordning om transport av levende dyr og tilknyttede aktiviteter
- Direktiv om beskyttelse av slaktedyr
- Direktiv om beskyttelse av kalver
- Direktiv om beskyttelse av svin
- Direktiv om beskyttelse av produksjonsdyr

- Direktiv om beskyttelse av eggleggende høner
- Direktiv om beskyttelse av forsøksdyr

De fleste av rettsaktene fastsetter minimumsbestemmelser. Dette innebærer at de enkelte medlemsland kan stille strengere krav til dyrevelferd på nasjonalt grunnlag, samt gi utfyllende regler.

EU har ikke noen overordnet rettsakt om dyrevelferd generelt. Som oppfølging av Amsterdamtraktaten, ble det imidlertid utarbeidet en protokoll om beskyttelse av og velferd for dyr. I denne protokollen slås det fast at det foreligger et ønske i EU om å sikre bedre beskyttelse av og respekt for dyr ved utarbeidelse av fellesskapsregelverk, under forståelse av at dyr kan sanse og føle. Europakommisjonen har vedtatt en handlingsplan for å bedre dyrevelferden i EU, og det arbeides på flere områder for å bedre velferden for dyr. Det er nylig også satt i gang et arbeid med sikte på å utarbeide helhetlige og overordnede rettsakter som skal regulere områdene dyrehelse og dyrevelferd.

I og med at EU ikke har et helhetlig regelverk på dette området, har flere europeiske land egne lover og regler for beskyttelse og ivaretagelse av dyr. De ulike land har vektlagt ulike forhold knyttet til dyrevelferd, og lovene er avgrenset ulikt. De første dyrevernløvene i Europa fokuserte primært på at man skal beskytte dyr mot mishandling, vanskjøtsel og lidelse og ikke utsette dyr for urettmessige handlinger. De fleste europeiske lover bygger fortsatt på dette. Når det gjelder lovenes omfang, omfattes i all hovedsak virveldyr og dyr som holdes i fangenskap.

Av nyere europeisk lovgivning av interesse for den norske lovrevisjonen, kan nevnes dyrevelferdsloven for England og Wales fra 2006 som reflekterer flere europeiske trender innen dyrevelferd. Den inneholder mange elementer som det er lagt vekt på også i utarbeidelsen av utkast til ny norsk lov om dyrevelferd. Loven for England og Wales omfatter virveldyr, i hovedsak virveldyr som holdes, og har mange konkrete eksempler på hva som tillates og ikke tillates. Loven tillegger dem som har ansvar for dyr, plikt til å iverksette alle rimelige tiltak for å sikre dyrevelferden. Det er også gitt krav om å forebygge lidelse. Loven gir også bestemmelser om egnet miljø, muligheten for å utøve normal atferd, behovet for å holdes sammen med eller atskilt fra andre dyr samt frihet fra smerte, lidelse, skade og sykdom.

1.5.4 Internasjonal rett

Europarådet som er en sammenslutning av 47 europeiske medlemsland, arbeider innen flere

rettsområder. Ett av disse er dyrevelferd. Rådet har som siktemål å komme frem til felles løsninger og felles regler innenfor de respektive områder. Innen dyrevelferd har Europarådet utarbeidet fem konvensjoner om beskyttelse av dyr som Norge har ratifisert:

- Konvensjon om beskyttelse av dyr som holdes for landbruksformål (produksjonsdyrkonvensjonen) med tilleggsprotokoll
- Konvensjon om beskyttelse av kjæledyr (kjæledyrkonvensjonen)
- Konvensjon om beskyttelse av dyr under internasjonal transport (transportkonvensjonen)
- Konvensjon om beskyttelse av slaktedyr (slaktedyrkonvensjonen)
- Konvensjon om beskyttelse av virveldyr som brukes til eksperimenter eller andre vitenskapelige formål (forsøksdyrkonvensjonen) med tilleggsprotokoll

Under produksjonsdyrkonvensjonen er det nedsett en permanent komité som har i oppdrag å utarbeide anbefalinger om hold av produksjonsdyr. Det er til nå utarbeidet anbefalinger for hold av følgende arter: svin, storfe, pelsdyr, sau, geit, høns, struts, tamand, moskusand, hybrider av tamand og moskusand, gås, kalkun og oppdrettsfisk. Det er for tiden under arbeid anbefaling om hold av kanin, samt artsspesifikke vedlegg til anbefalingen om oppdrettsfisk.

Konvensjonene med tilhørende anbefalinger er bindende for de landene som har ratifisert disse, men det er opp til det enkelte land å gjennomføre reglene nasjonalt enten i lovgivning eller i administrativ praksis. Det tilligger heller ingen sanksjonsmuligheter i konvensjonene dersom disse ikke følges opp eller overholdes nasjonalt. Norsk holdning er at man så langt mulig skal gjennomføre Europarådets konvensjoner og anbefalinger i norsk rett. Disse vil således være førende for norsk regelverk. Så langt mulig har man i arbeidet med ny dyrevelferdslov vurdert og innarbeidet relevante bestemmelser vedtatt under Europarådet.

Andre internasjonale organisasjoner som Norge er med i, og som arbeider med eller som har betydning for dyrevelferdsområdet, er verdens dyrehelseorganisasjon (Office International des Epizootie - OIE) og verdens handelsorganisasjon (World Trade Organisation - WTO). Dyrevelferd er en del av OIEs engasjement og ansvarsområde. OIE arbeider med retningslinjer for behandling av dyr innen flere områder, foreløpig først og fremst relatert til transport og avlving. WTO inkluderer ikke dyrevelferd direkte, men retningslinjer fra

OIE kan få betydning for praktiseringen av handel etter avtaler under WTO.

I henhold til Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen (EMK) har enhver rett til å utøve sin religion. Dette innebærer blant annet rett til mat som oppfyller særskilte krav i ulike religioner. Begrensninger i religionsfriheten er bare tillatt dersom dette er nødvendig i et demokratisk samfunn og begrunnet i hensyn opplistet i EMK art. 9. Et av disse er hensynet til offentlig moral.

1.6 Spesielt om viltlevende dyr

1.6.1 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble det vist til at gjeldende dyrevernavlov omfatter viltlevende dyr, og dette ble foreslått videreført. Det ble foreslått at loven skulle ha et eget kapittel med bestemmelser som omhandler dyrevelferdsmessige forhold knyttet til viltlevende dyr.

Det ble vist til at dyrevelferdslovens formål er hensynet til det enkelte dyrs velferd, mens viltlovens hovedformål er å ivareta artshensyn. Viltloven regulerer primært forvaltningen av viltbestanden og viltets leveområder med sikte på at naturens produktivitet og artsrikdom skal bevares, jf. lovens formål. Enkelte materielle bestemmelser i viltloven ivaretar i tillegg dyrevelferdshensyn. Eksempelvis gjelder dette fredningsprinsippet, en del bestemmelser om vern av viltets leveområder og en del av bestemmelsene om utøvelse av jakt og fangst. Aktuelle bestemmelser med tilhørende forskrifter er harmonisert med gjeldende dyrevernavlovgivning.

Det ble videre påpekt at dyrevelferdsloven skal ivareta en helhetlig regulering av de dyrevelferdsmessige forhold for alle dyr. Dyrevelferdslovens generelle føringer vil være retningsgivende ved utforming og tolkning av sektorbestemmelser der det er innført slike. Bestemmelsene i dyrevelferdsloven er samtidig viktige for å sikre regulering av dyrevelferd for dyr som faller utenfor viltloven og lakse- og innlandsfiskloven, for eksempel marin fisk og sjøpattedyr.

Det ble vist til at både dyrevelferdsloven og viltloven gir hjemmel til å regulere samme aktivitet på noen områder. Derfor vil det være viktig med god samhandling mellom forvaltningsmyndighetene blant annet i utarbeidelsen av regelverk og før iverksetting av konkrete tiltak. I enkelte tilfeller vil de hensynene de ulike lovene skal ivareta, kunne medføre at et lovlig tiltak etter en lov er ulovlig

etter en annen, eksempelvis hvilke dyr det er tillatt å innføre, holde og evt. sette ut i Norge.

Det ble også vist til at det vil kunne være overlapp mellom bestemmelser i dyrevelferdsloven og bestemmelser i annen sektorlovgivning, eksempelvis lakse- og innlandsfiskloven og fiskerilovgivningen.

1.6.2 Høringsinstansenes syn

Flere høringsinstanser støtter forslaget om at dyrevelferdslovgivningen fortsatt skal omfatte viltlevende dyr.

Justisdepartementet er i utgangspunktet enig i at målet om dyrevelferd også omfatter viltlevende dyr, og peker på overlapping med eksisterende regelverk. Justisdepartementet er enige i at det er av avgjørende betydning å sikre god samhandling mellom de aktuelle myndighetene, slik at regelverkene harmoniseres og forenkles i størst mulig grad. De er også enige i at regulering av samme aktivitet etter ulike lover, bør reguleres i samme forskrift.

Justisdepartementet bemerker ellers at regelverket for viltlevende dyr også er behandlet i forslaget til ny naturmangfoldlov, jf. NOU 2004: 28 som er under oppfølging i Miljøverndepartementet etter høring, og at det vil være nødvendig å foreta en koordinering av forslagene til dyrevelferdslov og naturmangfoldlov.

Miljøverndepartementet refererer til at forslaget innebærer at ny lov om dyrevelferd skal være den generelle loven som vil gi overordnede prinsipper for behandling av dyr. De mener dette gir et visst overlapp med viltloven og lakse- og innlandsfiskloven. MD mener bl.a. at høringsutkastet inneholdt bestemmelser og lovhjemler for mer detaljert regulering av forhold som allerede reguleres av viltloven og lakse- og innlandsfiskloven med tilhørende forskrifter. Etter deres syn er en slik dobbeltregulering som det legges opp til uheldig, og egnet til å skape forvirring for brukerne.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) konstaterer at ny lov om dyrevelferd vil være den generelle overordnede lov for dyrevelferd som skal gi føringene for samfunnets behandling, bruk og hold av dyr.

De fremholder at det at to lover (viltloven og dyrevelferdsloven) som sorterer under ulike statlige myndigheter har hjemler til å regulere de samme rettsforhold, i seg selv er uheldig. DN mener dette kan skape uklarheter for brukerne, og mener derfor lovforslaget må revideres på dette punktet. Reguleringer av fiske, jakt og fangst må

etter DNs oppfatning foretas av DN med hjemmel i sektorlovene under DN.

Flere andre høringsinstanser har også påpekt at det i høringsutkastet legges opp til en uheldig dobbeltregulering. Enkelte viser til viktigheten av at dyrevelferdsloven harmoniseres med viltloven og lover om fiskeoppdrett og fiske.

Norskog er skeptisk til at stadig flere forskrifter hjemles i ulike lover.

Flere høringsinstanser er opptatt av viltpåkjørsler og noen mener dette ikke er tilstrekkelig ivare tatt i lovutkastet.

Fylkesmannen i Hedmark mener det bør skilles klart mellom vilt og husdyr. De anser det som uryddig med forskriftshjemler på områder som allerede dekkes av viltloven med forskrifter. Eksempelvis omfatter viltloven med forskrifter detaljerte bestemmelser om ettersøk på skadet

vilt. Det bør være tilstrekkelig at eksisterende regelverk justeres i tråd med ny dyrevelferdslov. Loven bør bli tydeligere på at den norske jakttradisjonen videreføres, og at tamme husdyr avlives og slaktes for ordinær kjøttproduksjon uavhengig av hvilken art som holdes.

1.6.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet viderefører forslaget om at dyrevelferdslovgivningen fortsatt skal omfatte villlevende dyr. På bakgrunn av høringsinnspill har departementet kommet til at det ikke er hensiktsmessig å ha et eget kapittel i loven om villlevende dyr. Departementet foreslår imidlertid å videreføre deler av særbestemmelsene for vilt, og foreslår at disse innarbeides i lovens generelle del. Det vises for øvrig til omtale av de enkelte bestemmelsene.

2 Generelle motiver

Det gjøres oppmerksom på at paragrafhenvisninger i avsnittene som omhandler høringsinstansenes syn er referanser til paragrafnummer slik de forelå i høringsutkastet.

2.1 Formål og virkeområde

2.1.1 Formål

2.1.1.1 Gjeldende rett

I gjeldende dyrevernaven er formålbestemmelsen og en generell bestemmelse om god behandling av dyr samlet i § 2. Av bestemmelsen fremgår at lovens formål er at dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødig lidelse.

2.1.1.2 Høringsnotatet

I tråd med den etiske plattformen i dyrevelferdsmeldingen, ble det i høringsnotatet foreslått at formålet til den nye loven skal være å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr. Formålet med loven om å fremme respekt for dyr utgjør en utvidelse i forhold til gjeldende dyrevernaven.

Det ble i høringsnotatet pekt på hold og bruk av dyr er grunnleggende og viktig i vårt samfunn. Vi skal fortsatt holde dyr for produksjon av mat og andre produkter, samt for rekreasjon og glede. Vi skal også fortsette å høste av naturens ressurser gjennom jakt, fangst og fiske. Lovens intensjon er ikke å hindre alle påkjenninger for dyr. Ethvert liv, både i dyrehold og i vill tilstand, innebærer ulike former for belastninger. Dyr i fangenskap vil heller ikke kunne få ivare tatt alle sine behov fullt ut. Samtidig er det noen grenser for hva vi, ut fra våre behov, lovlig skal kunne utsette dyr for. Også når behovet for å påføre dyr lidelser anses særlig tungt, går det en grense for hva som er dyrevelferdsmessig forsvarlig og dermed lovlig.

2.1.1.3 Høringsinstansenes syn

De høringsinstansene som har uttalt seg om det foreslåtte lovformålet, støtter dette. De er positive til at både dyrevelferd og menneskers respekt for dyr er trukket fram, og mener at forslaget styrker dyrs status som levende vesener som har verdi

utover den verdi de måtte ha for mennesker. De mener videre det er viktig at dyrenes behov står i fokus.

Flere høringsinstanser, herunder *Veterinærinstituttet*, *Universitetet for miljø og biovitenskap*, *Rådet for dyreetikk*, *Vitenskapskomiteen for mattrygghet*, *Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT)*, *Norsk kennelklub*, *Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr* og *NOAH for dyrs rettigheter* foreslår en klargjøring av begrepet dyrevelferd.

Noen av disse mener det bør være en definisjon av begrepet dyrevelferd i lovteksten. *Veterinærinstituttet* mener imidlertid at dette antagelig ikke er nødvendig eller ønskelig, fordi det ikke er klar enighet blant forskningsmiljøer eller folk flest om ett innhold eller én definisjon.

Felles for mange høringsinstanser er at de mener at innholdet i begrepet dyrevelferd må fastlegges på vitenskapelig grunnlag, og at bruksinteressene for mennesker ikke skal tillegges vekt når det skal avgjøres hva som er god dyrevelferd etter loven. *Tine*, *Geno*, *Helsetjenesten for storfe* og *Norsk Kjøttfeavlslag* mener at dyrevelferdsloven må baseres på faktisk viten så langt råd er og ikke allmenne oppfatninger. *Rådet for dyreetikk* peker på at der det er mangel på faktagrunnlag for dyrevelferdsvurderinger, må det legges vekt på å vinne vitenskapelig og erfaringsbasert kunnskap.

Noen foreslår å legge følgende forståelse av begrepet dyrevelferd til grunn: «Dyrevelferd er individets subjektive opplevelse av sin mentale og fysiske tilstand som følge av dets forsøk på å mestre sitt miljø.» De påpeker at dyrevelferd dreier seg om hvordan det individuelle dyret har det, mens dyrevernaven dreier seg om hva mennesker gjør for å ivareta god dyrevelferd. Videre uttaler de at i begrepet dyrevernaven ligger den etiske avveiningen man gjør når man skal vurdere hvor grensen går for hva en kan tillate seg å gjøre overfor dyr. I denne avveiningen inngår etiske, kulturelle og samfunnspolitiske vurderinger. Etter *NENTs* oppfatning bør det skilles mellom hva som anses som «god dyrevelferd» fra dyrenes perspektiv, og hva som anses som akseptabel dyrevelferd etter en avveining mellom dyrenes behov og samfunnsbe-

hov. Også *Norsk Huskattforening* er opptatt av at både begrepene dyrevelferd og dyrevern må omfattes av formålet.

Flere høringsinstanser påpeker behovet for å klargjøre i kommentardelen hva som menes med begrepet dyrevelferd.

NOAH for dyrs rettigheter mener formuleringen i formålsbestemmelsen er meget god og at det er viktig å fremheve elementet respekt. De foreslår at formålet i tillegg skal omfatte forståelse for dyrs egenverdi og individuelle og artstypiske behov.

Mattilsynet foreslår at bestemmelsen får en tilføyelse om at loven skal bidra til at dyr blir oppfattet som individer med egenverdi.

Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr mener at loven bør oppfordre til en bevissthet rundt dyrs egenverdi også for dyr som ikke omfattes av loven.

Dyrevernalliansen mener det bør presiseres at kravet relaterer seg til dyrene som enkeltindivider, og at det må rettes spesiell oppmerksomhet til de dyrene som velferdsmessig kommer dårligst ut i en besetning eller gruppe. Dette vil også bidra til å skille dyrevernlovens formål tydelig fra f.eks. viltloven, og dermed til å hindre spørsmål om dobbeltstraff o.l. i domstolsapparatet.

Fiskeridirektoratet legger til grunn at lovformålet ikke er til hinder for hold av oppdrettsfisk i merd.

Norges Fiskarlag påpeker at dagens utøvelse av fiske og fangst ikke kommer i strid med lovens formål og erkjennelsen at dyr har egenverdi og støtter forslaget til formål, virkeområde og generelle prinsipper.

Enkelte gir i høringsinnspill uttrykk for at hold av dyr slik det gjøres i dag, bør opphøre.

2.1.1.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet merker seg den brede støtten til forslaget til formålsbestemmelse.

God dyrevelferd og respekt for dyr er viktige elementer i den etiske plattformen i dyrevelferds-meldingen. Den etiske plattformen reflekteres også i en rekke andre av lovens materielle bestemmelser.

Departementet merker seg at en rekke høringsinstanser ønsker en nærmere diskusjon og klargjøring av begrepet dyrevelferd slik det brukes i loven.

Begrepet dyrevelferd tar utgangspunkt i det enkelte dyret og dets situasjon. Dyrevelferd er et komplekst begrep og forskere har foreslått ulike definisjoner. Det er fortsatt uenighet i forskningsmiljøene om hvordan dyrevelferd skal defineres. Departementet legger til grunn at avgjørelsen av

hva som er god dyrevelferd i størst mulig grad skal bero på et vitenskapelig grunnlag. Departementet er av den oppfatning at det vil være vanskelig å lovfeste en presis definisjon av hva god dyrevelferd skal omfatte, også fordi dette vil kunne endre seg over tid. Departementet er enig med høringsinstansene i at en definisjon på dyrevelferd kan være individets subjektive opplevelse av sin mentale og fysiske tilstand som følge av dets forsøk på å mestre sitt miljø.

Departementet er enig i at begrepet dyrevelferd dreier seg om hvordan det individuelle dyret har det. Begrepet dyrevern dreier seg om hva mennesker gjør for å ivareta dyrevelferd. Ved å bruke dyrevelferd i formålsbestemmelsen, heller enn begrepet dyrevern, ønsker departementet å fokusere på at loven skal sette hensynet til dyrene i sentrum. I lovgivningen har dyrevern tradisjonelt fokusert på beskyttelse mot mishandling, vanskjøtsel og lidelse. For å kunne ivareta god dyrevelferd må også dyrevernet være godt. Departementet ser derfor ikke behov for å nedfelle et selvstendig mål om å fremme/ivareta dyrevernet.

Målet om å fremme respekt for dyr har fått bred støtte. I tillegg ønsker enkelte høringsinstanser at formålsbestemmelsen også skal uttrykke anerkjennelse av dyrs egenverdi og individuelle og artstypiske behov. Departementet legger til grunn at forståelse for dyrs egenverdi samt individuelle og artstypiske behov er elementer som vil fremme lovens formål, og at disse hensynene for øvrig ivaretas gjennom materielle bestemmelser i loven.

På grunnlag av disse vurderingene videreføres forslaget til formålsbestemmelse i tråd med høringsutkastet.

2.1.2 Virkeområde

2.1.2.1 Gjeldende rett

Dagens dyrevernlov gjelder for levende pattedyr, fugler, padder, frosk, salamander, krypdyr, fisk og krepsdyr, uavhengig av om de er eide eller viltlevende. Lovens § 33 gjør loven gjeldende på Svalbard, med unntak for kapittel VII som regulerer tilsynsmyndighet, tilsyn og vedtak.

2.1.2.2 Høringsnotatet

Departementet foreslo å videreføre en avgrensning av loven til å omfatte nærmere angitte dyr (inkludert fostre) og at loven gjelder for angitte dyr uavhengig av om dyrene er holdt av mennesker eller ikke. De dyregrupper/-arter loven ble foreslått å omfatte er dyr som ut fra gjeldende kunnskap, med høy grad av sannsynlighet kan ha posi-

tive og negative opplevelser. Loven ble foreslått å omfatte pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk, tifotkrepser, blekksprut og honningbier.

Forslaget om at blekksprut og honningbier skal omfattes var en utvidelse i forhold til dagens dyrevernllov. Disse artene ble foreslått tatt med på grunnlag av en vurdering fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet om virvelløse dyrs evner til negative opplevelser som for eksempel smerte. Det ble pekt på at blekksprut mest sannsynlig har evne til å føle smerte og stress. Honningbier ble foreslått omfattet ettersom Vitenskapskomiteen anser disse for å være sosiale insekter med en vel utviklet hjerne og evne til å lære. Bier som holdes i produksjon, bør derfor sikres god røkt og godt oppvekstmiljø.

Samtidig innebar høringsutkastet at virkeområdet snevres inn fra krepser til tifotkrepser. Dette ut fra Vitenskapskomiteens vurdering av disse artenes nervesystem.

På grunnlag av uttalelse fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet om at pattedyrfostre har smerteperspeksjon, i hvert fall fra siste tredjedel av drektigheten, ble det foreslått at loven i tillegg til levende dyr, også skulle omfatte utviklingsstadier av de dyrene loven omfattet fra det tidspunktet disse har tilsvarende utviklet sanseapparat som den endelige utviklingsformen.

Det ble i høringsnotatet pekt på at departementet har vurdert en rettslig forsvarlighetsstandard for alle dyr. Hensikten med en slik standard ville være å hindre formålsløst skadeverk overfor dyr og å ha en rettslig standard for alle dyr som holdes eller brukes av mennesker uavhengig av utviklingsnivå. Ettersom det ikke ble vurdert som aktuelt å la lovens sanksjonsbestemmelser gjelde for en slik rettslig standard, kom departementet til at de ikke ville foreslå en forsvarlighetsstandard for alle dyr. En slik standard ville ikke ha verdi utover å være en moralsk oppfordring.

Det ble foreslått at lovens virkeområde skal gjelde alle forhold som påvirker velferd hos og respekt for de dyrene som omfattes av virkeområdet. Dette innebærer at loven også vil omfatte animalske produkter i den grad forhold knyttet til produksjon, bearbeiding, omsetning m.v. er av betydning for å ivareta lovens formål. Dette er en utvidelse i forhold til gjeldende dyrevernllov som kun gjelder for levende dyr.

Det ble foreslått at loven bør gjelde innenfor norsk jurisdiksjon. På grunn av den særegne forvaltningsstrukturen som gjelder for Svalbard, Jan Mayen og bilandene, ble det foreslått at det i forskrift kunne fastsettes særlige regler for Svalbard, Jan Mayen og norske biland under hensyn til sted-

lige forhold. Det ble pekt på at for Svalbard, vil Selsmannen være naturlig håndhever av de administrative bestemmelsene i loven.

2.1.2.3 Høringsinstansenes syn

Flere høringsinstanser støtter forslaget til virkeområde, herunder *Veterinærinstituttet, Norges veterinærhøgskole, Dyrebeskyttelsen Norge, Rådet for dyreetikk, NOAH for dyrs rettigheter Norsk Skogeierforbund og Norges Jeger- og Fiskeforbund*.

Veterinærinstituttet uttaler at dagens kunnskap om ulike dyrearters sanseapparat, bevissthet og kognisjon fortsatt er mangelfull, ikke minst gjelder dette virvelløse dyr. Av praktiske årsaker er det likevel fornuftig at loven avgrenser hvilke arter som beskyttes. Denne grensen bør bygge på den til enhver tid tilgjengelige vitenskapelig kunnskap.

Norges veterinærhøgskole peker på behov for endringer av lovens virkeområde ut fra ny kunnskap som måtte komme om andre arters evne til å ha en bevisst opplevelse av smerte og påkjenninger.

Nasjonale forskningsetiske komiteer (NENT) mener at begrepet tifotkrepser bør presiseres, fordi de ikke anser det riktig å la alle dyr av ordenen dekapoder være omfattet. NENT mener eksempelvis at hummer bør omfattes, mens reker holdes utenfor.

Mattilsynet mener at hvilke dyrearter loven skal gjelde for, bør fastsettes i forskrift, ikke i loven. Dette vil gi en enklere bestemmelse om det saklige virkeområdet og åpne for en fleksibel lovregulering i samsvar med ny kunnskap om dyr.

Veterinærinstituttet, Universitetet for miljø og biovitenskap, Norges veterinærhøgskole, Vitenskapskomiteen for mattrygghet Forsøksdyrutvalget, Det medisinsk-odontologiske fakultet ved Universitetet i Bergen, Dyrevernlalliansen, Dyrebeskyttelsen Norge og NOAH for dyrs rettigheter peker på at høringsutkastets formulering av når fostre skal være omfattet var uklart eller lite dekkende. Enkelte høringsinstanser peker i den forbindelse på at nyere forskning viser at stresspåvirkning på et tidlig fosterstadium kan få varige effekter på nervesystemet og det voksne dyrets atferd, bl.a. evne til å mestre stress. Flere av høringsinstansene fremmer konkrete forslag til endret ordlyd.

Rådet for dyreetikk mener i tillegg at lovens bestemmelse «Generelt» og kapitlet om hold av dyr bør gjøres gjeldende for alle dyr som holdes i menneskers varetekt, dersom holdet betyr at dyrene er helt avhengige av menneskers stell. *Veterinærinstituttet og Norsk Kennel Klub* mener at alle virvelløse dyr som holdes av mennesker bør gis

beskyttelse etter loven. En privatperson foreslår at loven også skal gjelde for humler som holdes for bruk til bestøvning i veksthus, på lik linje med honningbier.

Enkelte høringsinstanser, herunder *Norsk Kennel Klub (NKK)*, *NOAH for dyrs rettigheter* og *NENT* savner en generell rettslig forsvarsstandard som skal gjelde alle dyr inkludert virvelløse dyr og hindre formålsløst skadeverk. NOAH peker på at en slik bestemmelse kan virke preventivt med hensyn til uønsket behandling av dyr som det eventuelt er tvil om burde være omfattet av virkeområdet. NKK peker på at flere andre nordiske lands dyrevelferdslover omfatter alle dyr. NKK mener videre at en generell forsvarlighetsstandard, også for omgang med dyr som faller utenfor lovens øvrige bestemmelser, inkludert straffebestemmelsene, oppfattes å være i samsvar med lovens generelle formål. NKK mener også at alle dyr som holdes i fangenskap bør omfattes av loven, uavhengig av art.

Når det gjelder lovens geografiske virkeområde, støtter *Sysselmannen på Svalbard* at dyr på Svalbard gis den samme lovmessige beskyttelse som dyr som lever på fastlandet eller i sjøområdene utenfor kysten. Ordlyden i siste ledd «norsk kontinentalsokkel samt for Svalbard» foreslås endret til «herunder Svalbard» da Svalbard er norsk territorium.

Flere høringsinstanser, herunder *Mattilsynet*, *Universitetet for miljø og biovitenskap*, *Dyrevernalliansen* og *Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr* savner en angivelse i bestemmelsen av hvem som er lovens pliktsubjekter. Mattilsynet foreslår at bestemmelsen bør utpeke enhver som pliktsubjekt, og at enkeltbestemmelser i loven kan klargjøre at disse bare gjelder dyreholder eller andre definerte pliktsubjekter. Dyrevernalliansen foreslår at lovens pliktsubjekter blir uttrykt som den som eier, steller, bruker, avler, avliver eller formidler dyr.

2.1.2.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har merket seg at forslaget til virkeområde har fått bred støtte blant høringsinstansene. Det har imidlertid kommet en rekke forslag til utdypinger eller endringer.

Dyrevelferdsloven skal fastsette en rettslig standard for vårt forhold til dyr. Den til enhver tid gjeldende rettstilstand når det gjelder hvilke dyr som skal ha lovmessig beskyttelse, bør være godt demokratisk forankret og lettest mulig tilgjengelig for alle. Departementet mener derfor at det er viktig at selve lovteksten klart fastsetter hvilke dyre-

arter/-grupper som er omfattet, og at dette ikke bør overlates til nærmere regulering i forskrift. I den grad ny kunnskap skulle tilsi et endret virkeområde, bør dette skje gjennom lovendring.

Det har ikke kommet innvendinger til forslaget om at også utviklingsstadier av dyr skal omfattes av den nye lovens virkeområde. En rekke høringsinstanser har imidlertid vært kritiske til den foreslåtte ordlyden i bestemmelsen. Ut fra høringsinnspillene vil departementet foreslå at fostre/utviklingsstadier skal omfattes når sanseapparatet har nådd et tilsvarende utviklingsnivå som det en finner hos levende (fødte) dyr.

Enkelte høringsinstanser ønsker at den nye loven også skal gjelde for alle virvelløse dyr når de holdes av mennesker. Enkelte høringsinstanser mener at loven bør ha en generell forsvarlighetsstandard som også skal omfatte alle virvelløse dyr for å hindre formålsløst skadeverk. Departementet viser til de vurderingene som er gjort omkring lovens formål. Her fremgår at begrepet dyrevelferd er knyttet til at det enkelte dyr har evne til å oppleve en mental og fysisk tilstand. Lovens virkeområde er derfor søkt avgrenset til dyr som med høy grad av sannsynlighet kan ha positive og negative opplevelser. I den grad dyr etter dagens kunnskap ikke har et tilstrekkelig utviklet sanseapparat til å ha slike evner, mener departementet det er både logisk og hensiktsmessig at de ikke omfattes av loven, uavhengig av om de holdes av mennesker eller ikke. Den avgrensning som er valgt i loven bygger på Vitenskapskomiteens faglige vurderinger.

Når det gjelder lovens geografiske virkeområde, har departementet presisert forslaget til ordlyd for å klargjøre at loven gjelder på Svalbard, Jan Mayen og bilandene, men at det i forskrift kan gjøres unntak fra enkelte av lovens bestemmelser der dette er nødvendig av hensyn til spesialregulering ut fra de stedlige forhold i disse områdene.

Når det gjelder angivelse av pliktsubjekter i loven, er departementet enig i at høringsutkastet på enkelte områder var uklart. Etter lovens bestemmelser om hjelpeplikt og varsling vil enhver ha plikter etter loven. Lovens særskilte forbud vil også gjelde for enhver. De øvrige bestemmelsene vil hovedsakelig rette seg mot personer som har et mer direkte forhold til dyr, hovedsakelig ved at de eier, steller, bruker, behandler, avler, avliver eller formidler dyr eller produserer, bearbeider eller omsetter produkter fra dyr. De enkelte bestemmelsene vil følgelig ha til dels ulike pliktsubjekter. Departementet finner det derfor vanskelig å definere klare pliktsubjekter i bestemmelsen for lovens virkeområde, men har i etterkant av

høringsrunden tilstrebet i størst mulig grad å klargjøre hvem som er pliktsubjekter i ordlyd og merknader til de enkelte bestemmelsene.

2.2 Øvrige generelle bestemmelser

2.2.1 Generelt om behandling av dyr

2.2.1.1 Gjeldende rett

I henhold til gjeldende dyrevernavlov § 2 skal det tas hensyn til dyrs instinkt og naturlige behov, samt at dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødig lidelse. Gjeldende lovs § 2 er førende for tolkning og anvendelse av dyrevernavloven både i konkrete saker og ved utforming av forskrifter.

2.2.1.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble det foreslått å innarbeide dyrevelferdsmeldingens etiske plattform i noen generelle prinsipper for vår kontakt med og behandling av dyr, i tillegg til at plattformen innarbeides i andre mer konkrete bestemmelser.

Det ble foreslått å tydeliggjøre dyrs status og rettigheter gjennom bruk av begrepet egenverdi i den generelle bestemmelsen. I tillegg ble det foreslått å tydeliggjøre en plikt til både å behandle dyr godt og forebygge fare for unødige påkjenninger og belastninger, og at det skal tas hensyn til dyrs fysiske og mentale behov ut fra deres egenart og evne til å ha positive og negative opplevelser.

2.2.1.3 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene som har uttalt seg om bestemmelsen gir sin tilslutning til prinsippet om å lovfeste dyrevelferdsmeldingens etisk plattform, men en del har kommentarer til ordlyden i bestemmelsen og hva den bør omfatte.

Norges bondelag mener at tradisjonelt hold av produksjonsdyr i all hovedsak drives på en etisk og dyrevelferdsmessig god måte. Norges Bondelag er enig i at det etableres et regelverk for dyrevelferd der det slås fast at alle dyr har en egenverdi, og at disse skal behandles godt og beskyttes mot unødig fare. Kravet om beskyttelse må imidlertid avveies opp mot flere hensyn. Både hensynet til krav om økonomisk og rasjonelle driftsmåter, samt dyreeiers reelle og praktiske mulighet til å iverksette nødvendige tiltak må tillegges vekt.

Direktoratet for naturforvaltning mener at ny lov om dyrevelferd i første rekke må ha som overordnet mål og ha en innretning, som ivaretar velferden til produksjonsdyr og dyr som er i privat eie. DN mener dette selvfølgelig ikke innebærer at

menneskelige handlinger overfor fisk og ville dyr ikke må følge dyrevelferdslovens hovedprinsipper.

Fylkesmannen i Hedmark oppfatter bestemmelsen slik at den bl.a. vil få betydning i forhold til at dyreeier må iverksette forebyggende tiltak mot rovdyr.

Bestemmelsen foreskriver at dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker.

Vitenskapskomiteen for mattrygghet, UMB og Norsk huskattforening foreslår at formuleringen «Dyr har egenverdi» endres til «Dyr har iboende verdi». Dette begrunnes bl.a. med at egenverdi i henhold til filosofisk terminologi er noe annet enn hva en her sikter til.

Norsk skogeierforbund og Norges Jeger og Fiskeforbund foreslår at første setning i bestemmelsen tas ut. Den setning som foreslås fjernet, mener de er fristilt fra resten av innholdet og vil være gjensatt for svært ulik forståelse. Etter *Norsk skogeierforbunds* oppfatning vil resten av teksten i denne lovparagraf være dekkende for å sikre en god og omsorgsfull behandling av dyr.

Miljøpartiet De Grønne i Bergen og Miljøpartiet De Grønne - landsstyret støtter prinsippet om dyrs egenverdi men mener at lovutkastet for øvrig ikke lever opp til dette.

Tine, Geno, Helsetjenesten for storfe og Norsk Kjøttfeavlslag ønsker en klargjøring av om egenverdi også gir dyrene juridisk status.

Dyrevernalliansen støtter innføringen av prinsippet om dyrs egenverdi i lovverket, men mener at bestemmelsen ikke klargjør dyrs status og rettigheter. Etter ordlyden og forarbeidene er det fortsatt uklart om dyr rettslig har status som «ting» i dyrevernavlovens forstand, eller om de anses som subjekter med rettsevne. De foreslår at dyr er subjekter i dyrevelferdslovens forstand, og at loven dermed gir dem visse rettigheter.

Den norske veterinærforening påpeker at når dyr tillegges egenverdi, kan dette muligens reise problemstillinger i forhold til annet lovverk, hvor dyr defineres som ting, på linje med andre varer. DNV vil oppfordre til at lovgiver vurderer dyrs rettstatus i forhold til annet lovverk.

Norges bygdekvinnelag støtter prinsippet at dyr har egenverdi og at det skal tas hensyn til dyrs naturlige behov, men finner at det i enkelte punkter i notatet til lovutkastet kan tolkes dit at dyr har «menneskelige egenskaper.» De mener det er uheldig dersom dyrevelferd tolkes i et slikt perspektiv.

Videre sier bestemmelsen at dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.

Miljøpartiet De Grønne i Bergen og Miljøpartiet De Grønne - landsstyret ønsker at bestemmelsen skal foreskrive at dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for smerte og lidelse.

Bondelagene i Lofoten mener at ordet lidelse fortsatt bør stå i lovteksten, da det fremmer lovens viktigste oppgave, nemlig å hindre at dyr lider.

Rådet for dyreetikk foreslår at begrepet behandles godt erstattes med omsorg, selv om det kan hevdes at dette ikke passer i forholdet til villlevende dyr. RDE understreker behovet for at dyr skal beskyttes mot fare.

Flere høringsinstanser mener at begrepet unødig er problematisk, bl.a. fordi det kan være vanskelig å tolke. Flere mener også at det kan gi for stort rom for å tolke inn menneskelige behov og dermed gir dyrevelferdsmessig negative signaler. I tillegg oppfattes bestemmelsen slik at fokus i for stor grad dreies mot menneskets ønsker og behov, og motvirker lovens intensjon om å finne rette balansepunktet mellom hensynet til dyrs interesser og nytten eller nødvendigheten ut fra menneskers ståsted.

Flere høringsinstanser, herunder RDE, *Dyrevernalliansen*, *Veterinærinstituttet* og NENT, ønsker å innføre en sterkere aktsomhetsplikt enn høringsutkastet foreskrev, hvor man aktivt skal forebygge lidelser og andre belastninger.

Enkelte foreslår en omskriving der man får inn en positiv formulering som kan bidra til å flytte vekt fra i hvor stor grad vi kan utnytte dyr over på hvordan vi kan gi dem gode levekår og human avlving. Bl.a. på bakgrunn av sammenligning med dansk og finsk dyrevernlov, og formuleringen av den etiske plattformen i dyrevelferdsmeldingen, foreslår enkelte høringsinstanser at bestemmelsen i stedet foreskriver en aktivitetsplikt ved at dyr skal behandles godt og beskyttes best mulig mot belastninger, og at sykdom og skader aktivt skal forebygges.

Bestemmelsen sier videre at det skal tas hensyn til dyrs fysiske og mentale behov ut fra deres egenart og dyrs evne til å ha positive og negative opplevelser.

Flere høringsinstanser, herunder *Universitet for miljø og biovitenskap*, *Veterinærinstituttet*, *Vitenskapskomiteen for mattrygghet*, *Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr* og *Dyrebeskyttelsen Norge* mener at bestemmelsen skal dekke både artsspesifikke og individuelle behov som oppstår på bakgrunn av erfaringer, og at dette bør tydeliggjøres enda bedre. Selv om individuelle behov er nevnt i høringsutkastets bestemmelse om dyrs levemiljø, bør det også nevnes her, da individuelle behov ikke

bare berører miljøet, men også stell og andre aspekter ved dyrs atferd.

Det påpekes fra noen at mentale behov må forstås som behov for å utøve atferd individet er motivert for, og ikke behovet for naturlig adferd slik det ble fremstilt i høringsnotatet. Forslaget begrunnes bl.a. med at naturlig atferd ikke er entydig og ikke nødvendigvis godt egnet som indikator på velferd hos dyr som holdes av mennesker.

Veterinærinstituttet mener at målet om økt vektlegging av hensynet til dyrs behov ikke i tilstrekkelig grad er synliggjort i høringsutkastet. På bakgrunn av formuleringen av den etiske plattformen i dyrevelferdsmeldingen foreslår de at det lovfestes at det skal tas «utstrakt» hensyn til dyrs fysiske og mentale behov...».

2.2.1.4 Departementets vurdering og forslag

Bestemmelsens intensjon har fått støtte fra en rekke høringsinstanser. Det har imidlertid kommet mange forslag til endringer i bestemmelsens ordlyd.

Dyrs egenverdi står sentralt i dyrevelferdsmeldingens etiske plattform. Egenverdi innebærer at dyr skal behandles forsvarlig og med respekt uavhengig av om de har noen økonomisk eller annen nytteverdi for mennesker. Det at loven beskytter dyr ikke bare av hensyn til mennesker, men også av hensyn til dyrene selv, kan ha betydning for tolkingen av lovens bestemmelser. Begrepet egenverdi sammenfaller med dyrevelferdsmeldingens begrepsbruk og antas å være lett forståelig. Departementet har valgt å videreføre begrepet som et viktig fundament for loven og dens formål, men foreslår å ta selve begrepet ut av lovteksten.

Enkelte høringsinstanser har ønsket at begrepet unødig fjernes fra bestemmelsen. Departementet er av den oppfatning at loven ikke kan beskytte dyr mot enhver påkjenning og belastning. Det viktige er at man søker å hindre fare for påkjenninger og belastninger som er unødvendige eller uakseptable, og som kan unngås. Videre er enkelte påkjenninger naturlig i dyrs liv. Det må legges vekt på om påkjenningen er forårsaket av mennesker, hva som er formålet med å utsette dyr for slik påkjenning og om handlingen er allment akseptert. Det foreslås derfor å beholde unødig som et vurderingskriterium i lovteksten.

Enkelte høringsinstanser ønsker å videreføre begrepet lidelse. Departementet mener at de foreslåtte begrepene påkjenninger og belastninger også omfatter lidelse, men også omfatter mindre alvorlige forhold enn det som normalt vil forstås som lidelse. Departementet mener dermed at man

ved å erstatte dagens begrep lidelse med påkjenninger og belastninger, får en bedre beskrivelse av hva det er ønskelig at dyr beskyttes mot.

Forslaget om å ta inn i lovteksten at det skal tas hensyn til dyrs fysiske og mentale behov ut fra deres egenart og evne til å ha positive og negative opplevelser foreslås ikke videreført fra høringsforslaget. Mulighetene til å kunne følge instinkter og utøve naturlig atferd er sentrale elementer i dyrs mentale behov. Både innenfor næringsmessig dyrehold og i familie- og hobbydyrehold er de mentale behovene ofte ikke godt nok ivaretatt. Disse hensynene anses å ligge i kravet om at dyr skal behandles godt, og ivaretas også i lovens øvrige materielle bestemmelser.

Enkelte høringsinstanser har vært opptatt av hvilken juridisk status dyr får etter denne loven, og om denne loven medfører endring av dyrs status etter andre lover. Dyrevelferdsloven oppstiller et sett regler for menneskers handlinger med sikte på å beskytte dyr. Departementet legger til grunn at denne loven ikke medfører at dyr får rettigheter utover dette. Loven vil heller ikke ha direkte virkning for dyrs status etter andre lover.

Etter dette foreslår departementet at kun den generelle plikten til å behandle dyr godt og beskytte dem mot fare for unødige påkjenninger og belastninger videreføres i denne bestemmelsen.

2.2.2 Hjelpelikht

2.2.2.1 Gjeldende rett

I henhold til gjeldende dyrevernavlov § 6 skal den som treffer på et dyr som synlig er sykt, skadet eller hjelpeløst, hjelpe dyret så langt mulig, dersom det ikke lar seg gjøre å gi hjelp eller god nok hjelp, og dyret er et husdyr, tamrein eller storvilt, skal personen snarest mulig si fra til dyrets eier eller innehaver eller til politiet.

Dersom det er klart at dyret ikke kan leve eller bli friskt, kan den som treffer på det avlive det i samsvar med dyrevernavlovens bestemmelser for avliving i nødstilfelle, forutsatt at dette er nødvendig for å avverge ytterligere lidelse. Den som avliver husdyr, tamrein eller storvilt skal melde fra til politiet som snart som mulig. Husdyr, tamrein eller storvilt kan ikke avlives dersom det er mulig å få tak i eier, veterinær eller politi innen rimelig tid.

Utgiftene med tiltak etter § 6 skal dekkes av staten, men pengene kan kreves tilbake hos eier eller innehaver.

2.2.2.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble hjelpeplikten hovedsakelig omtalt i særskilte merknader til bestemmelsene. Omtalen av hjelpeplikten i særskilte merknader reflekterte departementets syn på hva som er innholdet i tilsvarende bestemmelse i gjeldende lov. I hovedsak ble hjelpeplikten, og statens dekning av utgifter, foreslått videreført i samme omfang som i dagens dyrevernavlov. Forslaget innebar at den enkelte også selv kunne sørge for at dyret ble avlivet dersom det ble vurdert som nødvendig uavhengig av om dyret er husdyr, tamrein, storvilt. Det ble foreslått at den som hadde utført hjelpetiltak skulle varsle eier av dyret, Mattilsynet eller politiet om iverksatte tiltak, med mindre det ble ansett som åpenbart unødvendig.

2.2.2.3 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene gir forslaget om at det skal eksistere en hjelpeplikt generelt sett bred støtte. Flere høringsinstanser mener at hjelpeplikten må ses i sammenheng med det arbeidet de frivillige organisasjonene gjør for å ivareta syke, skadde og eldre dyr, og at det må legges til rette for slikt arbeid. *Norsk Huskattforening* mener at hjelpeplikt i særlig grad skal tillegges det offentlige som har de nødvendige ressurser og kompetanse. De som påtreffer en syk, skadet, utmagret og hjelpeløs katt, hjemløs eller eid, skal i god tro kunne henvende seg til det offentlige som skal gi den nødvendige hjelp slik at dyret kan leve videre.

Flere høringsinstanser, herunder *Veterinærinstituttet*, *Norges veterinærhøgskole*, *Den norske veterinærforening*, *Dyrebeskyttelsene Norge* og *Dyrevernalliansen* mener det kan synes uheldig å bruke begrepet «unormalt» avmagret, selv om det kan aksepteres at det anses som normalt at et dyr blir magert eller tynt i spesielle perioder. Det påpekes at det ikke er uvanlig at dyr kan ha varierende hold uten at dette innebærer lidelse, men vanligvis når man benytter betegnelsen avmagret, ligger det allerede noe unormalt i dette. De foreslår derfor å stryke ordet «unormalt» i bestemmelsen fordi det gir et uheldig signal. Et alternativ som foreslås er «tydelig» avmagret. Dyrevernalliansen peker videre på at kravet til at dyret skal være «synlig» sykt el. er nødvendig, men ikke tilstrekkelig. I visse tilfeller er det sannsynlig at dyr er skadd eller vanskjøttet, uten at det er «synlig». *Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL)* er bekymret for at folk uten kunnskap om rein vil feiltolke reinens kondisjon, og iverksette drastiske tiltak som vil påføre den enkelte reieier økonomisk tap. NRL mener at reieierne bør få melding om dyr som

oppfattes som skadet for å ha mulighet til å bedømme hvor alvorlig skaden er, og om det vil være nødvendig å avlive dyret.

Mange høringsinstanser påpeker betydningen av folks kompetanse for utøvelse av hjelpeplikten og at det kan være vanskelig for publikum å avgjøre alvorlighetsgraden av en skade eller en tilstand som noen ganger kan se verre ut enn den er. Det er derfor svært viktig at en kompetent person tar avgjørelsen og sørger for at dyret blir avlivet på den mest forsvarlige måten, avhengig av størrelsen på dyret og tilgang til utstyr. Det kan sannsynligvis være bedre for dyret å måtte vente noen timer på avliving, enn at noen med utilstrekkelig utstyr forsøker å avlive dyret.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) presiserer at hjelpeplikten må være oppfylt om det varsles på behørig måte, ettersom mange ikke vil ha mulighet til å hjelpe på stedet. DN ser videre praktiske problemer mht rovvilt, bl.a. fordi ikke hvem som helst kan utøve hjelp til skadet rovvilt. De forutsetter at forskrifter gitt i henhold til den foreslåtte hjemmelen ikke kan komme i motstrid til spesialbestemmelsene om ettersøk av skadd rovvilt.

DN understreker videre at så vel det å avlive eller hjelpe arter som de fire store rovdyr og for eksempel moskus, må gjøres av kvalifisert personell i samarbeid med politimyndighet og fylkesmann. I så måte mener de det må avgrenses mot det som forarbeidene til bestemmelsen omtaler som avlivingsrett.

DN mener det for organiserte mottak av «skadde dyr» bør foreligge en offentlig godkjenning fra Mattilsynet, med henvisning til § 4 siste ledd.

Når det gjelder hva slags hjelp som kreves etter loven påpeker flere av høringsinstansene at de mener det ikke må fremstå slik at avliving er et primært tiltak for å oppfylle hjelpeplikten. De mener at det først bør vurderes om dyret kan klare seg, og deretter gis behandling om nødvendig. Mange uttrykker et ønske om å fokusere på rehabilitering i stedet for avliving.

Flere høringsinstanser anbefaler en speilvendt av dagens holdning og praksis når det gjelder ivaretagelse av skadde, villlevende dyr, herunder oljeskadet sjøfugl. En forskriftsfesting av prinsippet om undersøkelse, diagnose, prognose og artsbestemmelse før eventuell avliving finner sted, foreslås.

NOAH for dyrs rettigheter mener en dyrevelferdslov bør fokusere på å hjelpe dyr ut i fra enkelt-dyrets interesser, ikke ut ifra hvorvidt det tilhører en truet art eller ikke, og at ville dyr bør vurderes

like individuelt som dyr som har nær kontakt med mennesker.

Tine, Geno, Helsetjenesten for storfe og Norsk Kjøttfeavlslag frykter at hjelpepliktes krav om avliving kan føre til tilfeller av ikke-human avliving. For å unngå at dette blir konsekvensen, bør kravet følges opp med generell bevisstgjøring og kunnskap i skole, presse osv.

Flere høringsinstanser, herunder *Vitenskapskomiteen for mattrygghet, Dyrebeskyttelsen Norge* og *Kennelklubben* mener at det er behov for forskriftsregulering av innholdet i hjelpeplikten. Det påpekes bl.a. at det er vesentlig for å kunne praktisere denne paragrafen at forskrifter klargjør i hvilke tilfeller en kan iverksette behandling og når avliving er det beste alternativet, samt nærmere bestemmelser rundt avliving og varslingsprosedyrer.

For ettersøk av skadet hjortevilt, mener *Direktoratet for naturforvaltning* at hjelpeplikten etter både dyrevelferdsloven og viltloven må være oppfylt når jeger/jaktlag har gjort det som er bestemt i hjorteviltforskriften.

En høringsinstans peker også på at det i visse tilfelle ikke bare må være en avlivingsrett, men også en plikt. *Veterinærinstituttet* sier at den som påregnelig vil komme til å påføre dyr lidelser, eksempelvis NSB som rutinemessig kjører tog i områder med mye vilt, bør ha en utvidet hjelpeplikt. Hjelpeplikten kan da ikke anses oppfylt ved at skaden varsles (til viltneimnda), men togpersonalet må selv ha utstyr og kunnskap til på forsvarlig måte å avlive et skadd dyr ved toglinjen. Tilsvarende vil gjelde ved oljevirkosomhet – aktører må bidra til oljevernberedskap som kan begrense skadevirkninger av oljeutslipp på fugl.

Når det gjelder varsling om skadet vilt, sier *Nord-Trøndelag politidistrikt* at det i dag finnes gode og tiffredsstillende rutiner for dette, og at det er av avgjørende betydning at politiet får varsel om skadet vilt slik at nødvendige tiltak kan iverksettes. Politiet har allerede et beredskapssystem for håndtering av skadet vilt. De uttaler at forslaget pulveriserer ansvaret ved hjelp og varsling idet den enkelte selv skal bestemme hvem han skal varsle. De foreslår å videreføre dagens lovbestemmelse om at husdyr, tamrein og storvilt ikke må avlives etter bestemmelsen dersom det er mulig å få tak i eier, innehaver, veterinær eller politi innen rimelig tid.

Når det gjelder dekning av utgifter, påpeker flere at det er ønskelig at utgiftsdekning videreføres, men noen mener adgangen til utgiftsdekning bør utvides til å kunne omfatte tiltak utover akuttfasen. *Dyrebeskyttelsen Norge* mener at betalingsplikten i seg er et godt tiltak, men ved å bare dekke de

umiddelbare utgiftene til akutt behandling står ikke betalingsplikten i forhold til de skadene mennesker daglig påfører dyr og deres levested. Dyrebeskyttelsen foreslår at man i det minste åpner for at betalingsplikten også skal kunne innbefatte rehabilitering av dyr.

Den norske veterinærforening (DNV) mener at det er et behov for å avgrense hjelpeplikten i lov om dyrevelferd i forhold til bestemmelsene om hjelpeplikt og refusjon etter § 14 i Dyrehelsepersonelloven. Ellers mener DNV at dette er en fornuftig ordning for å sikre at dyr får hjelp, uten at spørsmål om kostnader i den sammenheng blir avgjørende for dyret. Praksis har imidlertid vist at tilsynsmyndigheten har hatt problemer med å finne en enhetlig praktisering av hva som skal dekkes i ulike nødssituasjoner. Forarbeidene til lovutkastet er etter DNVs mening fortsatt uklare når det gjelder dette. DNV påpeker at det kan være vanskelig å avgjøre hva som er nødvendige undersøkelser, og mener det bør etableres enhetlige rutiner i behandling av slike saker. Det kan for eksempel ofte være nødvendig å ta røntgenbilder for å avklare om det forekommer kompliserte brudd, som betinger avliving. Praktiserende veterinærer kan lett komme i vanskelige erstatningsmessige situasjoner overfor potensielle eiere, dersom avgjørelse om avlivning tas på et forsvikt grunnlag. Det er også uklare i forarbeidene til loven når det gjelder hvem som er ansvarlig for å kreve dekning fra staten, og om dette ansvaret overføres mellom involverte personer, alt avhengig av hvilken type hjelp som utføres og når den utføres.

Mattilsynet er enige i at retten til dekning av utgifter ved etterlevelse av hjelpeplikten videreføres. Hjelpen vil ofte innebære at dyret bringes til veterinær, som vil ta seg betalt for undersøkelse og eventuell avlivning av dyret. Dersom eieren av dyret ikke kan identifiseres, er det i utgangspunktet finneren som må betale veterinæren, for så å kreve dekning fra staten i etterhånd. For å spare finneren for ulempen ved å legge ut for utgiftene, har det imidlertid i mange år vært en ordning der Mattilsynet etter krav fra veterinæren betaler denne direkte, uten at dette er hjemlet i loven. De senere årene har slike krav fra veterinærene økt i omfang, og det er behov for å regulere ordningen nærmere gjennom forskrift. Mattilsynet foreslår derfor at det gis en slik hjemmel, og at hjemmelen fastsettes i dyrehelsepersonelloven § 14 samtidig med den nye dyrevelferdsloven. Det foreslås videre at denne hjemmelen gir mulighet til å standardisere utbetalingene og begrense dem til å

dekke tilfeller hvor rekvirenten har hjelpeplikt etter dyrevelferdsloven.

Fiskeridirektoratet synes tredje ledd fremstår som uklar med hensyn til hvilke hjelpetiltak lovgiver har tenkt på og dekning av nødvendige utgifter ved hjelpetiltak

Dyrevernalliansen foreslår at det fastslås i forarbeidene at når staten dekker nødvendige utgifter, omfatter dette også behandlingskostnader begrenset oppad til kostnadene ved avliving.

2.2.2.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har etter vurdering av høringsinnspillene gått inn for i stor utstrekning å foreslå videreføring av ordlyden i gjeldende dyrevernlav når det gjelder hjelpeplikten.

I høringsutkastet var det foreslått at hjelpeplikten etter denne bestemmelsen ikke bare skulle omfatte den som påtreffer et sykt, skadet eller hjelpeløst dyr, men også gjelde for den som påfører dyr skade. Departementet foreslår å videreføre forslaget om hjelpeplikt for skadeforvolder. Departementet vil peke på at det å unnlate å hjelpe et dyr man selv har påført skade også kan rammes av bestemmelsen om forbud mot å hensette dyr i hjelpeløs tilstand.

Den enkeltes hjelpeplikt etter forslaget er å gi så god hjelp som vedkommende har mulighet for ut fra egne forutsetninger. Departementet ser at det i visse situasjoner kan være krevende for en leperson å vurdere om det er grunn til å iverksette tiltak ut fra dyrets tilstand. Det er også viktig at den enkelte ikke gjennomfører tiltak som man ikke er kompetent til å utføre på forsvarlig vis.

I høringsutkastet var det foreslått at hjelpeplikten skulle omfatte unormalt avmagrede dyr. Hvorvidt et dyr er avmagret kan være vanskelig å vurdere. Dersom et dyr er unormalt eller sterkt avmagret, kan det også være sykt og vil kunne dekkes av dette begrepet. På bakgrunn av høringsinnspillene, foreslås det å ta avmagring som begrep ut av lovteksten og samtidig presisere i forarbeidene at sykkelig avmagring dekkes av begrepet sykt.

Bestemmelsen om hjelpeplikt omfattet i høringsutkastet også vanskjøttede dyr. Departementet har kommet til at det vil være mer nærliggende at slike tilfeller faller inn under bestemmelsen om varsling, slik at tilsynsmyndigheten kan treffe nødvendige tiltak.

I noen tilfeller kan dyr trenge hjelp uten å være synlig syke eller skadde. Enkelte høringsinstanser mener at slike tilfeller bør omfattes av hjelpeplikten og at dette bør uttrykkes særskilt i lovteksten. Det kan være vanskelig å avgjøre hvorvidt et dyr er

sykt eller skadet, og det vil alltid være den enkeltes personlige forutsetninger som må legges til grunn ved vurderingen av om hjelpeplikten er oppfylt. Departementet er enige i at man i størst mulig grad bør hjelpe også dyr som det er sannsynlig at er syke eller skadet, men da dette vil være en vanskelig vurdering for den enkelte, har man kommet til at en hjelpeplikt i slike situasjoner ikke bør legges inn som en plikt etter loven.

Departementet mener det er riktig å fange opp tilfeller hvor sykdom, skade eller hjelpeløshet ikke er synlig, men det likevel må anses åpenbart at dyret trenger hjelp. Det foreslås derfor at ordet «synlig» i bestemmelsens første ledd erstattes med «åpenbart».

Dersom man ikke kan yte hjelp eller gi god nok hjelp slik at dyret må følges opp videre, og det dreier seg om et husdyr, herunder familie- og hobbydyr, tamrein eller storvilt, må den som har påtruffet dyret snarest mulig melde fra til dyrets eier, innehaver eller politi. Mange høringsinstanser har fremhevet at det allerede i dag foreligger etablerte og gode rutiner for varsling av skadet storvilt. For en rekke viltarter er det et etablert varslingssystem til kommunen, og det er også særskilte bestemmelser etter viltloven om hjelpeplikt for jegere i jakttiden. Departementet har ikke til hensikt å endre den etablerte praksis når det gjelder varsling og hjelpeplikt overfor vilt. Dersom veterinær, politiet eller annen offentlig instans får varsel om skadet vilt, vil disse måtte viderefordre varsel til rette instans i henhold til etablerte prosedyrer. Ved fremtidige revisjoner av forskrifter som regulerer disse forhold under viltloven er det, etter departementets vurdering, naturlig at forskriftene også hjemles i dyrevelferdsloven.

I høringsforslaget var det foreslått en plikt til å sørge for at dyret får nødvendig hjelp og om nødvendig blir avlivet. Enkelte høringsinstanser påpeker at avliving ikke bør fremstå som et primært tiltak i henhold til denne bestemmelsen. Departementet foreslår at bestemmelsen fra gjeldende lov videreføres. Dette innebærer at plikten til å sørge for at dyr om nødvendig blir avlivet, erstattes av en rett til å avlive dyr på nærmere vilkår. Den som påtreffer et dyr som trenger hjelp etter denne bestemmelsen, kan kun selv avlive dyret umiddelbart i de tilfeller det er klart at dyret ikke kan leve eller bli friskt igjen. Antatt eide dyr skal som hovedregel ikke avlives før dyreholder er varslet. Dyreholder kan være i besittelse av viktig informasjon om dyrets tilstand og behov, og har som regel berettiget interesse i å bli varslet før irreversible tiltak iverksettes. Det foreslås derfor å videreføre bestemmelsen om at husdyr, tamrein og storvilt

ikke må avlives dersom det er mulig å få tak i eier, innehaver, veterinær eller politi innen rimelig tid. Dersom dyreholder ikke er tilgjengelig, vil det være naturlig at veterinær eller annen fagperson konsulteres før avliving finner sted. Dette foreslås klargjort i lovteksten. Departementet har kommet til at det er hensiktsmessig å videreføre gjeldende dyrevernlov på dette punkt med den presisering at alle dyr fra dyrehold er omfattet, herunder også tamrein, familie- og hobbydyr. Gjeldende lov bruker begrepene husdyr og tamrein.

Departementet har også merket seg at enkelte høringsinstanser mener det vil være riktig å pålegge den som påregnelig kommer til å påføre dyr lidelser, en utvidet hjelpeplikt. Departementet finner det mest hensiktsmessig med en generell utforming av bestemmelsen om hjelpeplikt ettersom plikten er allmenn. Hvilken hjelp som er mulig å yte, vil være situasjonsbetinget.

Når det gjelder utgifter til hjelpetiltak, foreslår departementet å videreføre gjeldende rett som innebærer at staten skal dekke utgifter til tiltak for å ivareta hjelpeplikten. Staten kan deretter kreve utlegget refundert fra dyreholder eller eier. Departementet foreslår å videreføre høringsutkastets forslag om at skadeforvolder ikke skal ha rett til å kreve dekning av staten for utgifter i forbindelse med hjelpetiltakene.

Flere høringsinstanser har vært opptatt av rekkevidden av statens plikt til å dekke utgifter. Når det gjelder andre dyr enn dyr fra dyrehold (herunder tamrein) og storvilt, går ikke hjelpeplikten lengre enn til å yte den hjelp man selv er i stand til. Tilsvarende omfatter ikke statens plikt til å dekke utgifter annet enn de direkte utgiftene som følger av vedkommendes egeninnsats for å hjelpe dyret. Dette vil eksempelvis omfatte nødvendige utgifter knyttet til å komme i kontakt med dyreholder, veterinær eller politi.

Dersom dyret blir brakt til dyrehelsepersonell, eksempelvis en veterinær, som yter nødhjelp i henhold til dyrehelsepersonelloven § 14, kan denne etter samme bestemmelse kreve en passende godtgjørelse fra staten. Dette gjelder bare dersom hun eller han ikke etter krav får betaling av rekvirenten eller den som har betalingsplikten. For å unngå at den som har hjelpeplikt, får betalingsplikt til veterinær dersom et dyr som er viltlevende eller ikke har en kjent eier, blir brakt inn for undersøkelse og evt. avliving hos veterinær, foreslår departementet at det gjøres en endring i dyrehelsepersonelloven § 14. Endringen vil innebære at dyrehelsepersonell i slike tilfeller kan rette krav direkte til staten.

For å begrense de økonomiske konsekvensene for staten når dyr bringes til dyrehelsepersonell for

å oppfylle hjelpeplikten, vil det være naturlig å begrense hvilke typer behandling som kan iverksettes for statens regning. Departementet antar det vil være naturlig å begrense omfanget av kostnadsdekning til et beløp tilsvarende kostnader ved enkel undersøkelse og avliving. Det er aktuelt å vurdere om det også skal gis rom for å gjennomføre enkel behandling innenfor samme kostnadsramme som et alternativ til avliving. Praktiserende veterinærer er frie yrkesutøvere med rett til selv å fastsette pris for sine tjenester. Departementet ser det som nødvendig å ha mulighet til å fastsette maksimalsatser for tjenester ytt for å oppfylle hjelpeplikten. Det foreslås derfor en fullmakt i dyrehelsepersonelloven til å gi forskrift om dette.

Bestemmelsen i § 4 om hjelpeplikt og bestemmelsen i § 5 om varsling må ses i sammenheng. Hjelpeplikten utløses når man påtreffer et dyr eller skader et dyr. Dette vil vanligvis innebære at dyret ikke befinner seg hos eieren (eksempelvis i driftsbygning, på innmarksbeite eller i transportmiddel). I tilfeller der noen observerer forhold i et dyrehold som gir grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig omsorgssvikt, kommer varslingsplikten i § 5 til anvendelse. Det vil da være Mattilsynet eller politiet som vurderer hvilke tiltak som skal iverksettes.

Likeledes er det ikke intensjonen at bestemmelsen om hjelpeplikt skal komme til anvendelse i tilfeller der et større antall ville eller forvillede dyr er utsatt for sykdom, skade eller annen lidelse utenom det normale, eksempelvis skadet sjøfugl som følge av oljesøl. I slike tilfeller kommer varslingsplikten etter § 5 til anvendelse. Aktuelle myndigheter må da vurdere om det skal iverksettes tiltak og hvem som er ansvarlig for gjennomføringen.

2.2.3 Varsling

2.2.3.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov inneholder ingen bestemmelser om plikt til å varsle myndighetene der dyr lider.

2.2.3.2 Høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet å innføre varslingsplikt som et viktig virkemiddel for å kunne avdekke situasjoner som kan utvikle seg til en alvorlig dyrevernsak. Varslingsplikten slår inn i tilfeller der man har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell.

Det ble i høringsnotatet foreslått at varslingsplikten gjelder med de begrensninger som følger

av annen lovgivning, og den vil således ikke gå foran annen lovbestemt taushetsplikt. Det ble vurdert å nedfelle i lovteksten en rett for enkelte profesjoner til å varsle uten hinder av deres taushetsplikt etter annet lovverk. Høringsinstansene ble invitert til å gi sitt innspill på dette.

Det ble i høringsnotatet foreslått at nærstående unntas fra varslingsplikten i tråd med gjeldende strafferettslige prinsipper.

Det ble foreslått å gi anledning til anonym varsling av hensyn varsleren slik at det å måtte oppgi navn ikke motvirker at folk varsler.

Det ble videre foreslått en plikt til å varsle når man får kjennskap til at et større antall ville eller forvillede dyr er utsatt for sykdom, skade eller annen lidelse utenom det normale.

2.2.3.3 Høringsinstansenes syn

Svært mange høringsinstanser har uttalt seg spesielt om varslingsplikten, og et klart flertall støtter innføringen av en slik plikt.

Departementet har i høringen fått kritikk for uttalelsen i høringsnotatet om at tragiske hendelser, hvor dyr lider/dør av manglende føring/stell, som oftest finner sted i utkantstrøk hos enslige gardbrukere som oftest står mer eller mindre utenfor det organiserte landbruket eller samfunnet. Flere har uttalt at dette er en påstand som ikke er dokumentert, og at den innebærer en stigmatisering av enkelte grupper innen landbruket som ikke er akseptabel.

Mange høringsinstanser gir sin tilslutning til bestemmelsen slik den ble beskrevet i høringsnotatet. *Norsk bonde- og småbrukarlag (NBS)* påpeker at varsling er et vanskelig punkt fordi det er mange forhold som må tilrettelegges for at et slik system skal fungere godt. *Datatilsynet* påpeker en rekke forhold som tilsynsmyndighetene må være oppmerksomme på i forhold til rettigheter som følger av personopplysningsloven og arkivloven.

Mattilsynet støtter forslaget og uttaler at de støtter forslaget om varslingsrett for helsepersonell. Dette vil gjøre det mulig for helsepersonell å informere Mattilsynet om saker der gjerne både dyreeier og dyrene lider, og faren for dyretragedier kan være overhengende. En slik varslingsrett har vært sterkt ønsket av Mattilsynets ytre apparat i lang tid. Praktisk erfaring viser at en slik rett også ofte er i tråd med rettsoppfatningen hos helsepersonell. På den annen side ser de at helsepersonell kan ha behov for å unnlate varsling av hensyn til pasientens helse og personlige integritet. De er derfor enige i at det innføres rett, men ikke plikt, til å varsle.

Justisdepartementet (JD) støtter forslaget om at varslingsplikten ikke skal gå foran annen lovbestemt taushetsplikt og er skeptiske til endringen i helsepersonelloven. Profesjonsbestemt taushetsplikt for blant andre leger, psykologer, prester og advokater er ofte gitt av hensyn til klienten og for å sikre det nødvendige tillitsforhold mellom profesjonsutøveren og klienten. JD påpeker at det ville være et brudd på en lang human tradisjon å pålegge slike yrkesgrupper en plikt til å videreformidle opplysninger om dyremishandling som er betrodd dem under noen av samfunnets mest beskyttelsesverdige tilfeller av konfidensialitet. Videre støtter JD forslaget om at varslingsplikten ikke skal gjelde for personer som er unntatt fra vitneplikt etter straffeprosessloven.

JD påpeker at forvaltningens behov for å kunne holde tilbake opplysninger om varslers identitet ivaretas gjennom forvaltningslovens regler om partsinnsyn og offentlighetslovens bestemmelser om innsynsrett. De mener det ikke er behov for å gjøre unntak fra disse reglene når det gjelder varsling om brudd på dyrevelferdsloven, og mener at forvaltningsloven § 19 annet ledd bokstav b gir uttrykk for den beste løsningen.

En rekke høringsinstanser herunder bl.a. *Rådet for dyreetikk, Veterinærinstituttet, Fylkesmennene i Telemark, Hordaland, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Troms, Rogaland, Forsøksdyruttvalget, Veterinærinstituttet, Tine, Geno, Helsetjenesten for Storfe, Norsk Kjøttfeavlslag, Norsvin og Dyrevernalliansen* mener derimot at varslingsplikten skal gjelde alle yrkesgrupper, og gå foran taushetsplikt i annen lovgivning. Flere påpeker også viktigheten av samarbeid mellom de ulike involverte parter som helsepersonell, dyrehelsepersonell og landbrukets nettverk. Bl.a. *Dyrevernalliansen* mener at også helsepersonell må omfattes av varslingsplikten på samme måte som i barnevernsaker. *Veterinærinstituttet* peker på varslingsplikten, som et viktig bidrag til å forebygge og redusere omfanget av alvorlig vanrøkt. Mistanke om svikt vil i stor grad oppstå hos profesjonelle aktører (veterinærer, kommunens helse- og sosialetat, slakterier, meierier, fôrleverandører, transportfirma mv.) slik at plikten i praksis sjeldnere trer inn for private aktører (f.eks. naboer og besøkende). Varsling vil kunne resultere i at vanrøkt avverges eller avsluttes på et tidligere stadium, og dette bidrar dermed til å begrense omfanget av den personlige tragedien. Varsling vil derfor også kunne være et gode for den som rammes.

En del mener at også nærstående personer skal omfattes av varslingsplikten. Dette gjelder bl.a.

Tine, Geno, Helsetjenesten for Storfe, Norsk Kjøttfeavlslag, Norsk Landbruksamvirke, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norsvin og Rådet for dyreetikk.

Dette begrunnes blant annet med at viktigheten av å beskytte dyrene er langt viktigere enn å beskytte nærstående personer når det dreier seg om mistanke om vanskjøtsel eller mishandling av dyr. *Veterinærinstituttet* er en av instansene som også mener familiemedlemmer bør ha plikt til å varsle i de tilfeller slik varsling er en forutsetning for å forebygge eller avslutte mishandling og/eller alvorlig vanrøkt. Hensynet bak fritak fra vitneplikt for nærstående rekkes etter deres mening ikke lenger enn til at varsel fra disse ikke skal inngå som avgjørende grunnlag for straffeforfølgelse.

Langt de fleste høringsinstansene som har uttalt seg støtter muligheten for anonym varsling. Mange av de som mener at også nærstående må omfattes av plikten, sier at nettopp muligheten til å varsle anonymt kan gjøre det lettere å varsle om forhold som gjelder nærstående personer. *Datatilsynet* påpeker imidlertid at både den som varslers og den som varselet gjelder, har rett til ivaretagelse av sitt personvern i tråd med personopplysningsloven. Forslaget omhandler imidlertid kun hensyn til varslers behov for vern. *Datatilsynet* anser det som et viktig rettsikkerhetsmoment at også den det varsles om, får ivaretatt sine rettigheter med hensyn til kontradiksjon og personvern. *Datatilsynet* påpeker videre at departementet legger opp til en plikt til å varsle, men uten reelle muligheter for å føre kontroll med at plikten er oppfylt, i det den enkelte gis adgang til anonym varsling.

Riksadvokaten mener at en straffesanksjonert varslingsplikt er for vidtgående og advarer mot en slik bestemmelse. Det påpekes at den foreslåtte regelen vil innføre et langt mer omfattende straffesansvar for privatpersoner ved manglende varsling om dyremishandling enn det som gjelder på andre områder, f.eks. ved barnemishandling. *Riksadvokaten* peker på at mindre inngripende tiltak som informasjonskampanjer og muligheter for anonym varsling er veien å gå. *Riksadvokaten* uttaler videre at det ikke fremgår av bestemmelsen eller av merknadene til denne at nærstående er unntatt fra varslingsplikten slik det er uttalt i høringsnotatet. Der som det innføres en varslingsplikt er *Riksadvokaten* av den oppfatning at det må gjøres unntak for nærstående.

En rekke høringsinstanser mener at også dyrevernemndene må oppføres som mottakere av varsler. *Stor-Elvdal kommune* mener det vil være en bedre løsning å styrke de lokale dyrevernemnder og opprettholde dagens lovverk.

Norsk Akvarieforbund er skeptisk til den foreslåtte varslingsplikten blant annet fordi det kan føre til at pasienter unnlater å søke hjelp.

For øvrig har det kommet en del konkrete innspill til bestemmelsens omfang og ordlyd.

Bondelaget i Lofoten uttaler at det må være en plikt til å melde fra allerede ved mistanke. Når det er «grunn til å tro» kan det ofte være for sent. Mistanke om mishandling eller svikt skal være god nok grunn til å melde fra. Man skal ikke være nødt til å ha mistanke om alvorlig svikt. Det bør så være opp til tilsynsmyndigheten å undersøke saken nærmere.

Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr (NAS) vil gjøre lovteksten gjeldende også for forhold i fortid og framtid slik at kjennskap til planlegging av f.eks hanekamp/hundekamp eller kjennskap til lignende som er avsluttet, dekkes av lovteksten. NAS vil også ha varslingsplikt i forbindelse med dyr som har kommet bort fra eier.

Flere høringsinstanser mener det bør presiseres hva som anses som et større antall forvillede dyr eller vilt. *NENT* mener at personer som ser lidende eller vanskjømte dyr, uansett antall, bør varsle om dette. Politiet eller Mattilsynet kan så ta stilling til om dette er noe som krever særlige tiltak.

Veterinærinstituttet mener at det ikke behøver å foreligge noe forhold utenom det normale for at varslingsplikten skal inntre når et større antall forvillede dyr eller vilt rammes av sykdom, skade eller annen lidelse fordi det kan være vanskelig for enhver å vite hva som er normalt. *Veterinærinstituttet* og *Rådet for dyreetikk* foreslår videre at åpenbar fare for lidelse innarbeides i bestemmelsen som varslingspliktig. Dette kan gjelde nyoppdaget oljesøl, en reinflokk på toglinja, mv.

2.2.3.4 Departementets vurdering og forslag

Et viktig mål med gjennomgangen av dyrevernløven har vært å utrede hjemler for mer effektivt å kunne forebygge store lidelser hos dyr som følge av manglende tilsyn og stell. Slike hendelser skyldes ofte sykdom eller andre personlige problemer hos dyreholder og vil i begrenset grad kunne fanges opp gjennom tilsynsmyndighetenes ordinære tilsyn. Tilsynsmyndigheten er derfor avhengig av å bli varslet spesielt for å få kjennskap til slike forhold.

Med bakgrunn i de mange tragiske hendelsene der flere dyr oppdages døde eller døende som følge av manglende fôring og stell, er spørsmålet om årsakssammenhenger, mulige tiltak for å forebygge slike hendelser samt muligheter for å

avdekke konkrete forhold som er i ferd med å utvikle seg til tragiske hendelser som berører både dyr og eier, et stadig aktuelt tema. Mattilsynet er, i samarbeid med næringen og andre berørte instanser, i gang med et arbeid for å kartlegge mer gjennomgående årsakene til at slike dyretragedier skjer. På den måten kan man få et bedre grunnlag for å forme virkemidlene som trengs for å forhindre og oppdage dyretragedier.

Departementet har merket seg den store tilslutningen forslaget om varslingsplikt har fått fra høringsinstansene. Høringsinnspillene viser imidlertid også at varslingsplikten er komplisert, spesielt når det gjelder forholdet til annen lovbestemt taushetsplikt og spørsmålet om brudd på varslingsplikten skal være straffesanksjonert.

I enkelte tilfeller vil personer gjennom sin yrkesutøvelse få kjennskap til alvorlig dyremishandling eller vanstell. Dette vil for eksempel gjelde veterinærer og helsepersonell, men også andre yrkesgrupper som prester, advokater m.fl. I dyrevelferdsmeldingen ble det foreslått å pålegge slike yrkesgrupper en varslingsplikt. Denne skulle gå foran annen lovbestemt taushetsplikt, og ble ansett som et viktig virkemiddel for å forebygge dyrelidelser. Det har derfor i arbeidet med lovutkastet vært vurdert om disse grupperes yrkespålagte taushetsplikt skal vike for plikten til å varsle om alvorlig dyremishandling eller vanskjøtsel. For flere av disse gruppene, er det viktig å opprettholde et tillitsforhold til klient/pasient, noe som taler for at man skal være tilbakeholdne med å pålegge dem en varslingsplikt. Noen yrkesgrupper har i dag en varslingsrett, mens andre kan varsle om uholdbare forhold etter samtykke fra klient/pasient.

Dyrehelsepersonell og helsepersonell vil i større grad enn andre yrkesgrupper kunne få kjennskap til alvorlige dyrelidelser. Dyrehelsepersonell plikter å bidra til forsvarlig dyrevern og har ikke taushetsplikt når tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysninger videre. Dyrehelsepersonell vil derfor omfattes av dyrevelferdslovens varslingsplikt.

Siden sakene er sammensatt av både helserelaterte og sosiale aspekter i tillegg til de dyrevelferdsmessige sidene, er det nødvendig med et samarbeid mellom alle involverte parter, eksempelvis helsepersonell, dyrevelferdsmyndigheter og landbrukets eget organiserte nettverk. Det er nødvendig at uregelmessigheter fanges opp og bekymringsmeldinger videreformidles på en slik måte at både eier og dyr kan underlegges en helhetlig oppfølging og hjelpes på tidligst mulig tidspunkt. Dette er bakgrunnen for at det ble foreslått en anledning

for helsepersonell til å varsle uten hinder av taushetsplikten i profesjonslovgivningen. For andre, som har sin taushetsplikt forankret gjennom forvaltningsloven, vil den åpning som allerede ligger i forvaltningsloven § 13 b nr 6 gi anledning til å varsle om forhold der det er grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell.

Departementet har merket seg at flere høringsinstanser ønsker at varslingsplikten skal gå foran annen lovbestemt taushetsplikt. Det er imidlertid også mange som mener at varslingsplikten må vike i slike tilfelle. De fleste høringsinstansene støtter varslingsrett for helsepersonell. Ut fra en helhetsvurdering av de innspillene som har kommet, foreslår departementet å videreføre forslaget om at varslingsplikten gjelder med de begrensninger som følger av annen lovgivning. I tillegg videreføres forslaget om endringer i helsepersonelloven om å etablere varslingsrett for helsepersonell.

Det er delte meninger blant høringsinstansene hvorvidt varslingsplikten også skal gjelde for personer som er unntatt fra vitneplikt etter straffeprosessloven § 122. Dette gjelder blant annet ektefelle og slektninger i rett opp- og nedstigende linje. En varslingsplikten om at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt, vil kunne føre til straffeforfølgning av den som varslingen gjelder. Dersom nærstående pålegges en plikt til å varsle om slike forhold, vil dette følgelig innebære en indirekte plikt til å bidra til strafforfølgning av den personen de står nær. Dette står i strid med et av de mest sentrale hensynene bak straffeprosessloven § 122, som er hensynet til å beskytte nærstående mot den belastningen det ville være å måtte bidra til at en de står nær blir straffet. Det påpekes imidlertid fra enkelte høringsinstanser at mulighet for anonymitet vil kunne avhjelpe den belastningen det ville være for en nærstående å varsle. Hensynet bak varslingsplikten er å hindre og/eller avslutte dyrelidelser. Dette er et viktig hensyn, men bør etter departementets mening ikke veie tyngre enn hensynet til nærstående i disse tilfellene. Departementet mener derfor fortsatt at nærstående bør fritas fra plikten i likhet med gjeldende strafferettslige prinsipper.

Forvaltningens behov for å kunne holde tilbake opplysninger om hvem som har varslet, ivaretas gjennom forvaltningsloven og offentlighetslovens bestemmelser.

Langt de fleste høringsinstansene støtter muligheten for at varsler kan være anonym, og departementet mener derfor det er riktig at denne muligheten finnes.

Hensynet bak en allmenn plikt til å varsle myndighetene når det er grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell må ses i sammenheng med at det i dyrevelferdsmeldingen var lagt vekt på mer effektive tiltak for å kunne forebygge dyretragedier. Det er ikke intensjonen at allmennheten skal pålegges en plikt til å varsle om mindre alvorlige forhold. Dette forhindrer naturligvis ikke at enkeltpersoner, uansett alvorlighetsgrad, står fritt til å ta kontakt med myndighetene hvis de mener at det foreligger brudd på dyrevelferdslovgivningen. Tilsynsmyndighetene vil på grunnlag av samtlige varsler måtte vurdere om, og i tilfelle hvordan, det enkelte varsel skal følges opp.

Varslingsplikten må sees i sammenheng med bestemmelsen om hjelpeplikt. Hjelpeplikten strekker seg ikke så langt at den pålegger enkeltpersoner å hjelpe et større antall dyr. Forslaget om varslingsplikt foreskriver i stedet en plikt til å varsle myndighetene i tilfeller hvor et større antall ville eller forvillede dyr er utsatt for sykdom, skade eller annen lidelse utenom det som må anses normalt. Departementet legger til grunn at en varslingsplikt knyttet til ville eller forvillede dyr kun kan komme til anvendelse ved ekstraordinære forhold eller hendelser som har et visst omfang. Varslingsplikten skal bidra til at myndighetene får kunnskap om hendelser av større omfang. Det har ingen praktisk hensikt å melde fra til myndighetene om en enkelt skadet villfugl. Situasjonen er imidlertid en annen hvis et stort antall dyr er involvert og den totale mengde lidelse er meget stor. Varsel vil da både kunne bidra til å hindre fortsatt lidelse hos de dyrene som er rammet, og forebygge lidelse hos andre dyr. Oljesøl eller naturkatastrofer som ras og flom samt smitteutbrudd, er typiske eksempler på årsaker til at et større antall dyr lider eller står i fare for å lide. På bakgrunn av varsel vil myndighetene avgjøre om det skal iverksettes hjelpetiltak.

Enkelte høringsinstanser har anført at dyrevernemndene også må føres opp i loven som mottaker av varsel. Departementet legger til grunn at varsel til dyrevernemndene vil tilfredsstillende varslingsplikten ettersom dyrevernemndene organisatorisk er tilknyttet Mattilsynet. Det vises til bestemmelsen om tilsyn og vedtak.

Varsel som kommer inn til Mattilsynet etter § 5 skal håndteres i tråd med lov 4. desember 1992 nr. 126 om arkiv (arkivloven). Hvis et varsel inneholder personopplysninger, har den personen som opplysningene omhandler rett til informasjon i tråd med lov 14. april nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) § 20, med de begrensningene som følger av § 23.

Det har kommet tungtveiende innspill mot å la varslingsplikten være straffesanksjonert. Det vil være vanskelig å vite hvem som faktisk har brutt varslingsplikten, særlig i det det gis anledning til anonym varsling. Videre vil en straffesanksjonering av unnlatt varsling innføre langt mer omfattende straffeansvar for privatpersoner på dyrevelferdsområdet enn på andre områder, og departementet foreslår at brudd på varslingsplikten ikke skal straffebelegges. Varslingsplikten utgjør derfor primært en sterk oppfordring til å varsle, og skal bidra til å fjerne frykt eller tvil hos den som ellers kunne føle at slik varsling er en form for angiveri. Ved grove brudd på varslingsplikten kan det likevel ilegges overtredelsesgebyr. Det vises for øvrig til omtale av lovens straffebestemmelse.

2.2.4 Kompetanse og ansvar

2.2.4.1 Gjeldende rett

God behandling av dyr forutsetter kunnskap, men gjeldende lov inneholder ingen eksplisitte krav til reell eller formell kompetanse hos dyreholder. Enkelte forskrifter hjemlet i dyrevernavloven inneholder konkrete krav til reell og formell kompetanse. Disse bestemmelsene er hjemlet i gjeldende lov § 30, som er en generell forskriftshjemmel.

Flere særlover hjemler et krav til kompetanse hos den som utøver eller er ansvarlig for en aktivitet. Slike kompetansekrav er begrunnet i andre hensyn enn dyrevelferd, men vil i noen grad også ivareta dyrevelferdshensynet. For eksempel stilles det kompetansekrav til fiskeoppdrettere i akvakulturlovgivningen og til fiskere i saltvannsfiskelovgivningen. Også viltlovgivningens krav til jegeres kompetanse, vil i stor grad ivareta dyrevernhensyn. I den grad det er hensiktsmessig, bør kompetansekrav i ulikt regelverk harmoniseres slik at det ikke oppstår motstrid.

2.2.4.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble det foreslått å stille krav om at dyreholdere skal sørge for at dyr blir ivaretatt av tilstrekkelig og faglig kompetent personell som har den nødvendige kunnskap og ferdigheter. Lovutkastets krav omfatter realkompetanse. Eventuelle krav om formell kompetanse må nedfelles i forskrifter hjemlet i loven.

Høringsnotatet pekte på at dyreholdere har et stort ansvar, og kunnskap bør komme forut for alt dyrehold og annen aktivitet overfor dyr. Aktive nærings- og interesseorganisasjoner er en del av grunnlaget for at mange dyreholdere i Norge har kompetanse om dyrevelferd for en del arter og pro-

duksjonsformer som er vanlig i dag. Samtidig stiller moderne husdyrhold ofte økende krav til kunnskap om dyrs fysiske og mentale behov for å kunne sikre velferden i forbindelse med økt bruk av automatiserte løsninger og stordrift. Det er også et økende hold av familie- og hobbydyr. En kompetanseheving vil redusere faren for vanstell som skyldes uvitenhet.

Det ble videre foreslått en bestemmelse om at foresatte ikke skal la barn under 16 år ha et selvstendig ansvar for dyr. Dette innebærer at foresatte pålegges et overordnet ansvar for dyreholdet. Foresatte har en plikt til å skaffe seg den nødvendige kunnskap og påse at dyreholdet utøves på forsvarlig vis slik at lovens materielle bestemmelser overholdes. I noen tilfeller vil foresatte måtte involvere seg aktivt for sikre godt dyrehold. Forslaget er i tråd med en tilsvarende bestemmelse i Europarådskonvensjonen om beskyttelse av kjæledyr (der det legges til grunn at kjæledyr ikke skal selges til barn under 16 år uten samtykke fra foresatte).

Det ble også foreslått en bestemmelse om at dyr ikke skal overlates til personer som det er grunn til å tro ikke kan eller vil behandle dyret forsvarlig. Dette er en lovfesting av det som tidligere har vært tolket inn under gjeldende dyrevernavlov § 2. Begrunnelsen for forslaget er at det er en fare for at dyret ikke behandles forsvarlig dersom det overlates til en person som ikke kan eller vil behandle det forsvarlig.

Til sist ble det foreslått en vid hjemmel til å gi nærmere forskrifter om kompetanse. Høringsutkastet pekte på at mer konkrete krav til kompetanse i praksis må tilpasses til den enkelte aktivitet, noe som mest hensiktsmessig gjøres gjennom forskrifter, og at det primært vil være behov for mer detaljerte kompetansekrav for den som skal drive næringsmessig dyrehold. For slikt hold kan det derfor være aktuelt å forskriftsfeste mer konkrete kompetansekrav, herunder krav til formell kompetanse.

2.2.4.3 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene er i det alt vesentlige enige i forslaget og påpeker at kompetanse er viktig for å kunne ivareta god dyrevelferd i de fleste dyrehold.

Flere høringsinstanser peker på noe uklarhet med hensyn til formuleringen i bestemmelsens første ledd.

Fiskeridirektoratet mener at formuleringen kan synes uklar mht hvilken aktivitet man mener å regulere og foreslår at formuleringen «som på bakgrunn av sin aktivitet kan påvirke velferden hos

dyr», evt med et tillegg om at påvirkningen skal være vesentlig tas inn i lovteksten.

Andre har påpekt at det bør gjøres tydeligere at alle dyreholdere selv skal være tilstrekkelig kompetente (inkl. eiere av hobbydyr). *Vitenskapskomiteen for mattrygghet* foreslår: «Dyreholder skal inneha en tilstrekkelig faglig kompetanse til å sikre dyra en god dyrevelferd, samt sikre at andre personer som behandler dyra har slik kompetanse.». *Universitetet for miljø- og biovitenskap* har følgende forslag til ordlyd: «Dyreholder skal ha tilstrekkelig kompetanse til å gi dyret en god velferd og sørge for at andre som bruker eller stiller dyret innehar nødvendig kompetanse.» *NOAH for dyrs rettigheter (NOAH)* foreslår: «Alle som holder dyr, er pålagt å ha nødvendig kompetanse. Dyreholder skal også sørge for at andre personer/personell som ivaretar dyret skal ha tilstrekkelig og faglig kompetanse. Andre skal ha nødvendig kompetanse til den aktiviteten de utfører.» Videre foreslår de at det legges inn en bestemmelse om at: «Ethvert dyrehold medfører et stort ansvar, og at eier plikter å sette seg inn i det enkelte dyrs behov i forhold til fôr, stell, livsmiljø og livsutfoldelse.»

Flere har påpekt at kompetansekravet også må gjelde for privat dyrehold og sportsdyr, og enkelte mener at bestemmelsen må gjøres tydeligere på dette punkt. *Dyrebeskyttelsen Norge* foreslår å endre § 6,1 til: «Dyreholder skal inneha tilstrekkelig faglig kompetanse til å sikre dyrene en god dyrevelferd, samt sikre at andre personer som behandler dyrene har slik kompetanse.» Andre mener det er upraktisk og lite hensiktsmessig å innføre forskriftskrav til utdanning, opplæring og formell kompetanse for alle eiere av hobbydyr. De ser imidlertid gjerne at Mattilsynet innfører en godkjenningsordning eller kvalitetskontroll for undervisningsmaterieell for eiere av hobby- og familiedyr. Mattilsynet bør godkjenne kompetanseopplegg, herunder undervisningsmateriale, for eiere av sports- og familiedyr på linje med eiere av produksjonsdyr.

NOAH påpeker at det hviler et særlig kompetanseansvar på den som driver opplæring i hvordan dyr skal behandles. Bakgrunnen for dette er at adferdsterapi/dressurkurs for dyr blir stadig vanligere, men at enkelte av utøverne kan bidra til dårligere dyrehold gjennom å lære bort metoder som ikke er gunstige for dyrevelferden eller informere feil om dyrs behov og adferd. Selv om forskrifter kan regulere slik virksomhet, mener *NOAH* det er behov for et uttalt varsomhetsprinsipp i loven.

Flere uttaler at kompetansekravet også må gjelde personell i dyrevernavvaltning, herunder dyrevernemndene. *Norske Reindriftsamers Lands-*

forbund (NRL) mener lovbestemmelsen gjør det påkrevd at Mattilsynet har inngående kunnskap om reindriftsnæringen hvis de skal kunne ivareta sine tilsynsoppgaver.

Flere høringsinstanser har uttalt seg om innholdet i kompetansekravet. Mange mener at realkompetanse i de fleste tilfeller bør være tilstrekkelig, og at relevant erfaring bør tilfredsstillende kompetansekravet. Noen høringsinstanser hevder at det er viktig at kravet legges på et realistisk og praktisk nivå, og at kravet ikke skal medføre et stort byråkrati. *Norges Råfisklag* påpeker at ved fangst og røkting av villfisk bør fangsterfaring og relevant erfaring tilfredsstillende kompetansekravet. *Norsk huskattforening* mener at de frivillige organisasjonene som etablerer hjelpesentra for hjemløse dyr som regel har den nødvendige kompetanse i kraft av sin genuine interesse for dyr. Disse organisasjonene drives frivillig og ulønnet av mennesker med lang erfaring og med kunnskap om dyrs helse og atferd. De vet best hva som gagnar dyr de har i sin varetekt.

De langt fleste høringsinstansene støtter forslaget om at barn under 16 år ikke skal ha selvstendig ansvar for dyr. Enkelte mener at det samtidig bør innføres en plikt til ikke å selge dyr til personer under denne alder, og at det bør være 16 års grense for kjøp og salg av dyr. Noen stiller seg spørrende til hvordan forslaget skal håndheves. Enkelte, herunder *Norges bondelag*, er imot forslaget.

Mange høringsinstanser støtter forslaget i tredje ledd om at dyreholder ikke skal overlate ansvaret for dyr til personer som det er grunn til å tro ikke kan eller vil behandle dyret forsvarlig. Flere mener at dette så langt som mulig også bør gjelde når mottaker befinner seg i utlandet, og at dyreeiers ansvar ikke bør avgrenses av om mottageren av et dyr befinner seg utenfor lovens geografiske område.

Høringsinstansene støtter forslaget om at det gis hjemmel til å nedfelle nærmere krav til kompetanse i forskrift. Mer konkrete krav til kompetanse vil i praksis måtte tilpasses til den enkelte produksjon, noe som mest hensiktsmessig gjøres gjennom forskrifter. Det er allerede i dag kompetansekrav nedfelt i mange forskrifter som gjelder for ulike former for næringsmessig dyrehold, samt jakt og fangst, og mange høringsinstanser påpeker at kompetansekravet i ulikt regelverk bør harmoniseres slik at det ikke oppstår motstrid. *Det medisinsk-odontologiske fakultet ved Universitetet i Bergen (UiB)* etterlyser klargjøring av kompetansekrav for forsøksdyrvirksomhet. De regner med at detaljer vil komme i revidert forskrift om forsøk med dyr.

Norsk Herpetologisk Forening mener det bør være mulig for et utvidet hold av herptiler basert på reell og dokumentert kunnskap og ønsker et samarbeid med forvaltningsmyndighetene på dette feltet.

Mange høringsinstanser peker på at det er behov for nærmere konkretisering av kravene til kompetanse i forskrift slik at kravene i størst mulig grad blir tilpasset den aktivitet kravet retter seg mot. Flere organisasjoner har i den forbindelse påpekt behovet for at dette gjøres i samarbeid med de ulike fagmiljøene og næringsorganisasjonene. Opplæring vil måtte foregå innenfor den enkelte bedrift eller organisasjon, og det er derfor viktig at forvaltningen har et nært samarbeid med disse om den videre utforming av kompetansekravet og kravet til opplæring. Noen høringsinstanser uttaler at Mattilsynet bør godkjenne opplæringsopplegg, herunder undervisningsmateriale for å sikre at alle dyreholdere har en viss minimumskompetanse for å kunne ivareta dyrs mentale behov. Det påpekes samtidig at dette ikke må medføre omfattende byråkratiske ordninger og betydelige kostnader for de berørte næringene.

Norske Reindriftsamers Landsforbund minner om at Norge har et spesielt ansvar for å legge forholdene til rette for å ivareta reindriftskulturen. *Verdensforbundet for Reindrift* viser til norske forpliktelser etter Grunnloven og ILO-konvensjonen, med hensyn til ivaretagelse av samiske interesser. De påpeker at synliggjøring av reindriftens egen kompetanse i dyrevelferdsloven vil være viktig og avgjørende for fremme av dyrevelferd i reindriften. Slik synliggjøring krever samarbeid mellom næringen og myndighetene, og respekt og anerkjennelse av reindriftens eget kunnskapssystem. De sier videre at en forutsetning for at loven skal kunne fungere i praksis er at den følger internasjonale konvensjoner og avtaler om urfolks tradisjonskunnskap og rettigheter. De minner om at det er viktig at norske lover baseres på reell tilgjengelig kompetanse. Fraværet av reindriftens tradisjonskunnskap, mener Verdensforbundet gjør lovforslaget svakt slik det foreligger i dag.

2.2.4.4 Departementets vurdering og forslag

Etter departementets vurdering vil økt fokus på kompetanse kunne bidra til et betydelig løft for dyrevelferden. Kompetente dyreeiere er kanskje det viktigste virkemidlet for å oppnå god dyrevelferd, og bestemmelsen vil bidra til at den enkelte dyreholder i større grad kan forebygge velferdsproblemer og finne tiltak hvis velferdsproblemer oppstår. Forslaget har fått bred støtte. Det er fore-

slått visse presiseringer med hensyn til hvem som omfattes av bestemmelsen. Departementet har vurdert de ulike innspillene, men har valgt å ikke innlemme disse i bestemmelsens ordlyd. Departementets forslag tydeliggjør dyreeiers ansvar for at dyrenes velferd blir tilstrekkelig ivaretatt, mens innspillene i større grad synliggjør dyreholders egen kompetanse. Det er viktig for departementet å fremholde dyreholders ansvar for å sørge for at dyrene blir ivaretatt av tilstrekkelig antall og tilstrekkelig kvalifisert personell. Høringsinnspillene er imidlertid tatt inn som viktige presiseringer i merknadene til bestemmelsen.

I mange saker om dyrevelferd er personer med helsemessige eller sosiale problemer involvert. Disse personene vil ikke alltid være kompetent til å ivareta dyrene, samtidig som de har ønske om å holde dyr. Ønsket om å holde dyr kan ikke veie tynge enn kravet om at dyr skal holdes av kompetente personer.

Kompetansen innen dyrevelferd og dyrs behov må være tilstrekkelig til at dyreholder fullt ut forstår hensikten med alle paragrafer i dyrevelferdsloven, kan forebygge velferdsproblemer og kan finne tiltak hvis velferdsproblemer oppstår. I tilhørende forskrifter er det derfor viktig å beskrive de fagområder som kompetansen må omfatte, beskrive en tilstrekkelig dimensjonering av kompetansen, samt sette krav om etterutdanning for å oppdatere slik kompetanse senere. I mange næringer er det allerede i dag krav til kompetanse. Det er viktig at disse kravene videreføres innenfor rammen av den nye loven og at kravene til kompetanse etter dyrevelferdsloven harmoniseres med slike eksisterende krav.

Innholdet i kompetansekravet vil kunne variere over tid og med de aktuelle aktiviteter og dyrearter. For eksempel er det særlig kompetansekravende å drive et landanlegg for settefisk, mens det ikke kreves like store kunnskaper for å holde et fåtall kjæledyr på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Det nærmere innholdet i kompetansekravet må videreutvikles i praksis, for eksempel gjennom prinsipielle tolkninger av loven, og i forskrifter og retningslinjer til disse.

Som regel vil lang erfaring og realkompetanse være tilstrekkelig til å oppfylle lovens krav. Men lang erfaring på fagfeltet er ikke alltid tilstrekkelig til å gi kunnskap om dyr. Dette fordi kunnskapen om dyrs evner og behov stadig utvikler seg vitenskapelig. Dette kan også være ulikt alt etter hva slags dyrehold det er snakk om. Det er derfor viktig at kompetansekravene vurderes konkret i de ulike tilfeller. For å sikre forutsigbarhet vil man måtte fastsette generelle krav. Ulike næringer og

dyrehold vil ha ulike krav. Noen krever formell kompetanse mens det i andre tilfeller vil være tilstrekkelig med realkompetanse.

Det er imidlertid viktig at kompetansekravene ikke utformes slik at det vanskeliggjør dyrehold for de som allerede er i næring, eller at det påfører dyreholder omfattende byråkratiske ordninger og betydelig kostnader. Likevel er det viktig at det for mange typer dyrehold stilles konkrete krav til kompetanse. Departementet ser behovet for at det utarbeides opplæringsmateriell for å heve kompetansen også for eiere av hobby- og sportsdyr.

Forslaget om å ikke la barn ha et selvstendig ansvar for dyr har fått bred støtte. Departementet foreslår derfor å lovfeste et slikt krav. Dette innebærer at den som omsetter dyr må undersøke hvorvidt den foresatte er villig eller i stand til å ta ansvaret for dyret. Dette kan f.eks reguleres nærmere i forskrift om omsetning av dyr, hjemlet i bestemmelsen om omsetning av dyr mm.

Også forslaget om et forbud mot å overlate dyr til personer som ikke kan eller vil behandle dyret forsvarlig har fått støtte fra de høringsinstansene som har uttalt seg om dette. Enkelte mener at bestemmelsen også må ramme overdragelser til personer som oppholder seg i utlandet. Departementet mener at det vil være vanskelig å gi denne bestemmelsen videre anvendelse enn lovens virkeområde for øvrig. Departementet foreslår å lovfeste kravet med en ordlyd tilnærmet lik den som ble foreslått i høringsutkastet.

2.2.5 Krav om registrering eller tillatelse

2.2.5.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov har eksplisitt krav om tillatelse for en del aktiviteter, herunder ervervsmessig omsetning av dyr, drift av dyrepensjonater og fremvisning av dyr. Det er videre i forskrifter nedfelt krav om registrering eller tillatelse/godkjenning for en rekke ulike aktiviteter.

2.2.5.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble krav om registrering eller tillatelse kun omtalt under særskilte merknader til bestemmelsen. Det ble foreslått en generell fullmaktsbestemmelse som gir anledning til å gi forskrifter om krav til og vilkår for registrering eller tillatelse til å drive med aktiviteter omfattet av denne loven.

2.2.5.3 Høringsinstansenes syn

De høringsinstansene som har omtalt bestemmelsen støtter forslaget.

Dyrevernalliansen mener at kravene i nåværende lov om tillatelse til fremvisning av dyr, drift av dyrepensjonat, samt ervervsmessig handel og utleie bør videreføres i loven inntil eventuelle forskrifter som regulerer dette er vedtatt.

2.2.5.4 Departementets vurdering og forslag

Bestemmelsen er en fullmaktsbestemmelse hvor etter det kan gis forskrifter om krav til etablering, plassering, utforming og drift av aktiviteter omfattet av denne loven, herunder om tillatelse og tilbaketrekking av tillatelse, melding, registrering og godkjenning og om bortfall av godkjenning. Departementet anser det ikke som hensiktsmessig å lovfeste krav til tillatelse for konkrete aktiviteter. Det foreslås derfor å videreføre høringsforslaget.

2.2.6 Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger

2.2.6.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov har enkelte konkrete bestemmelser om bindeanordning, stengsel, dres-surhalsbånd og briller på høns, jf §§ 5a og 11. Videre har lovens § 4 om tilholdsrom sammenheng med driftsform. Loven har imidlertid ingen generell bestemmelse med krav til driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger. Det er med hjemmel i lovens fullmaktsbestemmelser gitt forskrifter som også regulerer enkelte forhold omkring driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger. Anbefalinger vedtatt i Europarådet og forskrifter hjemlet i dyrevernavloven har slike bestemmelser.

2.2.6.2 Høringsnotatet

Departementet foreslo å innføre et generelt prinsipp i loven om at driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som brukes til dyr, skal være egnet til å ivareta hensynet til dyrenes velferd. I tillegg til dyreholder og andre som håndterer dyr, ble det foreslått å legge et ansvar på produsent og den som omsetter varen.

Det ble videre foreslått at nye driftsformer og tekniske løsninger skal være utprøvd og funnet egnet før de tas i kommersiell bruk. Forslaget var en oppfølging av dyrevelferdsmeldingens etiske plattform.

Departementet mente videre at det i mange tilfeller i tillegg vil være behov for å ansvarliggjøre

den som omsetter eller leier ut fast eiendom eller utstyr for bruk til dyr. Det ble derfor foreslått at disse pålegges et medansvar for at de bygninger, eiendommer, utstyr etc. som tilbys for bruk til dyr er egnet for formålet.

2.2.6.3 Høringsinstansenes syn

Mange høringsinstanser støtter bestemmelsen om at utstyr skal være utprøvd før det tas i vanlig bruk, herunder *Veterinærinstituttet*, *Fiskeridirektoratet*, *Fylkesmannen i Hedmark*, *Fylkesmannen i Sør-Trøndelag*, *Universitetet for miljø og biovitenskap*, *Rådet for dyreetikk*, *Norsk landbruksamvirke*, *Norsvin*, *Tine*, *Geno*, *Helsetjenesten for storfe*, *Norsk Kjøttfeavlslag*, *Norsk Bonde- og Småbrukarlag*, *Bondelagene i Lofoten*, *Norges Pelsdyrslag*, *Norges Fiskarlag*, *Norges Råfisklag*, *Regionrådet for Fjellregionen* og *Norske selskaps- og hobbydyrorganisasjoner*.

Flere påpeker også at det vil være behov for å gi nærmere forskrifter, eksempelvis med hensyn til kriterier for egnethet, tidsperiode for utprøving og hvem som skal vurdere dette. *Norsk landbruksamvirke* og *Bondelagene i Lofoten* mener at det ikke kommer klart nok fram at ansvaret ligger hos produsenter og tilbydere av utstyr og ikke hos den enkelte produsent/virksomhet. Det stilles også spørsmål om hvem som skal være mottaker av vedtak hvis et husdyrrom må utbedres. Enkelte høringsinstanser påpeker at kunnskap dokumentert fra land det er naturlig å sammenligne seg med, bør kunne tas i bruk uten forutgående nasjonal utprøving. *Norsvin* forutsetter at kravet om utprøving gjelder produsenter av utstyr og tilbydere av utstyr, og husdyrprodusenter som gjør betydelige endringer.

Tine, *Geno*, *Helsetjenesten for storfe* og *Norsk Kjøttfeavlslag* mener det er viktig at kravet om utprøving ikke blir til hinder for å ta i bruk rasjonelle driftssystemer innen rimelig tid, og krever at det settes av offentlige midler til evt. nasjonal utprøving. *Tine BA* mener at stat og næring bør samarbeide om å legge til rette for at storfeprodusentene så langt mulig gis god beslutningsstøtte ved nyinvestering i driftsbygninger, nyutviklet metodikk for føring, melking osv.

Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (FHL) påpeker at siste punktum i første ledd er uklar både når det gjelder kravet til omfang av utprøving og i formuleringen «før de tas i vanlig bruk». All teknologisk utvikling baseres på erfaringer fra eksisterende løsninger, og hensikten med endringer er forbedringer, og i dette tilfellet også i forhold til ivaretagelse av dyrevelferd. Dette betyr i praksis at intet utstyr vil være optimalt, og det må

derfor presiseres hva som er godt nok i forhold til det man har tenkt på i § 8. At annet ledd ikke konkret plasserer ansvaret for etterlevelse av bestemmelsene i siste punktum i første ledd, gjør hele bestemmelsen uklar og uforutsigbar. I akvakulturdriftsforskriften § 17, metoder og tekniske innretninger, og i merknadene til denne er dette delvis problematisert.

Forsøksdyrutvalget ber om at det i ny lov eller forskrift gjøres oppmerksom på at slik utprøving vil kunne kreve tillatelse fra tilsynsmyndigheten for forsøksdyr.

Veterinærinstituttet mener det bør vurderes om det i første setning i tillegg til ordet «velferd» som er et vidt begrep, bør komme en spesifisering eller eksemplifisering. *NOAH for dyrs rettigheter* foreslår en tilføyelse til begrepet dyrevelferd, for å sikre at dyrenes behov for et mest mulig naturlig og stimulerende livsmiljø ivaretas. Enkelte høringsinstanser herunder *Mattilsynet* og *Norsvin* mener at personer som omsetter fast eiendom ikke bør ha ansvar utover en opplysningsplikt om forhold som kan ha negativ betydning for dyrevelferden. *Norsvin* mener at medansvar må begrenses til de tilfeller da utleier «har grunn til å tro» at det som leies ut ikke egner seg til bruksformålet.

Dyrevernalliansen mener at utprøvingen skal tilfredsstillende vitenskapelige krav, og at dokumentasjon av både negative og positive resultater skal fremlegges på forespørsel fra tilsynsmyndigheten.

2.2.6.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har merket seg den brede støtten prinsippene i denne bestemmelsen har fått i høringsen. På grunnlag av høringsinnspillene har departementet funnet det riktig å klargjøre i bestemmelsens ordlyd hvem som er pliktsubjekt.

Det vil etter departementets vurdering alltid være dyreholder som har ansvaret for at dyr holdes i samsvar med lovens bestemmelser. Den enkelte dyreholder må påse at han/hun kun benytter driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som er egnet til å ivareta hensynet til dyrevelferden. I den grad det er forhold ved driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som må utbedres, vil tilsynsmyndigheten måtte rette nødvendige vedtak mot dyreholder.

Før det markedsføres eller omsettes driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som er prinsipielt nye i norsk dyrehold, er det viktig at en er trygg på at dette er egnet ut fra dyrevelferdshensyn. Det foreslås derfor at det etableres en klar plikt for den som markedsfører eller omsetter nye driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger

ger, til å påse at det er foretatt utprøving og egnethetsvurdering.

Kjøperen vil kunne kreve den dokumentasjon som er nødvendig, for å forsikre seg om at varen er lovlig å bruke. Behovet for dokumentasjon av utprøving og egnethet vil imidlertid kunne variere ut fra den aktuelle løsningen i hvert enkelt tilfelle. Kravene til dokumentasjon foreslås derfor ikke lovfestet, men det åpnes for at dette kan reguleres nærmere i forskrift.

Departementet har kommet til at høringsutkastets forslag om at den som tilbyr eller omsetter fast eiendom m.v. har et medansvar for egnetheten, kan gi en uønsket ansvarspulverisering. Medansvar for at et lovstridig forhold har oppstått vil følge av generelle rettslige prinsipper. Den foreslåtte bestemmelsen om medansvar videreføres derfor ikke i lovforslaget.

2.2.7 Medisinsk og kirurgisk behandling

2.2.7.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov regulerer medisinsk og kirurgisk behandling i §§ 7 og 13. Kirurgisk behandling og visse former for medisinsk behandling kan bare utføres av autorisert dyrehelsepersonell. Det er konkrete forbud mot kastrasjon av reinsbukk, hund og fjørfe med mindre særlige bruksgrunner gjør det nødvendig. Loven inneholder videre forbud mot hale- og ørekupering, klipping/brenning av nebb, klipping av kam på fjørfe, fjerning av stemmebånd på hund. Loven har også forbud mot avhorning, men det er gjort unntak fra dette i forskrift. Forskrifter hjemlet i loven begrenser også adgangen til å foreta kirurgiske inngrep på og fjerne kroppsdelene på friske dyr. Dette gjelder forskrifter for dyreartene høns, kalkun, storfe, småfe og hest.

2.2.7.2 Høringsnotatet

I høringsutkastet ble det foreslått en mer prinsipiell og overordnet bestemmelse enn det som følger av dagens mer kasuistiske lovbestemmelser. Forslaget innebar et krav om at det måtte foreligge forsvarlig grunn ut fra hensynet til dyrets helse for operative inngrep eller fjerning av kroppsdelene. Forsvarlig merking av dyr i dyrehold skulle likevel være tillatt.

Det ble foreslått særlige bestemmelser for kastrering og avhorning. Slike inngrep ble foreslått tillatt når det er nødvendig ut fra hensynet til dyrevelferd eller særlige bruksgrunner. Det ble påpekt at en lignende bestemmelse er inntatt i Europarådets konvensjon om beskyttelse av kjæledyr, jf artikkel

10, som tillater kirurgi på friske dyr dersom det er nødvendig av veterinærmedisinske grunner eller det er til fordel for det aktuelle dyret.

I foreslått annet ledd til lovbestemmelsen, fremgikk et krav om bruk av bedøvelse og nødvendig smertelindring ved smertefulle inngrep.

Forslaget inneholdt en ny bestemmelse om at medisinsk og kirurgisk behandling ikke skal markedsføres eller nyttes som rutinemessig kompensasjon for lovstridig avl eller miljø.

Det ble i høringsnotatet pekt på at bestemmelsen må ses i sammenheng med dyrehelsepersonelloven som gir dyrehelsepersonell eksklusiv rett til å utføre visse typer undersøkelser og behandling, samt gir nærmere bestemmelser om dette.

2.2.7.3 Høringsinstansenes syn

Veterinærinstituttet, Rådet for dyreetikk, Dyrebeskyttelsen Norge og Miljøpartiet De Grønne i Bergen støtter prinsippene i bestemmelsen.

Veterinærinstituttet, Norges veterinærhøgskole og Den norske veterinærforening mener at den enretten veterinærer og fiskehelsebiologer har til å foreta kirurgisk og medisinsk behandling når det er grunn til å tro at behandlingen kan føre til lidelse for dyret, bør videreføres i lovteksten. Også *Rådet for dyreetikk* og *Dyrevernavalliansen* mener bestemmelsen bør fastslå hvem som kan utføre kirurgisk og medisinsk behandling av dyr.

RDE, Veterinærinstituttet og NENT mener kirurgi på forsøksdyr skal forbeholdes personer som har medisinsk bakgrunn, som veterinærer, leger og tannleger som har fått nødvendig opplæring.

Det medisinsk-odontologiske fakultet ved Universitetet i Bergen mener forskere som utfører inngrep i forskningssammenheng kan ha annen bakgrunn enn autorisert dyrehelsepersonell, men ha spesialkompetanse på den type kirurgiske inngrep som utføres.

UMB og Norsk adferdsgruppe for selskapsdyr foreslår at paragrafen også skal omfatte adferdsmedisin, både medikamentell og adferdsmoderende tiltak for å behandle adferdsproblemer. *UMB* understreker nødvendigheten av kompetanse hos de personer som gir adferdsmodifikasjon.

Tine BA mener at det fortsatt bør være tillatt å bruke hormoner på enkelt dyr for behandling av fruktbarhetsforstyrrelser, for igangsetting av brunst eller ved embryooverføring.

Flere høringsinstanser, herunder *Norges veterinærhøgskole, Rådet for dyreetikk, Vitenskapskomiteen for mattrygghet, Den norske veterinærforening*

og *Dyrevernalliansen* understreker at det må foreligge forsvarlig grunn ut fra hensynet til dyrets helse eller dets velferd som grunnlag for operative inngrep eller fjerning av kroppsdeler. *Norges veterinærhøgskole* peker på at det er behov for en avgrensning av hvilke inngrep som kan utføres ut fra hvilke velferdsmessige begrensninger dette kan påføre dyret. *Dyrevernalliansen* mener det bør fastslås at det ikke tilsiktes noen realitetsendring av de forbudene mot ulike inngrep som følger av dagens dyrevernav. *Den norske veterinærforening* fremholder at særlig når det gjelder sports- og familiedyr, er det viktig at det både tas hensyn til dyrets helse og dyrets velferd når det vurderes om operative inngrep skal gjennomføres. I mange tilfeller kan hensynet til dyrets velferd tilsi at det heller bør avlives. *Rådet for dyreetikk* og *Veterinærinstituttet* mener at forarbeidene bør fastslå at i mange tilfeller ut fra hensynet til dyrets velferd vil avlaving være å foretrekke fremfor behandling. Tilsvarende synspunkter har *Vitenskapskomiteen for mattrygghet* som mener det ikke er tilstrekkelig med en helsemessig begrunnelse. Inngrep må også ivareta dyrets velferd i et lengre tidsperspektiv.

Rådet for dyreetikk er prinsipielt imot at kroppsdeler på dyr fjernes for å tilpasse dem levemiljøet de tilbys. Avl må drives slik at det ikke må gjøres rutinemessige inngrep for å bøte på bieffekter av avl.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) peker på at bestemmelsens forbud mot operative inngrep som ikke har helsemessig begrunnelse, kan være formåltjenlig for dyr i dyrehold men ikke er tilstrekkelig dekkende for de behov som kan oppstå og som har samfunnsmessig aksept for ville dyr. DN mener derfor begrunnelser utover de helsemessige kan legitimere inngrep etter nærmere vurdering.

Bondelagene i Lofoten mener at operative inngrep på dyr skal forbys når ny forskning gir alternative metoder.

Dyrevernalliansen mener at ordlyden bør inneholde et generelt forbud mot innsett av fremmedlegemer på dyr uten medisinsk grunn.

Sametinget og Reindrifftsforvaltningen i Alta forutsetter at tradisjonell øremerking fremdeles skal være tillatt etter den nye loven.

Fiskeridirektoratet påpeker at fisk fortsatt bør kunne merkes ved finnekipping uten at dette blir omfattet av et prinsipielt forbud mot fjerning av kroppsdeler. Fettfinnekipping av smolt gjøres for å kunne skille og overvåke beskatning av kultivert og vill laks bedre. Fiskeridirektoratet mener også at det ut fra miljøhensyn bør gjøres unntak fra kas-

treringsforbudet slik at oppdrettsfisk kan steriliseres ved hjelp av kastrasjon.

Kultiveringsanleggenes forening er også opptatt av muligheten for å videreføre finnekipping som merkemethode. De begrunner dette med at forvaltningen setter krav til at kultivert fisk som settes ut i vassdrag skal være merket slik at det er mulig ved oppfølging av kultiveringen å skille mellom fisk som er satt ut og fisk som er kommet til på naturlig vis i vassdraget.

NOAH for dyrs rettigheter mener kirurgi på dyr må være motivert ut fra dyrets eget beste eller dyrevernhensyn generelt. Kastrering av gris av hensyn til kjøtt salg (rånelukt-problematikk) må ikke omfattes av «bruksgrunner». Det påpekes at det er vektige dyrevelferdsmessige grunner for kastrering av katt, og at det også kan være tilfelle for hund. Det uttrykkes ønske om forskrift der kastrering av katter blir normen for katteeiere. NOAH mener det er aktuelt med forbud mot visse typer kirurgiske inngrep, såfremt inngrepene ikke motiveres ut fra dyrets eget beste, og ønsker ikke at det skal kunne dispenseres fra andre ledd.

Mattilsynet mener retten til å avhorne og kastre ikke bør lovfestes, men eventuelt bør fastsettes i forskrifter.

Norsk landbrukssamvirke, Norsvin og *Fylkesmannen i Hedmark* understreker nødvendigheten av å tillate kastrering av hanngris med bedøvelse, inntil gode alternativer foreligger og en får løst problemet med rånesmak. Per i dag ansees kastrasjon som en forutsetning for å ha lønnsom svineproduksjon i Norge.

Fylkesmannen i Hedmark mener at det er nødvendig å kunne avhorne storfe for å forebygge skader på andre dyr og på mennesker. Det pekes også på en rekke fordeler ved kastrasjon av bukkkje som slippes på beite. Det forutsettes at inngrepet foretas av veterinær og under bedøvelse.

Sametinget etterlyser en presisering av hva som legges i «særlige bruksgrunner» for å kastre rein. I tillegg til kjørerain mener de dette bør inkludere hanner som har som funksjon å holde flokken samlet, samt å grave etter mat, noe hele flokken profitterer på. De ønsker at departementet tar hensyn til kunnskapen blant næringsutøverne ved utforming av den nye loven.

Videre ønsker *Sametinget* en grundigere vurdering av de dyrevelferdsmessige konsekvenser av kastrasjon foretatt av andre enn veterinær. De ønsker å holde smerten ved kastrering uten bedøving opp mot håndtering av reinen over et lengre tidsrom, og det stress som påføres dyret både ved håndtering i forbindelse med bedøving og kastrering samt innesperring i påvente av at veterinær

skal komme. De viser til at kastrering uten bedøving tillates utført av dyreeier både i Finland og Sverige.

Når det gjelder avhorning påpeker, *Sametinget* at hensynet til dyrevelferd normalt tilsier at reinen må avhornes før transport.

Norske Reindriftsamers landsforbund støtter at kastrering/avhorning utføres av kyndig person. De påpeker behovet for å kunne kastre rein av forskjellige grunner, eksempelvis kjøre-/arbeidsrein og for å holde flokken samlet og dermed påvirke velferden til flokken som helhet. Videre uttaler de at det er ønskelig at reineier igjen selv skal kunne kastre ved hjelp av tang, og ber om at de dyrevelferdsmessige sider ved slik kastrering utredes nærmere.

Verdensforbundet for Reindrift uttaler at det er viktig at man tar hensyn til reinen som flokkdyr. De mener kastrasjonsforbud medfører redusert velferd for flokken, og at det ikke er dokumentert at den tidligere benyttede tradisjonelle metoden utøvet av samene var smertefull for dyrene. De oppgir at kastrede hanndyr virker «bremsende» på flokken, de samler dyrene og bidrar således til energibesparelse og derigjennom bedre kondisjon for enkeltdyr.

Reindriftsforvaltningen i Alta mener at kastrering må være innbefattet i «særlige bruksgrunner», og de ønsker at det utarbeides generelle retningslinjer/forskrift som klargjør hva begrepet omfatter.

Norsk huskattforening foreslår et krav om at alle katter som ikke skal brukes i avl skal kastreres/steriliseres.

Den norske veterinærforening påpeker at når det gjelder kjæledyr, vil vurderingen av hva som er særlige bruksgrunner baseres på den enkelte veterinærs skjønn, og de opplysningene eier til enhver tid gir, noe som gjør at denne vurderingen ofte vil være vilkårlig. De mener derfor at forpliktelsen til å vurdere om det foreligger særlige bruksgrunner bør plasseres hos den enkelte dyreeier i samråd med veterinær som skal gi råd om hvilke medisinske konsekvenser en kastrering vil kunne få for dyret.

Veterinærinstituttet og Dyrebeskyttelsen Norge understreker viktigheten av bedøving og bruk av smertelindring ved smertefulle inngrep.

Dyrebeskyttelsen Sandefjord/Larvik mener at det må være en forutsetning at «smertefulle inngrep» innbefatter kastrasjon uansett dyreslag.

NOAH for dyrs rettigheter understreker at det er positivt at «bedøvelse og nødvendig smertelindring» ved smertefulle inngrep, lovfestes. *Rådet for dyreetikk* mener en forutsetning for inngrep er at

det finnes egnede metoder og adekvate bedøvende og smertelindrende medikamenter. De mener videre det bør framgå av ordlyden at behandlingen også gjelder den postoperative perioden. Behovet for økt bruk og utvikling av smertelindrende midler for matproduserende dyr, understrekes.

TINE, GENO, Helsetjenesten for storfe og Norsk kjøttfeavlslag mener det er riktig å ta hensyn til fosterets lidelser og beskytte fosteret i så stor utstrekning som mulig sent i drektigheten, slik at en unngår skade på fosteret. Det understrekes likevel at smertebehandling til fostre i siste del av drektigheten er upløyd mark.

Norges veterinærhøgskole, Rådet for dyreetikk, Vitenskapskomiteen for mattrygghet, Den norske veterinærforening, Universitetet for miljø og biovitenskap, Veterinærinstituttet, Vitenskapskomiteen for mattrygghet, og Norsk atferdsgruppe for selskapsdyr mener avliving i visse tilfelle kan være en bedre løsning enn medisinsk og kirurgisk behandling når en tar hensyn til dyrets velferd. Enkelte foreslår avklaring i forskriftsform.

Mattilsynet mener at det ikke bør være forbudt etter § 9 å markedsføre eller bruke medisinsk behandling som produksjonsfremmende hjelpemiddel. Medisinsk behandling av produksjonsdyr skjer gjerne for å sikre fortsatt eller bedre produksjon. Et forbud vil kunne tolkes som forbud mot markedsføring av både spesielle behandlingsformer, som for eksempel brunstsynkronisering, og av alminnelig veterinærpraksis på produksjonsdyr.

2.2.7.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har i merknadene til bestemmelsen presisert at de fleste handlinger som foreslås regulert i denne bestemmelsen, i henhold til dyrehelsepersonelloven skal utføres under veterinærs eller fiskehelsebiologs ansvar. Det anses mest hensiktsmessig at regulering av hvem som kan utføre hvilke typer behandling reguleres av dyrehelsepersonelloven. Det foreslås derfor å ikke regulere dette særskilt i dyrevelferdsloven.

Den foreslåtte bestemmelsens krav om at medisinsk og kirurgisk behandling skal utføres på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte, forutsetter nødvendig kompetanse og vil derfor normalt innebære at behandlingen må foretas i regi av autorisert dyrehelsepersonell.

Når det gjelder medisinske og kirurgiske prosedyrer i forbindelse med bruk av dyr i forsøk, vises det til bestemmelsen om forsøk, undervisning og medisinsk virksomhet, samt kommentarene til denne.

Atferdsmodererende tiltak som ikke innebærer bruk av medikamenter eller operative inngrep, vil etter departementets vurdering kunne reguleres nærmere etter den foreslåtte bestemmelsen om trening, fremvisning, underholdning og konkurranser.

Departementet mener det er lite hensiktsmessig med en kasuistisk opplisting av hvilke typer inngrep som skal være forbudt. Det er imidlertid etter forslaget en forutsetning at medisinsk og kirurgisk behandling i tillegg til å utføres på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte, også skal ivareta dyrets funksjon og livskvalitet. Dette innebærer at en rekke ulike operative inngrep vil være i strid med denne bestemmelsen. Departementet tar videre sikte på å nedfelle konkrete forbud mot visse former for medisinsk og kirurgisk behandling i forskrift.

Ettersom merking i visse tilfeller innebærer operative inngrep eller fjerning av kroppsvev, er det nødvendig å etablere et unntak fra hovedbestemmelsen om at det skal foreligge forsvarlig grunn ut fra hensynet til dyrets helse for slike inngrep. Den nærmere reguleringen av hva som regnes som forsvarlig merking, skjer i og med hjemmel i bestemmelsen om merking av dyr.

Departementet har funnet det riktig å tydeliggjøre i merknadene til den foreslåtte lovbestemmelsen at det vil være anledning til å kastrere rein når dette er til beste for velferden for flokken som helhet, eksempelvis for å holde flokken samlet og for å gjøre beitet tilgjengelig.

Det er stor variasjon i behov og begrunnelse for avhorning og kastrering av ulike dyrearter. Dette kan omfatte både hensynet til dyrevelferden hos det enkelte dyret, velferden for flokken, særlige bruksgrunner og andre forhold. Departementet har kommet til at det vil være riktig å tillate avhorning og kastrering når det er nødvendig ut fra hensynet til dyrevelferd eller av andre særlige grunner. Hva som kan være særlige grunner for å avhorne eller kastrere, mener departementet det vil være mest hensiktsmessig å regulere nærmere gjennom forskrift etter bestemmelsens siste ledd. Det foreslås å presisere i fullmaktsbestemmelsen at det i forskrift også kan fastsettes nærmere vilkår. Det er gitt en egen forskrift om avhorning som fastsetter nærmere regler for avhorning av tamrein. Denne forskriften vil i utgangspunktet bli videreført ved ikrafttreden av ny lov.

Det er en målsetting å komme bort fra rutinemessig kastrasjon av smågris. Inntil det foreligger tilfredsstillende alternativer for å begrense rånelukt og –smak, vil det anses å foreligge en særlig

grunn for kastrasjon av smågris i henhold til denne bestemmelsen.

Kravet om bruk av nødvendig smertelindring og bedøving ved smertefulle inngrep må ses som en presisering av forsvarlighetskravet i bestemmelsens første ledd, og har fått bred støtte. Departementet foreslår å videreføre forslaget med en mindre justering i ordlyden.

På grunnlag av høringsinnspill, har departementet kommet til at det ikke er hensiktsmessig at denne bestemmelsen regulerer markedsføring av medisinsk og kirurgisk behandling. Videre vil et forbud mot bruk av all form for medisinsk og kirurgisk behandling som produksjonsfremmende hjelpemidler, bli for vidtrekkende. Det vil være de uønskede midlene og metodene som bør forbys, eksempelvis veksthormoner o.l. Det anses derfor mest hensiktsmessig at dette reguleres nærmere i forskrift der det kan fastsettes forbud mot nærmere definert medisinsk eller kirurgisk behandling som virker produksjonsfremmende. Bestemmelsens ordlyd foreslås derfor endret i tråd med dette.

Departementet har videre kommet til at konsekvenser av lovstridig avl og miljø primært bør håndheves i henhold til de særskilte bestemmelsene, og at det kan være uheldig å ha et generelt forbud mot medisinsk eller kirurgisk behandling som rutinemessig kompensasjon for lovstridig avl eller miljø i denne bestemmelsen. Imidlertid vil enkelte former for slik behandling kunne reguleres i forskrift med hjemmel i bestemmelsens siste ledd.

2.2.8 Merking av dyr

2.2.8.1 Gjeldende rett

I gjeldende dyrevernlav § 13 går det frem at det er tillatt med øremerking når det ikke blir fjernet mer enn 1/3 av øret. Brennemerking av dyr er forbudt, med unntak for merking i hov, klauv, skjell eller horn jf. § 8.

Merking av rein reguleres særskilt i Lov om reindrift (reindriftsloven) av 15. juni 2007, og dyrevernloven gjelder for selve utførelsen av merkingen.

For øvrig er det lovens generelle aktsomhetskrav i § 2 som må anvendes også når det gjelder merking av dyr.

2.2.8.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble merking omtalt under særskilte merknader til § 10. Det gikk fram at bestem-

melsen må sees i sammenheng med bestemmelsen i § 9 om medisinsk og kirurgisk behandling.

2.2.8.3 Høringsinstansenes syn

Miljøverndepartementet påpeker at det er viktig at bestemmelsene gir tilstrekkelig adgang til enkel identitetsmerking av villlevende fisk og dyr, noe som leder til økt kunnskap om arter og individer og gir viktige bidrag til en bedre artsforvaltning.

Direktoratet for naturforvaltning påpeker at bestemmelsen ikke må utformes slik at den er til hinder for enkel identitetsmerking av ville dyr i tråd med tiltak som er hjemlet i forslaget bestemmelse om bruk av dyr i forsøk og undervisning. De forutsetter at finneklipping av anadrom laksefisk som merkemethode i forbindelse med vitenskapelig forsøk og undersøkelser fortsatt vil være hjemlet i forskrifter til merkebestemmelsen fordi de anser at slik merking ikke påfører fisken adferdsmessige vansker eller lidelse.

Veterinærinstituttet og Helsetjenesten for kultiveringsanlegg mener at merking av fisk i form av finneklipping for å kunne påvise om fisken er kultivert eller vill bør anses som et dyreforsøk. Tilfeldig finneklipping uten en overordnet plan bør ikke gjøres fordi det medfører belastning for fisken. Det ytres ønske om rom for mer konkrete forskrifter om merking av vill og kultivert fisk.

Bondelagene i Lofoten mener det fortsatt bør være lovfestet at høyst 1/3 av øret kan fjernes ved merking, men at man fortrinnsvis skal unngå fjerning av deler av øret.

Dyrevernalliansen og Dyrebeskyttelsen Sandefjord/Larvik mener at merking av rein må skje på en annen måte enn i dag, hvor det brukes knivmerke. Dyrevernalliansen mener det bør benyttes vanlige øremerker som gir mindre vevsødeleggelse og gir fordeler i forbindelse med at individmerking blir mulig.

Norske Reindriftingsamers Landsforbund (NRL) og Sametinget forventer at LMD sikrer at reineiernes tradisjonelle metode for reinmerking fortsatt skal kunne utføres. NRL foreslår også at «annen lidelse» erstattes med «unødig lidelse».

Enkelte høringsinstanser peker på muligheten for og ønske om å erstatte øremerker med elektroniske merkesystemer med microchips.

Norsk sau- og geitalslag (NSG) mener at merking av dyr for å ivareta nasjonale eller internasjonale forpliktelser ikke må tillates dersom det går på bekostning av dyrets velferd og helse. Det må legges restriksjoner på omfang (antall etc.) av merkingen. Alle fysiske merker/objekter som festes

direkte på dyret gir økt fare for infeksjon, fastheking m.v.

NOAH for dyrs rettigheter foreslår en endring i første ledd: «Ved merking atferdsmessige begrensninger, lavere overlevelsesmulighet eller annen lidelse eller ubehag.» Dette for å hindre eksempelvis at mus merkes ved at store deler av ørene eller en eller flere tær kuttes av, uten bedøvelse, og mens musene er nyfødte, noe som i følge NOAH utføres ved en del forsøkslaboratorier. Videre ønsker NOAH følgende formulering tatt inn i selve lovteksten i tråd med intensjonen fra paragraf om medisinsk og kirurgisk behandling: «Ved fjerning av kroppsdel på dyr som merkemethode eller andre merkemethoder som anses å påføre dyr ubehag skal det nyttes smertelindring og om nødvendig bedøvelse.»

Bakgrunnen for å tilføye «lavere overlevelsesmulighet» er praksis med å merke ville dyr i forskningsprosjekter som grenser til forvaltningstiltak. NOAH mener det ikke er akseptabelt å viske ut grensen mellom forskning og forvaltning ved å eksempelvis påføre dyr radiosendere som deretter gjør dem mer sårbare for peiling og jakt. Slik praksis risikerer å svekke tillitten til forskningen, i tillegg til den åpenbare ulempe det er for det merkede dyret selv.

Høringsinstansene gir bred støtte til forslaget om å muliggjøre påbudt merking av selskapsdyr, og det anbefales å prioritere hund og katt. *Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr* påpeker i tillegg at det ved merking blir enklere å stille dyreeier til ansvar dersom dyret blir forlatt i forbindelse med ferier, samt å høyne terskelen for å slippe domestiserte dyr ut i miljø hvor de ikke hører hjemme og å unngå unødige avlivinger. De mener videre at merking er viktig for å kunne drive forsvarlig avl og å unngå innavl, samt å sikre dyrevelferden. Enkelte høringsinstanser uttrykker at de mener det er riktig med bortfall av eiendomsretten til dyret dersom dette ikke er merket, men at en slik bestemmelse ikke må misbrukes som anledning til å avlive hjemløse eller umerkede katter. Det påpekes videre at det i bestemmelsen bør komme klart frem at formålet er å muliggjøre omplassering av dyrene uten å risikere å komme i erstatningsansvar overfor tidligere eier av dyret. *Norsk Huskattforening* mener at eier til en umerket katt, skal få tilbud om å merke katten og betale for det. Dersom eier avslår, skal katten omplasseres eller tas vare på. Det mener en hjemløs katt som eier ikke har merket, skal være like godt beskyttet mot avliving som en merket katt.

NENT savner at det i lovteksten også nedfelles at merkede dyr skal være under tilsyn etter merk-

ning. Mange typer merkning kan gi dyret problemer lenge etter at selve merkningen er utført. NENT sier seg enig i at merkede dyr skal være registrerte i registre, men ønsker i tillegg et krav om at merkede dyr (særlig ville dyr) blir fulgt opp i ettertid.

2.2.8.4 Departementets vurdering og forslag

Bestemmelsen må sees i sammenheng med bestemmelsen om medisinsk og kirurgisk behandling og bestemmelsen om bruk av dyr i forsøk og undervisning.

Departementet mener at det er viktig med en lovbestemmelse om merking og en forskriftshjemmel slik at forsvarlig merkepraksis kan reguleres nærmere.

Det er viktig at det tilstrebes å bruke skånsomme merkemethoder, men nesten all merking innebærer noe ubehag eller en viss lidelse. Noe ubehag må nok tåles, og for at det skal bli mest mulig samsvar i loven mellom merkebestemmelsen og § 3, foreslår departementet at begrepene påkjenninger og belastninger brukes i begge bestemmelser.

Departementet mener videre det er riktig at dyr som er merket med en metode hvor det i ettertid kan oppstå fare for infeksjoner eller andre komplikasjoner, må være under forsvarlig tilsyn etter merkingen. Nærmere bestemmelser om merking må gis i forskrifter.

Hvilke merkemethoder som skal benyttes ved merking av tamrein, er regulert i reindriftsloven. Merkingen må for øvrig tilfredsstillende kravene i dyrevelferdslovens bestemmelser.

Dersom man som ledd i forskning har behov for å merke dyr i strid med merkebestemmelsen, må dette skje i samsvar med bestemmelsen om bruk av dyr i forsøk og undervisning.

Når det gjelder prosedyrer forbundet med merking av viltlevende dyr i forvaltningsøyemed, er departementet enig i at det er behov for en nærmere gjennomgang av regelverket.

2.2.9 Transport

2.2.9.1 Gjeldende rett

Det er ikke materielle krav til transport av dyr i gjeldende dyrevernav. Bestemmelser om transport av dyr er gitt i forskrifter hjemlet i loven.

2.2.9.2 Høringsnotatet

Departementet foreslo i lovutkastet som ble sendt på høring, en egen bestemmelse om transport av dyr.

Det går frem av utkastet til lovtekst at transport skal foregå på en måte som er til minst mulig belastning for dyret. Videre presiseres det at dyr kun skal transporteres når de er i en slik tilstand at det er forsvarlig å gjennomføre hele transporten, og det stilles krav til at transportmiddelet skal være egnet ut fra hensynet til dyrenes sikkerhet og egenart. Det slås også fast at dyr skal ha nødvendig tilsyn og stell under transporten.

Det ble videre foreslått en hjemmel til å gi nærmere forskrifter om transport av dyr.

2.2.9.3 Høringsinstansenes syn

Sametinget merker seg at bestemmelsen er utformet svært generelt og må presiseres ved forskrift. De bemerker at det både i landbruket og reindriften kan være lange avstander til slakteri, og at det ikke må legges hindringer i veien for fortsatt reindrift og landbruksdrift i avsidesliggende bygder.

Norske Reindriftsamers Landsforbund sier seg enige i at dyrevernmessige forhold er viktige og mener at det først og fremst bør tas hensyn til det enkelte dyrs primære behov.

Veterinærinstituttet og Rådet for dyreetikk – RDE foreslår at det presiseres i lovteksten at slaktedyrr skal kjøres til nærmeste slakteri. De foreslår også en ordlyd i loven som sikrer luftkvalitet og temperatur. *Veterinærinstituttet* foreslår følgende formulering i andre ledd, 1. pkt.: «Transportmiddelet, inkludert eventuell transportemballasje, skal være egnet ut fra hensynet til dyrenes egenart og sikkerhet, og dyrenes krav til ventilasjon, temperatur og andre relevante miljøfaktorer må kunne ivaretas under hele transporten.»

Tine, Geno, Helsetjenesten for storfe og Norsk Kjøttfeavlslag mener at strengere krav til dyras tilstand før transport, slik loven formulerer, vil føre til et økende behov for avlaving av dyr på gård eller i hjemmemiljø. Organisasjonene ønsker derfor å opprettholde en sterk og god nødslakteordning. *NOAH for dyrs rettigheter* foreslår følgende tillegg til paragrafen: «Transport av dyr skal ikke utgjøre store deler av dyrenes liv, og transportmidler skal ikke brukes som oppstillingsrom for dyr.» *Cirkus Merano* og *Cirkus Arnardo* ønsker aksept for transport av sirkusdyr.

Dyrevernavalliansen foreslår en tilføyelse til andre ledd om at avføring skal fjernes regelmessig og at dyrene skal tilbys drikkevann.

Flere høringsinstanser, herunder deler av forvaltningen og interesseorganisasjoner for reindrift og dyrevelferd, har kommentarer knyttet til gjeldende forskrift om transport av dyr, særlig når det

gjelder krav til maksimal transporttid og transport av drektige dyr.

2.2.9.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet er av den oppfatning at nærmere bestemmelser for transport av dyr også i fremtiden i stor grad vil måtte forskriftsreguleres. Det foregår imidlertid også dyretransport som ikke vil være nærmere regulert i forskrifter. Det er derfor hensiktsmessig at loven fastsetter noen generelle og overordnede krav.

Departementet er av den oppfatning at flere av forslagene til tilføyelser og konkrete krav fra ulike høringsinstanser, mer naturlig vil kunne utformes nærmere i forskrift ut fra en konkret vurdering av type transport m.v. Eksempelvis følger krav til maksimale transporttider for ulike dyrearter av forskrift.

Departementet har kommet til at lovbestemmelsen bør fremmes slik den ble foreslått i høringsutkastet.

2.2.10 Avlaving

2.2.10.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov har bestemmelser om avlaving og nødavlaving i §§ 9 og 10. Det er krav i loven om bedøving før avblødning for de fleste husdyrartene. Det er et tilsvarende krav for avlaving av oppdrettsfisk, fastsatt i forskrift. Det er videre fastsatt nærmere forskrifter om avlaving på slakterier, om avlaving av pelsdyr og om avlaving av hund og katt.

2.2.10.2 Høringsnotatet

Det ble i høringsnotatet anført at den foreslåtte bestemmelsen i hovedsak er en videreføring og presisering av gjeldende dyrevernlovgivning når det gjelder hvordan avlaving og håndtering i avlavingssituasjonen skal gjennomføres. Det ble foreslått et nytt forbud mot avlaving som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement, begrunnet i lovens formål om å fremme respekt for dyr.

2.2.10.3 Høringsinstansenes syn

Miljøverndepartementet mener at avlivning i forbindelse med jakt og fangst er tilfredsstillende regulert etter viltloven med forskrifter, der også dyrevelferdshensyn står sentralt. Subsidiært finner de at formuleringen om at avlaving skal skje «med minst mulig stress og smerte for dyret» er for basant, og mener det er tilstrekkelig at avlaving i for-

bindelse med jakt og fangst skjer på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Rådet for dyreetikk foreslår at det lovfestes at dyr ikke skal utsettes for unngåelig smerte.

Enkelte høringsinstanser etterlyser et krav om dokumentert kompetanse for personell som har avlaving som yrke, samt krav om alder på person som avliver.

Rådet for dyreetikk, Dyrevernalliansen og NOAH for dyrs rettigheter tar opp retten til liv/aktverdig grunn for avlaving. Rådet for dyreetikk ønsker ikke en lovfestet rett til liv, men savner en generell bestemmelse om aktverdig eller rimelig grunn for å avlive dyr. Dyrevernalliansen ønsker en generell lovfesting av dyrs rett til liv, tilsvarende fredningsprinsippet i viltloven. NOAH ønsker at det tas inn i lovtteksten en formulering som forbyr avlaving utelukkende eller hovedsaklig for bruk av pelsen eller produksjon av luksusartikler.

Flere høringsinstanser kommenterer avlaving av fisk. Havforskningsinstituttet, Norges Råfisklag og Norges Fiskarlag påpeker at avlivingsmetoder for fisk må tilpasses fiske og fangst slik at metodene blir praktisk gjennomførbare for de ulike redskapstypene. Videre peker de på at krav til avlaving på individnivå ikke må være normgivende for utøvelsen av tradisjonelt fiske.

Whale and Dolphin Conservation Society (WDCS) og World Society for the Protection of Animals (WSPA) mener at dagens hvalfangst ikke er i samsvar med de velferdsstandarder som følger av gjeldende dyrevernlov og det nye lovutkastet. Det er etter deres mening nærmest uoverstigelige utfordringer knyttet til det å sikre en human død for hval som avlives til sjøs.

Mange høringsinstanser, herunder Justisdepartementet, Vitenskapskomiteen for mattrygghet, Veterinærinstituttet, Universitetet for miljø og biovitenskap, Norges veterinærhøgskole, Rådet for dyreetikk, Veterinærforeningen, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og småbrukarlag, Tine BA og flere dyrevernorganisasjoner, støtter forslaget om å opprettholde et påbud om bedøving forut for avlaving av dyr som eies.

En del av høringsinstansene, herunder Justisdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Norsk senter for menneskerettigheter (SMR), Det Mosaiske trossamfund (DMT) og Islamsk Råd Norge (IRN) tar opp forholdet mellom menneskerettene og bedøvingskravet ved avlaving. Både Justisdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet er enig i at et bedøvingskrav med stor sannsynlighet ikke medfører brudd med Norges forpliktelser knyttet til retten til religionsutøvelse så lenge de

berørte religiøse gruppene har tilgang på religiøst slaktet kjøtt gjennom import. Arbeids- og inkluderingsdepartementet etterlyser en noe bredere redegjørelse for de avveininger som må finne sted mellom dyrevernmessige vurderinger og det menneskerettslige vernet av retten til religionsutøvelse.

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO), Norsk senter for menneskerettigheter (SMR), DMT og IRN viser til Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK). LDO viser også til Grunnloven. LDO og Norsk senter for menneskerettigheter etterlyser dyrevernfaglige vurderinger som dokumenterer at rituell slaktning innebærer mer lidelse og smerte for dyret enn ved andre tillatte avlivningsmetoder i Norge. De påpeker at bedøvningskravet må være saklig, nødvendig og ikke uforholdsmessig inngripende i henhold til EMK. Selv om lovskravet (saklighetskravet) anses oppfylt, stilles det spørsmål ved om formålskravet og nødvendighetskravet er tilstrekkelig vurdert og begrunnet. Begge høringsinstansene etterlyser en vurdering av mulige mellomløsninger ved religiøs slaktning. SMR mener også det må gis en utfyllende begrunnelse for at forbudet er rettmessig, ettersom det foreslås tillatt å innføre kjøtt fra dyr som er slaktet på en måte som ikke tillates i Norge.

LDO mener det er inkonsistent at det på grunnlag av urbefolkningens kultur tillates avlaving av rein med krumkniv uten forutgående bedøvelse, mens rituell slaktning kategorisk avvises.

SMR viser til betydningen av at menneskerettslige aspekter vurderes grundig ved utforming av bestemmelsen, og at forpliktelsene i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 og ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkning og stammefolk drøftes nærmere.

Både DMT og IRN er sterkt kritiske til opprettholdelsen av forbud mot avlaving uten bedøvelse, og mener det er prinsipielt viktig at det gis unntak fra bedøvningskravet. De etterlyser et saklig, objektivt, faglig og vitenskapelig dyrevelferdsmessig grunnlag for forbudet. De har også merknader knyttet til bedøvningskravet sett i sammenheng med aksept både for jakt, fangst og fiske samt samisk avlivning med krumkniv.

Mattilsynet foreslår at det bør presiseres at bedøvingen skal skje før eller samtidig med at avlavingen påbegynnes.

Noen av høringsinstansene mener at ordlyden «før eller samtidig med» er uheldig fordi det kan oppfattes uklart og åpne for inntolkning av en adgang til å avblø uten bedøving, uten at bedøvelsen har fått nok virketid til å medføre bevissthetstap, eller til bedøving etter at store blodkar er kut-

tet. Det er kommet ulike forslag om endringer i bestemmelsens ordlyd. Videre blir det påpekt at bedøving samtidig med avlaving i form av skudd egentlig dreier seg om bevissthetstap i dødsøyeblikket, og ikke bedøving.

Sametinget og Reindrifftsforvaltningen i Nord-Trøndelag mener det vil være riktig at det gjennom lovteksten og tilhørende forskrifter fortsatt skal være lov å bruke krumkniv ved avlaving av rein. *Dyrebeskyttelsen Sandefford/Larvik* mener det ikke bør være tillatt med bruk av krumkniv.

Dyrevernalliansen mener det bør presiseres at den som avliver dyret skal forsikre seg om at det er dødt, om nødvendig med avblødning, før det etterlates eller håndteres videre. Dette som en sikkerhet i situasjoner der det døde dyret etterlates eller deponeres, noe som er relevant med hensyn til eksempelvis daggamle kyllinger, utverpede høner, syk oppdrettsfisk og andre dyr som går til destruksjon. De mener dette også må gjelde ved avlaving av ville dyr.

Rådet for dyreetikk mener at det i forarbeidene bør fremgå at en ved hold av et større antall dyr skal være forberedt på at dyr må avlives akutt eksempelvis ved sykdom, skade eller fødselskomplikasjoner. Der det ikke er mulig å gjennomføre en forsvarlig transport, mener de at det bør være krav om hjemme- eller feltslakting. Videre påpeker de at avlaving som ledd i bekjempelse av smittsom sykdom må foregå på dyrevernmessig forsvarlig måte.

Dyrevernalliansen foreslår at i næring skal også avlaving i nødstilfelle skje i samsvar med første og andre ledd, men med mulighet for unntak ved sykdomsutbrudd.

Dyrevernorganisasjonene støtter forslaget om at dyr ikke skal være gjenstand for avlaving som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement.

NJFF støtter prinsippet om at dyr ikke skal være gjenstand for avlaving som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement. De understreker at bestemmelsen likevel ikke må stenge for bruksprøver for jaktthunder, uavhengig av om felling skjer i eller utenom ordinær jakttid.

Mange av høringsinstansene mener at hjemmelen i siste ledd til å gjøre unntak fra bestemmelsens andre ledd er for vidt formulert, eller at den bør strykes helt. Flere mener at det ikke bør åpnes for unntak, mens enkelte foreslår at unntakshjemmelen innskrenkes eller at det sies noe spesielt mht fisk.

Enkelte, herunder *Dyrebeskyttelsen* og *Veterinærinstituttet*, er positive til at man åpner for vurdering av dyrevelferden ved skadedyrbekjempelse.

Noen minner om at avlivning av skadegjørere også omfattes av bestemmelsens første ledd, mens andre påpeker at det er uheldig å bruke begrepet skadedyr fordi det kan oppfattes negativt og er biologisk upresist. Det foreslås alternativer som «skade i hus og i annen eiendom fra mus og rotter» og «dyr i konfliktsituasjoner med mennesker».

Dyrevernalliansen foreslår at det også kan gis hjemmel til i forskrift å kunne forby avliving av dyr for formål som vekker allmenne etiske reaksjoner. Dette fordi de mener det bør inntas en hjemmel til å utvide forbudet mot avliving til andre aktiviteter som kan vekke anstøt i fremtiden, tilsvarende hva som er gjort under lovutkastet bestemmelse om særskilte forbud.

NOAH for dyrs rettigheter foreslår en lignende tilføyelse.

Ut over dette har høringsinstansene fremmet en rekke konkrete endringer i bestemmelsens ordlyd, som departementet delvis har tatt til følge.

2.2.10.4 Departementets vurdering og forslag

Enkelte høringsinstanser ønsker at det skal foreligge en aktverdig grunn for enhver avliving av dyr. Departementet mener det må være lovlig å avlive dyr uten at det skal foreligge særskilt begrunnelse for dette. Loven skal bidra til at dyr har det godt mens de lever, og at de blir avlivet på en forsvarlig måte. For å fremme respekt for dyr, mener departementet imidlertid at avliving av dyr ikke bør gjøres til et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement.

Ut fra høringsinnspill har departementet kommet til at første ledd første punktum bør fastsette at avliving skal skje på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Nivået av stress knyttet til avlivingen vil kunne være et annet ved avliving under kontrollerte former, sammenlignet med mange jakt- og fangstsituasjoner. Det må være et mål at avliving kan skje med minst mulig stress og smerte for dyret, men det må tas hensyn til hva som er praktisk gjennomførbart. Når det gjelder avliving av villfanget fisk i stor skala, har departementet lagt til grunn at de fangst- og avlivingsmetoder som er i alminnelig bruk blant næringsutøvere, ikke vil være i strid med loven slik den forstås i dag.

Enkelte høringsinstanser har ønsket at bestemmelsen skal inneholde et krav om dokumentert kompetanse hos dem som forestår bedøving og avliving av dyr. Departementet viser til at det er foreslått en egen lovbestemmelse om kompetanse, som også vil dekke kompetanse i forbindelse med bedøving og avliving av dyr.

En rekke høringsinstanser har vært opptatt av spørsmål omkring bedøving i forbindelse med avliving, og det har kommet mange innspill til bestemmelsens ordlyd på dette punktet. Departementet har på grunnlag av høringsinnspillene funnet det riktig å omformulere bestemmelsen. At selve bedøvingen skal være dyrevelferdsmessig forsvarlig, følger av det generelle forsvarlighetskravet i første ledd. I bestemmelsen er det imidlertid stilt krav til metodens effekt på dyret. Det er presisert at bedøvingen skal gi smertefrihet, og at dyret skal være bevisstløst fra før avlivingen påbegynnes og frem til døden inntreffer.

På bakgrunn av høringsinnspillene og de vurderingene som er gjort, har departementet funnet det riktig å justere ordlyden slik at det fremgår tydeligere at krav om bedøving før avliving ikke gjelder hvis avlivingsmetoden medfører umiddelbart bevissthetstap.

I høringsutkastet var det et krav om at dyret skal avlives umiddelbart etter bedøving. Med den foreslåtte omformulering, mener departementet det ikke er nødvendig med et slikt umiddelbarhetskrav i lovteksten. I den grad krav om umiddelbarhet er hensiktsmessig, for eksempel på slakteri, kan dette reguleres nærmere gjennom forskrift.

Avliving uten bedøving innebærer stor lidelse for dyret og har lenge vært ansett som dyrevelferdsmessig uforsvarlig både nasjonalt og internasjonalt. European Food Safety Authority (EFSA) har i rapport fra 15. juni 2004 (http://www.efsa.europa.eu/en/science/ahaw/ahaw_opinions/495.html) vurdert dyrevelferdsaspektet ved bedøving og avliving av produksjonsdyr. I rapporten er det konkludert med at avliving uten forutgående bedøving er dyrevelferdsmessig uforsvarlig. Dette er begrunnet med at kutting av hovedblodårer fører til smerte, frykt og stress hos dyret fordi det fortsatt er ved bevissthet. Dyret blir ikke bevisstløst og derved heller ikke fri for stress og smerte før det har gått en viss tid. For eksempel kan det ta opp til 2,5 minutter før bevissthetstap inntreffer hos fjørfe, opptil 2 minutter hos storfe og opp til 20 sekunder for sau. Vurderingene fra EFSA understøttes av en nylig utgitt rapport fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet, hvor det klart fremgår at slakting uten forutgående bedøving medfører betydelig stress og smerte for dyret. Departementet mener at smertefrihet og bevisstløshet i forbindelse med avliving av eide dyr er sentralt for god dyrevelferd. For å sikre dette, er det følgelig nødvendig med et krav til forutgående eller samtidig bedøving ved avliving.

I henhold til Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen (EMK) har enhver rett til å utøve sin

religion. Dette innebærer blant annet rett til mat som oppfyller særskilte krav i ulike religioner. Begrensninger i religionsfriheten er bare tillatt dersom dette er nødvendig i et demokratisk samfunn og begrunnet i hensyn opplistet i EMK art. 9. I henhold til gjeldende dyrevernavlov er det forbudt å avlive de vanligste matproduserende dyr uten forutgående bedøving. Dette har ikke vært ansett å stride mot EMK.

Departementet legger til grunn at å videreføre forbudet mot avliving uten bedøvelse, ikke vil stride mot EMK så lenge det ikke er et samtidig forbud mot import av kjøtt og kjøttprodukter fra slike dyr. I Den Europeiske menneskerettsdomstols avgjørelse i dommen *Cha're Shalom vs Tsedek* mot Frankrike fremgikk det i domspremissene at i den grad religiøse grupper har tilgang på religiøs mat gjennom import, vil deres rett til religionsutøvelse være sikret. Dyrevelferdslovgivningen hindrer ikke innførsel av mat fra dyr som er avlivet uten bedøvelse av religiøse grunner. Slike matprodukter er tilgjengelige på det internasjonale markedet. Ut fra dette legger departementet til grunn at et forbud i dyrevelferdsloven mot slaktning uten bedøving av dyr i dyrehold, ikke er i strid med retten til religionsutøvelse. Departementet foreslår å videreføre kravet om at dyr skal bedøves før avliving.

Enkelte høringsinstanser har pekt på at krumkniv tillates som bedøvningsmetode med begrunnelse i urbefolkningsrettighetene. Når det gjelder bruk av krumkniv som bedøvningsmetode, er det gjort en faglig vurdering av de dyrevelferdsmessige aspekter ved metoden. Ut fra den kunnskap som er tilgjengelig i dag, anses korrekt bruk av krumkniv som en dyrevelferdsmessig forsvarlig bedøvningsmetode.

Når det gjelder innspillet om at departementet bør ha hjemmel til å forby avliving av dyr for formål som vekker allmenne etiske reaksjoner, mener departementet at eventuell regulering av formål for avliving ikke bør skje gjennom forskrift, men at det i tilfelle bør fremgå av lovbestemmelsen hvilke avlivingsformål som ikke skal være tillatt.

På bakgrunn av høringsinnspill har departementet kommet til at hjemmelen til å gjøre unntak i forskrift fra kravet om bedøving før avliving av dyr fra dyrehold bør begrenses. Departementet mener det ikke er behov for å gjøre unntak fra kravet for landdyr og sjøpattedyr, og foreslår at unntakshjemmelen begrenses til honningbier, fisk og andre akvatiske dyr enn sjøpattedyr.

2.2.11 Forsøk, undervisning og medisinsk virksomhet

2.2.11.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov regulerer bruk av dyr i opplæring og bruk av dyr i forsøksvirksomhet, jf §§ 20 og 21. Bruk av dyr i forsøk krever tillatelse. Bruk av dyr i undervisning er kun tillatt når det er en nødvendig del av yrkesutdanning. Dyreforsøk reguleres nærmere i forskrift om forsøk med dyr. I gjeldende lov er det fastsatt at tillatelser til dyreforsøk skal gis av et eget utvalg. Det er i dyrevernavloven § 21 siste ledd gjort unntak fra kravet i dyrehelsepersonelloven § 18, første ledd nr. 3 jf. annet ledd om at kun veterinær eller fiskehelsebiolog kan iverksette fullstendig eller lokal bedøvelse.

2.2.11.2 Høringsnotatet

Bestemmelsen som ble foreslått i høringsutkastet viderefører kravet om tillatelse for bruk av dyr i forsøk, samt hjemmel til å gi nærmere forskrifter. Det ble foreslått å sette krav om tillatelse for bruk av dyr i undervisning, med unntak for opplæring i vanlig stell og håndtering. Antall dyr som inngår i forsøk bør reduseres generelt og i belastende forsøk spesielt. Det er samtidig viktig å redusere påkjenningene for dyr i forsøk. Prinsippene Reduction (reduksjon), Replacement (erstatning) og Refinement (raffinering eller forbedring) – forkortet de tre R'ene – som er innarbeidede prinsipper innenfor forsøksvirksomhet, ble derfor foreslått nedfelt i loven.

Det ble i høringsnotatet påpekt at det har vært en svakhet i forsøksdyrlovgivningen at enkelte dyr som har vært brukt i forsøk eller tilstøtende aktivitet, har falt utenfor deler av regelverket. Bestemmelsen som ble foreslått vil omfatte alle kategorier av dyr som faller inn under begrepet forsøksdyr. Bestemmelsen som ble foreslått, videreførte ikke unntaket fra dyrehelsepersonelloven § 18 uten at dette var nærmere drøftet i høringsnotatet.

2.2.11.3 Høringsinstansenes syn

Mange høringsinstanser er positive til bestemmelsen og er positive til at alle dyr som benyttes til dyreforsøk, omfattes av regelverket. Noen høringsinstanser, herunder *Buddhistforbundet*, *NOAH for dyrs rettigheter* og *Miljøpartiet De Grønne* er i mot bruk av dyr i forsøksvirksomhet som har negative konsekvenser for det enkelte dyr. *Universitetet i Tromsø, medisinsk fakultet* er negativ til at dyr som avlives kun for høsting av organer og vev også omfattes. Det bemerkes videre at dette fører til en forskjellsbehandling mht avliving

av dyr, ettersom det i høringsnotatet også angis at dyr lovlig kan avlives uten at dette er nødvendig av dyrevelferdsmessige grunner. *Helse- og omsorgsdepartementet* mener at virkeområdet i bestemmelsen bør utvides, slik at det dekker hele den medisinske virksomhet hvor også klonede dyr inngår i følge genteknologiloven. *Norecopa* og *Dyrevernalliansen* mener at bestemmelsen bør omfatte transgene dyr.

Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (FHL) foreslår at «vitenskapelig undersøkelse» omfattes i overskriften og tas inn i første ledd.

Miljøverndepartementet har påpekt at det er viktig at regelverket gir tilstrekkelig adgang til enkel identitetsmerking av fisk og vilt, og at det her legges til rette for enkle prosedyrer. *Direktoratet for naturforvaltning* mener at forvaltningsmerking av ville dyr bør unntas fra kravet om tillatelse etter denne bestemmelsen.

Flere høringsinstanser, herunder *Tine*, *Geno*, *Helsetjenesten for storfe*, *Norsk Kjøttfeavlslag*, *Norecopa* og *Dyrebeskyttelsen Norge* er positive til at loven setter strenge kriterier for bruk av dyr i undervisning. Enkelte påpeker at bruk av dyr i forbindelse med visse typer undervisning er viktig for å opprettholde god dyrevelferd i felt og viser også til at det kan være behov for å kunne gi mer generelle tillatelser til bruk av dyr til visse undervisningsformål. *Norges veterinærhøgskole*, *Den norske veterinærforening* og *Veterinærinstituttet* påpeker at det ligger en innskrenkning i forslaget som innebærer at det må søkes om tillatelse til undervisningsaktiviteter som har en sentral og selvfølgelig plass i utdanningen av veterinærstudenter for hver enkelt underviser. Dette vil medføre et ressurskrevende byråkratisk merarbeid. Disse foreslår derfor at kravet om tillatelse ikke skal gjelde for bruk av dyr til opplæring i vanlig brukte og aksepterte metoder og teknikker i veterinærundervisning. *NJFF* og *Norsk skogeierforbund* mener det er viktig at aktiviteter som enkle fiskeundersøkelser hvor fisk fanges, må kunne videreføres i kurs og undervisningssammenheng uten at det kreves særskilte godkjenninger og tillatelser. *NOAH for dyrs rettigheter* mener det er vesentlig at forsøksdyrlignende bruk av dyr i undervisning forbys. *Mattilsynet* foreslår å skrive om første ledd for å tydeliggjøre kravet om tillatelse; ett som forbyr bruk av dyr uten tillatelse og ett som forbyr avl, hold, formidling og avlaving uten tillatelse. De foreslår videre å sette inn nytt andre ledd for å tydeliggjøre unntaket for undervisning i alminnelig stell og håndtering.

Mange høringsinstanser er positive til at det lovfestes at det ikke skal brukes forsøksdyr dersom formålet kan oppnås uten dyr, at det ikke skal

benyttes flere dyr enn nødvendig og at dyrene skal belastes minst mulig. Enkelte høringsinstanser foreslår at det i vurderingen av om dyreforsøk skal tillates eller ikke, må gjennomføres et såkalt «etisk regnskap» (cost-benefit analyse). *NENT* ønsker et krav om rapportering av forsøk. *Dyrevernalliansen* og *Norecopa* ønsker en lovfesting av at Norge skal ha en nasjonal plattform for alternativer til dyreforsøk, og et statlig, politisk uavhengig pengefond for FoU-arbeid innenfor de tre R'ene. *Rådet for dyreetikk* og *Miljøpartiet De Grønne i Bergen* mener at ordet «uforholdsmessig» i bestemmelsens annet ledd bør strykes.

Flere høringsinstanser støtter at det lovfestes en hjemmel til å kunne forby visse typer forsøk og bruk av visse dyrearter. Enkelte høringsinstanser mener imidlertid at enkelte forbud er så sentrale at de eksplisitt bør nevnes i loven. Som eksempler på dette nevnes forbud mot bruk av dyr til unyttige formål, forbud mot ekstrem smerte og forbud mot bruk av primater. *Dyrevernalliansen* foreslår at forskrifthjemmelen også skal omfatte standardisering av etiske vurderinger og gradering av smerte.

Enkelte høringsinstanser mener at hjemmelen for i forskrift å kunne gjøre unntak fra enkelte bestemmelser i loven for bruk av dyr i forsøk, bør strykes.

Flere høringsinstanser har synspunkter på organisering av tilsynet med forsøksdyraktiviteten. Det vises til nærmere omtale under bestemmelsen om tilsyn og vedtak.

2.2.11.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har merket seg at mange høringsinstanser har innspill til bestemmelsen, og at flere støtter prinsippet om at hensynet til dyret skal vektlegges, og at det bør være strenge krav/klare kriterier til etisk praksis/bruk av dyr. Noen høringsinstanser mener imidlertid at forslaget gir for dårlig vern av dyr i forsøksammenheng, og enkelte er prinsipielt i mot bruk av dyr i forsøksvirksomhet som har negative konsekvenser for det enkelte dyr.

Departementet mener det i enkelte sammenhenger er riktig med dyreforsøk og at dette nødvendigvis vil gi negative konsekvenser for noen dyr. Departementet understreker viktigheten av å tilstrebe best mulige vilkår for dyr som brukes i forsøk.

Departementet har på grunnlag av høringsinnspill funnet det riktig å tydeliggjøre at bestemmelsen også omfatter dyr i medisinsk virksomhet, herunder bl.a. transgene dyr, kloning av dyr og bruk av klonede dyr til å utvikle eller produsere legemidler, andre kjemiske produkter, eller for å produsere levende celler, vev og organer.

Departementet mener det har vært en svakhet i forsøksdyrlovgivningen at enkelte dyr som har vært brukt i forsøk eller tilstøtende aktivitet, har falt utenfor deler av regelverket. Slike dyr omfattes av lovens generelle krav. Samtidig vil mange dyr holdes under restriktive betingelser, men vil likevel ikke kunne synliggjøres i statistikker over bruk av forsøksdyr etter dagens lovgivning. Departementet mener det er viktig å kunne dokumentere et mer helhetlig bilde av omfanget av bruk av forsøksdyr. Bestemmelsen vil medføre at alle kategorier av dyr som faller inn under begrepet forsøksdyr, også dyr som avles eller holdes med sikte på høsting av organer og vev for bruk i forskning, undervisning eller medisinsk virksomhet, vil bli omfattet av lovens bestemmelse. For å kunne tilstrebe en reduksjon i antallet dyr brukt i slike virksomheter, er det viktig å kunne tallfeste det totale omfanget.

Departementet legger til grunn at ikke alle typer merking av vilt vil bli regnet som forsøk. Hva som skal regnes som forsøk, vil avhenge av formålet med merkingen og i hvor stor grad merkingen påvirker dyret. Det vises for øvrig til omtale under den foreslåtte bestemmelsen om merking av dyr.

Bruk av dyr i forsøk vil i enkelte tilfeller kunne påføre dyr vesentlige påkjenninger og belastninger. Det er likevel viktig at omfanget av påkjenninger og belastninger ikke blir større enn det som er strengt nødvendig. Tilsynsmyndigheten må gjøre en avveining av hvilke negative virkninger forsøket vil få for dyret, satt opp mot forsøkets samfunnsmessige nytteverdi når de skal vurdere om tillatelse skal gis. På bakgrunn av høringsinnspillene har departementet valgt å endre ordlyden, slik at den samsvarer med lovens generelle bestemmelse hvor vurderingskriteriet er «unødige påkjenninger og belastninger». Når det gjelder nærmere detaljering av vilkår for tillatelse, eksempelvis krav til etisk regnskap, vil dette være aktuelt å vurdere i forbindelse med forskriftsregulering.

Departementet ser at det vil være lite hensiktsmessig for enkelte utdanningsinstitusjoner å måtte søke tillatelse til å bruke dyr i det som er institusjonens ordinære undervisningsvirksomhet, eksempelvis veterinærstudiet. Det kan være vanskelig å avgrense i lovteksten hvilken bruk av dyr i undervisning som bør kreve tillatelse og hva det ikke er naturlig å kreve tillatelse for å gjennomføre. Departementet ser det derfor som mest hensiktsmessig å gjøre unntak gjennom forskrift.

Bestemmelsen som ble foreslått, videreførte ikke gjeldende lovs unntak fra dyrehelsepersonelloven § 18, første ledd nr. 3 jf. annet ledd om at bare veterinærer og fiskehelsebiologer kan bedøve dyr.

Departementet har på bakgrunn av høringsinnspill og etter en nærmere vurdering, kommet til at det likevel er hensiktsmessig å videreføre en mulighet for unntak. Det foreslås derfor et nytt tredje ledd hvor det fremgår at unntak fra dyrehelsepersonelloven kan gis i den enkelte tillatelse.

2.2.12 Særskilte forbud

2.2.12.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernav § 8 og 11 forbyr ulike handlinger som innebærer eller har karakter av vold mot dyr. Det er blant annet forbudt å sparke eller slå dyr med staur, reip eller reim som det er knute eller noe lignende på, eller slå med noe annet som kan gjøre dyret like vondt. Det er forbudt å bruke pisk som fremdriftsmiddel i trav- og galoppkonkurranser og å bruke dyr som levende agn eller åte. Det er også forbudt å drive dyr for hardt.

Gjeldende dyrevernav § 2 antas å ramme utuktig bruk av dyr hvis bruken påfører dyret fare for lidelse. Det kan imidlertid være vanskelig å bevise utover rimelig tvil at dyret er påført fare for lidelse. Dersom utuktig bruk av dyr ikke påfører dyret fare for lidelse, er det etter gjeldende rettstilstand lovlig.

Straffeloven regulerer ikke utuktig bruk av dyr. Straffeloven § 202 setter imidlertid et forbud mot å utgi pornografi som inneholder kjønnslig skildring hvor det gjøres bruk av blant annet dyr. Straffeloven § 213 hadde frem til 1972 et forbud mot seksuell omgang mellom mennesker og dyr. Utuktig bruk av andres dyr kan rammes av straffelovens bestemmelser om skadeverk.

2.2.12.2 Høringsnotatet

Det fremgikk av høringsnotatet at dyr ikke er omfattet av de materielle straffebestemmelsene i straffeloven, utover den indirekte beskyttelsen som ligger i skadeverk på annens eiendom og forbud mot utbredelse av dyrepornografi. Det ble derfor foreslått at dyrevelferdsloven gir dyr straffrettlig vern mot vold og andre typer overgrep. Det ble også foreslått eksplisitt forbud mot å hensette dyr i hjelpeløs tilstand, foreta utuktige handlinger med dyr og å bruke levende dyr som fôr eller agn. Det ble videre foreslått hjemmel til å gi nærmere forskrifter om særskilte forbud, herunder om forbud mot handlinger som vekker allmenne etiske reaksjoner.

2.2.12.3 Høringsinstansenes syn

De fleste høringsinstanser støtter bestemmelsen. I tillegg til hørings svar har Landbruks- og matdepar-

tementet mottatt mange støtteerklæringer fra privatpersoner og andre for forslaget om forbud mot sex med dyr.

Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr mener at i bokstav a) bør vold erstattes med «utsette dyr for sterke aversiver.» Dette vil kunne omfatte slikt som drukning/nesten-drukning, kvelning, henging, helle farlige kjemikalier på dyret, slag, spark, gjen tatt pisking, bruk av harde gjenstander, sulting osv. Vold refererer til hva utøveren gjør og kan tolkes til å begrense seg til fysisk vold, mens aversiver refererer til dyrets opplevelse av situasjonen. Sistnevnte term passer bedre inn i begrepet «dyrevelferd.»

Dyrevermaliansen påpeker at moderne kunnskaper om smertefysiologi tilsier at typisk vold som slag, spark, brennemerking, knivstikk osv, oppfattes på lignende måte av høyerestående dyr som av mennesker. De uttaler at for å kunne dra nytte av teori og etablert rettspraksis der begrepet «vold» er utmeislet nærmere, bør «vold» i dyrevelferdsloven i hovedsak, og så langt det passer, være sammenfallende med samme begrep i straffeloven § 228. Dette vil samtidig bidra til godt samsvar i lovverket ved at forskjellige definisjoner på samme begrep unngås. At rettspraksis og teori etter straffeloven § 228 kan brukes ved fastleggelsen av begrepet «vold» også etter dyrevernloven, bør fastslås i forarbeidene. Det bør også presiseres at artstypiske forskjeller i enkelte tilfeller kan spille inn, og det bør her nevnes eksempler på handlinger som kan kvalifiseres som vold mot dyr, uten å regnes som vold hvis de rettes mot mennesker.

Videre påpeker de at det i mer spesielle tilfeller vil kunne forekomme artstypiske forskjeller fordi dyr har andre evner/organer enn mennesker. For eksempel bør det kunne regnes som vold å utsette mus for vedvarende lydstry som mennesker ikke kan registrere, å nappe værhårene av en katt, eller utsette en fisk for eksponering i luft uten grunn.

Den norske veterinærforening (DNV) sier at selv om det er diskutert i forarbeidene, vil DNV foreslå at det gjøres en presisering i pkt. a for å unngå eventuelle misforståelser i fortolkningen. DNVs forslag til § 14 pkt. a: Utøve fysisk og psykisk vold mot dyr.

Norsk Pelsdyrslag og Regionrådet for Fjellregionen (RR) støtter forslaget om særlige forbud, og bemerker særlig at forbudet i bokstav b) rammer tilfeller der dyr hensettes i hjelpeløs tilstand eller overlates til seg selv i en situasjon der de er ute av stand til å klare seg.

De viser til angrep i årenes løp på enkeltbesetninger av pelsdyr, hvor tusenvis av dyr på det meste er sluppet fri. Det påpekes at disse dyrene

med stor sannsynlighet vil være ute av stand til å klare seg selv, og slike angrep bryter også klart med lovens foreslåtte § 28 om utsetting av dyr i naturen.

Kultiveringsanleggenes forening gjør i tilknytning til pkt. b) om å hensette dyr i hjelpeløs tilstand oppmerksom på det som kalles «stranding». Dette oppstår når vannføringen i regulerte vassdrag plutselig senkes slik at fisken ikke rekker å følge med ut, men blir liggende igjen på land og i avsnørte kulper uten vanntilførsel.

Det er bred støtte blant høringsinstansene for forbudet mot utuktige handlinger med dyr. *Rådet for dyreetikk – RDE* mener at denne bestemmelsen er viktig. *RDE* og *Dyrevermaliansen* påpeker at formuleringen i høringsnotatet bør endres slik at formuleringene ikke kan tolkes slik at utuktige handlinger mot dyr er mindre alvorlige om dyret er i brunst. *RDE* foreslår en utvidelse av bestemmelsen til omfatte krenkende og skremmende handlinger overfor dyr. *Dyrevermaliansen* mener det må gjøres klart at all seksuelt motivert omgang med og bruk av dyr er forbudt av hensyn til dyrevelferden

Riksadvokaten er usikker på om den begrunnelsen som gis for å innføre et forbud mot utuktige handlinger med dyr (bokstav c) er tilstrekkelig for å gjeninnføre straff for slike handlinger. De viser til prinsippet om at det bør kreves faktiske skadevirkninger som grunnlag for straff. Dersom det er faglig dokumentasjon for at utuktige handlinger i seg selv er skadelige for dyr, har *Riksadvokaten* ikke motforestillinger mot forbudet. De kan imidlertid ikke se at dette er godtgjort i det materialet som er fremlagt i høringen.

Økokrim foreslår at det gis en mer presis angivelse i merknadene til bestemmelsen av hva som ligger i begrepet «utuktige handlinger». De påpeker at forslaget her flere begreper som ligger tett opp til straffelovens sanksjoner og at det foreligger en omfattende rettspraksis knyttet til hva som faller inn under begrepene «vold» og «utuktige handlinger». *Økokrim* foreslår en vurdering av forholdet til straffelovens bestemmelser ved tolkningen av vilkårene og eventuelt en presisering i merkna-dene av temaet.

Flere høringsinstanser ønsker at de eksplisitte forbudene som er nedfelt i nåværende lov også bør tas inn i dette lovforslaget. Dette omfatter forbud mot å holde fisk i steng, oppbevare levende fisk/krepsdyr i butikkvindu, holde hund varig bundet i kortere lenke enn ti meter, brennmerke dyr, drive dyr for hardt, bruke pisk som fremdriftsmiddel på hest, dressere dyr slik at de blir skremt, sette anretning på fjørfe for å hindre hakking, kupere

ører/hale, nebbklipping av høner og sette trynering på gris.

NOAH for dyrs rettigheter ønsker at det nedfelles særskilte forbud mot å bruke levende dyr som lotterigevinster/premier/salgsfremmende utstillingsobjekter og mot å behandle dyr nedverdiggende.

NOAH mener det ikke finnes noen vektige grunner for at levende dyr skal nedvurderes til å være kun en gevinst eller en premie. Videre mener de det bør være et forbud mot at dyr behandles nedverdiggende av mennesker. Slik behandling mener de forringer respekt for dyr generelt, og fører til et negativt syn på enkeltindividet.

NOAH mener prinsipielt at det som åpenbart bør være forbudt å gjøre med/mot dyr bør stå eksplisitt i lovteksten, og ikke reguleres i forskrifter. Slike eksplisitte forbud mener NOAH vil øke lovens gjennomslag og forståelse blant folk flest, og bedre ivareta lovens formål om å fremme respekt for dyr og ha en holdningsskapende effekt.

NOAH foreslår at det etableres en overgangsbestemmelse i loven som sikrer at enkeltforbud i dagens lov videreføres inntil forskrifter sikrer at disse forbud formaliseres utenom selve lovteksten.

2.2.12.4 Departementets vurdering og forslag

Legalitetsprinsippet innebærer at straff ikke kan idømmes uten hjemmel i loven. At en handling anses forkastelig eller straffverdig er ikke tilstrekkelig til å idømme straff dersom handlingen ikke er forbudt ved lov. Selv om flere av de handlinger som nevnes eksplisitt i bestemmelsen også må antas å falle inn under en forståelse av den generelle bestemmelsen i § 3, anses det nødvendig med en klar forbudshjemmel for å utelukke tvil om disse handlingenes straffverdighet. Vold og andre overgrep mot dyr, herunder utuktige handlinger, anses som sterkt klanderverdige.

Ut fra høringsinnspillene har departementet gjort noen presiseringer i merknadene for å klargjøre hvilke handlinger som bør omfattes av begrepet «vold mot dyr».

Det er registrert en del eksempler på at dyreeiere avslutter dyrehold ved å overlate familie- og hobbydyr til seg selv i naturen. Det har også vært tilfeller der aktivister har villet frigjøre dyr ved å slippe dem ut av dyrehold og overlate dem til seg selv. Bestemmelsen om forbud mot å hensette dyr i hjelpeløs tilstand vil kunne ramme slike tilfeller, i tillegg til å komme til anvendelse eksempelvis der dyr etterlates innestengt i en bil i sommervarmen. Det vil også være i strid med lovens bestemmelser om tilsyn og stell å avslutte dyrehold ved å overlate dyr til seg selv i naturen.

I høringen har mange instanser støttet forslaget om å forby utuktige handlinger med dyr. Enkelte høringsinstanser er kritiske til bestemmelsens utforming. Det pekes spesielt på om begrunnelsen for å gjeninnføre straff for denne typen handlinger er tilstrekkelig, samt behovet for en nærmere klargjøring av hvilke handlinger som skal rammes.

Departementet mener det vil være riktig å forby seksuell omgang mellom mennesker og dyr, og annen utuktig bruk av dyr, ut fra hensynet til dyrenes naturlige atferd og instinkter, og for å hindre at de blir påført skader eller annen lidelse. Dette gjelder selv om det ikke kan påvises skade på dyret av fysisk eller psykisk art. Departementet mener et slikt forbud vil være i samsvar med en allmenn oppfatning om hvordan dyr bør behandles. Departementet er enige i at det bør være mest mulig samsvar mellom terminologien i straffeloven og denne loven, og velger derfor å bruke begrepet seksuell i stedet. På samme måte som i straffeloven velger departementet å fremme forslag om forbud både mot seksuell omgang og handlinger.

Flere høringsinstanser har etterlyst videreføring av de eksplisitte forbudene som følger av gjeldende lov. Departementet er opptatt av at den nye loven skal være overordnet. Det vil være en rekke ulike handlinger som ut fra ulike bestemmelser i loven, vil være forbudt selv om dette ikke eksplisitt er nedfelt i lovteksten. Departementet har valgt å begrense lovfesting av konkrete forbud til spesielt klanderverdige handlinger som ikke er knyttet opp mot enkelte dyrearter eller driftsformer.

Departementet har kommet til at hensynet til legalitetsprinsippet tilsier at høringsutkastets generelle forskriftshjemmel i denne bestemmelsens siste ledd ikke videreføres. I den grad det blir vurdert som nødvendig uttrykkelig å klargjøre forbud mot enkelthandlinger som ikke nevnes spesielt i lovteksten, og forbud ikke kan innføres i medhold av lovens øvrige forskriftshjemler, vil lovendring måtte vurderes.

2.2.13 Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger

2.2.13.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov har bestemmelser om stenging av hytte, koie, seter o.a., jf § 28, og om gjerde, jf § 29. Gjeldende lov § 29 fastsetter at oppsetting, vedlikehold og fjerning av gjerde skal gjøres på en måte som gjør at risikoen for skade på beitedyr blir så liten som mulig. Loven fastsetter et forbud mot å bruke piggtråd i gjerde i utmark md mindre det

brukes sammen med annet lett synlig gjerdemateriale. Uavhengig av dette kan kommunene sette forbud mot bruk av piggråd i gjerde i hele eller deler av kommunen og gjelde for gjerder i utmark og eller mellom utmark og innmark. Mange kommuner har benyttet seg av adgangen til å innføre lokale bestemmelser om forbud mot piggråd i gjerde.

2.2.13.2 Høringsnotatet

Det ble i høringsutkastet foreslått at en bestemmelse etter mønster av gjeldende § 29, skulle gjøres gjeldende for bygninger, gjerder og andre mindre innretninger. Bestemmelsen vil innebære at eier eller den som er ansvarlig plikter å føre nødvendig tilsyn og sikre bygningen eller gjerdet slik at både ville og tamme dyr beskyttes best mulig mot skader som denne type innretninger kan forårsake, for eksempel ved at dyr blir sittende fast eller stenges inne uten at det er tilsiktet. Dyrevelferdsmeldingen angir at det skal innføres totalforbud mot bruk av piggråd som gjerdemateriale i husdyrgjerder. Departementet foreslo derfor å styrke loven på dette området gjennom et eksplisitt forbud mot bruk av piggråd for å regulere dyrs ferdsel. I tillegg ble det foreslått hjemler til å gi nærmere forskrifter.

2.2.13.3 Høringsinstansenes syn

De fleste høringsinstansene som har uttalt seg om det foreslåtte forbudet mot bruk av piggråd i husdyrgjerder støtter dette, herunder *Fylkesmannen i Sør-Trøndelag*, *Fylkesmannen i Troms*, *Fylkesmannen i Hordaland*, *Fylkesmannen i Telemark*, *Fylkesmannen i Rogaland*, *Fylkesmannen i Nord-Trøndelag*, *Fylkesmannen i Hedmark*, *Veterinærinstituttet*, *Mattilsynet*, *Oslo kommune*, *Regionrådet for Nord-Gudbrandsdal*, *Norges Bondelag*, *Norsk Bonde- og Småbrukarlag*, *Norske Reindriftsamers Landsforbund*, *Evenes Sau og Geit*, *Tine*, *Geno*, *Helsetjenesten for storfe*, *Norsk Kjøttfeavlslag*, *Norges Jeger- og fiskerforbund*, *Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor*, *Rådet for dyreetikk (RDE)*, *Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr*, *NOAH for dyrs rettigheter og Dyrebeskyttelsen Norge*.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener det må gå helt klart fram av lovteksten om forbudet også gjelder gamle gjerder og peker på at det i tilfelle må settes en tidsfrist for fjerning av slike. Flere høringsinstanser mener det er viktig at plikten til reparasjon eller fjerning av gjerder som ikke fungerer eller ikke lenger er i bruk, kommer tydelig frem i loven.

Enkelte høringsinstanser peker på et behov for fortsatt å kunne bruke piggråd i enkelte situasjoner, og ber om at det etableres overgangsordninger for godt vedlikeholdte piggrådgjerder som er i bruk. *Fylkesmannen i Oppland* og *Norsk Sau og Geit* mener at kommunen må gis forskriftskompetanse som det er i dag. Videre peker enkelte høringsinstanser på at hovedfokuset i bestemmelsen må være å ansvarliggjøre gjerdeiere og gi tilsynsmyndigheten klarere sanksjonsmulighet, da dårlige gjerder er et større faremoment enn piggråd i seg selv. *RDE* mener at formålet med bruk av piggråd ikke bør være avgjørende for forbudet.

Norges Bondelag er enig i at bygninger, gjerder og andre innretninger skal oppføres og vedlikeholdes slik at dyr ikke kommer til skade. De krever at dette også skal gjelde for offentlige innretninger og anlegg, herunder gjerder langs veg og jernbane. Det foreslås videre å stryke «unødige» i første ledd og heller angi i forarbeidene hvilke påkjenninger og belastninger en tenker på. *Veterinærinstituttet* foreslår følgende endring av ordlyden i første ledd: «... for å forebygge fare for lidelse og andre belastninger.»

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag og *Dyrevernalliansen* mener det bør presiseres at eier av bygninger/eiendommer m.m. har ansvar for å hindre at dyr skader seg på eiendommen. For vilt er det ingen som har ansvar uten grunneier/rettighetshaver og de kan påføres store lidelser hvis de blir innestengt eller setter seg fast. *Veterinærinstituttet*, *Mattilsynet*, *Fylkesmannen i Hedmark*, *Rådet for dyreetikk* og *Norsk Sau og Geit* påpeker at bestemmelsen bør gi hjemmel til å gi nærmere forskrifter også om større inngrep og installasjoner som kan påvirke både eide og viltlevende dyrs velferd. Dette kan for eksempel gjelde bygninger, eiendommer, veier og jernbane, hvor utforming av midtdele, gjerder, rydding av vegetasjon m.v. har stor innvirkning på skaderisiko. *Veterinærinstituttet* peker også på at ved vassdragsregulering vil for eksempel både tappehastighet og vannstand påvirke fiskens velferd. Det påpekes at plan- og bygningsloven ikke gir et godt nok grunnlag for å ivareta hensynet til dyrevelferd.

Fylkesmannen i Finnmark, *Fylkesmannen i Troms*, *Regionrådet for Nord-Gudbrandsdal*, *Fylkesmannen i Oppland* og *Veterinærinstituttet* mener at «om nødvendig» bør tas ut av høringsutkastets forslag om at den ansvarlige skal føre tilsyn med bygninger m.v. fordi dette åpner for skjønn.

Fylkesmannen i Troms og *Fylkesmannen i Oppland* støtter at det innføres mulighet til å gi forskrifter om forbud mot eller fjerning av gjerder. *Fylkesmannen i Hedmark* mener det bør åpnes for å gi

nærmere forskrifter om bygninger, gjerder m.m., herunder om forbud mot og fjerning av slike. Hvis det innføres forskrift om fjerning av gjerder o.a. må det gis tilstrekkelig tidsfrist for å bringe forholdet i overensstemmelse med regelverket.

Dyrevvernalliansen mener at den foreslåtte hjemmel til forskriftsregulering ikke er tilstrekkelig, fordi det sannsynligvis i lang tid fremover vil mangle regulering av flere typer dyrehold, eksempelvis familiedyr, dyr i sirkus og dyrepark, ender og gjess og eksotiske husdyr som lama.

2.2.13.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har merket seg den brede støtten til det foreslåtte forbudet mot å bruke piggråd i gjerde for å regulere dyrs ferdsel. Ved lovens ikrafttredelse vil det etter forslaget bli forbud mot å bruke piggråd for å regulere dyrs ferdsel når nye gjerder settes opp. Eksisterende gjerder, også de med piggråd, må vedlikeholdes i samsvar med bestemmelsen i første punktum. Bestemmelsen om forbud mot bruk av piggråd medfører imidlertid at piggråd ikke kan brukes når materiale i gamle gjerder må skiftes ut. For eksisterende gjerder med piggråd vil det imidlertid være naturlig å fastsette en overgangsperiode før slike må fjernes. Krav om fjerning av eksisterende piggrådgjerder, vil bli fastsatt med hjemmel i bestemmelsens tredje ledd. Overgangsperioden vil derfor bli gjenstand for en separat høringsprosess. Departementet har videre merket seg at enkelte høringsinstanser mener det kan være situasjoner der bruk av piggråd i gjerde er berettiget for å regulere dyrs ferdsel og vanskelig kan erstattes med annet materiale. For ikke å utelukke muligheten for at det i særlige tilfeller kan være aktuelt å bruke piggrådgjerde for å regulere dyrs ferdsel, foreslår departementet derfor at det gis anledning til å gjøre unntak fra forbudet i forskrift.

Ved planlegging av større godkjenningspliktige inngrep i naturen og anlegg m.m. kreves utredning av konsekvenser for miljø, naturressurser eller samfunn, jf. plan- og bygningsloven av 14. juni 1985, jf. forskrift om konsekvensutredninger. Dyrevelferdsmessige hensyn er et av flere forhold som naturlig vil inngå i en slik konsekvensutredning etter innspill fra relevant fagmiljø i forbindelse med høring av plan- eller utredningsprogram.

På grunnlag av høringsinnspill har departementet funnet det riktig å tydeliggjøre plikten for den ansvarlige for bygning, gjerde eller innretning til å føre nødvendig tilsyn og gjennomføre nødvendige tiltak.

2.2.14 Merking, presentasjon og reklame

2.2.14.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevvernlov omfatter ikke produkter av dyr og har følgelig ikke bestemmelser om merking, presentasjon og reklame av produkter som stammer fra dyr.

2.2.14.2 Høringsnotatet

I høringsutkastet ble det foreslått å innføre et krav om at merking, presentasjon, reklame og markedsføring av produkter som stammer fra dyr, skal gi tilstrekkelig informasjon og ikke være egnet til å villedle forbruker. Det ble også foreslått en hjemmel til å gi nærmere forskrifter om informasjon, merking, presentasjon, reklame og markedsføring av produkter fra dyr, herunder hva det skal gis informasjon om, til hvem og i hvilken form. Det ble påpekt at dette er viktig for at forbrukerne skal kunne foreta reelle valg, og at bestemmelsen derfor ble tatt med selv om en får en viss overlapping med markedsføringsloven. Et annet hensyn som ble fremhevet er at som følge av internasjonal handel og handelsfrihet, har forbrukernes valg, forbrukerinformasjon og etisk handel stadig større betydning for dyrevelferden.

Matloven har en tilsvarende bestemmelse for å fremme matlovens formål, og det ble sagt at det vil være naturlig at forskrifter harmoniseres med evt tilsvarende forskrifter hjemlet i matloven.

2.2.14.3 Høringsinstansenes syn

Veterinærinstituttet, NIFES, Rådet for dyreetikk, UMB, Norges Bondelag, Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr, Tine, Geno, Helsetjenesten for storfe, Norsk Kjøttfeavlslag med flere støtter lovforslaget selv om flere påpeker at markedsføringsloven regulerer noe av det samme området. Flere ønsker velkommen en eventuell mulighet for å begrense markedsføring som er uønsket av hensyn til dyrevelferd, og muligheten til å øke forbrukerbevissthet i forbindelse med valg av produkter. De mener at dette vil kunne ha sterk innflytelse på driftsformer og dyrevelferd. Det påpekes samtidig at det er av betydning for næringen at det ikke legges opp til et omfattende og byråkratisk opplegg i forbindelse med merkingen.

Helse- og omsorgsdepartementet peker på at forholdet til matloven bør avklares for å unngå unødig dobbeltregulering. *Norsk Landbrukssamvirke* og *Norsvin* mener §§ 16-18 hører hjemme i andre lover (f. eks matloven eller lov 16. juni nr. 47 om kontroll med markedsføring og avtalevilkår (markedsføringsloven)). Den nye loven om dyrevelferd

har som formål å bedre velferd hos dyr, og bør begrenses til å gjelde for levende dyr til og med avlaving.

2.2.14.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet mener det er riktig å ha en bestemmelse som gir adgang til å regulere merking av produkter fra dyr. Dette har fått støtte fra mange høringsinstanser. Enkelte høringsinstanser mener imidlertid at lovens virkeområde ikke bør omfatte produkter av dyr.

Departementet har i etterkant av høringen kommet til at regelverket kan utformes mest målrettet dersom det gis en fullmaktsbestemmelse til utforming av forskrifter, uten å lovfeste et generelt materielt krav til merking. Det fremmes derfor forslag om en hjemmel til å gi nærmere forskrifter om dette.

Når det gjelder forholdet til matloven er lovenes formål og virkeområde ulike. Dyrevelferdsloven skal fremme dyrevelferd og respekt for dyr uavhengig av om dyr benyttes i matproduksjon eller ikke. Ut fra dyrevelferdslovens formål kan det være aktuelt å stille krav om merking for å gi informasjon om produksjonsform, dyreart eller opprinnelse. Slik merking kan være aktuelt for merking både innenfor og utenfor matproduksjon. For eksempel vil det kunne være aktuelt å regulere merking av ull og skinnprodukter. Dyrevelferd blir i økende grad regulert igjennom internasjonalt regelverk. Det er også av denne grunn hensiktsmessig å ha hjemmel til å regulere merking.

Bestemmelsen er også aktuell for å kunne etablere regelverk for frivillige merkeordninger. Slike ordninger kan være aktuelle for å synliggjøre særlige dyrevelferdsmessige fortrinn i ulike produksjoner.

Høringsnotatets forslag om også å etablere forskriftshjemmel for regulering av presentasjon, reklame og markedsføring av produkter fra dyr videreføres ikke. Med hjemmel i annen bestemmelse kan det stilles krav til hvordan omsetning av produkter av dyr skal foregå. Ved villedende markedsføring anses markedsføringsloven å være dekkende.

2.2.15 Sporbarhet

2.2.15.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov har ikke bestemmelser om sporbarhet.

2.2.15.2 Høringsnotatet

Det ble foreslått en hjemmel til å gi forskrifter om sporbarhet som kan gi krav om at virksomheter skal kunne identifisere hvem de har mottatt dyr og/eller animalske produkter fra, og hvem de har levert til. Det ble påpekt at sporbarhetsbestemmelser kan bidra til å klarlegge de faktiske forhold knyttet til merking, presentasjon og reklame og ved omsetning av produkter fra dyr. Hjemmelen vil også omfatte levende dyr. Aktuelle eksempler på behov for sporbarhetsbestemmelser kan være innenfor handel med dyr for fremvisningsformål og hundeskin. Matloven har krav til sporbarhet ut fra folkehelse- og dyrehelsehensynet, men et sporbarhetskrav er også relevant ut fra hensynet til dyrevelferd. Det ble forutsatt at forskrifter harmoniseres med evt tilsvarende forskrifter gitt med hjemmel i matloven.

2.2.15.3 Høringsinstansenes syn

Dyrebeskyttelsen Norge, UMB, Rådet for dyreetikk, Veterinærinstituttet og Nifes støtter bestemmelsen om sporbarhet både ut fra et forbrukersynspunkt og med tanke på dyrevelferden.

Norsk Landbruksamvirke, Norsk Kennel Klub og Norsvin mener §§ 16-18 hører hjemme i andre lover (f. eks matloven eller markedsføringsloven), at og den nye loven om dyrevelferd bør begrenses til å gjelde for levende dyr til og med avlaving.

2.2.15.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har funnet det riktig å videreføre forslaget om adgang til nærmere regulering av sporbarhet, og har særlig lagt vekt på behovet for bestemmelsen for å ha mulighet for å innlemme eventuell regulering av sporbarhet ut fra hensynet til dyrevelferd i EØS-lovgivningen. På bakgrunn av høringsinnspill har imidlertid departementet funnet det riktig å ha en samlet bestemmelse om adgang til nærmere regulering av både sporbarhet og merking og fremmer en slik felles bestemmelse.

2.2.16 Omsetning m.v. av produkter fra dyr

2.2.16.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov omfatter ikke produkter fra dyr og har følgelig ikke bestemmelser om omsetning av produkter fra dyr. Matloven § 20 inneholder en fullmakt til å gi forskrifter for å hindre produksjon, bearbeiding, import eller omsetning av innsatsvarer eller næringsmidler fra dyr eller deler av dyr som har vært behandlet på en dyreværnsmessig uakseptabel måte.

2.2.16.2 Høringsnotatet

Det ble foreslått en forskriftshjemmel for å kunne regulere omsetning av produkter fra dyr ut fra hensynet til dyrevelferd.

Det ble anført at forskrifter hjemlet i denne bestemmelsen kan bidra til å hindre at produkter fra dyr som er utsatt for vanstell eller annen uforvarlig aktivitet i Norge eller i utlandet, blir omsatt på det norske markedet. Import av produkter fra dyr har et vesentlig og økende omfang. Det ble vist til at slike bestemmelser kan få direkte innvirkning på dyrs velferd gjennom endring av driftsformer. Matloven har en tilsvarende forskriftshjemmel ut fra de hensyn matloven skal ivareta, jf § 20.

For å ta høyde for internasjonale forpliktelser, mente departementet at en vid hjemmel på dette området er nødvendig. Det ble påpekt at EØS-avtalen er sentral, og vil kunne legge føringer for mer detaljerte norske bestemmelser på området. F.eks. stilles det gjennom EØS-avtalen minstekrav om dyrevelferd i forbindelse slaktning for at ferskt kjøtt skal kunne importeres fra tredjeland. Denne type regulering kan imidlertid bare benyttes innenfor de rammer som settes av internasjonale handelsavtaler. Det ble også pekt på at Verdens dyrehelseorganisasjon (Office International des Epizootie – OIE) arbeider med sikte på å gi harmoniserte minstestandarder for behandling av dyr, noe som vil kunne danne grunnlag for handelsvilkår basert på dyrevelferd.

2.2.16.3 Høringsinstansenes syn

Flere høringsinstanser, herunder *Veterinærinstituttet*, *UMB*, *Dyrebeskyttelsen Norge* og *Norsk huskattforening* støtter forslaget og mener at bestemmelsen bør brukes aktivt. Forbud mot eksempelvis produksjonsformer eller fangst som anses som uakseptable i Norge, får en større effekt ved at man også kan begrense eller forby omsetningen av slike produkter.

Rådet for dyreetikk og *Veterinærinstituttet* mener at det i tillegg til fullmaktsbestemmelsen, bør nedfelles et generelt prinsipp om at animalske produkter skal stamme fra dyr som er holdt, behandlet og avlivet på dyrevelferdsmessig forvarlig måte.

Dyrevernalliansen mener det i tillegg bør opprettes en hjemmel til å begrense omsetningen av produkter som er fremstilt til bruk på dyr.

Helse- og omsorgsdepartementet peker på at forholdet mellom matloven § 20 og lovutkastet § 18 må avklares med sikte på å unngå unødvendig dobbelregulering.

Miljøverndepartementet gjør oppmerksom på at import og eksport av produkter av dyr også reguleres av forskrift som gjennomfører CITES-konvensjonen.

Likestillings- og diskrimineringsombudet mener at man så langt mulig bør tilrettelegge for og lempe på importrestriksjoner på kjøtt fra dyr slaktet ved metoder som ikke er tillatt i Norge.

Norsk Landbrukssamvirke og *Norsvin* mener at §§ 16-18 ikke hører hjemme i denne loven, og bør forankres i annet regelverk.

2.2.16.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet mener det er riktig å ha en bestemmelse som gir adgang til å regulere omsetning med videre av produkter fra dyr selv om bestemmelsen delvis overlapper med annen lovgivning. Forslaget har fått støtte fra mange høringsinstanser. Enkelte høringsinstanser ønsker et mer omfattende forbud, mens andre mener at lovens virkeområde ikke bør omfatte produkter av dyr.

Departementet har i etterkant av høringen kommet til at dersom man skal regulere import av produkter fra dyr, bør det også være eksplisitt hjemmel til å regulere innenlands produksjon samt eksport av de samme produktene. Det fremmes derfor forslag om en noe utvidet fullmaktsbestemmelse. Praktisering av bestemmelsen må ses i lys av annen lovgivning. Eksempelvis vil rett til å utøve religion etter menneskerettsloven gjøre at produkter av dyr avlivet uten forutgående bedøvelse vil kunne innføres selv om slik slaktning strider mot norsk lovgivning.

Departementet finner det ikke hensiktsmessig å foreslå en generell pliktbestemmelse. Hvilke produkter som skal omfattes av regulering etter denne bestemmelsen, og i hvilket omfang, må bero på en konkret vurdering og bør derfor reguleres i forskrifter.

Når det gjelder forholdet til matloven er lovenes formål og virkeområde ulike. Dyrevelferdsloven skal fremme dyrevelferd og respekt for dyr uavhengig av om de benyttes i matproduksjon eller ikke. Det kan eksempelvis være aktuelt å forby produksjon, omsetning, innførsel og utførsel av skinn og andre produkter fra hunder og katter, noe som faller utenfor matlovens virkeområde. Dyrevelferd blir i tillegg i økende grad regulert gjennom internasjonalt regelverk, noe som gjør det hensiktsmessig å ha en vid hjemmel til å regulere produksjon, omsetning, bruk, innførsel og utførsel av produkter fra dyr.

Hjemmelen i dyrevelferdsloven vil også omfatte produkter av dyr som skal benyttes til mat

og matproduksjon. Matloven § 20 ble gitt for å avhjelpe en mangel i gjeldende dyrevernavlov idet denne kun omfatter levende dyr og således ikke kan anvendes overfor produkter av dyr. Gjennom forslaget til ny dyrevelferdslov, vil denne mangelen bli avhjulpet, og matloven § 20 vil ikke lenger ha noen berettigelse. Departementet foreslår derfor å oppheve matloven § 20.

Som Miljøverndepartementet påpeker vil innførsel og utførsel av produkter fra dyr være omfattet av ulikt regelverk. I denne sammenheng er CITES-konvensjonen sentral. Den har som formål å beskytte arter som er truet på grunn av internasjonal handel. Medlemslandene skal begrense handelen med truede dyr og planter ved å forby import og eksport dersom man vurderer at handel vil øke risikoen for at artene blir utryddet. Likeledes vil en rekke produkter fra dyr være regulert etter matloven, både ut fra et næringsmiddel- og et dyrehelseperspektiv.

2.2.17 Adgang til sted, plikt til å yte bistand

2.2.17.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov har en bestemmelse om at Mattilsynet, medlem av dyrevernavnemnda og politiet til en hver tid kan inspisere dyr omfattet av loven, samt de oppholdsrom/steder som dyrene befinner seg på. Loven har en generell fullmaktsbestemmelse til å gi forskrifter til utfylling av loven

Gjeldende dyrevernavlov omfatter ikke produkter av dyr og har derfor ingen bestemmelser om adgang til sted eller plikt til å yte bistand for den som produserer, bearbeider eller omsetter produkter fra dyr.

2.2.17.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble det foreslått å videreføre tilsynsmyndighetens og politiets adgang til sted eller lokale der dyr holdes. I tillegg ble det foreslått en tilsvarende rett til adgang til sted eller lokale der det foregår produksjon, bearbeiding og omsetning av produkter fra dyr. Det ble videre foreslått en plikt til å legge til rette for tilsynet, herunder vederlagsfritt å stille nødvendige lokaler, inventar, arbeidshjelp m.v. til disposisjon for tilsynet. Den foreslåtte fullmaktsbestemmelsen ville gi anledning til å gi nærmere bestemmelser i forskrift.

Det ble pekt på at departementet ser dette som en viktig bestemmelse i arbeidet for et mer effektivt tilsyn, som kan bidra til å forebygge og avdekke brudd på loven. I bestemmelsen ble det foreslått en videreføring av hjemmelen for at også utenlandske inspektører kan delta i inspeksjoner der dette er

nødvendig for å ivareta Norges internasjonale forpliktelser.

2.2.17.3 Høringsinstansenes syn

Flere høringsinstanser støtter den foreslåtte bestemmelsen, herunder *Veterinærinstituttet, Rådet for dyreetikk, Nord-Trøndelag Arbeiderparti, Bondelagene i Lofoten og Dyrebeskyttelsen Sandefjord/Larvik.*

Rådet for dyreetikk mener at det med fordel kunne ha fremgått av ordlyden at tilsynsmyndigheten kan veie dyr, filme med mer, samt bruke tvang i situasjoner av nødrettskarakter.

Norsvin mener at myndighetenes adgang til sted hvor det holdes dyr eller produseres, bearbeides eller omsettes produkter fra dyr er eller bør forankres i andre lover.

Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norsk sau- og geitalslag peker på at dyreholder ikke i alle sammenhenger kan ha en plikt til å bruke av sin arbeidstid for å bistå tilsynsmyndigheten vederlagsfritt.

Riksadvokaten uttaler at bestemmelsen gir både politiet og tilsynet adgang til dyreholders private områder uten at det er stilt vilkår om f.eks. mistanke om overtredelse av loven. Politiets primær oppgave i saker etter dyrevelferdsloven bør være å bistå tilsynet. Det bør fremgå direkte av ordlyden i hvilke nærmere angitte situasjoner det kan brukes makt for å få gjennomført tilsynets oppgaver etter loven. Videre bør det fastsettes at politiet kan bruke maktmidler dersom tilsynet ber om det og lovens vilkår for bruk av makt er oppfylt.

Økokrim uttaler at forslaget innebærer en atskillig videre adgang for politiet til steder der dyr holdes enn etter gjeldende rett. Økokrim savner en nærmere begrunnelse for den vide adgangen for tilsynsmyndighet og politiet til enhver tid å ha adgang til steder der dyr holdes. De påpeker at forholdet til ransaking etter straffeprosessloven ikke er vurdert, og at dersom formålet med bestemmelsen er å sikre bistand fra politiet bør bestemmelsen endres i tråd med det.

Enkelte høringsinstanser fremholder at utvidet adgang til sted eller lokaler ikke harmonerer med alminnelige rettsikkerhetsprinsipper, eksempelvis ved at politiet trenger kjennelse fra retten til å foreta husransakinger.

2.2.17.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet vil peke på at bestemmelsen er formulert slik at den i stor grad harmonerer med tilsvarende bestemmelse i matloven. Selv om matloven gir dem som er underlagt tilsyn etter matloven

en plikt til å gi Mattilsynet uhindret adgang, vil ikke bestemmelsene i matloven kunne brukes som hjemmelsgrunnlag for å kreve adgang for å føre nødvendig tilsyn etter dyrevelferdslovgivningen. Det er derfor behov for en særskilt bestemmelse som gir tilsynsmyndigheten adgangsrett m.v. etter dyrevelferdsloven.

Departementet viser til at matloven har tilsvarende bestemmelser om plikt til å legge til rette for og yte nødvendig bistand til gjennomføring av tilsynet. Dette anses å være nødvendige bestemmelser for å få et funksjonelt tilsyn. Det understrekes likevel at det ikke kan kreves adgang eller bistand utover det som anses nødvendig for gjennomføring av tilsynet. At tilsynsmyndigheten i forbindelse med tilsyn har anledning til å supplere observasjoner med eksempelvis veing av dyr eller kan dokumentere observasjonene gjennom bilder, film m.v. antas ikke å måtte lovfestes eksplisitt.

Ettersom politiet ikke har selvstendig tilsynsansvar etter loven, men har en bistandsplikt der tilsynet ber om det, har departementet kommet til at det ikke er nødvendig å lovfeste en generell plikt for dyreholder til å gi politiet uhindret adgang til steder der dyr holdes eller der det foregår annen aktivitet omfattet av loven. Gjeldende lovs bestemmelse som gir politiet adgang til å inspisere dyr og steder der dyr holdes, må ses i lys av at politiet tidligere har hatt vedtaksmyndighet etter loven. Departementet legger til grunn at politiets rolle i tilsynsarbeidet er begrenset til å yte bistand i forbindelse med gjennomføring av tilsyn. Politiets plikt til å bistå i gjennomføringen av tilsyn følger av foreslått § 32. For å sikre at politiet i slike situasjoner har samme adgangsrett som tilsynsmyndigheten, foreslås dette presisert i lovteksten. Departementet mener dette er nødvendig, spesielt for å muliggjøre at politiet kan bistå med gjennomføring av tilsyn og vedtak uten at det er nødvendig med forutgående siktelse/ransakingsordre.

Departementet viser til at det i merknaden til lovbestemmelsen er presisert at tilsynsmyndigheten kun har adgangsrett for å foreta nødvendige undersøkelser. Det må tas hensyn til privatlivets fred, noe som tilsier varsomhet med inspeksjon i private hjem. Tilsynsmyndigheten vil normalt ikke kunne gå inn i et privat hjem uten eierens samtykke. Inspeksjon i private hjem der det ikke drives noen form for registreringspliktig virksomhet etter loven, antas etter denne loven kun å være aktuelt i tilfeller der det er god grunn til å tro at dyr lider som en følge av at lovens bestemmelser er overtrådt. Med unntak av rene nødrettssituasjoner, vil tilsynet måtte søke politiets bistand dersom de skal ta seg inn i private hjem mot eierens ønske.

2.2.18 Opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak

2.2.18.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov har ingen eksplisitt bestemmelse om opplysningsplikt, dokumentasjon eller kontrolltiltak. Det er imidlertid fastsatt bestemmelser som gir opplysnings- og dokumentasjonsplikt og plikt til å gjennomføre systematiske kontrolltiltak i enkelte forskrifter hjemlet i loven.

2.2.18.2 Høringsnotatet

Det ble foreslått lovfestet en plikt for dyreholder og andre pliktsubjekter etter loven til å gi eller sende inn opplysninger og dokumentasjon som tilsynsmyndigheten krever.

Bestemmelsen om opplysningsplikt m.v. gir adgang til å kreve opplysninger om hvor dyr befinner seg og dokumentasjon på at krav hjemlet i loven er ivare tatt.

Det ble også foreslått en hjemmel til å innføre krav om systematiske kontrolltiltak hos dyreholder eller i virksomheten. Hensikten er at den ansvarlige selv skal kunne dokumentere at regelverket overholdes.

2.2.18.3 Høringsinstansenes syn

Veterinærinstituttet og *Dyrebeskyttelsen Norge* støtter bestemmelsen.

Norsvin mener bestemmelsen bør begrenses til å gjelde for levende dyr.

Norges Fiskarlag og *Fylkesmannen i Hedmark* mener at kravet til dokumentasjon må kunne gjennomføres innenfor dagens kontroll- og rapporteringsrutiner. *Norges bonde- og småbrukarlag* påpeker at i den grad de opplysningene som tilsynsmyndigheten etterspør allerede er registrert hos andre offentlige etater, bør tilsynsmyndigheten utnytte dette, og at det bør pålegges de ulike offentlige etatene et felles ansvar å samordne de opplysningene som samles inn.

Enkelte høringsinstanser har også gitt uttrykk for at også den som varsler tilsynsmyndigheten om brudd på loven, må pålegges en plikt til å fremskaffe dokumentasjon som sannsynliggjør opplysningene.

2.2.18.4 Departementets vurdering og forslag

Bestemmelsen er foreslått for at tilsynet skal kunne føre kontroll med etterlevelse av loven eller bestemmelser gitt i medhold av denne, samt kunne dokumentere evt brudd på loven. Loven omfatter både levende dyr og produkter av dyr, og det anses

derfor nødvendig at opplysnings- og dokumentasjonsplikten ikke bare begrenses til levende dyr.

I mange tilfeller vil plikten etter denne bestemmelsen kunne oppfylles innenfor dagens kontroll- og rapporteringsrutiner. Imidlertid vil tilsynsmyndigheten kunne ha behov for å innhente andre eller ytterligere opplysninger enn det som følger av slike rutiner. Dette vil kunne gjelde opplysninger, dokumentasjon m.v. som er nødvendig både ved tilsyn i dyrehold og tilsyn med andre pliktsubjekter etter loven, eksempelvis dyretransportører, de som lager animalske produkter og de som omsetter utstyr, innretninger til bruk på dyr eller i dyrehold m.v. Bestemmelsen gir også hjemmel til å pålegge etablering av systematiske kontrolltiltak der dette ikke finnes.

Departementet ser ikke behov for å utvide dokumentasjonsplikten til å omfatte opplysninger gitt i forbindelse med varsel om mulige brudd på loven.

På bakgrunn av de innspill som har kommet, mener departementet at bestemmelsen bør fremmes slik den ble foreslått i høringsutkastet.

2.2.19 Jakt, fangst og fiske

2.2.19.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov har ingen særskilte bestemmelser for jakt, fangst og fiske. Viltloven har bestemmelser om utøvelse av jakt og fangst, og med hjemmel i denne er det fastsatt nærmere forskrifter som delvis bygger på dyrevernavlovens prinsipper. I tillegg er det i annen lovgivning fastsatt regler om innlands- og saltvannsfiske som i noen grad også ivaretar dyrevelferden.

2.2.19.2 Høringsnotatet

I høringsutkastet ble det foreslått å lovfeste et generelt prinsipp om at all jakt, fangst og fiske skal foregå på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Det ble påpekt at det er viktig at man så langt mulig søker å forebygge sider ved denne aktiviteten som er dyrevelferdsmessig uheldig. Det ble videre påpekt at det vil være behov for en nærmere gjennomgang av visse fangstmetoder og -redskap ut fra hensynet til dyrevelferd, for eksempel bruk av feller og deres egnethet, og at dette bør reguleres i forskrift.

Videre ble det vist til at selv om skadeskyting og andre skader på dyr i forbindelse med jakt, fangst og fiske ikke kan unngås helt, er det er viktig å arbeide for å begrense omfanget av skadeskyting og etablere gode rutiner for søk etter skadete dyr.

I høringsnotatet ble det også vist til at det ved fritidsfiske ikke har vært vanlig med krav om å slippe ut innfanget fisk, men at det i dag er visse krav om at laksefisk under minstestørrelse skal slippes ut som ledd i bestandsforvaltning. Det ble vist til at uavhengig av eventuelle krav til å slippe ut fisk, må det enkelte utslippet være forsvarlig. Ved vurdering av om det med hjemmel i annen lovgivning skal innføres mer generelle krav om å slippe ut fanget fisk, ble det uttalt at hensynet til fisken må veies opp mot hensikten med og nytteverdien av utslipp. Det ble gitt uttrykk for at dersom denne vurderingen resulterer i krav om utsett, vil det være aktuelt å regulere selve gjennomføringen av fisket og utslippet nærmere ut fra dyrevelferdshensyn.

2.2.19.3 Høringsinstansenes syn

Veterinærinstituttet, Fiskeridirektoratet, Norges jeger- og fiskeforbund (NJFF), Norsk skogeiierforbund og Rådet for dyreetikk støtter forslaget, samt at det utferdiges nærmere forskriftskrav for ulike jakt, fangst og fiskemetoder og -redskaper.

Miljøverndepartementet uttaler at jakt, fangst og fiske samt ettersøk og avliving av skadet storvilt, er tilfredsstillende regulert etter viltlovgivningen, og at de ikke kan se noe behov for at disse forhold i tillegg skal reguleres i den nye dyrevelferdsloven og forskrifter til denne. De fremholder at en slik dobbeltregulering som det legges opp til vil være uheldig, og egnet til å skape forvirring for brukerne. Dette støttes av bl.a. *NJFF* og *Skogeiierforbundet*.

Direktoratet for naturforvaltning har ingen merknader til prinsippet i bestemmelsen, men mener det ikke er behov for en generell hjemmel i dyrevelferdsloven til å gi forskrifter på sektorområdet til et annet statlig fagdirektorat.

NOAH for dyrs rettigheter er prinsipielt imot jakt og fangst av ville dyr og mener at dyrevelferdsloven i likhet med viltloven, bør ha et fredningsprinsipp som hovedregel når det gjelder viltlevende dyr. *Dyrevernavalliansen* uttaler at jakt og fangst som påfører dyr smerte og stress bør avvikes, og at dyr må avlives mest mulig effektivt. Vurderinger knyttet til metoder og redskap må bero på oppdatert kunnskap om redskapene og dyrenes evner.

Flere høringsinstanser, herunder dyrevernavorganisasjonene og *Rådet for dyreetikk* mener at hijakt og jakt i yngletiden bør forbys.

Sysselmannen på Svalbard påpeker at bestemmelsen ikke bør gjøres gjeldende for Svalbard da viltlevende dyr på Svalbard er regulert gjennom Svalbardmiljøloven.

Fiskeridirektoratet peker på at det ved fangst av villfisk i stor skala ikke vil være praktisk mulig å stille de samme kravene til skånsom avlivning som når dyr fanges enkeltvis, men at det likevel bør benyttes fangstmetoder som så langt mulig ivaretar hensynet til forsvarlig avlivning av fisken.

Havforskningsinstituttet uttaler at det må defineres bedre hva som anses «dyrevelferdsmessig forsvarlig» når det gjelder fiske og fangst.

Miljøverndepartementet påpeker at gjenutsetting av fisk kan bli et nødvendig virkemiddel i reguleringssammenheng. Dette støttes av *Direktoratet for naturforvaltning*.

Norske lakseelver og Skogeierforbundet mener at det ikke må innføres restriksjoner som begrenser gjenutsetting av fisk, eller at det innføres forbud mot å slippe ut innfanget fisk da dette vil medføre store økonomiske konsekvenser for landbrukseiendommer, gårdsturismebedrifter og andre næringsaktører som tilbyr laksefiske.

Rådet for dyreetikk, Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor og Dyrevernalliansen mener at «fang og slipp» ikke bør legaliseres i Norge.

Direktoratet for naturforvaltning og Fylkesmannen i Hedmark viser til at ettersøk av skadet vilt er regulert gjennom viltlovgivningen, og ser ikke behovet for at dyrevelferdsloven får hjemmel til å gi forskrifter om ettersøk av skadet vilt. De påpeker at viltloven har uttømmende forskrifter om ettersøk av storvilt og rovvilt i forbindelse med ordinær jakt og i forbindelse med felling av den årsak at de gjør skade. Det påpekes også at viltloven med forskrifter gir nærmere regulering av ansvarsforholdene for den praktiske og faglige oppfølgingen ved skadeskutt vilt.

NJFF og Norsk skogeierforbund støtter at det skilles mellom jaktutøvelse og ettersøk etter skadet vilt. *Skogeierforbundet* støtter dette prinsippet for å kunne sikre at skadet vilt kan finnes og lidelser avsluttes på mest mulig effektiv måte. Prinsipielt er de imidlertid av den formening at dette er forhold som naturlig bør ligge under viltlovgivningen.

Dyrebeskyttelsen Norge, Whale and Dolphin Conservation Society (WDCS), World Society for the Protection of Animals (WSPA) og Nasjonale forskningsetiske komiteer (NENT) uttaler seg om fangstmetodene for sel- og hvalfangst. *Dyrebeskyttelsen Norge* mener hvalfangst ikke er tilstrekkelig regulert i lovutkastet, mens *WDCS* og *WSPA* foreslår å legge til et nytt ledd i bestemmelsen med strenge detaljerte velferds-kriterier som gjelder marine pattedyr som utnyttes kommersielt.

2.2.19.4 Departementets vurdering og forslag

Mange høringsinstanser støtter forslaget om å nedfelle et forsvarlighetsprinsipp ved utøvelse av jakt, fangst og fiske samt at det gis hjemmel til å utferdige nærmere forskrifter for å ivareta hensynet til de viltlevende dyrenes velferd i tilknytning til slike aktiviteter. Enkelte ønsker å forby all jakt, fangst og fiske eller innføre et fredningsprinsipp for viltlevende dyr. Andre mener at dette er forhold som er tilfredsstillende regulert gjennom viltlovgivningen, og at det her legges opp til en uheldig fragmentering av lovverket.

Departementet mener at det er viktig å ivareta de dyrevelferdsmessige aspektene ved jakt, fangst og fiske, og at dette best gjøres ved å ha et generelt prinsipp i loven om at slik aktivitet skal utøves på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Selv om viltlovgivningen har en rekke bestemmelser som skal bidra til human jakt og god velferd for viltlevende dyr, omfatter ikke viltlovgivningen alle viltlevende arter. I tillegg er hovedformålene i viltlovgivningen og dyrevelferdsloven ulike, henholdsvis artsforvaltning og velferd for enkeltindivider. Departementet mener det er riktig å ha et overordnet prinsipp og muligheter for å kunne gi regler om jakt, fangst og fiske ut fra dyrevelferdshensyn i dyrevelferdsloven. Selv om det kan hevdes at dette innebærer en viss grad av overlapp mellom ulik lovgivning, anser departementet det ikke som hensiktsmessig eller riktig å unnta en del arter fra bestemmelsen. Dyrevelferdsloven bør gi helhetlig regulering av dyrevelferdshensyn hos alle arter loven omfatter. Departementet legger imidlertid til grunn at eventuell nærmere regulering etter dyrevelferdsloven av jakt og fangst på arter omfattet av viltloven og lakse- og innlandsfiskloven, må skje i et samarbeid med viltmyndighetene. Tilsvarende vil regler for fiske og fangst av villfisk måtte harmoniseres med bestemmelser i fiskerilovgivningen. Det må være et mål at brukerne kan forholde seg til et sett regler for jakt, fangst og fiske som ivaretar hensyn etter både vilt- og fiskerilovgivningen og dyrevelferdslovgivningen.

Enkelte høringsinstanser mener at gjenutsetting av fisk bør forbys. Andre mener at det må være adgang til å slippe ut innfanget fisk som ledd i regulering og bestandsforvaltning. Det kan være mange legitime grunner til at fisk som er fanget settes tilbake. Et generelt forbud i loven mot gjenutsetting anses ikke hensiktsmessig, men det enkelte utslippet må være forsvarlig. Det kan imidlertid være aktuelt å regulere dette nærmere gjennom forskrift, eksempelvis kan det være aktuelt å

regulere selve gjennomføringen av fisket og utslippet nærmere ut fra dyrevelferdshensyn.

Departementet har merket seg innspillene om at ettersøk av skadet vilt er tilfredsstillende regulert gjennom viltloven. Departementet har derfor kommet til at det ikke er nødvendig å lovfeste en eksplisitt hjemmel i dyrevelferdsloven til å regulere ettersøk etter skadet vilt. Dersom endringer i annen sektorlovgivning skulle gjøre det aktuelt å regulere ettersøk nærmere, antar departementet at dette ligger innenfor den generelle fullmakts-hjemmelen til å regulere jakt nærmere.

Når det gjelder innspillene vedrørende sel- og hvalfangst, vil departementet bemerke at den foreslåtte bestemmelsen også omfatter sel- og hvalfangst.

Departementet har videre merket seg at bestemmelsen ikke bør gjøres gjeldende for Svalbard da viltlevende dyr på Svalbard er regulert gjennom Svalbardmiljøloven. Når det gjelder lovens anvendelse på Svalbard, foreslås dette regulert gjennom lovens virkeområde som sier at det for Svalbard kan gjøres unntak for lovens bestemmelser.

På bakgrunn av høringsinnspill til denne og andre bestemmelser, foreslår departementet å endre lovstrukturen fra høringsforslaget slik at det ikke blir et eget kapittel i loven om viltlevende dyr. Regulering av jakt, fangst og fiske foreslås samlet i én bestemmelse uavhengig av om aktiviteten foregår overfor holdte eller viltlevende dyr. Bestemmelsen foreslås plassert i lovens kapittel I, Generelle bestemmelser.

2.2.20 Innfangning av viltlevende dyr

2.2.20.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov § 14 forbyr visse måter å behandle innfanget fisk på. Loven har ingen generell bestemmelse om innfangning, håndtering og hold av viltlevende dyr. I følge viltloven § 3 er alt vilt fredet med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov (fredningsprinsippet). Ingen skal holde vilt i fangenskap med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov, og det er åpnet for at vilt under visse forutsetninger skal kunne fanges og holdes i fangenskap ut fra nærmere spesifiserte formål.

2.2.20.2 Høringsnotatet

I høringsutkastet ble det foreslått å forby innfangning av viltlevende landdyr og sjøpattedyr for å håndtere eller holde disse. Samtidig ble det åpnet for å gi unntak gjennom forskrift. Forslaget var

begrunnet ut fra hensynet til de viltlevende dyrenes velferd, og det ble pekt på at både innfangning og hold vil kunne påføre dyrene store belastninger i form av frykt, angst, stress, feilernæring, sykdomsrisiko og skader.

Høringsnotatet ga videre uttrykk for at unntakshjemmelen måtte brukes restriktivt når det gjelder tillatelse til innfangning av viltlevende dyr til dyrehold, og at unntak forutsetter en grundig avveining mellom hensynet til dyrene og behovet for å fange inn og holde slike dyr.

Videre ble det pekt på at viltlevende dyr også fanges inn for å flyttes eller merkes, og at slik aktivitet forutsetter unntak i forskrift.

Forslaget innebar imidlertid at det under visse forutsetninger skulle være tillatt å ta vare på et sykt eller skadd viltlevende dyr i en kortere periode.

Når det gjelder akvatiske dyr, var bestemmelsen i høringsutkastet foreslått begrenset til å gjelde for sjøpattedyr. Det var imidlertid foreslått at forskriftshjemmelen skulle gjelde for alle akvatiske dyr. Det ble angitt at forskriftshjemmelen eksempelvis kunne være aktuell for å regulere fangstbasert akvakultur.

2.2.20.3 Høringsinstansenes syn

Miljøverndepartementet bemerker at det i medhold av viltloven er gitt nærmere forskriftsbestemmelser om både innfangning, håndtering og hold av viltlevende dyr, og at dette er tilfredsstillende regulert gjennom dette regelverket. De viser til formålet med bestemmelsene som er «å sikre at innfangning av vilt for forskning, undervisning, informasjon, oppdrett eller for andre særlige formål, skjer uten at dyr påføres unødig lidelse og uten at naturens produktivitet og artsrikdom reduseres». De kan derfor ikke se behov for at disse forhold, for så vidt gjelder vilt som omfattes av viltloven, i tillegg skal reguleres i den nye dyrevelferdsloven og forskrifter til denne, og fremhever at en slik dobbeltregulering kan være uheldig og egnet til å skape forvirring for brukerne.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) uttaler at forslaget harmonerer med viltlovens utgangspunkt om at ville dyr ikke skal holdes i fangenskap uten etter vedtak med hjemmel i lov. De uttaler at eventuelle unntak gitt med hjemmel i bestemmelsens annet ledd må avgrenses mot viltloven, og at innfangning av ville dyr i første rekke reguleres av DN som fagdirektorat. Det mener det må være klarhet knyttet til hvor man søker om tillatelse til innfangning av ville dyr for hold til ulikeartede formål, forskning, fremvisning, underholdning, undervisning, med mer.

Kultiveringsanleggenes forening uttaler at lovteksten ikke må stenge for innfangning av stamfisk. De påpeker at forvaltningen de siste årene har hatt sterkt fokus på å videreføre de lokale stammene som finnes ved kultivering av elver og vassdrag, og at dette må gjøres ved innfangning av stamfisk med det riktige genmaterialet.

Regionrådet for Nord-Gudbrandsdal mener innfangning må kunne foregå for å drive med hold av villlevende dyr i næringsøyemed.

ABM-utvikling -statens senter for arkiv, bibliotek og museum mener det er viktig at norske museer fortsatt kan benytte dyr i sin formidling, og de gir uttrykk for at erfaring og kunnskap om en arts behov og atferd bør vektlegges ved søknad om unntak.

Veterinærinstituttet, Rådet for dyreetikk og Dyrevernalliansen mener at forbudet mot innfangning av villlevende dyr for hold i utgangspunktet bør gjelde alle dyr. Unntak for hold av fisk i steng eller fangstbasert akvakultur bør heller omtales spesielt i loven eller reguleres gjennom forskrift. Videre påpeker *Veterinærinstituttet* at de metodene som benyttes for innfangning av villlevende dyr bør være gjenstand for vurdering etter dyrevelferdsloven, ikke bare holdet etterpå. Eksempelvis har det vært brukt elektrisk strøm for å fange stamfisk til kultivering, en metode som kan påføre fisk ryggbrudd.

Norskog mener at forholdet til innfangning, hold og gjenutsetting av villlevende dyr bør behandles etter søknad.

Havforskningsinstituttet (HI) mener bestemmelsen vil innebære en kraftig innskjerping av lovverket knyttet til hva som vil være tillatt på villlevende dyr, herunder sjøpattedyr. De forstår bestemmelsen slik at all håndtering av levende sjøpattedyr vil være forbudt. Dette innebærer at de prosedyrer for bl.a veing/måling og enkel merking som utføres i dag vil være forbudt. De påpeker videre at slik håndtering ikke er definert som dyreforsøk og derfor vil rammes av forbudet i § 30. De foreslår at kortvarig håndtering som må antas ikke å stresse dyrene i stor grad og ikke påfører disse vesentlig ubehag, bør være tillatt som tidligere. Alternativt bør det gis unntak i forskrift for slik håndtering. De mener videre at dagens prosedyrer for håndtering av sel er svært lite belastende for dyret samtidig som det genererer viktige data for forskning og forvaltning.

Universitetet i Tromsø uttaler at argumentasjonen for en mer restriktiv praksis når det gjelder tillatelse til innfangning av villlevende dyr i høringsnotatet, kan forstås slik at bruk av ville dyr til underholdning (dyreparker) og bruk av dyr til forskningsformål sidestilles. De mener dette vitner om

en begrenset forståelse dels av forskningens egenverdi, dels av at økt kunnskap om villlevende arter er nødvendig for at disse skal kunne forvaltes på en forsvarlig måte, og at dette forutsetter at dyrene kan studeres ved hjelp av vitenskapelige metoder som i noen tilfeller krever hold av dyrene i fangenskap. De viser til de muligheter som studier av dyr som er tilpasset forhold som fra et menneskelig ståsted oppfattes som ekstreme, kan gi i form av økt forståelse av grunnleggende mekanismer innen biologien.

Universitetet i Tromsø er ikke uenige i at praksisen for tillatelser til innfangning av dyr bør bli mer restriktiv, men påpeker at det da er nødvendig at de instanser som skal vurdere søknader om unntak fra forbudet har tilstrekkelig kompetanse, både om de arter det måtte gjelde og den bruk som skal gjøres av dyrene.

Universitetet for miljø og biovitenskap (UMB) understreker betydningen av unntaket som er gitt fra forbudet mot innfangning av villlevende landdyr og sjøpattedyr for hold i fangenskap. Adgang til midlertidig ivaretagelse av skadde villlevende dyr, når formålet er rehabilitering for tilbakeføring til villlevende tilstand, beskrives som spesielt viktig når det gjelder skadde rovfugler.

Dyrebeskyttelsen Norge og Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr mener det er viktig med en mulighet til kortvarig ivaretagelse av skadde, villlevende dyr for å muliggjøre rehabilitering og nødhjelp, for eksempel ved oljekatastrofer. *UMB* og *Dyrebeskyttelsen Norge* ønsker et prinsipp om at skadde, villlevende dyr ikke skal avlives før de er undersøkt og artsbestemt, og det er stilt en diagnose og gitt en prognose.

Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr mener det bør stilles andre krav til fasiliteter når arbeidet er idealistisk og målet er rehabilitering, enn når det skjer i ervervsøyemed.

NOAH for dyrs rettigheter er enige i prinsippene i bestemmelsen, men foreslår at ordet «kortvarig» erstattes med «nødvendig» i bestemmelsens første ledd andre punktum.

2.2.20.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har merket seg at høringsinstansene peker på behov for innfangning og håndtering av villlevende dyr for mange ulike formål. Blant annet fanges det inn enkelte villlevende dyr i forsknings- eller forvaltningsøyemed, der dyrene blir håndtert gjennom måling, veing, merking m.v. Et generelt forbud mot slike aktiviteter anses derfor å bli for vidtrekkende.

Selv om det ut fra dyrevelferdshensyn bør være en hovedregel at dyr som er født i vill tilstand ikke fanges inn for å holdes i dyrehold, vil det også bli for vidtrekkende å fastsette et generelt forbud mot dette. For eksempel er det behov for innfangning av stamdyr blant annet for kultivering og oppdrett av akvatiske dyr. Når det gjelder innfangning av viltlevende landdyr for hold, er dette regulert gjennom viltlovgivningen. I tilfeller der vilt holdes, vil også dyrevelferdslovens generelle bestemmelser og overordnede føringer for hold av dyr komme til anvendelse.

På bakgrunn av dette har departementet kommet til at en generell bestemmelse som regulerer innfangning, håndtering og hold av viltlevende dyr ikke vil være hensiktsmessig. Det er imidlertid viktig at dyrevelferdsloven gir mulighet til helhetlig regulering av dyrevelferdshensyn hos alle arter loven omfatter. Departementet mener derfor at det er nødvendig å ha hjemmel til å kunne regulere innfangning og håndtering for å kunne ivareta de dyrevelferdsmessige aspektene ved slike aktiviteter. Gjennom forskriftsregulering vil kravene kunne tilpasses aktiviteten og dens formål, de metodene som brukes, samt de ulike dyr og dyrearters behov for beskyttelse.

I den grad tilsvarende aktiviteter reguleres i annet regelverk, eksempelvis i viltlovgivningen, vil det være et mål å harmonisere bestemmelsene med sikte på et oversiktlig og brukervennlig regelverk.

Departementet har videre merket seg de synspunktene som er kommet på kortvarig/nødvendig ivaretagelse av syke eller skadde viltlevende dyr med sikte på rehabilitering og tilbakeføring. Også disse forholdene antas det mest hensiktsmessig å kunne regulere i forskrift, harmonisert med annen lovgivning der dette er relevant.

2.3 Særlige bestemmelser om dyrehold

2.3.1 Generelle vilkår for hold av dyr

2.3.1.1 Gjeldende rett

Gjeldende lov har ingen generelle bestemmelser som setter vilkår for hold av dyr. Det er i forskrifter hjemlet i dyrevernavloven nedfelt forbud mot innførsel og hold av fremmedartede (eksotiske) pattedyr, krypdyr og amfibier. Begrunnelsen for dette forbudet er at slike dyr ikke vil tilpasse seg det miljøet de tilbys her i landet og at holdet derfor vil medføre dårlig velferd for disse dyrene. Det er i forskrift stilt krav om at dyr som holdes for land-

bruksformål bare kan holdes i fangenskap når dette kan skje uten negativ virkning på dyrets egenskaper. Dette innebærer bl.a. at dyret må ha mulighet til å tilpasse seg holdet og det miljøet som tilbys.

Viltloven med forskrifter regulerer hold av vilt i fangenskap. For slikt dyrehold, må krav og vilkår i begge lovene være oppfylt. Der det er nødvendig med tillatelse fra flere myndigheter, er det viktig at forvaltningen sikrer at søkere får nødvendig veiledning om tilgrensende regelverk. Dette gjelder også for hold av fisk der det bl.a. i akvakulturregelverket og lakse- og innlandsfiskeoven er fastsatt regler for hold av fisk.

2.3.1.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet fremgikk det at departementet ønsker å lovfeste et krav om at dyr som holdes skal kunne tilpasse seg holdet på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Dette innebærer at dyret må kunne tilpasse seg både selve måten det holdes på og det miljøet det tilbys for at holdet skal bli ansett som lovlig.

Det ble påpekt at bestemmelsen innebærer at hold og domestisering av nye arter bare kan skje dersom det kan gjennomføres på en forsvarlig måte. Bestemmelsen omfatter imidlertid også arter og individer som allerede er i dyrehold. Dyrearter som ikke har nødvendig tilpasningsevne, skal ikke holdes som husdyr selv om enkeltpersoner vil kunne få til et forsvarlig dyrehold.

I tradisjonelt landbruk har flere arter vært holdt som husdyr i flere tusen år, i motsetning til oppdrettsvilt og enkelte fiskearter som dermed er i en langt tidligere fase av prosessen med tilpasningen til et liv som husdyr eller oppdrettsfisk. Dette innebærer stor variasjon i det enkelte dyrs tilpasningsevne til et liv i dyrehold.

Det ble videre fremhevet at viltlevende landdyr, uansett om de hører hjemme i norsk eller i utenlandsk fauna, som hovedregel ikke bør fanges inn for å holdes i fangenskap, jf høringsutkastets § 30. Det bør foreligge særlige grunner dersom viltlevende landdyr skal fanges inn for å holdes som husdyr, og det må vurderes som forsvarlig ut i fra dyrevelferdsmessige betraktninger. Dyr som holdes bør som hovedregel være født i fangenskap. Av Europarådsanbefalingen for hold av pelsdyr fremgår at det ikke skal være tillatt å fange inn viltlevende rev for bruk i oppdrett. Begrunnelsen er at dyret ikke antas å kunne tilpasse seg holdet på adekvat og forsvarlig vis. Dyr som er født i dyrehold bør tilsvarende avslutte sitt liv i dyrehold.

I høringsutkastet ble det lagt til grunn at akvakulturdyr og fisk i fangstbasert akvakultur omfattes av bestemmelsen, mens villfanget fisk og skalldyr som holdes i steng over en kortere periode faller utenfor denne bestemmelsen.

2.3.1.3 Høringsinstansenes syn

Mange høringsinstanser støtter departementets forslag til lovformulering, men understreker samtidig behovet for at innførsel av nye arter må bygge på faglige utredninger relatert til eksempelvis artens biologi og aktuelle behov.

Flere høringsinstanser har kommentarer til det materielle innholdet i forskrifter som andre ledd gir hjemmel til å fastsette. Noen påpeker at man generelt sett bør være svært restriktiv med å tillate hold av nye arter, mens andre mener det er riktig å åpne for dette. *Norsk Herpetologisk forening* mener at det er manglende logikk med hensyn til hvilke arter som tillates holdt som hobbydyr i Norge.

Utarbeidelse av positivliste over hvilke dyr som kan holdes etterlyses av flere, og noen ber om at forvaltningen benytter seg av ulike miljøers spesialkompetanse i de vurderingene som skal gjøres i denne sammenheng.

Et par høringsinstanser ønsker endringer i lovtekten da de mener at første ledd kan misforstås. *NOAH for dyrs rettigheter* mener ordlyden kan tolkes dit hen at hvis dyret «tilpasser seg», d.v.s. overlever under gitte forhold, så aksepteres forholdene – selv om dyrets tilpasning innebærer ulemper for dyret. De mener også at bestemmelsen bør inneholde et krav om å ta hensyn til dyrs sosiale behov. Livskvaliteten til dyr henger nøye sammen med hvilke sosiale relasjoner de har mulighet til å ha til andre dyr.

Norske selskaps- og hobbydyrorganisasjoner mener at det ikke bør bli en generell regel at dyr skal være født i dyrehold for å kunne holdes. En slik regel mener de vil føre til stopp for vesentlige deler av norsk akvariefiskhold og sette fattigdomsbekjempelse og naturvernprosjekter i den tredje verden i fare.

Økokrim foreslår at biologisk mangfold som et selvstendig hensyn tas inn i bestemmelsen fordi fremmede arter er en trussel mot norsk natur.

Miljøverndepartementet og *Direktoratet for naturforvaltning* viser til at også viltloven med forskrifter regulerer hold av vilt i fangenskap.

Høringsnotatet omtaler at krav og vilkår i begge lover må oppfylles for hold, og at forvaltningen må sikre søkere nødvendig veiledning om tilstøtende regelverk. *Miljøverndepartementet* gjør i den forbindelse oppmerksom på at det samme gjel-

der for innførsel, der det kreves samtykke fra Direktoratet for naturforvaltning for å kunne innføre viltarter til Norge. Miljøverndepartementet mener derfor at det også for innførsel bør påpekes at krav og vilkår i både dyrevelferdslovgivningen og naturforvaltningslovgivningen må være oppfylt, og at forvaltningen må sikre at søkere får nødvendig veiledning om tilgrensende regelverk. Videre er det, både for hold og innførsel, svært viktig at det etableres gode og nære samarbeidsforhold, herunder utveksling av informasjon om søknader og vedtak, mellom Mattilsynet og Direktoratet for naturforvaltning.

Direktoratet for naturforvaltning uttaler at når vilt tillates holdt i hegn er det dyrevelferdsloven og regelverket for hold av produksjonsdyr som gjelder. De er enige i intensjonen i § 21 første ledd, og mener at forskrifter etter andre ledd må omfatte innførsel av dyr som ikke omfattes av forbudet etter viltlovens § 47, eller som kan ha negative konsekvenser for stedegent biologisk mangfold.

2.3.1.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har merket seg at mange av høringsinstansene støtter forslaget om fastsettelse av generelle vilkår for hold av dyr, slik det er foreslått i høringsutkastets § 21. Første ledd er ikke til hinder for etablering av nye arter, men setter visse begrensninger ved at det stilles krav om at man bare skal holde dyr dersom de kan tilpasse seg holdet på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Enkelte høringsinstanser har påpekt at selv om intensjonen i dette forslaget er god, er formuleringen av første ledd uheldig. Det vises til at første ledd kan tolkes dit hen at det åpnes for uforsvarlig hold av dyr, dersom dyret forventes å kunne tilpasse seg holdet en gang i fremtiden.

Etter departementets vurdering, vil første ledd gi føringer for hvilke nye arter det vil kunne være aktuelle å tillate hold av. Det vil være bestemmelsen om hold av dyr som setter overordnede krav til at dyreholder skal sikre at dyret holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov. Den nærmere reguleringen av spesifikke miljøkrav vil følge av forskrifter.

Departementet har videre merket seg at mange høringsinstanser påpeker viktigheten av at tillatelse til hold av nye dyrearter må baseres på faglige utredninger relatert til artens biologi og aktuelle behov.

Det er departementets vurdering at dette hensynet er imøtekommet ved at det i bestemmelsen settes et generelt krav til at det bare skal holdes dyr som kan tilpasse seg holdet på en dyrevelferds-

messig forsvarlig måte. Ved utforming av forskrifter som konkret regulerer innførsel, avl og hold av enkeltarter, vil disse måtte baseres på et faglig grunnlag.

Departementet er enig i at det er viktig å bidra til et samarbeid mellom miljø- og dyrevelferdsforvaltningen, for å sikre god informasjon om og etterlevelse av regelverk etter så vel viltloven og lakse- og innlandsfiskloven som dyrevelferdsloven. Regelverket bør samordnes i størst mulig grad.

Flere av høringsinstansene har forslag og innspill til utarbeidelse av forskrifter hjemlet i denne bestemmelsen. Departementet finner det ikke naturlig å kommentere disse innspillene i denne omgang, men viser til fremtidig forskriftsarbeid.

2.3.2 Dyrs levemiljø

2.3.2.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov § 4 inneholder krav til tilholdsrom for husdyr, men det er gjort unntak for tamrein. Loven har ingen generell bestemmelse om krav til dyrs levemiljø. Dyrs krav til levemiljø, herunder krav relatert til brannvern, har vært hjemlet i § 30. Forskrifter om hold av henholdsvis storfe, svin, pelsdyr, strutsefugl, høns og kalkun, samt forskrifter om velferd for småfe og for hest, gir mer detaljerte miljøkrav for disse artene.

2.3.2.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble det foreslått at en del overordnede krav til dyrs levemiljø nedfelles i lovteksten. Den nærmere regulering av miljøkrav for enkeltarter vil så følge av forskrifter hjemlet i loven. Forslaget er i hovedsak nytt, samtidig som kravet til tilholdsrom i gjeldende § 4 videreføres. Prinsipper utledet av gjeldende § 2 og som er nedfelt i forskrifter, ble foreslått presisert direkte i lovteksten. Eksempel på dette er krav til hvile.

For de vanligste artene som holdes i næring, er miljøkrav nedfelt i egne forskrifter. Det er i liten grad gitt forskrifter for hold av familie- og hobbydyr, og det forventes ikke å bli utferdiget slike de kommende år. Dette med unntak for særlige områder, som dyrepensjonat, store hundehold, hold av spesielle konkurransehunder etc. Det ble derfor pekt på behov for generelle føringer direkte i loven. Bestemmelsen bygger av denne grunn også på tilsvarende bestemmelser i Europarådskonvensjonen for hold av kjæledyr.

Bestemmelsens krav skulle i utgangspunktet omfatte alle arter, men det fremgår av en naturlig forståelse av de enkelte deler av bestemmelsen at kravene i praksis ikke vil kunne gjelde for alle dyr.

For eksempel ville kravet om tilholdsrom ikke anvendes for fisk, selv om dette ikke ble uttrykkelig presisert i selve lovteksten.

Det ble påpekt i høringsnotatet at egnet miljø, både innendørs og ute, er av avgjørende betydning for velferd, god helse og kondisjon hos dyrene. Eksempelvis er sykdomsbildet hos settefisk i betydelig grad relatert til vannkvalitet. Et godt miljø vil gi dyret mulighet for utfoldelse og til å mestre miljøet det skal leve i både fysisk og mentalt. Levemiljø som i vesentlig grad begrenser bevegelses- og utfoldelsesmulighetene, kan medføre dårlig velferd og gi en rekke atferdsmessige uttrykk, som for eksempel stereotypier. Sosialt stress og mistriksel kan oppstå der mange dyr holdes for tett, eller der sosiale dyr holdes atskilt fra artsfrender. Det er imidlertid ikke uten videre gitt at et begrenset areal i seg selv gir slike utslag, eller at mistrikselen lar seg registrere. Velferden vil blant annet være avhengig av i hvilken grad de essensielle behov er dekket, i hvilken grad dyret har anledning til å reagere naturlig på stimuli, gjøre valg i miljøet, utøve sosial og utforskende atferd, utfolde seg i aktivitet og lek og utøve naturlig eteatferd. Dyr har behov for stimuli og for å kunne reagere på slike på en artsspesifikk måte, ofte også ut fra individuelle særtrekk. Levemiljøet må være tilpasset dyrs sanseapparat. Dyr har normalt et rikt og følsomt sanseapparat, og kan oppfatte sanseintrykk vi ikke er i stand til å registrere.

Videre ble det påpekt at trygghet er en viktig miljøfaktor fordi uro, frykt, angst og stress kan medføre dårlig velferd. Kronisk frykt eller angst er uheldig og kan føre til en kronisk stresstilstand som kan resultere i psykosomatiske lidelser. Trygghet er også viktig for dyrets trivsel. Trivsel er sentralt og er tatt inn i formålsparafrafene i dyrevelferdsforskrifter. Dette er basert på internasjonalt regelverk, hvor well-being er et sentralt begrep, og omfatter tilfredshet og glede. Det er et mål at dyr skal ha det bra, og ikke bare ha fravær av lidelse.

Det ble videre foreslått å lovfeste et krav om at dyr skal ha adgang til egnet og trygt tilholdsrom utenom normal beiteperiode. Ikke alle dyr trenger tilholdsrom. Dette gjelder for eksempel tamrein som går fritt tilnærmet hele året. Mange hevder også at dyr som sau og hest ikke trenger tilholdsrom i deler av landet. Det har imidlertid vært påvist at helårs utegang for slike arter kan føre til dårlig dyrevelferd, eksempelvis grunnet klimatiske forhold eller underernæring. Det bør derfor være en generell plikt til å sørge for egnet tilholdsrom utenom normal beiteperiode, med hjemmel til å

regulere tilholdsrom og unntak fra krav om tilholdsrom i forskrift.

Brann i husdyrbygninger utgjør i dag et stort problem. Hvert år dør flere tusen dyr som følge av brann eller røykutvikling. Det forekommer flere branner i norske husdyrbygninger enn i land det er naturlig å sammenligne oss med. Krav om tiltak mot brann ble derfor foreslått gitt i forskrifter. Det gis imidlertid ikke forskrifter for alle typer dyrehold, og enkelte brannbestemmelser er avhengige av besetningsstørrelsen. Et generelt krav i loven om at dyr skal holdes i trygt miljø, vil likevel innebære at alle dyr skal ha nødvendig vern mot brann.

Det forventes økt kunnskap om hvordan dyr opplever sitt levested og hvilke preferanser de har til miljøet. Denne kunnskapen vil over tid få betydning for hvilke konkrete miljøkrav man til enhver tid vil kunne innfortolke i bestemmelsen, og dermed nedfelle krav om i forskrift.

2.3.2.3 Høringsinstansenes syn

Mange av høringsinstansene støtter forslaget om en generell bestemmelse om krav til dyrs levested.

Veterinærinstituttet påpeker at kravene til levested bør være strengere for permanent dyrehold enn ved midlertidig eller kortvarig opphold, for eksempel på slakteri. Tilsvarende mener de at kravet til levested for familie- og hobbydyr, må være like strengt som for dyr i næring.

Enkelte høringsinstanser påpeker at denne bestemmelsen bør få konsekvenser for dagens hold av visse dyrearter, eksempelvis hold av pelsdyr, hold av fjørfe i broileroppdrett, hold av storfe på bås og laks og annen fisk i steng og merder.

Regionrådet for Fjellregionen mener at målsettingen om trygghet i forhold til eventuelle trusler og angrep fra rovdyr er et nasjonalt ansvar.

Fylkesmannen i Hedmark mener det også bør stilles krav om varsling ved strømbrydd der naturlig ventilasjon ikke gir tilstrekkelig luftskifte.

Fiskeridirektoratet har påpekt at kravet til egnet miljø kan medføre at kravet om tetthet av fisk i merd blir redusert og at størrelsen på lokalitetene øker. Dette kan gi økt arealbehov for akvakultur.

Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening mener at beskrivelsen av hvordan forholdet til individet må forstås når man har ansvar for hold og/eller fangst av stimer med et meget stort antall individer, er for dårlig.

Norsk Sau og Geit mener at myndighetene må ha et lovfestet ansvar for å påse effektivt uttak av skadevoldere i de tilfeller der skade-/rovdyr truer tamme dyrs velferd, trygghet og trivsel.

NOAH for dyrs rettigheter mener et forbud mot hold av dyr i bur eller oppbinding som oppstillingsmåte bør innarbeides i lovteksten, og at hold av dyr i bur og oppbinding av dyr som oppstillingsform bare er lovlig i unntakstilfeller.

Dyrevernalliansen foreslår at sosial atferd legges til opplistingen i første ledd. De har også merknader knyttet til dyrenes mulighet til å legge seg ned og til å hvile, herunder muligheten til å unngå «mobbere».

Dyrevernalliansen savner en prinsipiell bestemmelse om å fremme dyrs behov for å være ute i egnet område, under egnede klimaforhold, jf. krav om beiteperiode for storfe, og at dyr skal gis beskyttelse mot sanseintrykk som kan gi skade eller ubehag.

Flere høringsinstanser kommenterer dyrs behov for ly ved utegang utenom normal beiteperiode, og mange støtter kravet om tilholdsrom. Flere peker på at ikke alle arter/raser, eksempelvis villsau og tamrein, har det samme behovet for tilholdsrom og beskyttelse mot ugunstige værforhold. Spesielt pekes på at det bør være anledning til å gi unntak fra kravet om tilholdsrom for enkelte driftsformer ut fra de ulike arters/rasers behov og variasjoner i stedlige forhold.

Dyrevernalliansen påpeker at kravet til tilholdsrom også må gjelde for fisk fordi enkelte arter trenger skjul, evt. i en periode av livet.

Rådet for dyreetikk og Bondelagene i Lofoten mener at loven bør videreføre dagens uttrykkelige krav om at dyr på beite skal hentes hjem før frost og snøfall er ventende om høsten.

Norske tropefuglforeningers landsforbund er betenkt over at det i lovverket omtales dyrearter som krever så spesielle betingelser at en vanskelig kan tenke seg å tilrettelegge for dette i et kunstig miljø. Organisasjonen er også betenkt over at det åpnes for «skjønsmessige beslutninger» hvor man ikke har kunnskap/vitenskapelige undersøkelser i forbindelse med hvor vidt dyrene trives.

2.3.2.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har merket seg at flertallet av høringsinstansene er positive til denne bestemmelsen som pålegger dyreholder en plikt til å sikre at dyr holdes i et miljø som gir god dyrevelferd ut fra artstypiske og individuelle behov. Enkelte høringsinstanser har kommet med innspill til tolkning av ordlyden, og noen av disse er innarbeidet i merknadene.

Departementet har i merknadene til bestemmelsens første ledd pekt på at tilstrekkelig fravær av ubehagelige sanseintrykk er et av mange hen-

syn som må ivaretas for å ha et miljø som gir god velferd.

Departementet har merket seg innspill om beskyttelse mot ugunstige og ekstreme værforhold. Behovet for og muligheten til å gi slik beskyttelse til ulike arter vil variere. Departementet mener at beskyttelse av dyr mot ugunstige værforhold er et av de forholdene som bør ivaretas ut fra kravet om et levemiljø som gir god dyrevelferd i henhold til bestemmelsens første ledd. Dette vil eksempelvis innebære at det er nødvendig å ta sau på sesongbeite hjem fra beite før frost og snøfall. Høringsutkastets første del av andre ledd er derfor foreslått tatt ut av bestemmelsen. Nærmere regulering av disse forhold kan gjøres i forskrift etter tredje ledd, hvor man kan ta hensyn til blant annet art, rase og stedlige forhold.

Flere høringsinstanser har bemerket at ordet «kondisjon» som var benyttet i den foreslåtte lovteksten, har uklar betydning. Departementet har lagt til grunn at kondisjon betyr god allmenntilstand. Dette anses dekket av bestemmelsens krav om at levemiljøet skal fremme god helse. Departementet ser derfor ikke behov for eksplisitt å lovfeste at levemiljøet skal fremme god kondisjon.

Departementet vil bemerke at denne bestemmelsen i seg selv ikke forbyr dyrehold som er lovlig i dag. Bestemmelsen vil imidlertid legge rammer for nærmere krav til dyrs levemiljø.

Enkelte av høringsinstansene har forslag og innspill til utarbeidelse av forskrifter hjemlet i denne bestemmelsen. Departementet finner det ikke naturlig å kommentere disse innspillene i denne omgang, men viser til fremtidig forskriftsarbeid.

2.3.3 Tilsyn og stell

2.3.3.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov § 5a regulerer dyreeiers tilsyn med dyrene, stell og føring samt behandling ved sykdom. Forbud mot tvangsføring er nedfelt i § 8. Loven inneholder ingen overordnet, prinsipiell bestemmelse om forebyggende tiltak mot fare, spredning av sykdom eller at dyr skal ha tilstrekkelig grad av tamhet. Slike krav er imidlertid nedfelt i forskrifter og er basert på tilsvarende bestemmelser i internasjonalt regelverk.

2.3.3.2 Høringsnotatet

Av høringsnotatet fremgikk det at bestemmelsen om tilsyn, stell og føring sammen med bestemmelsen om dyrs levemiljø skal bidra til at dyr i dyrehold får tilstrekkelig tilsyn og stell i tillegg til et

egnet miljø, som dyret har gode muligheter for å tilpasse seg og trives i. Industrialiseringen i landbruket etter andre verdenskrig førte til økt fokus på produksjonsdyrenes levevilkår. I Storbritannia ble det satt ned en kommisjon (Brambell-kommisjonen) for å lage en rapport om velferden hos intensivt oppdrettede landbruksdyr. I kommisjonens rapport fra 1965 formuleres fem kriterier for god dyrevelferd. Disse er fortsatt brukt, blant annet ved utvikling av regelverk. Selv om kriteriene ble utarbeidet for produksjonsdyr i landbruket, er det naturlig å anvende dem også overfor andre dyr i dyrehold så langt de passer. Kriteriene er kjent som de fem friheter:

- Frihet fra sult, tørst og feilernæring
- Frihet fra unormal kulde og varme
- Frihet fra frykt og stress
- Frihet fra skade og sykdom
- Frihet til å utøve normal atferd

Det fremgikk av høringsnotatet at Brambell-kommisjonens fem friheter skulle innarbeides i loven.

Det ble pekt på at god dyrehelse er viktig for god dyrevelferd, og at det derfor er viktig med sykdomsforebyggende arbeid og god behandling av syke og skadde dyr. Gjennom forebyggende tiltak kan sykdom reduseres betraktelig, og et eksempel på dette er tiltak innen melkeproduksjon der helse-situasjonen for melkekyr er betraktelig forbedret. Det ble derfor i tillegg foreslått en lovfesting av plikten til å begrense spredning av smitte.

Høringsnotatet viste til at forslaget pålegger dyreholder en plikt til å sørge for at dyrene får godt tilsyn og stell, samtidig som de gis nødvendig beskyttelse mot skade, sykdom, parasitter, predatorer (rovvilt m.v.) og andre farer.

Krav om beskyttelse mot farer er omdiskutert i sammenheng med beitedrift. Støtte fra staten til forebyggende tiltak fritar ikke dyreholder fra ansvaret for egne dyrs velferd. Da det har vært reist tvil om dette, foreslo departementet at den nye dyrevelferdsloven presiserer at loven gir dyr som holdes vern mot predatorer og andre farer.

Mange dyr er fryktsomme. Redsel, frykt og angst for mennesker eller andre faktorer i miljøet kan utgjøre et velferdsproblem. Det ble derfor påpekt et behov for å lovfeste krav til nødvendig tamhet der dette er relevant.

2.3.3.3 Høringsinstansenes syn

Miljø- og dyrevernavorganisasjoner som har uttalt seg støtter forslagene under denne paragrafen. *Reindriftsforvaltningen i Nord-Trøndelag* påpeker at det ikke er presisert at vurderingene gjelder for

reindriften. *Norges Bondelag* mener at det ikke kan kreves rovdysikre gjerdet uten at dyreeier holdes skadesløs. *Rådet for dyreetikk* etterlyser en klargjøring av dyrs eventuelle krav på en forsvarlig veterinærdekning.

Miljøverndepartementet støtter forslaget, herunder tydeliggjøring av dyreholders plikt til å sikre at dyr beskyttes mot skade, sykdom, parasitter, predatorer og andre farer. MD mener det bør vurderes å skifte ut begrepet «predatorer» med «rovvilt» for å gjøre bestemmelsen mer tilgjengelig.

Norske Reindriftsamers Landsforbund påpeker at dyr i menneskets varetekt og dyr på fritt beite har forskjellig behov for tilsyn, stell og foring. Videre påpeker de at tilsynsmyndighet skal ha inngående kunnskap om dyret og dyreholdet for å kunne forvalte denne bestemmelsen.

Flere høringsinstanser mener det må presiseres at andre enn dyreholder kan gjennomføre tilsyn med dyra. Dyreholders ansvar kan ivaretas gjennom samarbeid med andre dyreeiere i beitelag eller ved leie av tilsynspersoner.

NOAH for dyrs rettigheter mener at det må nedfelles i loven at dyr som er i menneskers varetekt, har rett på omsorg. Dersom omsorgsplikten forsømmes, bør dyrs rett på omsorg ivaretas av tilsynsmyndigheten.

Rådet for dyreetikk mener at for tamrein bør planer for tilleggsføring foreligge også der reintallet er tilpasset beiteressursene, for å avverge sultkatastrofer under ekstreme værforhold.

Veterinærinstituttet m.fl. peker på betydningen av egnet fôr i forhold til dyrets helse.

Mange høringsinstanser fra miljøvernorganisasjoner, miljø- og landbruks- og dyrevernavvaltningen, dyrevernavaltninger og forskningsmiljøer støtter den foreslåtte lovbestemmelsen om tydeliggjøring av dyreholders plikt til å sikre at dyr beskyttes mot skade, sykdom, parasitter, predatorer og andre farer. Disse støtter forslaget om at rovdyr er en rammebetingelse for næringsdrift med beitedyr og at det er dyreholderen som også må være ansvarlig for å beskytte egne dyr mot rovvilt-skader. Flere av disse mener denne bestemmelsen er viktig med hensyn til aktiv regulering av i hvilke områder det av ulike årsaker ikke bør holdes beitedyr på grunn av dyrevelferden.

Noen av innspillene etterlyser en klargjøring av rovvilt- og landbruksforvaltningens ansvar for at disse ikke stimulerer til en situasjon der mange beitedyr påregnelig vil bli påført betydelige lidelser i møte med store rovvilt. Det etterlyses føringer i forarbeidene om praktiske konsekvenser for forhold som påvirker dyrevelferden knyttet til beiteområdene.

Flere kommenterer at dyrevelferdsloven bør være tydelig på at forebyggende helsearbeid alltid er å foretrekke framfor tiltak i etterkant, når skade/sykdom allerede har oppstått. Uttrykket «beskyttes mot skade» bør omformuleres. De mener sau på beite må følges bedre opp i forhold til påkjørsler, sykdom, ulykker, tyvslaktning, gjengående sau om høsten, osv.

Flere høringsinstanser med tilknytning til landbruket og mange kommuner mener det er urimelig at dyreeiers ansvar knyttet til predatorer som store rovdyr (fredet rovdyr) som dyreholder ikke kan beskytte seg mot, blir likestilt med ansvar for forhold som dyreholder har mulighet til å forebygge og iverksette tiltak mot. I mange av innspillene framholdes at dyrevelferden på utmarksbeite i forhold til rovdyr må være et offentlig ansvar ettersom det er myndighetene som forvalter rovdyrbestandene. Mange instanser mener vern av rovdyrerne medfører tap av beiterettigheter, ettersom Mattilsynet med hjemmel i denne loven vil kunne ilegge beiterestriksjoner som er uforenlig med næringsdrift basert på denne delen av brukets ressursgrunnlag. De mener derfor at den doble målsettingen fastlagt av Stortinget må legges til grunn. Følgelig må rovviltet forvaltes slik at beitebruk er mulig. Disse mener det må gis konkrete føringer om forvaltningen av de store rovdyrerne slik at beiteretten kan utnyttes på en reell måte med forvaltningsmessig forutsigbarhet.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag krever at det differensieres mellom ansvarsforhold og tiltaksmuligheter, f.eks. slik det ble nedfelt i Forskrift om vedferd for småfe (2005-02-18) § 26: «Dyr som ikke holdes i bygninger skal, når det er nødvendig og mulig beskyttes mot rovdyrangrep, helsefare, underernæring, trafikkskader m. m.». De mener departementets forslag går mye lenger enn bare å legge ansvar på dyreholder for vern av egne dyr mot predatorer og andre farer. Forslaget om såkalte beiterestriksjoner kommer for departementet som en naturlig følge av at beitedyr ikke kan sikres godt nok mot predatorer i enkelte områder. Derfor må denne bestemmelsen sees i direkte sammenheng med bestemmelsen om tilsyn og vedtak, der beiterestriksjoner hjemles.

Med henvisning til at de regionale forvaltningsplanene for rovvilt ikke er ment å skille beitedyr og rovdyr, ble det i følge flere høringsinstanser feilaktig fremstilt i høringsnotatet «at man får et prinsipielt skille mellom beiteområder og rovviltområder». Det advares både fra naturvern- og landbrukshold at det gjennom denne loven åpnes for at forvaltning av henholdsvis rovvilt og beiteressurser skal skje

utover det som er nedfelt i Stortingets rovviltforlik i 2004 og i oppfølgingen av dette.

Innspill fra landbruket og mange kommuner krever at dyreeier skal holdes økonomisk skadeløs som følge av vedtatt rovviltpolitikk og viser til at den enkelte borger ikke skal påføres kostnader, jf. Rendalsdommen. Det kreves at dyreeier som må gjennomføre forebyggende tiltak, herunder intensivt/ekstraordinært til syn, for å ivareta velferden for egne dyr som følge av rovvilt, skal få erstattet sine kostnader fullt ut. Disse mener at forslaget bryter med Høyesteretts beskrivelse av dyrevernløvens innhold og at departementet i høringsutkastet foreslår å lovfeste de samme plikter på dyreeieren som staten forgjøves påsto at dagens dyrevernlov inneholder. Det vises til at Høyesterett slår fast at gjeldende lov ikke hjemler varige pålegg om å holde sau borte fra et nærmere angitt rovdyrrområder, og at lovforslaget går på bekostning av beiteretten. Disse krever at uttalelsen i høringsnotatet «Ut fra hensyn til dyrevelferd bør det ikke foregå fri utmarksbeiting i områder hvor det er viktig at store rovdyr som ulv og bjørn får vern» ikke blir lagt til grunn i det videre lovarbeidet.

Innspill fra landbruket og mange kommuner framholder at omfanget av prioriterte yngleområder tilsier at det ikke vil være mulig med et effektivt skille mellom beitedyr og store rovdyr uten at beitebruken blir sterkt skadelidende. Reduksjon av dyrelidelse på grunn av rovdyr må derfor ha fokus på bestandsregulering og effektivt uttak av store rovdyr. Det vises til Stortingets forutsetning om balanse mellom hensyn til både beitebruk og rovvilt. Dette innebærer at rovviltpolitikken legger rammesvilkår både for beitebrukerne og for dyrevernmyndighetene, noe som innebærer fokus på effektivt uttak av skadedyr uavhengig av regionale og nasjonale bestandsmål.

Veterinærinstituttet mener forslaget er klargjørende i forhold til dyreholders ansvar for egne dyrs velferd, men mener at forslaget ikke drøfter dyrevelferdsloven i forhold til myndighetenes ansvar for rovvilt- og landbrukspolitikken.

Veterinærinstituttet støtter prinsippet om vurdering av dyrs tilstand ut fra velvære, og mener loven bør legge opp til en utvikling av større krav til positive velferdsindikatorer, herunder at aktiviteter med dyr og tilsyn med lovgivningen i større grad baseres på positive indikatorer.

Den norske veterinærforening etterlyser avklaringer på de utfordringer konflikten mellom hold av husdyr på beite og forpliktelsene i forhold til fornuftig rovdyrforvaltning, reiser. DNV mener dette er storsamfunnets oppgave, som ikke må overlates til den enkelte husdyreier.

Sametinget mener lovforslaget må tydeliggjøre at det er staten gjennom sin rovviltpolitikk som har ansvar for dyrevelferd for husdyr i forhold til rovvilt. Sametinget mener det er staten som i første rekke kan gjøre noe med årsakene til de dyrevelferdsmessige utfordringene i rovviltområdene.

Sametinget er enig i at det er viktig at reinen er i god kondisjon, bl.a. for å bli mindre utsatt for rovvilttap. Sametinget er sterkt kritisk til departementets ensidige fokus på reieneiernes ansvar uten at det samtidig understrekes at staten er ansvarlig for gjeldende rovviltpolitikk, og kan ikke akseptere en lov som legger opp til en fraskrivelse av statens ansvar på bekostning av næringens interesser.

Fylkesmannen i Hedmark understreker at det på bakgrunn av dagens forekomst av rovvilt og gjeldende rovviltpolitikk, er behov for sterke virkemidler for å kunne ivareta dyrevelferden til husdyr på utmarksbeite. Fylkesmannen viser til at tidsbegrenset forbud mot bruk av utmarksbeite i tilfeller der forebyggende tiltak ikke er tilstrekkelige ikke medfører tap av beiterettigheter.

Fiskeridirektoratet påpeker at smitteforebyggende arbeid er helt essensielt for å hindre lidelse som følge av sykdom. Direktoratet mener derfor at hensynet til sykdom og smitteforebygging som er regulert i bokstavene c og d burde vært behandlet i en egen bestemmelse.

De viser til at det kan være vanskelig å gi fisk den beskyttelsen utkastet gir (f.eks.: lakselus, Pancreas disease). Videre påpekes at bokstav c vil gi føringer av næringspolitisk art, f.eks. ved at man i visse områder kan være restriktive med å tildele nye tillatelser av hensyn til smittesituasjonen i området, selv om dette kan stride mot hensynet til næringsutvikling.

Fiskeridirektoratet påpeker også at ville dyr kan smittes av tamme dyr, og dette kan påføre de ville dyrene lidelser, eksempelvis lakselus. I tillegg til at bestemmelsen skal hindre at holdte dyr lider, bør man i merknadene tydeliggjøre at bestemmelsen også skal bidra til å hindre smitte fra tamme til viltlevende dyr.

Enkelte høringsinstanser, herunder bl.a. *Universitetet for miljø- og biovitenskap* mener det må klargjøres i forskrift at «der det er relevant» gjelder alle dyr som håndteres av mennesker eller har mennesker nær seg oftere enn svært sporadisk. Disse høringsinstansene mener at punktet også må sees i sammenheng med avl, f.eks. ved å avle fram domestiseringsgrad og redusere frykten for mennesker.

Vitenskapskomiteen for Mattrygghet mener bestemmelsen er svært viktig for velferd hos produksjonsdyr, og i særlig grad for dyr som holdes

som halvdomestiserte (f. eks pelsdyr i oppdrett og hjort i hegn)

Dyrevernalliansen mener dyr som holdes i menneskelig varetekt, bør være så tilvente til menneskelig kontakt at håndtering og stell ikke utløser frykt/stress, og foreslår at dette fremgår eksplisitt av loven.

2.3.3.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har funnet det hensiktsmessig innledningsvis i denne bestemmelsen å fastsette en generell regel om at dyr skal sikres godt tilsyn og stell. Etter departementets vurdering er dette et basiskrav som må stilles til dyreholdere. Andre ledd utdyper dyreholders plikter når det gjelder en del sentrale elementer knyttet til tilsyn og stell. Forskriftskrav kan utfylle bestemmelsen ytterligere. Forskriftskravene må baseres på faglige og objektive kriterier av betydning for dyrs velferd. Når mennesker holder dyr, har de også et særskilt ansvar for dyrenes ve og vel. Målet er at dyrene skal ha det godt og ikke bare beskyttes mot forskjellige former for lidelse.

Prinsippet om at dyr skal sikres godt tilsyn og stell har fått bred støtte. Hvor langt dyreholders plikt strekker seg, er det delte meninger om.

Departementet er enig i høringsinnspill som peker på at dyrefôr må fylle flere funksjoner enn ren ernæring av hensyn til dyrevelferden. Dette fremgår av bestemmelsen og merknader til denne.

Målet om en økologisk bærekraftig reindrift forutsetter at det legges avgjørende vekt på å forvalte beitegrunnet slik at beitebalansen sikres. God dyrevelferd og produktivitet i reindriften sikres først og fremst ved at reintallet tilpasses det naturlige beitegrunnet. Dyrevernloven ble for noen år siden endret slik at det uttrykkelig fremgår at også tamrein er omfattet av gjeldende § 5a.

Departementet mener det er viktig at nødvendig tilgang på fôr til tamrein i situasjoner med f.eks. låste beiter sikres før situasjonen medfører en uakseptabel situasjon for dyrene. Departementet er enig i høringsinnspill som foreslår at eiere av tamrein bør ha planer for tilleggsfôring i tilfelle fôrmangel, for eksempel i forbindelse med låste beiter. Departementet mener det ikke er hensiktsmessig å lovfeste et krav om å holde lager av tilleggsfôr. Det vil være mulig å regulere dette nærmere gjennom forskrift.

Et av de forslagene som har fått mest oppmerksomhet i høringen, er forslaget om eksplisitt å lovfeste dyreholders plikt til å sikre at dyr beskyttes mot skade, sykdom, parasitter, predatorer og andre farer. Høringskommentarene har særlig

vært knyttet til plikt til å beskytte dyr mot rovvilt (predatorer).

Dette prinsippet har fått støtte fra mange høringsinstanser, hovedsakelig innen forvaltningen og interesseorganisasjoner for dyrevelferd og miljø. Forslaget har møtt motstand hos en rekke næringsorganisasjoner og en del kommuner og regionråd. Flere hevder at det er en prinsipiell forskjell mellom årsaker som dyreholder har reell mulighet til å beskytte dyrene mot, og årsaker som dyreeier ikke kan kontrollere eller beskytte seg mot. Eksempler på det sistnevnte er fredet rovvilt og offentlige inngrep i beiteområdene som jernbane og veg.

Departementet legger til grunn den vedtatte rovviltpolitikken som innebærer en målsetting om både å bevare rovviltbestandene og samtidig opprettholde beitebruk i hele landet. Mange har reagert negativt på følgende formulering i departementets høringsnotat: «Ut fra hensyn til dyrevelferd bør det ikke foregå fri utmarksbeiting i områder hvor det er viktig at store rovdyr som ulv og bjørn får vern. Her må driftstilpasninger iverksettes selv om de kan være ressurskrevende.»

Departementet legger til grunn at det ikke er aktuelt å forby utmarksbeiting på generelt grunnlag i forvaltningsområdene for ulv og bjørn. Beitebruk med bufe og tamrein samtidig med at det arbeides for å nå vedtatte bestandsmål for store rovvilt, innebærer behov for tiltak for å beskytte beitedyr. Samtidig må det ved oppbygging av rovviltbestandene tas hensyn til beiteinteressene. Erfaringene viser at tapene på grunn av rovvilt øker med økende rovviltbestander. Det er derfor satt inn ekstra midler til forebyggende og konflikt-dempende tiltak mot rovviltskader. En sterkere differensiering av forvaltningen mellom prioriterte rovviltområder og prioriterte beiteområder ble nedfelt i St.meld. nr. 12 (2002-2003) Om dyrehold og dyrevelferd og videreført i St.meld. nr. 15 (2003-2004) Rovvilt i norsk natur. Dette er videreført og konkretisert gjennom regionaliseringen av rovviltforvaltningen og fastsetting av regionale forvaltningsplaner. Målet er at dette skal bidra til å øke forutsigbarheten for beitebruk både i områder hvor rovvilt gis strengt vern og i prioriterte beiteområder hvor terskelen for å ta ut rovvilt av hensyn til beitebruken vil være lav. Det er stor oppmerksomhet i miljøforvaltningen på nødvendigheten av å gi raske tillatelse til felling av enkeltindivider som gjør skade på beitedyr i prioriterte beiteområder.

Erfaringene med tap av beitedyr og omfattende forebyggende tiltak har vist at det på et visst konfliktnivå, både ut fra dyrevernmessige, økonomiske

miske og menneskelige hensyn, vil være mest effektivt og fremtidsrettet å skille beitedyr og rovvilt i tid og rom. Dette kan for dyreholder innebære etablering av rovviltsikre gjerder, flytting til andre beiteområder eller omlegging til annen produksjon. Dette motsvares av at rovviltbestandene gjennom kvoter og lisenser skal holdes på et lavt nivå i områder hvor beitebruk prioriteres.

Dette innebærer en praktisk tilpasning til gjeldende rammebetingelser og medfører ikke tap av beiterettigheter som er knyttet til bruket. Tilskudd til forebyggende og konfliktdempende tiltak og erstatning for rovvilttap er viktig for å redusere ulempe og tap for den enkelte dyreholder. Det vises også til omtale av kompensasjonsordning under denne lovens bestemmelse om tilsyn og vedtak.

Departementet foreslår å endre begrepet predatorer i bestemmelsen og erstatte dette med begrepet rovdyr. Rovvilt omfatter kun enkelte rovdyr og vil ikke være dekkende. Rovdyr anses imidlertid som et enklere begrep enn predator og innholdsmessig omfatter begrepene det samme. Rovdyr er dyr som jakter på og spiser andre dyr. Begrepet omfatter alle landdyr, fugler, sjøpattedyr og fisk som er predatorer og som derigjennom representerer en fare for holdte dyr.

Departementet foreslår å videreføre prinsippene i bestemmelsen slik den ble foreslått i høringsutkastet, men med noe endret ordlyd. Merknadene er omarbeidet fra høringsutkastet, blant annet på bakgrunn av høringsinnspill.

2.3.4 Avl

2.3.4.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavt § 5 regulerer avl. Bestemmelsen forbyr endring av arveanlegg så dyret blir uskikket til å utøve normal atferd eller får påvirket fysiologiske funksjoner i uheldig retning. I tillegg omfattes avl som vekker allmenne etiske reaksjoner.

2.3.4.2 Høringsnotatet

Høringsforslagets første ledd i bestemmelsen om avl og bioteknologi gjaldt en lovfesting av prinsipper som er nedfelt i forskrifter om dyrevelferd. Andre ledd gjaldt en videreføring av prinsippene i gjeldende lov.

Dyrevelferdsmeldingens etiske plattform legger til grunn at funksjonsfriske dyr, både fysisk og psykisk, skal være en forutsetning for alle typer avl. Dette prinsippet er viktig for å ivareta god dyrevelferd innenfor alt dyrehold og ble i høringsnota-

tet foreslått nedfelt i loven. All avl skulle således basere seg på å fremme egenskaper som gir robuste dyr med god funksjon og helse.

I høringsnotatet fremgikk det at departementet mener helse må tas sterkere i betraktning innen avlen, og ethvert avlsmål må inkludere sunne og funksjonsfriske dyr. Dette fremgikk av bestemmelsens første ledd som omfatter avl. Andre ledd omfatter all reproduksjon. Det ble fremhevet som viktig å hindre at raser avles frem og oppformerer i strid med prinsippene i denne bestemmelsen, og at det knytter seg særlige utfordringer til håndhevelsen av bestemmelsen med tanke på innførte dyr som kan forventes å lide i Norge som følge av defekter skapt gjennom avl.

Det ble videre påpekt at eventuelle andre aspekter av avl og bioteknologi enn de helse- og velferdsmessige konsekvensene for det enkelte dyret, ville ligge utenfor denne bestemmelsen.

2.3.4.3 Høringsinstansenes syn

En rekke høringsinstanser støtter forslaget i høringsnotatet, herunder *Veterinærinstituttet, Rådet for dyreetikk, Norges Bondelag, Tine, Geno, Helsetjenesten for storfe, Norsk Kjøttfeavlslag* samt *NOAH for dyrs rettigheter*.

Flere høringsinstanser mener det må ligge et føre-var-prinsipp til grunn ved anvendelse av bestemmelsen. Det pekes på at samfunnsnyttene ved eksempelvis genmodifisering av dyr må veies opp mot den vitenskapelige vurderingen av dyrenes helse og velferd.

Enkelte av høringsinstansene går nærmere inn på spørsmålet om endring av dyrs genetiske egenskaper ut fra behov knyttet til holdet. Både *Dyrevernavtalliansen* og *Dyrebeskyttelsen Norge* ønsker en lovfesting av prinsippet i forarbeidene om at avl og bioteknologi ikke skal benyttes for å kompensere for mangler i miljøet eller tilpasse dyr til oppgaver eller miljøer som ikke passer dem.

Fiskeridirektoratet og *Norsk Akvarieforbund* peker på at kommersiell avl handler om å tilpasse dyr til det miljøet det tilbys i dyrehold. Fiskeridirektoratet peker på at det ut fra miljøhensyn kan være hensiktsmessig å unngå endring av arveanlegg gjennom avl og i større grad drive oppdrett av stedeagne stammer.

Universitetene i Tromsø og Bergen påpeker at det ved hjelp av bioteknologiske metoder kan fremstilles dyr som modeller for sykdommer man ønsker å forske på, og at behovet for slike modeller er økende. Bruk av slike modeller reiser en rekke dyrevelferdsmessige spørsmål som må veies opp

mot de samfunnsmessige og medisinske behovene for slike modeller.

Norske hobby- og selskapsdyrorganisasjoner frykter at bestemmelsen kan føre til forbud mot avl på dyr med uheldige egenskaper, selv om avlen har en overordnet målsetning om å fjerne de uønskede egenskapene. Streng fortolkning kan dette føre til at gamle raser dør ut. De etterlyser en klargjøring i merknadene.

Flere høringsinstanser stiller spørsmål ved det foreslåtte forbudet mot avl som vekker allmenne etiske reaksjoner. De etterlyser en klargjøring av hvem som skal vurdere hva som vekker slike reaksjoner, hvordan slike reaksjoner skal kartlegges og hva som definerer en «allmenn» reaksjon. *Miljøpartiet De Grønne i Bergen* og *Miljøpartiet De Grønne – landsstyret* ber om at formuleringen, som er en menneskesentrert formulering, spisses slik at dyrene settes i sentrum.

Enkelte høringsinstanser har foreslått konkrete endringer i ordlyden. *Universitetet for miljø og biovitenskap (UMB)* og *Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi* påpeker at ordet «reproduksjon» bør erstattes med det faglig mer korrekte «avl». UMB mener videre at «naturlig atferd» bør endres til «atferd dyret er motivert for» eller «motivert atferd». *Dyrevernalliansen* mener bestemmelsen bør fastsette forbud mot avl som tilpasser dyr til oppgaver eller miljøer som de mangler naturlige forutsetninger for å trives med. *Mattilsynet* mener det er unødvendig å nevne bioteknologi i overskriften og genteknologi i lovteksten, fordi de bare er eksempler på metoder som benyttes ved avl. *Mattilsynet* mener videre at bestemmelsens andre ledd bør gjelde endring av arvematerialet, mens tredje ledd bør gjelde reproduksjon av allerede endret materiale. Dette tilsvarende løsningen i gjeldende lov.

Enkelte høringsinstanser reagerer på at det i fullmaktsbestemmelsen åpnes for unntak i strid med prinsippene i paragrafen, et eksempel som nevnes er avl av slaktekylling. *NOAH for dyrs rettigheter* foreslår at fullmaktsbestemmelsen også skal gi anledning til å regulere import. *Mattilsynet* mener det i fullmaktsbestemmelsen bør presiseres en adgang til å regulere kunstig inseminasjon.

Enkelte av høringsinstansene har kommentarer til de foreslåtte merknadene til bestemmelsen når det gjelder steril fisk. *Fiskeridirektoratet* mener man må ha anledning til å bruke steril fisk. *Mattilsynet* og *Veterinærinstituttet* mener at eventuell bruk av steril fisk må forutsette at dette er dyrevelferdsmessig forsvarlig, mens *Dyrevernalliansen* mener at ut fra dagens kunnskap kan neppe steril

fisk tillates fordi undersøkelser tyder på at slik fisk har redusert velferd.

2.3.4.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet legger til grunn at avl må vurderes i henhold til denne bestemmelsen, uavhengig av om det er satt en målsetting om over tid å avle bort uheldige egenskaper.

Flere høringsinstanser ønsker en nærmere klargjøring av hva som kan regnes som allmenne etiske reaksjoner og hvem som skal vurdere hva som til enhver tid faller inn under begrepet. På samme måte som for annen skjønnsutøvelse i håndheving av loven, vil det være de ansvarlige myndighetene som må gjøre vurderingen av hva som omfattes av begrepet «allmenne etiske reaksjoner». Når det gjelder hva som skal anses å vekke allmenne etiske reaksjoner, må den oppfatningen som reflekteres i samfunnet sees i sammenheng med en faglig vurdering av om den aktuelle handlingen innebærer dyrevelferdsmessig uheldige forhold.

Når det i høringsnotatet var foreslått å bruke ordet «reproduksjon» heller enn «avl», var dette for å klargjøre at de ikke bare er forbudt å endre arveanlegg i uønsket retning, men også å videreføre allerede endrete arveanlegg. Intensjonen var å videreføre dagens regulering på dette området, men med en annen ordlyd. For å unngå uklarhet, foreslår departementet at bestemmelsens annet ledd skal forby avl som endrer arveanlegg i uønsket retning, mens et nytt tredje ledd fastsetter forbud mot videre avl på slike dyr.

Departementet har merket seg at høringsinstansene har ulik vurdering av de foreslåtte merknadene der det var anført at bestemmelsen ikke stenger for eventuell fremtidig bruk av steril fisk i oppdrett. Departementet antar ut fra dagens kunnskap at avl av steril fisk ikke vil være i strid med den foreslåtte bestemmelsen, men peker på at regulering knyttet til steril fisk eventuelt vil kunne gjøres i forskrift med hjemmel i bestemmelsens siste ledd.

2.3.5 Trening, fremvisning og konkurranser

Gjeldende dyrevernllov § 8 nr. 2 setter forbud mot å bruke pisk som fremdriftsmiddel i trav- og galoppkonkurranser og § 8 nr. 7 forbyr dressur som medfører fare for at dyr unødig blir skremt eller påført unødig lidelse. Paragraf 11 nr. 4 forbyr bruk av dressurhalsbånd på hund utenom den tiden hunden er under aktiv dressur. Paragraf 15 forbyr fremvisning av andre dyr enn fisk på offentlig sted,

men det gis unntak etter søknad. Mattilsynet har en forvaltningsveileder om ulike former fremvisning og om godkjenning av dyreparker og annen fremvisning av levende dyr. Det er også gitt forskrift om stevneveterinær ved totalisatorløp og ridestevner, forskrift om bruk av elektrisk strøm ved trening av hund, samt forskrift om forbud mot bruk av legemidler m.m. til og visse former for behandling av konkurransehest (doping).

2.3.5.1 Høringsnotatet

Fremvisninger, utstillinger, konkurranser og trening av dyr for slike aktiviteter kan utsette dyr for uheldige påkjenninger. I høringsnotatet påpekte derfor departementet nødvendigheten av å regulere slik bruk av dyr nærmere. I dyrevelferdsmeldingen ble det foreslått at det generelle forbudet mot offentlig fremvisning bør avvikles og erstattes av forskriftsbestemmelser. Departementet foreslo derfor å nedfelle noen prinsipper i loven, og hjemmel for å regulere området nærmere i forskrifter.

Forslaget innebar en mer overordnet regulering av trening, fremvisning samt bruk av dyr i underholdning og konkurranser. Forslaget videreførte eller ga mulighet til videreføring av gjeldende rett gjennom forskrift. I høringsbrevet ble det påpekt behov for nærmere forskriftsregulering av doping i konkurranser med hunder samt et eksplisitt forbud mot organiserte hundekamper.

2.3.5.2 Høringsinstansenes syn

Flere høringsinstanser støtter forslaget til bestemmelse. Noen høringsinstanser påpeker imidlertid at det generelle forbudet mot fremvisning av dyr bør opprettholdes. Enkelte høringsinstanser mener også at forslaget til ny ordlyd er en svekkelse i forhold til dagens lov, og ønsker at prinsippene i dagens lov videreføres.

Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr ønsker et generelt prinsipp om at trening, fremvisning, underholdning og konkurranser skal utføres på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte og ivareta dyrets funksjon og livskvalitet.

NOAH for dyrs rettigheter (NOAH) mener loven ikke bør legge til grunn en generell tillatelse til all bruk av dyr i underholdning, men tvert imot gå inn for en rekke spesifikke forbud. De mener videre det bør skilles mellom konkurranser/fremvisning som familiedyr er med på enkeltstående ganger, og dyr som brukes kommersielt kun til fremvisning/konkurranser.

Mattilsynet mener bestemmelsen bør omfatte flere aktiviteter og foreslår at den gjøres mer gene-

rell ved at opplistingen av aktiviteter fjernes. I tillegg mener Mattilsynet at det bør presiseres at det er dyreholder og arrangør som er forpliktet etter denne bestemmelsen.

Flere høringsinstanser har forslag til endringer og tillegg til opplistingen i første ledd. *Tine, Geno, Helsetjenesten for storfe* og *Norsk Kjøttfeavlslag* mener at både dyr og mennesker kan bli «utmatet» uten at det er farlig, og ber om at lovteksten i punkt a nyanseres.

Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr mener at punkt c bør endres til; «ikke med hensikt påføres frykt, skade eller annen lidelse eller komme i fare for dette.» *NOAH* foreslår å ta ut «med hensikt». *Dyrevernalliansen* foreslår at ordlyden endres til; «ikke med hensikt påføres frykt, ubehag, skade eller annen lidelse ved bruk av redskap eller på annen måte». *Norges jeger og fiskerforbund* mener at ordlyden er for upresis, og at det derfor vil være behov for utdypende forskrifter på flere områder.

Rådet for dyreetikk foreslår at punkt d) endres til; «ikke brukes i kamp mot andre dyr eller mennesker eller i aktiviteter som strider mot dyrets egenart. *Dyrevernalliansen* mener at ordlyden bør endres til; «ikke brukes, omsettes, beskues eller benyttes som gjenstand for veddemål i forbindelse med kamper mot andre dyr eller mennesker.» *Norsk Kennel Klub, NJFF* og *Norsk skogeierforbund* påpeker at forsvarlig trening og bruk av tjenestehunder må kunne fortsette også innenfor rammen av den foreslåtte loven.

Universitetet for miljø- og biovitenskap og *Rådet for dyreetikk* foreslår å føye til nytt punkt e) som lyder; «ikke trenes på en måte som kan svekke dyrevelferden eller fremme aggressiv atferd». *Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr* foreslår å legge til to nye punkter; e) «ikke trenes på en måte som kan svekke dyrevelferden og /eller skape aggresjon, frykt, angst, fobier, tvangsnevrososer eller smerte.» og f) ikke utsettes for aversiver med mindre det foreligger en forsvarlig grunn ut fra hensynet til dyrets velferd. *NOAH* foreslår fire nye ledd; e) ikke brukes i konkurranser der det stilles krav som setter dyrets velferd og helse i fare, f) ikke brukes i kommersielle konkurranser, g) ikke brukes i fremvisning på sirkus eller i forbindelse med arrangementer som har karakter av fornøylespark/tivoli o.l., og h) ikke holdes utelukkende for konkurranse- eller fremvisningsformål.

Enkelte høringsinstanser er negative til at enkelte redskaper, eksempelvis pisk som eksplisitt er forbudt i gjeldende dyrevernlov, nå er utelatt i lovteksten. *Dyrebeskyttelsen Norge* ser et behov for en spesifisering av treningsredskaper som kan benyttes, enten i selve lovteksten eller i forskrifter.

Dyrevernalliansen ber om at elefantkrok også rammes av forbudet.

Flere høringsinstanser mener det ikke er riktig å åpne for unntak i loven, herunder *Miljøpartiet de grønne - landsstyret og Dyrevernalliansen. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag* mener at strøm bør være tillatt i forbindelse med opplæring av hund til å ignorere bufe og vilt.

2.3.5.3 Departementets vurdering og forslag

Mange høringsinstanser støtter forslaget. Enkelte ønsker at dagens forbud mot fremvisning av dyr skal opprettholdes, og enkelte mener videre at adgangen til å bruke dyr i underholdning bør være begrenset. Noen mener at det vil være riktig å innføre en rekke spesifikke forbud, mens andre ønsker å gjøre bestemmelsen mer generell ved at oppstillingen av aktiviteter fjernes. Departementet ser behov for å kunne regulere ulike forhold knyttet til trening, fremvisning, underholdning og konkurranser. Det vil være vanskelig i loven å angi en uttømmende liste over konkrete forbud knyttet til trening, fremvisning, underholdning og konkurranser. Loven setter derimot en retningsgivende standard for å ivareta dyrenes velferd i tilknytning til de aktuelle aktiviteter. En del handlinger, aktiviteter og hjelpemidler vil være ulovlig å bruke ut fra en naturlig tolkning av lovbestemmelsen. Det kan likevel være aktuelt å nedfelle krav til utøvelsen av eller forbud mot enkelte aktiviteter, handlinger og hjelpemidler mv i forskrift. Departementet vil vurdere om enkelte av dagens lovfestede forbud eksplisitt bør videreføres i forskrift parallelt med lovens ikrafttredelse.

Departementet har mottatt flere konkrete forslag til endringer til underpunktene i bestemmelsens første ledd.

Når det gjelder begrepet «utmattet» i første ledd bokstav a, vil departementet påpeke at dyr kan bli utmattet uten at dette er skadelig. Departementet mener imidlertid at aktiviteter der dyr blir så utmattet at det medfører fare for dyrets helse, ikke bør aksepteres. En nærmere vurdering av hva som ligger i begrepet utmattet er gjort i merknadene til bestemmelsen, og det foreslås å videreføre forslaget på dette punktet. Ved behov for presisering eller nyansering kan nærmere regulering gjøres i forskrifter.

Enkelte høringsinstanser mener at trening som fremmer aggressiv atferd bør forbys. Departementet har på grunnlag av høringsinnspillene foreslått å presisere at det ikke bare skal være forbudt å bruke dyr i kamper mot andre dyr eller mot mennesker, men også å trene dyr til slike kamper. Tre-

ning av dyr med sikte på kamp mot andre dyr eller mot mennesker vil være egnet til å skape aggresjon. Gjennom dette forslaget forbys trening som åpenbart tar sikte på å fremme kampvilje/aggresjon. Et generelt forbud mot trening som fremmer aggressiv atferd vil være vanskelig å håndheve. Departementet vil også peke på at hundeloven regulerer hold og bruk av hunder som er aggressive.

2.3.6 Omsetning av dyr, ivaretagelse av andres dyr, m.v.

2.3.6.1 Gjeldende rett

Dagens dyrevernlov inneholder bestemmelser om drift av dyrepensjonat, handel med dyr og utleie av dyr i lovens kapittel V. Loven fastsetter at ingen av disse aktivitetene kan gjennomføres uten tillatelse fra Mattilsynet. Det er også fastsatt en bestemmelse om at tillatelser etter bestemmelsene kan trekkes tilbake hvis gitte krav ikke er oppfylt eller innehaveren blir dømt for brudd på loven. Loven gir også eksplisitt hjemmel til å fastsette vilkår for eller forbud mot å bruke dyr som lotterigevinster.

Det er også gitt forskriftsbestemmelser som regulerer disse aktivitetene nærmere.

2.3.6.2 Høringsnotatet

Dagens lov har en fragmentert regulering av disse forholdene. I høringsutkastet ble det foreslått en ny generell bestemmelse om at den som selger eller overlater dyr til andre, med eller uten vederlag, skal gi den som overtar dyret nødvendig informasjon om forhold som er av betydning for dyrets velferd. Det vil ofte være behov for mer detaljerte krav og regulering av de enkelte aktiviteter. Det ble derfor foreslått en fullmaktsbestemmelse som gir adgang til å regulere en rekke ulike aktiviteter nærmere i forskrift, herunder import, eksport omsetning, utlodning, leie og lån av dyr samt om ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr.

2.3.6.3 Høringsinstansenes syn

Mange høringsinstanser støtter bestemmelsen, herunder *Veterinærinstituttet, Rådet for dyreetikk, Bondelagene i Lofoten, Universitetet for miljø og biovitenskap (UMB) og Dyrebeskyttelsen Norge*.

UMB, Bondelagene i Lofoten, Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr og NOAH for dyrs rettigheter ønsker i tillegg at den som selger eller gir bort et dyr skal sikre seg at kjøper/overtager har tilstrekkelig kompetanse. Flere instanser peker på behovet for et godt veiledningsmaterieell. *Foreningen for Hundeomplussing* mener at det i denne paragra-

fen bør tydeliggjøres en forskjell mellom den ivaretagelsen av dyr som dyrevernorganisasjonene står for, og den ervervsmessige virksomheten der hovedmålsetningen er økonomisk vinning.

Justisdepartementet trekker frem behovet for en avklaring av om omplassering av dyr skal omfattes av dyrepensjonater. *NOAH for dyrs rettigheter* mener prinsipielt at dyr ikke er salgsvare, og at det bør forskriftsfestes forbud mot en rekke former for salg og utleie av dyr. De mener videre at det bør lovfestes et eksplisitt forbud mot bruk av levende dyr som lotterigevinst i § 14.

Flere høringsinstanser har synspunkter på utforming av forskriftskrav for enkelte aktiviteter.

2.3.6.4 Departementets vurdering og forslag

Enkelte høringsinstanser mener at det i denne bestemmelsen bør nedfelles en plikt for den som selger/overlater dyr til andre til å forsikre seg om at kjøper/overtaker har tilstrekkelig kompetanse. Loven inneholder et generelt kompetansekrav i § 6. Dette innebærer at den som skal ha ansvar for dyr selv må ha den nødvendige kompetansen for å kunne ivareta dyrets velferd. Det er videre i § 6 et krav om at man ikke skal overlate dyr til personer som det er grunn til å tro at ikke kan eller vil behandle dyret forsvarlig. Departementet mener dette er tilstrekkelig til å ivareta hensynet til at dyr til enhver tid skal ivaretas av kompetent personell. Det anses derfor ikke hensiktsmessig å utvide selgers plikter i forbindelse med overdragelse av dyr.

Departementet merker seg at det er en viss uklarhet knyttet til hvorvidt omplassering av dyr er omfattet av bestemmelsen. Departementet mener det fortsatt vil være aktuelt å regulere omplassering av dyr selv om dette ikke skjer i ervervsmessig øyemed. For å tydeliggjøre dette, foreslås det at omplassering av dyr eksplisitt nevnes i ordlyden i fullmaktsbestemmelsen.

Når det gjelder hvilke aktiviteter loven bør fastsette et særskilt forbud mot, viser departementet til de vurderingene som er gjort til lovens bestemmelse om særskilte forbud.

2.3.7 Jakt, fangst og fiske på dyr som holdes

2.3.7.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov har ikke konkrete materielle bestemmelser for jakt, fangst og fiske, verken på dyr som holdes eller på viltlevende dyr. Jakt og fangst er regulert i lov av 29. mai 1981 nr 36 om viltet (viltloven) og forskrifter hjemlet i denne. Jakt og fangst på dyr som ikke er omfattet av viltlovgivningen er for de fleste arter ikke nærmere regulert

i dag. For fiske i fritidsfiskeanlegg, er det etablert retningslinjer for både holdet og selve utøvelsen av fisket. Disse er bl.a. forankret i dyrevernloven.

2.3.7.2 Høringsnotatet

Det ble i høringsutkastet foreslått å innføre en hjemmel til å kunne gi forskrifter om jakt, fangst og fiske på dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskers varetekt. Hjemmelen skulle begrense seg til å regulere de dyrevelferdsmessige aspektene ved slik aktivitet, og det ble understreket at slike måtte utformes i et samarbeid mellom miljø- og dyrevelferdsmyndighetene.

I Norge har det ikke vært tradisjon for å jakte eller drive fangst på dyr som holdes. Jakt og fiske på dyr i ekstensivt dyrehold tilbys i andre land. I høringsnotatet ble det derfor påpekt at dersom spørsmålet om jakt og fangst på dyr som inngår i et dyrehold aktualiseres i Norge, vil det være behov for bestemmelser som ivaretar hensynet til disse dyrenes velferd gjennom regulering eller forbud mot slik aktivitet. Det ble pekt på at denne type aktivitet arter seg ulikt avhengig av hvilket dyr det jaktes eller fiskes på og hvilken metode som anvendes, og at det vil være behov for ulike regler tilpasset den enkelte aktivitet. Slike nærmere regulering hører naturlig hjemme i forskrift.

Høringsnotatet pekte på at ved visse ekstensive driftsformer er man avhengig av å benytte avlivingsmetoder som ellers er forbeholdt jakt, fangst eller fiske. Dette fordi det ikke finnes noe alternativ. Ved oppdrett av hjort i hegn er den mest skånsomme avlivingsmetoden vurdert å være skudd mot dyrets hode fra kort avstand, og dette ikke regnes som jakt. Slike driftsformer var ikke ment å falle inn under denne bestemmelsen.

Det ble også pekt på at det i blant forekommer at husdyr som forviller seg eller har gått seg fast i fjellet ikke lar seg fange inn igjen, og at det i slike tilfeller kan være behov for å benytte metoder som ellers er forbeholdt jakt og fangst av viltlevende dyr. Det ble påpekt at dette ikke regnes som jakt, men avlaving.

I høringsnotatet ble det også pekt på at bestemmelsen omfatter trening av jakthund på dyr som holdes. Slik jakthundtrening foregår i dag, særlig på fugl og hare. Det ble vist til at det her må foretas en konkret interesseavveining og forsvarlighetsvurdering av aktiviteten, der hensynet til dyrene i dyreholdet må vurderes opp mot hensynet til at effektiv bruk av hund har betydning for viltlevende dyrs velferd i forbindelse med jakt.

2.3.7.3 Høringsinstansenes syn

Flere høringsinstanser, herunder *Miljøverndepartementet, Direktoratet for naturforvaltning, Mattilsynet, Veterinærinstituttet, Rådet for dyreetikk, Fylkesmannen i Hedmark, NOAH for dyrs rettigheter, Dyrevernalliansen og Dyrebeskyttelsen Norge* uttaler at jakt, fangst eller fiske på dyr i dyrehold ikke bør tillates. Prinsippet bør i utgangspunktet gjøres gjeldende for alle dyr med muligheter for å gjøre unntak i forskrift. Ved å fastsette en hovedregel om forbud, og forskriftsfastsette unntakstilfelle mener de en sikrer å ha god kontroll og rammer for slik aktivitet. Flere nevner fiske i steng eller merd som aktuelle unntakstilfelle der det bør åpnes for slik aktivitet.

Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning peker på at viltloven med forskrifter ikke åpner for jakt på vilt i innhegnet område, og at jakt og fangst bare bør finne sted på viltlevende dyr som kan bevege seg ute i naturen.

Enkelte høringsinstanser, herunder *Norges skogeierforbund og Norges jeger og fiskerforbund*, mener at det her legges opp til en fragmentering av lovverket, og at all form for jakt, fangst og fiske bør reguleres gjennom særlovgivningen.

Fiskeridirektoratet uttaler at havbeite bør falle inn under bestemmelsen. Dyr i havbeite er gjenstand for en viss grad av tilsyn og stell, og formålet med havbeite er at dyrene skal fanges inn.

ABM-utvikling -statens senter for arkiv, bibliotek og museum uttaler at dyrehold er en viktig del av virksomheten til mange friluftsmuseer og bygdetun, og at muligheten for å holde dyr som benyttes i forsknings- informasjons-, undervisningsarbeid og kilde til opplevelse, må opprettholdes.

Enkelte høringsinstanser uttaler seg også om trening av hund på utsatt vilt og vilt i hegn. *Norsk Kennel Klub (NKK)* uttaler at trening og testing av hihunder på kunsthi med levende rev er en forutsetning for opprettholdelse av hihundraser og hijakt, og de frykter at et evt forbud vil forringe avlsmaterialet innen hihundrasene. NKK foreslår at kunsthitrening og hiprøver reguleres ved forskrift som foreslått.

2.3.7.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har merket seg at flere høringsinstanser ønsker et generelt prinsipp i loven om at jakt, fangst og fiske på dyr i dyrehold er forbudt, og at det i forskrift kan åpnes for å gi unntak for enkelte aktiviteter.

Departementet vil understreke at jakt, fangst og fiske er aksepterte metoder for høsting av ville dyr, men at dette ikke innebærer at man uten

videre skal åpne for jakt og fangst på dyr som finnes naturlig i vill tilstand, men som er oppdrettet og holdes i fangenskap. Departementet mener imidlertid det ikke vil være riktig å gi et generelt lovforbud mot slik aktivitet, og mener at en nærmere regulering best kan skje gjennom forskrift der man kan gi detaljerte regler for aktiviteten. På den måten sikrer man at hensynet til de dyrene som er i dyreholdet blir ivaretatt, samtidig som man ikke legger føringer for fremtidige vurderinger av dette spørsmålet.

Dersom man dretter opp en «vill» art for senere å tillate jakt, fangst eller fiske på denne, må dette skje gjennom en faglig og etisk vurdering av de ulike hensyn. Dette mener departementet best kan gjøres gjennom forskrift.

Departementet har på bakgrunn av innspill i høringen kommet til at det er hensiktsmessig å ha en bestemmelse i loven som regulerer jakt, fangst og fiske uavhengig av om aktiviteten retter seg mot holdte eller viltlevende dyr. Bestemmelsen slik den ble foreslått i høringsutkastet foreslås ikke videreført som egen bestemmelse. Det foreslås i stedet et hovedprinsipp om all jakt, fangst og fiske skal utøves på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte, og at det i forskrift kan foretas nærmere regulering.

2.3.8 Utsetting av dyr i naturen

2.3.8.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov regulerer ikke spesifikt utsetting av dyr i naturen, men hjemler midlertidig forskrift om forbud mot jakt på utsatt fugl. Denne forskriften inneholder noen bestemmelser om utsett. Viltlovgivningen regulerer adgangen til utsett av visse arter ut fra viltfaglige hensyn, jf viltloven § 47 og lakse- og innlandsfiskeoven § 9.

2.3.8.2 Høringsnotatet

I høringsutkastet ble det foreslått å innføre en bestemmelse som ut fra velferdsbetraktninger stiller krav til utsetting i naturen av dyr fra dyrehold. Bestemmelsen ble foreslått å gjelde alle former for utsett og omfatte alle dyr som settes ut både på land og i vann. Det ble foreslått å lovfeste et generelt krav om at utsatte dyr skal ha gode muligheter for å tilpasse seg det nye miljøet.

Det ble fremhevet at utsett av dyr skjer først og fremst som ledd i kultivering av vassdrag og viltpleie. Videre ble det påpekt at formålet med utsett kan være positivt samtidig som det foreligger risiko for lidelser for dyrene. Dyr fra dyrehold som settes ut, utsettes for en stor omstilling ved at de er vant til en mer beskyttet tilværelse enn viltlevende

dyr. De kan ha vanskeligheter med å finne mat, tilpasse seg det nye miljøet og bli et lett bytte for rovdyr.

I høringsnotatet ble det videre påpekt at kultivering av vann og vassdrag i lang tid har vært benyttet for å bevare og øke bestander av fisk, og at kultivering fortsatt bør være tillatt så fremt det utføres på en forsvarlig måte. Det ble imidlertid gitt uttrykk for at dette er et område det vil være nødvendig å regulere nærmere i forskrift, og at slike forskrifter naturlig bør harmoniseres med tilsvarende bestemmelser hjemlet i viltlovgivningen.

2.3.8.3 Høringsinstansenes syn

Veterinærinstituttet og *Norske Reindriftsamers Landsforbund* støtter bestemmelsen. *Norske Reindriftsamers Landsforbund* mener at kontrollen med fremmede dyreslag som holdes i fangenskap, men som benytter utmarksbeiter deler av året må bedres.

Miljøverndepartementet og *Direktoratet for naturforvaltning* uttaler at utsetting av ville dyr også reguleres i viltloven og lakse- og innlandsfiskeloven. De påpeker at utsetting av ville dyr må ha tillatelse fra viltmyndighetene, og at vilkår etter viltlovgivningen og lakse- og innlandsfisklovgivningen må være oppfylt før utsetting av ville dyr kan skje. De nevner også at bestemmelsene i viltlovgivningen omfatter utsetting i hegn, herunder dyreparker. De påpeker videre at det vil være viktig at søkere får nødvendig veiledning om tilgrensende regelverk.

Direktoratet for naturforvaltning uttaler videre at de generelt er skeptiske til utsetting av vilt i naturen, og at utsetting i medhold av viltloven kun tillates på den lokalitet viltet kom fra og naturlig hører hjemme. De mener imidlertid at oppdrett for å styrke sterkt truede bestander bør tillates dersom slik utsetting er en nødvendig forutsetning for bestandenes overlevelse på sikt. Dersom dyr først skal settes ut i naturen, er de enige i prinsippet som foreslås.

Syssekmannen på Svalbard påpeker at utsetting av dyr i naturen også er regulert gjennom Svalbardmiljøloven, og at bestemmelsen ikke bør gjøres gjeldende for Svalbard da den er motstridende til Svalbardmiljøloven.

NOAH for dyrs rettigheter støtter bestemmelsen, og mener man ikke må begrense muligheten til å tilbakeføre dyr fra f.eks. dyrehager til vill tilstand, såfremt de dyrevernmessige sidene er ivare tatt.

Kultiveringsanleggenes forening påpeker at kultivering av fisk i utgangspunktet foretas for at fis-

ken skal settes ut i naturen, bli viltlevende og tilpasse seg det naturlige miljøet, og at dette normalt fungerer bra. Videre uttaler de at det er en glidende overgang mellom utsett av ung fisk som skal bli viltlevende og vokse seg stor og utsetting av noe større fisk som godt kan bli viltlevende, men som er tiltenkt å fanges fra utsettingstidspunktet og framover i tid, gjerne noen år. Lovteksten bør ikke sperre for mulighetene til dette.

ABM-utvikling -statens senter for arkiv, bibliotek og museum uttaler at formålet med utsetting av fisk i fiskedammer er å formidle og spre kunnskap om friluftsliv og fiske gjennom praktiske aktiviteter.

Rådet for dyreetikk er skeptisk til at oppdrettede dyr settes ut i naturen for jakt- og fiskeformål uten forutgående vurdering av de dyrevelferdsmessige forholdene, mens *Oslo kommune* uttaler at det ikke må være lov å sette ut fremmede arter i naturen.

2.3.8.4 Departementets vurdering og forslag

Flere høringsinstanser er enige i de prinsippene bestemmelsen gir uttrykk for, og mange påpeker viktigheten av at dyrevelferden blir ivaretatt dersom dyr fra dyrehold skal settes ut i naturen for å bli viltlevende. Enkelte høringsinstanser viser til den praksis som eksisterer i dag med kultivering av vann og vassdrag. Departementet vil påpeke at bestemmelsen ikke vil være til hinder for slik aktivitet eller annen form for viltpleie, men at bestemmelsen vil legge generelle føringer for praktiseringen av aktiviteten for å ivareta de dyrevelferdsmessige aspektene.

Viltlovgivningen og lakse- og innlandsfisklovgivningen inneholder også prinsipper og vilkår knyttet til utsetting av ville dyr og fisk i naturen. Departementet vil påpeke at denne lovgivningen ikke fullt ut ivaretar de dyrevelferdsmessige aspektene knyttet til det enkelte dyr og alle de ulike dyregrupper som kan settes ut i naturen. Departementet mener derfor det er riktig å nedfelle et prinsipp i dyrevelferdsloven som ivaretar hensynet til det enkelte dyr samtidig som det også gjelder for alle dyr omfattet av lovens virkeområde. Det understrekes at dyrevelferdsloven ikke vil være i strid med prinsippene i viltlovgivningen, og at vilkårene i begge regelverk må være oppfylt for at utsetting av dyr i naturen kan finne sted. Dette krever god samhandling mellom de ulike forvaltningsmyndigheter.

Departementet har videre merket seg at bestemmelsen ikke er i overensstemmelse med Svalbardmiljøloven. Når det gjelder lovens anvendelse på Svalbard, foreslås dette regulert gjennom lovens virkeområde som sier at det for Svalbard kan gjøres unntak for lovens bestemmelser.

Departementet foreslår å videreføre bestemmelsen slik den ble fremmet i høringsutkastet.

2.4 Administrative bestemmelser og sanksjoner

2.4.1 Avgift og gebyr

2.4.1.1 Gjeldende rett

Dagens dyrevernavlov gir hjemmel til i forskrift å fastsette plikt til å betale gebyr for kostnader med tilsyn, kontroll og særskilte tjenester. Videre kan det pålegges plikt til å betale avgift på næringsmidler og på fôr til dyr som ikke brukes til produksjon av næringsmidler. Slike avgifter skal dekke kostnader med tilsyn og kontroll der kostnadene ikke dekkes av gebyr.

De avgifts- og gebyrforskriftene som er fastsatt med hjemmel i bestemmelsen, fastsetter avgifter og gebyrer som i stor grad samtidig skal dekke kostnader til tilsyn og kontroll etter både dyrevernavloven, matloven og enkelte andre lover hvor Mattilsynet har tilsynsansvar.

2.4.1.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet var avgifter og gebyr omtalt i merknadene til den aktuelle lovbestemmelsen. Det ble foreslått å videreføre den rammehjemmelen som ligger i eksisterende dyrevernavlov til å pålegge gebyr- og avgiftsplikt.

2.4.1.3 Høringsinstansenes syn

En rekke høringsinstanser, hovedsakelig næringsorganisasjoner, herunder *Norsk landbrukssamvirke*, *Geno*, *Norsvin*, *Helsetjenesten for storfe*, *Norsk Kjøttfeavlslag* og *Norsk Sau- og geitavlslag*, mener at ivaretagelsen av dyrevelferd er en offentlig oppgave som hovedsakelig må dekkes av offentlige midler. De mener det ikke bør være gebyr på tilsyn med levende dyrs velferd som ledd i Mattilsynets ordinære tilsynsvirksomhet

Veterinærinstituttet gir også uttrykk for en prinsipiell oppfatning om at tilsynet som hovedregel bør finansieres med fellesskapets midler. De begrunner dette med at dyrevelferdsloven og matloven ivaretar hensyn som har karakter av felles samfunns-goder. De sier samtidig at det er naturlig, slik det legges opp til i forslaget, at de som holder familie- og hobbydyr dekker en del av kostnadene til tilsyn gjennom avgifter.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag advarer mot en avgiftspraksis som ikke skaleres i forhold til næringsens økonomiske rammebetingelser. De mener prinsipielt at det bør det være slik at når myndig-

hetene vedtar en lov som hjemler pålegg av ymse slag, med påfølgende kontrollrutiner fra den samme myndighet, bør slikt tilsyn være kostnadsfritt for næringen.

Norges Bondelag mener på generelt grunnlag at avgifter og gebyrer for den enkelte dyreholder må begrenses til et minimum.

Norsk Akvarieforbund er kritisk til å legge avgifter på fôr til dyr.

NOAH for dyrs rettigheter støtter forslaget om at hjemmel til å gi forskrifter om avgifter og gebyr, men mener at avgifter på fôr til dyr som ikke brukes til produksjon av næringsmidler, også bør brukes i forbindelse med tiltak iverksatt for å hjelpe hjemløse dyr, og at dette formålet bør fremkomme i bestemmelsens ordlyd. Lignende synspunkt har *Dyrebeskyttelsen Norge*, *Universitet for miljø og biovitenskap*, *Norsk huskattforening* og *Norsk Atferdsgruppe for selskapsdyr*. Disse høringsinstansene mener at avgift på fôr til dyr som ikke brukes til produksjon av næringsmidler, bør kunne finansiere tiltak for å begrense og kontrollere populasjonene av viltlevende, domestiserte dyr, for eksempel hjemløse katter.

Fiskeridirektoratet stiller spørsmål ved om ikke hjemmelen i første ledd også bør omfatte avgift.

2.4.1.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har merket seg at mange høringsinstanser er kritiske til finansiering av tilsynsoppgaver gjennom avgifter og gebyr. Finansieringen av den offentlige tilsyns- og kontrollvirksomheten i Norge er i prinsippet todelt, dels ved at kostnadene dekkes over offentlige budsjetter og dels finansiering via avgifter og gebyr som er direkte pålagt tilsynsobjektene. Det ble i forbindelse med matforvaltningsreformen og etableringen av Mattilsynet gjort en vurdering av mål og prinsipper for finansiering av matforvaltningen, jf St. prp. nr. 65 (2002-2003).

Høringsutkastets forslag representerte en videreføring av de gebyr- og avgiftshjemler som finnes i gjeldende dyrevernavlov. Denne bestemmelsen er også harmonisert med tilsvarende bestemmelse i matloven. Departementet legger til grunn at det skal være rimelig grad av samsvar mellom innsats i tilsynet og de kostnader som næringene påføres i form av avgifter og gebyr. Stortinget har også forutsatt at maksimalt 80 pst. av Mattilsynets samlede driftsutgifter kan finansieres gjennom avgifter og gebyr.

Flere høringsinstanser mener at formålet med avgift på fôr til dyr utenom matproduksjon også bør omfatte kostnader til å kontrollere bestander

av eksempelvis viltlevende katter eller andre tiltak for å hjelpe hjemløse dyr. Departementet mener det ikke er hensiktsmessig å la avgifts- og gebyrhjemmelen omfatte andre kostnader enn kostnader med tilsyn, kontroll og særskilte tjenester etter loven og bestemmelser gitt i medhold av den.

Departementet fremmer forslag til lovbestemmelse om avgift og gebyr slik den var utformet i høringsutkastet.

2.4.2 Tilsyn og vedtak samt særskilt kompensasjonsordning

2.4.2.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernav § 23 og 24 regulerer tilsynsmyndighet. I tillegg er det i § 22 lovfestet at det skal oppnevnes et eget utvalg som har forvaltningsmyndighet med hensyn til forsøk med dyr.

Ved lovendring som trådte i kraft 1. januar 2004 fikk Mattilsynet hjemmel til å føre tilsyn og fatte enkeltvedtak etter dyrevernaven. Loven fastsetter videre at det i hvert av de lokale områdene til Mattilsynet skal være en eller flere dyrevernavnemnder. Departementet (delegert til Mattilsynet) oppnevner og fastsetter antallet dyrevernavnemnder. Dyrevernavnemndene har delegert myndighet til å fatte vedtak etter loven.

2.4.2.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble det foreslått å videreføre Mattilsynet som tilsynsmyndighet med hjemmel til å føre tilsyn og fatte nødvendige vedtak etter loven og tilhørende forskrifter.

Det ble foreslått at bestemmelsens andre ledd skulle presisere at myndigheten til å fatte vedtak også omfatter vedtak om beiterestriksjoner for å beskytte husdyr mot rovvilt. Det ble foreslått en ny lovfestet rett for dyreeier til økonomisk kompensasjon ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner. En foreslått forskriftshjemmel ville gi anledning til nærmere regulering av vilkår for og utmåling av kompensasjon. Det ble lagt til grunn at kompensasjonsordningen skulle utformes slik at den ikke motvirker insentivene til forebyggende tiltak og dyreeiers ansvar for å beskytte husdyr mot rovvilt. Det ble anført at disse prinsippene samsvarer med den ordning for kompensasjon som ble fastsatt for beitesesongen 2007. Det ble lagt til grunn at kompensasjonsordningen ville være bevilgningsstyrt.

I høringsnotatet ble det videre foreslått at dyrevernavnemndene og Forsøksdyrutvalget ikke skulle lovfestes som tilsynsorganer. Det ble, på samme måte som i matloven, foreslått en hjemmel til å legge tilsynsmyndighet til andre organer enn Mat-

tilsynet, både offentlige og private. Dette for å ha anledning til å organisere forvaltningen på den måten som til enhver tid blir vurdert som mest hensiktsmessig.

Det ble i høringsnotatet foreslått at det veterinærmedisinske rettsrådet, jf. dyrehelsepersonelloven § 31, bør fritas fra rådgivningsplikt overfor forvaltningen i dyrevelferdsspørsmål.

I høringsnotatet ble de viktigste fordelene og ulempene ved dyrevernavnemnder trukket fram. Departementet anførte at spørsmålet om en skulle videreføre Forsøksdyrutvalget og dyrevernavnemndene som organer med egen forvaltningsmyndighet, ville bli vurdert nærmere etter høringsrunden. Det ble pekt på at ved videreføring av disse tilsynsorganene ville det være naturlig at disse fører tilsyn og fatter vedtak på delegert myndighet fra Mattilsynet.

Det ble i høringsnotatet påpekt at en ikke ser for seg å delegere den foreslåtte myndigheten til å fatte forvaltningsvedtak som avgrenser fremtidig anledning til å foreta aktiviteter omfattet av loven (høringsutkastets § 34) til andre myndigheter. Det samme gjelder vedtak om tvangsmulkt (høringsutkastets § 35).

Det ble videre foreslått en forskriftshjemmel for å kunne regulere tilsynsorganenes arbeid nærmere, herunder gi regler om oppnevning, sammensetning og drift av tilsynsorganer.

2.4.2.3 Høringsinstansenes syn

Om Mattilsynets tilsyns- og vedtaksmyndighet

En rekke høringsinstanser støtter at loven gir Mattilsynet tilsyns- og vedtaksmyndighet.

Noen høringsinstanser, herunder *NOAH for dyrs rettigheter*, *Dyrebeskyttelsen Norge*, *Miljøpartiet de grønne* og *Foreningen for Hundecomplisering* mener at tilsynet etter dyrevelferdslovgivningen bør legges til et eget tilsynsorgan og ikke videreføres som en oppgave for Mattilsynet.

Buddhistforbundet mener at det organ som skal ha ansvar for tilsyn med dyrevernav bør få tilstrekkelige ressurser og en betegnelse som tar på alvor at dyr har en egenverdi som levende vesener.

Enkelte høringsinstanser mener at det ikke bør være åpning for å delegere myndighet til private organer.

Om eventuell lovfesting av dyrevernavnemnder

Mange høringsinstanser støtter høringsforslaget om ikke å lovfeste andre tilsynsorganer enn Mattilsynet.

Fiskeridirektoratet, *Fylkesmannen i Nordland*, *TINE*, *Geno*, *Helsetjenesten for storfe* og *Norsk Kjøtt-*

feavlslag gir i tillegg uttrykk for at det ikke lenger er behov for å ha dyrevernnemndene som tilsynsmyndighet. *Dyrebeskyttelsen Norge* ønsker et faglig kompetent tilsyn og støtter forslaget om ikke å lovfeste dyrevernnemndene, selv om de primært ønsker et annet tilsynsorgan enn Mattilsynet.

Mattilsynet mener dyrevernnemndene med sin nærhet til lokalmiljøene og sitt lekmannsskjønn er en viktig ressurs i den lokale dyrevernforvaltningen. De støtter likevel forslaget om ikke å lovfeste dyrevernnemndene fordi dette gir rom for utvikling av best mulig løsninger.

Flertallet av høringsinstanser som har uttalt seg om dyrevernnemndene, herunder *Direktoratet for naturforvaltning, mange fylkesmenn, Møre og Romsdal fylke, Veterinærinstituttet, Norges veterinærhøgskole, Rådet for dyreetikk, Den norske veterinærforening, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norsk bygdekvinnelag, Norsk Sau og Geit, Den norske veterinærforening, Nord-Trøndelag Arbeiderparti, Kontaktutvalget for tamreinlaga i Sør-Norge* og noen regionråd mener at dyrevernnemndene fortsatt bør bestå. De fleste av disse gir også uttrykk for at dyrevernnemndene bør være lovfestet. Flere begrunner sitt standpunkt med viktigheten av lokal kjennskap og behov for lekmannsskjønn i mange dyrevelferdssaker. Enkelte peker også på at dyrevernnemndene gir et kostnadseffektivt tilsyn. Mange peker imidlertid på at ved en videreføring av dyrevernnemnder vil det være behov for en bedre rolleavklaring mellom Mattilsynet og dyrevernnemndene.

Direktoratet for naturforvaltning peker på at myndighet til å fatte vedtak om beiterestriksjoner kun bør gis til Mattilsynet.

Om eventuell lovfesting av Forsøksdyrutvalget

Mattilsynet støtter forslaget om ikke å lovfeste andre tilsynsorganer enn Mattilsynet. De peker på at et slikt utvalg fortsatt kan ha en viktig rolle for å vurdere og å gi tillatelse til dyreforsøk, men at det kan være mer rasjonelt å overføre tilsynsoppgaver fra utvalget til Mattilsynet. *Den norske veterinærforening* har tilsvarende synspunkter.

Direktoratet for naturforvaltning mener det vil være riktig å fase ut Forsøksdyrutvalget som myndighetsorgan til fordel for mer helhetlig myndighetsutøvelse i regi av Mattilsynet. *Fiskeridirektoratet* gir uttrykk for tilsvarende synspunkter.

Rikshospitalet fremholder at det er svakheter med dagens tilsynsmodell for forsøksdyr der ansatte ved institusjonene har forvaltningsmyndighet. Rikshospitalet viser til at det i andre land er vanlig at en etisk komité behandler søknadene.

Disse komiteene kan være lokale, regionale eller nasjonale. Rikshospitalet peker også på at det kan være hensiktsmessig i større grad å bruke Mattilsynets inspektører til tilsyn med/godkjenning av forsøksdyravdelinger. *Universitetet i Tromsø* mener et godt alternativ til dagens organisering kan være å etablere lokale forsøksdyretiske komiteer ved universitetslærestedene.

Veterinærinstituttet og *Rådet for dyreetikk* mener at ordningen med et eget utvalg for forsøk med dyr bør videreføres. De mener videre at det bør lovfestes et dyreetisk råd, tilsvarende det som er gjort i dansk dyrevernlov.

Om hjemmel til å fatte vedtak om beiterestriksjoner og lovfestet kompensasjonsrett

Det temaet som har fått størst oppmerksomhet i høringen av lovutkastet, er forslaget til lovbestemmelse som eksplisitt nedfeller Mattilsynets rett til å fatte vedtak om beiterestriksjoner for å beskytte husdyr mot rovvilt og som etablerer kompensasjonsrett til dyreeier ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner grunnet rovvilt.

Direktoratet for naturforvaltning, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembete, flere fylkesmenn, *Rådet for dyreetikk*, flere dyrevernorganisasjoner, *WWF* og *bondelagene i Lofoten* støtter forslaget om at Mattilsynet gis hjemmel til å fatte vedtak om beiterestriksjoner for å beskytte beitedyr mot rovvilt.

Flere av disse fremholder at vedtak om beiterestriksjoner kun må skje i akutt situasjoner og være siste utvei når andre alternativer ikke er mulig eller er prøvd med negativt resultat. Enkelte peker også på at vedtak om beiterestriksjoner må skje i et samarbeid mellom landbruks- og miljømyndighetene. Videre pekes det fra flere på at det er nødvendig med klare kriterier for den skjønnsutøvelsen Mattilsynet skal utøve, for å sikre likebehandling.

Direktoratet for naturforvaltning understreker at Mattilsynets hjemmel til å fatte vedtak om beiterestriksjoner på grunn av rovvilt, ikke gir føringer eller rettsvirkninger for den nasjonale rovviltpolitikken slik den er fastlagt. De mener sammen med enkelte andre at beiterestriksjonene ikke skal anvendes på en måte som motvirker eller underminerer intensjonene og incentivene i tildelingen av midler til forebyggende tiltak mot rovviltskader. *Direktoratet for naturforvaltning* mener problemstillingen også kan relateres til tamreindrift, hvor reintall og beitegrunnlag kan føre til dårlig almentilstand hos dyrene og bidra til økt tap ved at sva-kere dyr lettere blir tatt av rovvilt.

Rådet for dyreetikk, Dyrevernalliansen og Dyrebeskyttelsen Norge mener at bestemmelsen bør klargjøre at Mattilsynet også kan fatte vedtak om andre forebyggende tiltak for å beskytte husdyr mot rovvilt.

NOAH for dyrs rettigheter mener at dersom det fattes vedtak om beiterestriksjoner i et område, må ikke dette innebære at dyr fratras muligheten til å være ute på beite. Utmarksbeite må erstattes med beiteområde som regnes som trygt, eventuelt at dyr trygges ved bruk av gjeter dersom utmarksbeite er eneste alternativ.

Norges bondelag mener at beitenekt skal være siste utvei. Vedtak skal være midlertidige, kortvarige og knyttet til konkrete skadesituasjoner. Det aksepteres ikke at naturfredningshensyn legges til grunn for vedtak.

Mange høringsinstanser mener at Mattilsynets hjemmel i tillegg bør omfatte muligheten til å fatte vedtak om uttak av skadegjørende rovvilt, herunder *Rådet for dyreetikk, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Regionrådet for fjellregionen* og *Nord-Trøndelag Arbeiderparti*. Andre er prinsipielt mot at Mattilsynet får hjemmel til å fatte vedtak om beiterestriksjoner, men mener at dersom slik hjemmel gis, må Mattilsynet også ha hjemmel til å pålegge uttak av rovvilt.

Fylkesmannen i Finnmark synes den foreslåtte bestemmelsen og høringsnotatet ikke gir den forutsigbarhet for beitenæringen som er nødvendig før ny lov fastsettes.

En rekke høringsinstanser er motstandere av at Mattilsynet gis hjemmel til å fatte vedtak om beiterestriksjon ved rovviltfare, herunder *Norsk Bonde- og Småbrukarlag* og andre interesseorganisasjoner i landbruket, grunneierorganisasjoner samt flere kommuner og kommunesammenslutninger.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag mener at vedtak om at sau ikke kan slippes i utmarka store deler av eller hele beitesesongen, ikke er i samsvar med Stortingets doble målsetting om både rovvilt og beitedyr i utmarka.

Utmarkskommunenenes Sammenslutning (USS) hevder blant annet at forslaget overser at rovdryfare, i motsetning til andre farer og skadeårsaker, i all hovedsak vil være skapt av det til enhver tid rådende politiske syn på viktigheten og omfanget av vern av rovdryr. De mener det er to motstående interesser av nasjonal karakter - dyrevelferden og naturvernet - som lovreguleres på den måten at dyreeiers plikter, innholdet av hans beiterettigheter og muligheten for tradisjonell næringsutøvelse, fullt ut dikteres av rovdryrpolitikken og -forvaltningen. USS mener at de motstående hensyn mellom

dyrevelferd og rovviltvern bare kan håndteres gjennom en lovmessig og organisatorisk samordning av regelverk og forvaltningsorganer som i dag forvalter hver sin sektorinteresse. De etterlyser videre en vurdering av nødvergeretten etter viltloven og peker på at nødvergeretten vil kunne være et viktig virkemiddel i ivaretagelsen av dyrevelferden.

Norske Reindriftssamers Landsforbund, Kontaktutvalget for tamreinlaga i Sør-Norge og *Reindriftsforvaltningen i Trøndelag* mener at reineiere har opparbeidet beiterett i utmarka og at Mattilsynet ikke kan få hjemmel til å fatte vedtak om beiterestriksjoner. *Reindriftsforvaltningen i Trøndelag* peker på at Norge har et spesielt ansvar for å ivareta den samiske minoritet og samisk kultur i Norge, og foreslår at Mattilsynet heller gis hjemmel til å iverksette uttak av skadedyr i beiteområder.

Selv om mange høringsinstanser er uenige i forslaget om at det kan fattes vedtak om beiterestriksjoner ved rovviltfare, er de aller fleste høringsinstansene som har uttalt seg enige i at det må lovfestes en rett til kompensasjon ved inngripende vedtak. Enkelte peker på at kompensasjonsordningen primært bør være innrettet på tapsforebygging.

En rekke høringsinstanser, herunder flere *fylkesmenn, Møre og Romsdal fylke, Norges Bondelag* og *Nord-Trøndelag Arbeiderparti* mener at økonomisk kompensasjon må ytes fra første dag, uavhengig av restriksjonsperiodens lengde.

Enkelte høringsinstanser er enige i forslaget om økonomisk kompensasjon, men peker på at dette ikke må begrense dyreeiers ansvar for å beskytte egne dyr eller motvirke insentiver for å iverksette forebyggende tiltak.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag peker også på at lovforslagets kompensasjonsordning søker å etablere et lovgrunnlag som ikke eksisterte tidligere, jf den såkalte Rendalsdommen fra Høyesterett i 2006. De viser blant annet til at Høyesterett uttalte at «tidsubestemte oppofrelser og utlegg går langt ut over de byrder som lovgiver skal ha ment skulle kunne pålegges dyreeiere». Også andre høringsinstanser peker på at selv ved en kompensasjonsordning som gir full kostnadsdekning, må vedtak om beiterestriksjoner være tidsavgrensede og vare kortest mulig.

Mange høringsinstanser peker på at en lovbestemt kompensasjonsordning ikke kan gjøres bevilgningsstyrt.

Rådet for dyreetikk mener at kompensasjonsordningen bør gjøres mer generell, mens *NOAH for dyrs rettigheter* og *Den norske veterinærforening*

mener at dyrevelferdsloven ikke bør ha en slik bestemmelse. *Norsk Sau og Geit* og *Den norske veterinærforening* uttaler at regelverk for økonomisk kompensasjon bør forankres i viltlovgivningen.

2.4.2.4 Departementets vurdering og forslag

Høringsinstansene har vært opptatt av spørsmålet om videreføring av dyrevernnemnder. Flertallet av de høringsinstansene som har uttalt seg mener at dyrevernnemndene har en viktig rolle i det lokale arbeidet for å fremme god dyrevelferd. Departementet deler vurderingen av at det i mange sammenhenger er hensiktsmessig med et lekmannsskjønn i tilsynsarbeidet, og at nemndene bidrar til legitimitet for arbeidet med å fremme god dyrevelferd. Selv om departementet vil kunne videreføre dyrevernnemnder uavhengig av om de er lovfestet eller ikke, har en kommet til at det vil være riktig fortsatt å ha en lovbestemmelse om at det skal opprettes dyrevernnemnder for å bistå og supplere Mattilsynet i det lokale tilsynsarbeidet. Det foreslås at Mattilsynet organiserer sammensetning av og bestemmer hvilken myndighet som skal tillegges dyrevernnemndene. Det foreslås videre at dyrevernnemndene skal være en del av det lokale leddet i Mattilsynet. Det tas samtidig sikte på å videreføre ordningen med kommunal forslagsrett ved oppnevning av dyrevernnemnder.

Når det gjelder spørsmålet om fortsatt lovfesting av et eget utvalg som skal ha forvaltningsmyndighet knyttet til bruk av dyr i undervisning og forskning, viser høringsinstansenes innspill at det kan være behov for en nærmere gjennomgang av hvordan dette tilsynet best skal organiseres. Departementet opprettholder derfor forslaget om ikke å lovfeste Forsøksdyrutvalget. Inntil en eventuelt bedre forvaltningsmodell er utredet, tar imidlertid departementet sikte på å videreføre Forsøksdyrutvalget som det organet som skal vurdere søknader etter bestemmelsen om Forsøk, undervisning og medisinsk virksomhet.

Det temaet som har engasjert høringsinstansene sterkest i høringen av ny lov om dyrevelferd, er den foreslåtte bestemmelsen om at Mattilsynet kan fatte vedtak om beiterestriksjoner for å beskytte husdyr mot rovvilt. Høringsinstansene har også hatt mange kommentarer til den foreslåtte kompensasjonsbestemmelsen knyttet til inngripende vedtak om beiterestriksjoner.

Den foreslåtte vedtakshjemmelen i bestemmelsens første ledd gir Mattilsynet myndighet til å fatte nødvendige vedtak for å medvirke til etterlevelse av samtlige materielle bestemmelser i loven.

Vedtakskompetansen omfatter også en hjemmel til å pålegge nødvendige forebyggende tiltak for å hindre fare for unødige påkjenninger og belastninger. Lovens bestemmelse om dyreholders plikt til tilsyn og stell fastsetter at dyr blant annet skal beskyttes mot rovdyr. Departementet har derfor kommet til at det verken er nødvendig eller hensiktsmessig med en egen bestemmelse i loven som eksplisitt gir Mattilsynet anledning til å iverksette beiterestriksjoner for å beskytte husdyr mot rovvilt. Som enkelte høringsinstanser har påpekt, vil en slik særbestemmelse kunne gi uklarerhet om adgangen til å treffe vedtak for å forebygge andre farer for dyr.

Vedtak om beiterestriksjoner må på samme måte som andre vedtak etter loven være forholdsmessige. Dette innebærer blant annet at vedtak ikke skal være mer inngripende enn nødvendig og at andre tiltak må vurderes før vedtak om beiterestriksjoner fattes. Slike vedtak må også være knyttet til en konkret farevurdering og kan ikke ha lengre varighet enn nødvendig. Dette tilsier at det neppe vil være aktuelt å forby bruk av utmarksbeiter i tradisjonell reindrift. Departementet er enige i behovet for enhetlig håndtering av slike saker. Departementet legger til grunn at Mattilsynet ivaretar dette hensynet gjennom interne rutiner som også legger til rette for god samhandling med andre sektormyndigheter.

Departementet legger til grunn at forvaltning av rovviltbestander, herunder uttak av skadegjørende enkeltindivider, reguleres gjennom annen lovgivning og av andre forvaltningsmyndigheter. Departementet mener at dyrevelferdsloven ikke skal gi Mattilsynet hjemmel til å vedta uttak av eller selv foreta uttak av rovdyr utelukkende fordi de representerer en fare for byttedyr. Dette er i samsvar med gjeldende rett og fordeling av ansvar mellom myndigheter.

Forslaget om å etablere en lovfestet kompensasjonsordning ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner har fått bred støtte i høringen. Etter en helhetlig vurdering av innspillene har departementet kommet til at bestemmelsen innholdsmessig bør videreføres som foreslått. Det er imidlertid mer hensiktsmessig å fastsette kompensasjonsordningen i en egen bestemmelse i loven. Hovedregelen etter loven er at dyreholder selv må dekke kostnader knyttet til å etterleve lovens krav. Kompensasjonsordningen er et unntak knyttet til et helt spesielt tilfelle noe som tilsier at den bør plasseres i en egen bestemmelse i loven.

Nærmere bestemmelser om kompensasjonsordningen, inkludert vilkår for rett til kompensasjon og kompensasjonens størrelse, vil bli nedfelt i

forskrift. Det er lagt til grunn at kompensasjonsordningen skal være bevilgningsstyrt og utformes slik at den ikke motvirker insentivene til forebyggende tiltak og dyreeiers ansvar for å beskytte egne dyr.

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget om å frita Det veterinærmedisinske rettsråd fra rådgivningsoppgaver overfor forvaltningen i dyrevelferdsspørsmål. Rettsrådet har i dag en rolle i dyrevernsproblemer, jf dyrehelsepersonelloven § 31. Rådet skal bl.a være rådgiver for veterinærmyndighetene i disiplinærsaker, saker om forsvarlig virksomhet, saker av veterinærmedisinsk art og dyrevernsproblemer. Etter departementenes syn er det ikke lenger behov for å bruke rettsrådet som en rådgiver for myndighetene i spørsmål om dyrevelferd. Forvaltningsmessig er det lite effektivt med mange aktører med overlappende oppgaver, og det vil være mer nærliggende å be om råd eller vurderinger av dyrevelferdsspørsmål fra eksempelvis Vitenskapskomiteen for mattrygghet, Veterinærinstituttet og Havforskningsinstituttet.

Det foreslås ikke å gjøre endringer i de andre oppgavene knyttet til dyrevernsproblemer som rettsrådet har. Rettsrådet bør fortsatt kunne benyttes i forbindelse med sivile saker og straffesaker. Likeledes bør rådet kunne avgi uttalelser til forsikringselskaper og andre i saker av dyrevernsproblemer art.

2.4.3 Gjennomføring av pålegg, midlertidig forvaring av dyr m.v.

2.4.3.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernslov §§ 25, 26 og 26a regulerer gjennomføring av vedtak og inspeksjoner, midlertidig forvaring og umiddelbar avliving av dyr uten forutgående vedtak. Både Mattilsynet og dyrevernsnemndene innehar denne kompetansen, jf dyrevernslovens § 23 flg. og føresegn om dyrevernsnemnder § 2.

2.4.3.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble det fremhevet at dyrevernsmyndighetene etter dagens regelverk ofte vil gå inn i dyrevernsaker med veiledning til dyreholder og/eller vedtak om å rette på mangelfulle forhold. Det ble påpekt at dersom vedtak ikke etterleves, eller situasjonen eller manglene er meget alvorlige, kan det være behov for å avlive dyr eller avvikle dyreholdet helt eller delvis uten forutgående vedtak. Det ble også påpekt at tilsynsmyndigheten i dag har hjemmel til i særlige tilfeller å fatte og gjennomføre vedtak ved fare for lidelse, selv om lidelse i det konkrete tilfellet ikke er inntruffet.

Departementet foreslo å videreføre dagens rettstilstand på området. Det ble foreslått at både tilsynsmyndigheten og politiet etter vedtak kan ta dyr i midlertidig forvaring. Det ble videre foreslått at vedtak fattet av politiet må stadfestes innen 7 dager, en utvidelse i forhold til gjeldende rett som har en tilsvarende stadfesting innen 3 dager. Videre ble det foreslått å klargjøre at ansvaret for dyr som er tatt i midlertidig forvaring overføres til tilsynsmyndigheten.

Videre ble det påpekt at midlertidig forvaring etter dagens regelverk normalt ikke skal vare lenger enn 3 uker, men at en slik frist ikke anses hensiktsmessig å videreføre. Dette fordi midlertidig forvaring i utgangspunktet skal være kortest mulig, men likevel lenge nok til å kunne foreta en forsvarlig utredning av saken. Det ble også gitt uttrykk for at fordi ansvarsoverdragelse til tilsynsmyndigheten ikke innebærer at eiendomsretten til dyret overføres, bør avliving normalt foretrekkes fremfor omplassering med mindre eier samtykker i å avstå fra eiendomsretten til dyret.

2.4.3.3 Høringsinstansenes syn

Veterinærinstituttet og *Fiskeridirektoratet* støtter bestemmelsen og mener at den bidrar til effektiv håndhevelse av loven.

Rådet for dyreetikk påpeker behovet for å kunne treffe vedtak med umiddelbar virkning og/eller gjennomføre tiltak så raskt forholdene krever. De mener at tilsynets adgang til å benytte tvang i akutte dyrevernsaker bør hjemles i loven og ikke bero på ordningen med straffefrihet for ellers straffbare handlinger på grunn av nødrett.

Mattilsynet mener at loven bør gi tilsynsmyndigheten klar hjemmel til å avlive eller omsette dyr uten eiers samtykke. Etter Mattilsynets oppfatning vil de generelle hjemlene til å fatte nødvendige vedtak og gjennomføre nødvendige tiltak ikke gi hjemmel til å fatte så inngripende vedtak som avliving av og overføring av eiendomsretten til dyr.

Mattilsynet mener at avliving fremfor omplassering er i strid med prinsippet om respekt for dyr og holdninger hos tilsynspersonell og publikum. Enkelte høringsinstanser, herunder *Fylkesmannen i Sør-Trøndelag*, *Veterinærinstituttet* og *NOAH for dyrs rettigheter* mener at avliving er et drastisk tiltak som harmonerer dårlig med at dyr skal ha egenverdi, og at omplassering bør foretrekkes. *NOAH* mener at avliving er inngripende overfor dyret og så langt mulig bør unngås. De mener at bestemmelsen bør reflektere prinsippet om at avliving er en absolutt siste utvei som brukes i de tilfeller der dyr ikke kan reddes ved hjelp av medisinsk

behandling eller der omplassering ikke lar seg gjennomføre på grunn av dyrevelferdsmessige årsaker. De mener videre at tilsynsmyndigheten skal ha plikt til å søke dyr omplassert i de tilfeller der nødvendig helsehjelp er gitt, og omplassering er dyrevelferdsmessig forsvarlig. *Fylkesmannen* mener at dyreholder bør frasi seg eiendomsretten slik at dyr kan omplasseres.

Tine, Geno, Helsetjenesten for storfe og Norsk Kjøttfeavlslag reiser spørsmål ved politiets vedtaksrett og mener at Mattilsynet må dekke utgifter ved pålegg som i ettertid viser seg å ikke være forsvarlige.

NOAH for dyrs rettigheter mener det bør gis oppsettende virkning ved klage på vedtak om midlertidig forvaring fordi dette gir bedre beskyttelse av dyr, for eksempel mot avliving. De mener også at bestemmelsen ikke ivaretar hensynet til den vedtaket retter seg mot da denne ikke vil gis mulighet til å kunne forhindre avliving gjennom klage og begjæring om utsatt iverksettelse.

2.4.3.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har merket seg at flere høringsinstanser mener at adgangen til å foreta avliving av dyr tatt i midlertidig forvaring er for vidtrekkende og at den strider mot lovens prinsipper om respekt for dyr og dyrs egenverdi. Departementet har forståelse for at avliving kan virke inngripende, men mener at avliving er nødvendig i mange situasjoner.

Ansvarsoverdragelse til tilsynsmyndigheten i forbindelse med vedtak om midlertidig forvaring innebærer ikke at eiendomsretten til dyret overføres. Departementet mener derfor at tilsynsmyndigheten ikke kan gis anledning til å selge eller omplassere dyr uten eiers samtykke. Der eier ikke samtykker til eiendomsoverdragelse og er ute av stand til å ivareta dyret, vil avliving derfor være nødvendig.

Av hensyn til dyret og praktiske forhold, anses det ikke hensiktsmessig å ha dyr i forvaring over en lengre periode. Hensynet til dyret tilsier at forvaringen blir så kortvarig som mulig. Departementet forslår å videreføre gjeldende lovs bestemmelse om at forvaring ikke skal vare lenger enn nødvendig. Det anses ikke hensiktsmessig å ha en fast frist, da en konkret frist kan være vanskelig å overholde i praksis. Midlertidig forvaring skal være så kort som mulig, men lenge nok til å foreta en forsvarlig utredning av saken.

Etter dette videreføres forslaget slik det fremgikk av høringsutkastet, med tillegg av bestemmelser om hvordan midlertidig forvaring skal avsluttes.

2.4.4 Forbud mot aktiviteter omfattet av loven

2.4.4.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernav § 32 legger myndigheten til å treffe avgjørelser om fremtidig hold av dyr og annen aktivitet omfattet av loven, til domstolene. Forvaltningen har i dag ikke kompetanse til å treffe vedtak om fremtidig hold av dyr.

2.4.4.2 Høringsnotatet

Det ble i høringsnotatet vist til at det ved lovrevisjonen i 1995 ble vurdert om dyrevernemndene skulle kunne treffe vedtak om fremtidig dyrehold. Man anså slike vedtak som så inngripende at avgjørelsen fortsatt burde treffes i domstolene. Denne problemstillingen ble på nytt vurdert i forbindelse med utarbeidelse av utkast til ny lov om dyrevelferd, og departementet mente at det nå er formålstjenlig og ønskelig med en endring i forhold til gjeldende rett på dette punkt. Dette primært av hensyn til å fremme lovens formål om god velferd for dyr og for å forebygge og hindre dyrelidelser.

Det ble foreslått at adgangen til å fatte vedtak som regulerer fremtidig hold eller annen bruk av dyr, tillegges Mattilsynet. Slike vedtak kan treffes overfor personer som har unnlatt å etterkomme vesentlige pålegg eller grovt eller gjentatt har overtrådt bestemmelser i eller i medhold av dyrevelferdsloven.

2.4.4.3 Høringsinstansenes syn

Forslaget gis bred støtte av høringsinstansene. Mange av disse påpeker imidlertid samtidig at det å frata en person retten til å holde dyr er et inngripende tiltak.

Norsk landbrukssamvirke mener i tillegg at av hensyn til rettsvern, forutsigbarhet og ivaretagelse av den enkeltes interesse, må slike saker sikres en enhetlig behandling i Mattilsynet og derfor legges til ett regionkontor alene eller til hovedkontoret.

Økokrim uttaler at tilsynsmyndigheten bør unnlate å ilegge administrativ sanksjon dersom det er aktuelt å straffeforfølge forholdet. Det foreslås at det utarbeides retningslinjer for anmeldelse av overtredelse av dyrevelferdsloven.

NOAH for dyrs rettigheter mener det bør gis hjemmel til å fatte vedtak om rettighetsbegrensning for flere former for overtredelser, ikke bare grove eller gjentatte overtredelser eller unnlattelse av å etterkomme vesentlige pålegg. De mener at bestemmelsen slik den er utformet, fremstår som en bestemmelse som skal ivareta rettighetshaveren, og ikke først og fremst gi en bedre beskyttelse

for dyr. NOAH er ikke enig i at denne formen for vedtak er så inngripende at det kan være nødvendig å sette de foreslåtte vilkårene for når tilsynsmyndigheten har hjemmel til å fatte slike forbud. Overtredelser av loven er først og fremst inngrep ovenfor dyr, og det er dette lovgiver må ta hensyn til. NOAH presiserer at det ikke er en menneskerett å holde dyr, og mener at dyrs rettsvern mot omsorgsvikt i dette tilfellet er et mer verneverdig formål å beskytte, enn menneskers eventuelle ønsker om å holde dyr for sin egen del.

NOAH bemerker at det i bruken av begrepet «kan» foreligger stor grad av skjønnsutøvelse hos tilsynsmyndigheten med hensyn til hvilke tilfeller som skal resultere i forbud. NOAH mener at bruken av begrepene er vesentlig, «grovt» og «gjen-tatte» er nødvendige og gir ikke i tilstrekkelig grad dyr den nødvendige beskyttelse mot overgrep begått av mennesker som har dem i sin varetekt.

Justisdepartementet mener denne typen forbud bør brukes med varsomhet. Justisdepartementet mener videre at forslaget om at forbudet også kan omfatte andre personer med tilknytning til den som har handlet lovstridig, klart vil utgjøre et uforholdsmessig inngrep i personers handlefrihet. Det bør ikke være adgang til en så inngripende administrativ sanksjon utelukkende på grunnlag av en tilknytning til andre som gjør seg skyldig i overtredelser. Det påpekes at faren for omgåelser av et forbud mot dyrehold må håndteres på andre måter.

Fylkesmannen i Hedmark mener at forbud for familiemedlemmer og lignende, kan være et godt virkemiddel for å hindre at slikt dyrehold fortsetter, men er betenkt over forslaget av hensyn til familiemedlemmenes rettsikkerhet.

Norges Bondelag mener at forbud mot hold av dyr er et sterkt inngrep, og at myndighet til å fradømme dyreholder retten til husdyrhold derfor bør ligge til domstolene.

Bondelagene i Lofoten mener at Mattilsynet kun skal kunne frata folk retten til å ha dyr midlertidig, inntil det er en rettskraftig dom i saken. Et så inngripende tiltak bør fortsatt behandles i rettsapparatet. Lekmannskjønnen bør også komme inn i slike saker. De ønsker videre at det må lovfestes at Mattilsynet eller dyrevernnemnda har rett til å krevne at påtalemyndighetene fremmer en sak om fradømming av retten til å ha dyr. Mattilsynet eller dyrevernnemndene bør kunne sette en tidsfrist ovenfor domstolen for hvor snart saken skal opp for retten.

Mattilsynet påpeker at dersom Mattilsynet ikke får myndighet til å frata personer retten til å holde dyr, bør de få rett til å fatte enkeltvedtak om forbud

(suspensjon) inntil domstolen har truffet sin avgjørelse.

2.4.4.4 Departementets vurdering og forslag

I Sverige er det innført en ordning der det lokale tilsynet treffer vedtak om fremtidig hold eller annen bruk av dyr. Også i sammenlignbare bestemmelser finnes tilsvarende kompetanse lagt til andre organer enn domstolene. Som eks vises til at politiet har hjemmel til å vedta forbud mot anskaffelse av hund, jf lov om hundehold av 4. juli 2003 nr. 74 (hundeloven) § 22.

Det legges til grunn at den type handlinger og aktivitet som vil kunne rammes av bestemmelsen, er av grov karakter og er sterkt klanderverdige. Det er viktig at slike aktiviteter kan forhindre raskt og effektivt for fremtiden. Dette tilsier at forbud mot aktiviteter omfattet av loven bør kunne vedtas administrativt, og ikke være betinget av domstolsbehandling.

Departementet ser at vedtak som innskrenker enkeltpersoners rettigheter er inngripende. Vedtak etter bestemmelsen bør derfor bare fattes der det anses nødvendig for å hindre unødige fremtidige påkjenninger og belastninger på dyr. Slike vedtak skal heller ikke gjelde lenger enn det som anses nødvendig for å ivareta dette formålet.

I motsetning til det som var tilfellet ved forrige lovrevisjon, er Mattilsynet ansvarlig tilsynsorgan etter loven. Mattilsynet besitter etter departementets vurdering nødvendig faglig og forvaltningsmessig kompetanse til å kunne treffe nødvendige vedtak etter denne bestemmelsen. Det anses mindre betenkelig at Mattilsynet fatter vedtak om fremtidig dyrehold enn en lekmannsnemnd. Departementet legger derfor til grunn at denne kompetansen ikke kan delegeres dyrevernnemndene eller andre offentlige eller private organer som måtte få myndighet etter loven. Departementet legger videre til grunn at Mattilsynet gjennom interne rutiner legger til rette for enhetlig håndtering av saker som vurderes etter denne bestemmelsen. Dersom det er aktuelt å anmelde forholdet med sikte på straffeforfølgning, bør Mattilsynet unnlate å treffe vedtak etter bestemmelsen. I slike tilfeller bør vedtak fattes av domstolen i forbindelse med straffesaken.

På grunnlag av høringsinnspillene har departementet kommet til at det vil være for inngripende å la vedtak etter bestemmelsen omfatte nærstående som selv ikke har medvirket til overtredelse av loven. Overfor eventuell medvirker kan det på bakgrunn av en selvstendig vurdering av dennes hand-

linger eller unnlater, treffes vedtak dersom vilkårene er oppfylt.

Ethvert vedtak om å frata retten til å holde eller stelle dyr m.v. kan påklages på ordinær måte i henhold til forvaltningslovens bestemmelser. Det at vedtakskompetansen nå foreslås lagt til Mattilsynet i slike saker, innebærer ingen begrensning i adgangen til domstolsprøvelse etter en forutgående ordinær saksbehandling i forvaltningen.

Departementet mener etter dette at det er riktig å videreføre forslaget i en noe modifisert form.

2.4.5 Overtredelsesgebyr

2.4.5.1 Gjeldende rett

Dagens dyrevernavlov har ikke regler om overtredelsesgebyr.

2.4.5.2 Høringsnotatet

Det fremgikk av høringsnotatet at det har vært vurdert å innføre adgang for forvaltningen til å ilegge overtredelsesgebyr ved brudd på lovens bestemmelser. Overtredelsesgebyr er en administrativ sanksjon som kan ilegges i stedet for straff, men som ikke begrenser muligheten til å idømme straff der dette fremstår som den mest hensiktsmessige reaksjonsform. I mange tilfeller av mindre overtredelser, vil straff være mindre egnet. Det ble i høringsnotatet pekt på at dette eksempelvis kunne gjelde ved brudd på varslings- og hjelpeplikten, krav til kompetanse, og at overtredelsesgebyr her kan være en egnet reaksjonsform. Høringsinstansene ble invitert til å komme med innspill på om det i loven bør hjemles en adgang for forvaltningen til å ilegge overtredelsesgebyr.

2.4.5.3 Høringsinstansenes syn

De høringsinstansene som har uttalt seg om overtredelsesgebyr støtter innføring av dette. Dette gjelder *Justisdepartementet*, *Økokrim*, *Fiskeridirektoratet*, *Fylkesmannen i Hedmark*, *Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening* og *Norsvin*, som alle mener dette kan gi muligheter for differensiert reaksjon ved mindre overtredelser av loven.

Økokrim antar at dette vil være den mest hensiktsmessige reaksjonen overfor bl.a. brudd på varslings- og hjelpeplikten. Dette vil også kunne redusere bruken av straff. *Økokrim* uttaler videre at det er gode grunner for til å reagere med en forvaltningsreaksjon overfor mindre alvorlige overtredelser av loven. Straff og forvaltningsreaksjon i kombinasjon gjør også at en på en bedre måte kan

tilpasse sanksjonen etter overtredelsens grovhet, noe som vil føre til en mer effektiv håndheving.

2.4.5.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har merket seg at høringsinstansene er positive til innføring av overtredelsesgebyr. Etter departementets vurdering vil bruk av administrative sanksjoner i mange tilfeller være mer effektivt enn straff. Det legger også til rette for mer effektiv håndhevelse av loven. Saker om brudd på dyrevelferdslovgivningen kan være komplekse og av en art som politi, påtalemyndighet og domstolene har liten erfaring med. Ofte vil forvaltningen ha bedre kompetanse om forhold av betydning for dyrevelferd, og særlig ved mindre overtredelser kan det derfor være lite hensiktsmessig å bygge opp en slik kompetanse hos politi og påtalemyndighet fordi saksomfanget i flere regioner er begrenset. I tillegg vil en adgang til å ilegge administrative sanksjoner gi forvaltningen en bedre mulighet til å se ulike sanksjoner og andre forvaltningstiltak bedre i sammenheng. Rettssikkerheten vil være ivaretatt ved at vedtak om overtredelsesgebyr er enkeltvedtak som kan påklages i henhold til forvaltningsloven og overprøves av domstolene.

2.4.6 Tvangsmulkt

2.4.6.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov har regler om tvangsmulkt i § 27.

2.4.6.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble tvangsmulkt omtalt i de særskilte merknadene til bestemmelsen. Bl.a. fremgikk det der at bestemmelsens første og andre ledd går ut på å videreføre gjeldende rett på dette området.

2.4.6.3 Høringsinstansenes syn

Det er bare to høringsinstanser som har uttalt seg spesielt om denne bestemmelsen, og begge støtter tvangsmulkt som virkemiddel.

2.4.6.4 Departementets vurderinger og forslag

Departementet opprettholder forslaget uendret.

2.4.7 Etablering av dataregistre

2.4.7.1 Gjeldende rett

Det er ingen bestemmelser om dataregistre i gjeldende dyrevernavlov.

2.4.7.2 Høringsnotatet

Det ble i høringsnotatet vist til at Lov om tiltak mot dyresjukdommer (husdyrloven) av 8. juni 1962 nr. 4, som ble innarbeidet i matloven (jf. § 29), hadde hjemmel til å opprette husdyrregistre og gi regler om plikten til å avgi opplysninger til disse. Sistnevnte hjemmel var nødvendig for å gjennomføre forpliktelser etter EØS-avtalen til å opprette et sentralt individregister for storfe. Senere er det også etablert et register over all forflytting av svin mellom besetninger og til slakteri. Registerne er vesentlige både i sporbarhetsøyemed og for å gi et godt grunnlag for sykdomsbekjempelse.

Departementet gjorde videre rede for behovet for å opprette en tilsvarende bestemmelse i dyrevelferdsloven. Departementet pekte på at det også kan være aktuelt for tilsynsmyndigheten ved behov å kunne knytte seg til seg eller opprette dataregistre for å sikre oppfyllelse og gjennomføring av dyrevelferdslovens bestemmelser. Dette kan omfatte dyrehold som registreres i henhold til registre med hjemmel i matloven, andre dyrehold som ikke registreres etter matloven, og registreringer som blir nødvendige for oppfyllelse av EØS-avtalen. Det ble bl.a. vist til at forslaget til ny forskrift om doping forutsetter at det med hjemmel i dyrevernavloven opprettes elektronisk lagrede veterinærjournaler og et elektronisk ID-register over hester.

Departementet pekte også på at et register vil være et egnet virkemiddel for å kunne kontrollere om personer som har foretatt alvorlige og/eller gjentatte brudd på loven over tid og uavhengig av hvor i landet de bosetter seg, etterlever vedtak truffet i medhold av loven.

Det ble presisert at registeret kan inneholde personopplysninger uten at det er nødvendig å innhente samtykke fra den som opplysningen gjelder, såfremt disse ikke anses som sensitive personopplysninger i henhold til personopplysningsloven. Når det gjelder personvern hensyn, ble det vist det til vurderinger i forbindelse med utarbeidelsen av matloven, Ot.prp. nr. 100 (2002 – 2003), side 123.

2.4.7.3 Høringsinstansenes syn

Datatilsynet anser det positivt at departementet ønsker å legge opp til samtykkebaserte registre ved behandling av sensitive personopplysninger. Trolig vil noe av formålet med bestemmelsen nettopp være å opprette registre hvor det behandles sensitive personopplysninger, all den tid departementet eksempelvis ønsker å opprette registre over personer som er pålagt forbud etter forslagets § 34.

Tine, Geno, Helsetjenesten for storfe og Norsk Kjøttfeavlslag oppfordrer til å benytte eksisterende registre i størst mulig grad. De peker på at det er bedre å sette midlene inn for å styrke allerede eksisterende registre og heve kvaliteten på disse og at dette vil spare bønder og husdyrholdere for ytterligere papirarbeid.

Norsvin støtter muligheten for etablering av dataregistre, slik at det kan bli en sentral oversikt over personer som har brutt loven og som for eksempel har forbud mot hold av dyr.

Økokrim uttaler at dersom det opprettes et slikt register, bør dette gjøres tilgjengelig for politi og påtalemyndighet.

Fylkesmannen i Hedmark mener at oppretting av register over personer som har fått vedtak mot seg synes å være et aktuelt virkemiddel for å kontrollere etterlevelse av påbud og forhindre nye brudd på loven. Fylkesmannen forutsetter at Data-tilsynet godkjenner en slik hjemling i lovverket m.h.t. å opprette dataregistre.

2.4.7.4 Departementets vurdering og forslag

Relativt få høringsinstanser har kommentert denne bestemmelsen, og det har ikke kommet vesentlige innvendinger mot forslaget. Departementet viderefører forslaget til bestemmelse slik det ble sendt på høring.

2.4.8 Straff

2.4.8.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov § 31 fastsetter den alminnelige strafferammen til bøter eller fengsel i inntil 1 år. Ved grove brudd på loven kan fengsel i inntil 3 år idømmes. Ved gjentatte overtredelser kan fengsel inntil to år idømmes med hjemmel i straffeloven § 61 første ledd, jf. § 1 første ledd.

2.4.8.2 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble det foreslått å videreføre strafferammen fra dagens dyrevernavlov. Hvorvidt strafferammen skulle skjerpes i forhold til dagens straffnivå, ble vurdert. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) om lov om straff (straffeloven) som gir signaler om hvilket straffnivå lovgiver bør legge seg på ble tilagt stor vekt. Spesielt ble det lagt vekt på lovover-tredelsens straffverdighet, at strafferammene bør oppfattes som realistiske for omgivelsene samt at straffen og dens ramme bør ha en preventiv virkning. Det ble også lagt vekt på at straffebestemmelsen må sees i sammenheng med andre virkemidler i loven som skal bidra til overholdelse og effektiv håndheving av lovens bestemmelser. Det ble kon-

kludert med at det i mange tilfeller vil være andre virkemidler enn straffesanksjonering som er mest effektivt.

Det ble i høringsnotatet påpekt at kunnskap om og bevissthet omkring dyrevelferd har økt de siste årene, noe som blant annet har medført større fokus på at grove brudd på dyrevelferdsregelverket bør straffes på en måte som viser at samfunnet ser alvorlig på slike lovbrudd. Straff er egnet til å skape moralske holdninger, og loven og håndhevelse av den vil kunne ha en holdningsskapende effekt. Lovens straffebestemmelse og håndhevelsen av denne, vil således kunne bidra til å fremme lovens formål om god dyrevelferd og respekt for dyr.

I mange tilfeller vil bøtestraff være en passende reaksjon ved overtredelse av loven. Høringsinstansene ble derfor bedt om en vurdering av om bøter bør være eneste straffesanksjon for overtredelse av enkelte av lovens bestemmelser. Dette gjaldt spesielt høringsutkastets bestemmelser om hjelpeplikt, om varsling, om kompetanse og ansvar, og om merking, presentasjon og reklame.

I høringen ble det foreslått å videreføre dagens uaktsomhetskrav. Det ble vurdert hvorvidt straffeansvaret burde begrenses til de forsettlige og grovt uaktsomme overtredelser av loven, men da mange uaktsomme overtredelser har like store konsekvenser for det enkelte dyr som forsettlige eller grovt uaktsomme handlinger, ble det foreslått et simpelt uaktsomhetskrav.

Høringsnotatet foreslo videre en generell bestemmelse om at forsøk på og medvirkning til overtredelse av lovens bestemmelser skulle være straffbart. Også etter gjeldende rett er forsøk straffbart, noe som følger av at strafferammen i dyrevernloven § 31 er høyere enn fengsel i 3 måneder, jf straffeloven § 2 første ledd annet punktum. Forsøk på forseelse er imidlertid ikke straffbart. Hvorvidt medvirkning til overtredelse av gjeldende dyrevernlov er straffbart, beror på om medvirkeren selv har overtrådt loven eller bestemmelser i forskrift til denne. Forslaget om at medvirkning generelt skal være straffbart, innebærer således en viss nykriminalisering. Departementet ba om høringsinstansenes innspill på i hvilken grad forsøks- og medvirkningshandlingene burde kriminaliseres.

2.4.8.3 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene som har uttalt seg støtter forslaget om å videreføre straff som sanksjonsform i loven og er enige i at brudd på loven ikke bør avkriminaliseres i sin helhet. De fleste er også enig i at

når det gjelder forebygging av fremtidige overtredelser, vil andre virkemidler enn straff ofte være bedre egnet.

Enkelte mener imidlertid at lovgiver i større grad enn det departementet foreslår i sitt utkast, bør vektlegge lovovertredsenes straffverdighet. Det uttales bl.a. at det gir uheldige signaler til domstolene å vise til andre virkemidler som er bedre egnet dersom lovovertreder ikke er egnet til å ta vare på dyr, og at disse virkemidlene bedre kan hindre fremtidige hendelser.

Straffeansvar og strafferamme

Flere høringsinstanser uttaler seg om straffeansvaret og straffebestemmelsens rekkevidde. *Justisdepartementet* og *Riksadvokaten* uttaler at straffeansvaret i utkastet rekker for vidt, både med hensyn til hvilke overtredelser som kan medføre straff og kravet til subjektiv skyld. De anfører at flere av lovens bestemmelser ikke egner seg for straffesanksjonering. *Justisdepartementet* uttaler bl.a. at ved utforming av bestemmelsen må det vurderes konkret hvilke lovovertredselser som skal kunne møtes med straff, og at kriminalisering ikke bør skje i større utstrekning enn det som følger av prinsippene for kriminalisering lagt til grunn for ny straffelov. De påpeker at det er særlig betenkelig å kriminalisere brudd på hjelpe- og varslingsplikten i høringsutkastets §§ 4 og 5, og at dette dessuten vil innebære kriminalisering av unnlatesehandlinger overfor dyr i nød som normalt ikke kan straffes når unnlatesehandlingen foretas overfor en person i tilsvarende nødssituasjon.

Justisdepartementet påpeker videre at de foreslåtte strafferammer er strengere enn straffeloven § 387. De mener det må vurderes om bøter bør være maksimalstraff for mindre alvorlige overtredelser av loven. Samtidig ber de om at det foretas en differensiering av strafferammen for de ulike overtredelsene.

Riksadvokaten uttaler at straffeansvaret er meget vidt og anmoder departementet om å vurdere omfanget av straffeansvaret. Riksadvokaten er skeptisk til at enhver overtredelse foreslås straffebelagt og anbefaler at det vurderes konkret hvilke bestemmelser det er nødvendig å belegge med straff. De uttaler at for mange bestemmelser er straff uhensiktsmessig, og at det kan være bedre å gi hjemmel for administrativ sanksjon.

Økokrim uttaler at det i høringsnotatet ikke er diskutert i hvilken grad strafferammen bør tilpasses den eksisterende rettspraksis. De viser til at det normale straffenivået for overtredelser etter gjeldende dyrevernlov sier noe om straffverdigheten.

ten i overtredelsene etter loven. De uttaler også at det bør vurderes å tilpasse strafferammen til øvrig miljølovgivning, og viser til at viltloven og akvakulturloven har en strafferamme på fengsel i inntil 2 år ved særdeles skjerpede omstendigheter.

Dyrevernorganisasjonene, Veterinærinstituttet, Rådet for dyreetikk, Norsk Kennel Klub og Norsk huskattforening mener loven må håndheves strengere enn hva som er tilfellet etter dagens lovgivning samt at strafferammen må utnyttes bedre enn i dag. De uttaler også at strafferammen bør høynes. Prinsipielt uttaler flere at det bør være høyere strafferamme for skade på levende individer enn på tinglig skade, og at den foreslåtte strafferamme kan oppfattes som lav i forhold til alminnelig rettsoppfatning. Det uttales at straffebestemmelsen bør signalisere at brudd på dyrevelferdsloven innebærer reelle, alvorlige konsekvenser.

NOAH for dyrs rettigheter mener at loven må definere dyrs rettslige status som rettssubjekter, med egne rettigheter, og at strafferammen må reflektere dette.

Disse høringsinstansene mener generelt at alle lovens bestemmelser må kunne straffesanksjoneres, også bestemmelsene om hjelpeplikt og varsling.

Enkelte høringsinstanser har påpekt at det ikke vil være riktig å begrense straff til bøter ved forsettlig og grovt uaktsomt brudd på loven, og det har blitt gitt uttrykk for at det bør vurderes nærmere om strafferammene bør utvides for spesielt grove brudd på regelverket. *Dyrevernalliansen* har uttalt at det virker støtende at strafferammen for grovt brudd på dyrevernloven er lavere enn strafferammen for å ødelegge dyrs bruksverdi som ting. *NOAH for dyrs rettigheter* har uttalt at straffverdigheten av grove overtredelser på dyrevernlovgivningen ikke er så lav at en strafferamme på tre år er tilstrekkelig. *NOAH* foreslår at strafferammen ved grov overtredelse endres til 5 år.

Skyldkrav

Justisdepartementet viser til at skyldkravet i utkastet er simpel uaktsomhet eller forsett. De mener det er behov for en konkret vurdering av om overtredelser av de enkelte bestemmelser i loven skal kunne straffes både når de er forsettlige og når de er uaktsomme, samt om det skal være tilstrekkelig med simpel uaktsomhet. De mener at høringsnotatets begrunnelse er for generell. For straffbare handlinger, gjelder generelt at det ikke er tilstrekkelig at konsekvensene av handlingen normalt er de samme enten gjerningspersonen har handlet uaktsomt eller forsettlig. Krav til subjektiv skyld

skal ikke begrunnes først og fremst i følgene av den straffbare handlingen, men i at straff skal forbeholdes de tilfeller der gjerningspersonen har opptrådt tilstrekkelig klanderverdig. Det påpekes derfor at skyldkravet må vurderes nærmere. Justisdepartementet uttaler også at uaktsomme overtredelser bare bør kunne straffes når uaktsomheten er grov, og at strafferammen for uaktsomme overtredelser bør være lavere enn for forsettlige overtredelser.

Riksadvokaten uttaler at det bør vurderes å stille krav om grov uaktsomhet.

Økokrim foreslår at skyldkravet vurderes slik at grov og ikke simpel uaktsomhet omfattes.

Sametinget mener de foreslåtte bestemmelsene om næringens ansvar i rovviltproblematikken er ekstra vanskelig å akseptere ettersom overtredelser kan være forbundet med fengselsstraff etter høringsutkastets § 36. Dette gjelder også uaktsomme overtredelser.

Forsøk og medvirkning

Rådet for dyreetikk, Norsk huskattforening og Dyrevernalliansen mener at medvirkning og forsøk må være straffbart, og at dette er viktig å presisere i lovteksten.

Riksadvokaten og *Økokrim* støtter forslaget om å utvide straffebudet til å omfatte medvirkning og uttaler at medvirkning antas å være praktisk.

Justisdepartementet uttaler at straffeansvaret etter utkastet på enkelte punkter går lengre enn straffeloven ved at forsøk og medvirkning skal straffes på lik linje med fullbyrdet forbrytelse, og kan ikke se noen begrunnelse for at straffeansvaret etter dyrevelferdsloven skal gå lengre enn straffeloven. De understreker at et så vidtrekkende straffeansvar som utkastet legger opp til ikke er lett å forene med de alminnelige prinsippene for kriminalisering.

Fiskeri og havbruksnæringens landsforening er i mot kriminalisering av forsøks- og medvirknings handlinger og at kriminalisering av medvirkning kan bli temmelig vilkårlig gjennomført. De uttaler at en person må bevises skyldig i klar overtredelse av relevante bestemmelser i loven for å kunne straffes. En «automatisk» kriminalisering av medvirkning kan bli svært uryddig for eksempel der en ansatt i større virksomhet bryter bestemmelser uten at dette kan sies å være kjent for ansvarlig i virksomheten. På samme måte kan det tenkes situasjoner der ansatte blir «presset inn i» situasjoner og handlinger av arbeidsgiver og som kan vise seg å være brudd på sentrale bestemmelser i loven og/eller forskrifter. Den tredje mulighet er at alle er

kjent med handlinger som må sies å være klare brudd på dyrevelferdsbestemmelsene.

2.4.8.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet legger til grunn at dyrevelferdslovgivningen beskytter en viktig samfunnsinteresse, og at det ikke er grunnlag for å avkriminalisere brudd på denne lovgivningen.

Departementet har i sin vurdering av strafferammen særlig lagt vekt på straffens preventive effekt og at straffebudet skal oppfattes realistisk av borgerne. Straffebudet skal først og fremst bidra til etterlevelse av loven, og det er derfor viktig at de bestemmelser som blir gitt blir etterlevd. Om det er selve trusselen om straff som hindrer overtredelse av loven, vil variere og være avhengig av mange forhold. Til en viss grad vil straffen ha en allmenn- og individualpreventiv effekt. Men i mange tilfeller med alvorlige hendelser som medfører store lidelser for dyr, er det mer personlige forhold som ligger til grunn. I slike tilfeller vil trusselen om straff ved brudd på loven ha liten eller ingen effekt. Dersom vedkommende ikke er egnet til å ta vare på dyr, vil andre virkemidler være bedre egnet til å hindre fremtidige hendelser, eksempelvis adgangen til å frata noen rett til å holde dyr.

Straff er samfunnets strengeste reaksjon, og enkelte høringsinstanser har pekt på at straff bare bør brukes overfor de mest klanderverdige og samfunnsskadelige handlingene. At en handling i seg selv er klanderverdig, er heller ikke en tilstrekkelig moralsk begrunnelse for å idømme straff. Det er handlingens straffverdighet og ikke konsekvens som i første rekke skal bedømmes når man vurderer om straff skal idømmes. I tråd med nye retninger innefor strafferetten er det pekt på at straff bør forbeholdes forsettlige og grovt uaktsomme overtredelser av regelverket. Departementet er enig i dette og foreslår at straffebestemmelsens skyldkrav skjerpes slik at kun forsettlige og grovt uaktsomme overtredelse av loven skal kunne straffebelegges. Dette støttes av at det i utkastet er gitt adgang for forvaltningen til i større grad å benytte administrative sanksjoner, og at disse vil være en mer effektiv og egnet sanksjonsform ved uaktsomme og andre mindre overtredelser av loven.

Med utkastet til ny lov om dyrevelferd gis tilsynsmyndigheten et utvidet spekter av sanksjonsmuligheter. Det legges således bedre til rette for andre sanksjoner enn straff. Enkelte høringsinstanser har gitt uttrykk for at lovgiver i større grad enn det departementet foreslår i sitt utkast, bør

vektlegge lovovertredselsenes straffverdighet. De mener at det gir uheldige signaler til domstolene å vise til andre virkemidler som er bedre egnet dersom lovovertreder ikke er egnet til å ta vare på dyr. Departementet er imidlertid av den oppfatning at straffenivået i dagens lov bør opprettholdes og at det i større grad bør legges til rette for utvidet bruk av alternative sanksjoner for å hindre og forebygge fremtidige lidelser for dyr.

Domstolene har vært tilbakeholdne med å idømme strenge straffer for brudd på dyrevernavloven. I all hovedsak har det blitt idømt betinget fengsel, bot eller en kombinasjon av bot og betinget fengsel. Det er få tilfeller av ubetinget fengsel, selv for svært grove overtredelser. Denne type saker er ofte forbundet med alvorlige personlige problemer, noe som vil kunne være relevant i forbindelse med straffutmålingen. Departementet mener imidlertid at personlige forhold ikke kan unnskyldte alle alvorlige brudd på dyrevelferdslovgivningen og generelt gi grunnlag for lavere straff. Grov dyremishandling er handlinger der straffverdigheten tilsier at strengere straffer bør idømmes.

Straffenivået i gjeldende dyrevernavlov er allerede i dag høyere enn straffenivået i sammenlignbare lover, eksempelvis viltloven, laks- og innlandsfiskloven, matloven og akvakulturloven. Departementet anser derfor dagens strafferammer som tilstrekkelig høye og foreslår å videreføre disse.

Departementet har merket seg høringsinnspill som peker på at det bare unntaksvis skal brukes straff for å tvinge personer til å hjelpe andre. Dette prinsippet bør anvendes tilsvarende når det gjelder hjelp til dyr. Ut fra dette har departementet kommet til at det ikke vil være riktig å kunne straffesanksjonere unnlattelse av å handle i henhold til bestemmelsene om hjelpeplikt og om varsling.

Departementet mener videre at det ikke vil være riktig å straffesanksjonere brudd på bestemmelsen om kompetanse og ansvar alene. Overtredelse av bestemmelsen om kompetanse og ansvar vil imidlertid kunne være et relevant moment ved vurderingen av andre overtredelsers straffverdighet.

Bestemmelsen om overtredelsesgebyr vil kunne komme til anvendelse også ved brudd på de bestemmelsene som ikke er straffesanksjonert. Varslings- og hjelpeplikten er imidlertid nokså vidtrekkende idet den omfatter enhver. Også unnlattelse vil være brudd på bestemmelsene. Generelt bør det utvises varsomhet med å straffe rene unnlattelseshandlinger. Det bør derfor utvises en viss varsomhet ved bruk av overtredelsesgebyr i tilfel-

ler der utenforstående har brutt disse bestemmelsene.

Departementet har kommet til at det ikke er hensiktsmessig å straffebelegge forsøk på overtredelse av loven.

Forslaget om å straffebelegge medvirkning har fått støtte fra flere høringsinstanser, herunder påtalemyndigheten. Departementet viderefører forslaget.

2.4.9 Forenklet forelegg

2.4.9.1 Høringsnotatet

I høringsnotatet ble det foreslått å innføre en bestemmelse med hjemmel til å ilegge forenklet forelegg. Begrunnelsen var at i mange tilfeller vil bøtestraff være en passende reaksjon ved overtredelse av loven, og forenklet forelegg vil da kunne være en effektiv og egnet sanksjonsmåte. Det fremgikk videre at innføring av en slik hjemmel etter høring ville bli sett i sammenheng med eventuell innføring av en adgang for tilsynsmyndigheten til å ilegge overtredelsesgebyr.

2.4.9.2 Høringsinstansenes syn

Det er delte meninger om forenklet forelegg blant de høringsinstanser som har uttalt seg om dette.

Nord-Trøndelag politidistrikt, Veterinærinstituttet, Norsvin og Fylkesmannen i Hedmark støtter forslaget da de mener det vil kunne effektivisere rettsåndhevelsen.

Riksadvokaten støtter ikke forslaget og påpeker at de ikke kan se at det påpekt noe stort behov for å avgjøre disse sakene med forenklet forelegg. De uttaler at alvorlighetsgraden av overtredelsene vil variere, og at sakstypen egner seg dårlig for forenklet behandling. *Økokrim* tiltrer heller ikke forslaget om forenklet forelegg. Formålet med forenklet forelegg er å avgjøre kurante lovbrudd på en enklere måte enn ved ordinært forelegg. Aktuelt ved et stort antall overtredelser og lovbruddet som er begått er enkelt og oversiktlig.

2.4.9.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet er enige i de innvendingene som er kommet. I vurderingen er det særlig lagt vekt på at det neppe vil være tilstrekkelig mange ensartede saker til at forenklet forelegg er et hensiktsmessig virkemiddel. Departementet har følgelig kommet til at det ikke er ønskelig å foreslå en bestemmelse om forenklet forelegg.

Imidlertid vil departementet foreslå å gi tilsynsmyndigheten hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr, og viser til de vurderinger som er gjort med hensyn til den foreslåtte bestemmelsen om overtredelsesgebyr.

2.5 Avsluttende bestemmelser

2.5.1 Gjennomføring og utfylling

2.5.1.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernavlov har en generell fullmaktsbestemmelse som gir departementet fullmakt til å gi forskrifter til utfylling av loven.

2.5.1.2 Høringsnotatet

I høringsutkastet ble det foreslått å gi en tilsvarende fullmaktshjemmel til utfylling av lovens bestemmelser som det som følger av dagens dyrevernavlov. Det ble påpekt at bestemmelsen var nødvendig bl.a. for å kunne regulere forhold som omfattes av virkeområdet, men ikke er eksplisitt nevnt i fullmaktshjemplene i de enkelte materielle bestemmelsene. For å kunne ivareta Norges internasjonale forpliktelser, ble det også foreslått en eksplisitt hjemmel til å fastsette de forskrifter som er nødvendige. Det ble videre foreslått at det ved motstrid kan fastsettes at slike forskrifter skal gå foran loven. Dette er nødvendig for å kunne ivareta Norges forpliktelser etter EØS-avtalen uten forutgående lovendring.

2.5.1.3 Høringsinstansenes syn

Veterinærinstituttet og Rådet for dyreetikk uttaler at dersom det skulle skje at EØS-forpliktelser strider mot alminnelige dyrevelferdsprinsipper så bør dette fordre en lovgjennomgang, slik at Stortinget gir den hjemmel som er nødvendig.

2.5.1.4 Departementets vurderinger

For å kunne ivareta Norges forpliktelser i EØS-avtalen og sikre gjennomføring av denne, er det nødvendig at departementet har anledning til å fastsette forskriftsbestemmelser som i enkelte tilfeller vil kunne stride mot materielle bestemmelser i loven. Dette innebærer imidlertid ikke at det vil være naturlig å fastsette forskrifter som på generelt grunnlag gir unntak for lovens bestemmelser. Dersom det er aktuelt å sette til side enkelte av lovens bestemmelser i sin helhet, vil det være naturlig å endre loven.

Loven er i stor utstrekning en fullmaktslov, og departementet har på bakgrunn av innspill kommet til at forslaget om en generell hjemmel til å

fastsette forskrifter innenfor lovens virkeområde, er for vidtrekkende. Forslagets første del utgår.

3 Økonomiske og administrative konsekvenser

3.1 Avgifter og gebyr

I forbindelse med etableringen av Mattilsynet ble det etablert et nytt regime for finansiering av tilsyn med matproduksjonen. I tillegg til å føre tilsyn og kontroll med næringsmiddelproduksjonen, fører Mattilsynet også tilsyn med alt dyrehold. Det ble lagt opp til at også denne delen av Mattilsynets tilsyn og kontroll i stor grad skulle avgifts- og gebyrfinansieres. Det ble derfor også gjennomført endringer av dyrevernavloven i 2004.

Endringene innebar at det ble gitt anledning til å ilegge avgifter og gebyrer til dekning av Mattilsynets arbeid med dyrevelferd. Hjemmelen gir mulighet for at de virksomheter som omfattes av matloven, skal betale en avgift på næringsmidler for å dekke kostnader med tilsynet med dyrevelferden. Tilsvarende ble det gitt adgang til å pålegge produsenter eller importører av fôr å betale en avgift til dekning av tilsynet med dyr som ikke omfattes av matloven, for eksempel pelsdyr og familie- og hobbydyr.

Ettersom bestemmelsen i gjeldende dyrevernavlov er et utslag av en helhetlig finansiering av Mattilsynets virksomhet, foreslår departementet en videreføring av dagens bestemmelse om avgift og gebyr. De premissene som det er gjort rede for i Ot.prp. nr. 100 (2002 – 2003) om lov om matproduksjon (matloven) og Ot.prp. nr. 16 (2003 – 2004) om lov om endring av dyrevernavloven m.m. vil være relevante for tolkningen av denne bestemmelsen. Det antas at ikrafttreddelsen av ny lov om dyrevelferd i seg selv ikke vil medføre noen endringer i avgifts- eller gebyrnivået.

3.2 Økonomiske konsekvenser for dem bestemmelsene retter seg mot

Forslaget til ny lov innfører og gir grunnlag for å stille krav til dyreholder og andre som har med dyr å gjøre. Dette gjelder både overfor dyr i dyrehold og overfor villlevende dyr. Mange av bestemmelsene i forslaget er videreføring av gjeldende lov, eller fastsetter eller utvikler prinsipper i loven eller som er nedfelt i forskrifter gitt med hjemmel i

loven. Dette innebærer at lovrevisjonen i seg selv har begrensede økonomiske konsekvenser.

Det er ikke mulig å utrede og beregne de økonomiske konsekvensene av flere av de foreslåtte overordnede prinsippene i loven. Forslaget gir utstrakte hjemler til forskriftsregulering. Hva slags krav som vil bli stilt på disse områdene og hvilke kostnader disse kan medføre, vil være et resultat av selve forskriftsprosessene. Dette innebærer at det i hovedsak vil være den eventuelle forskriftsregulering og ikke lovkravene i seg selv som kan gi økonomiske konsekvenser. Slike konsekvenser forutsettes utredet i aktuelle forskriftsprosesser.

Den nye varslingsplikten antas å få små økonomiske konsekvenser for dem plikten gjelder. Hjelpeplikten er noe utvidet i forhold til gjeldende lov og kan medføre kostnader til veterinærbehandling, avlaving og lignende. Slike utgifter vil bli dekket av det offentlige med unntak av der den enkelte selv har forvoldt skaden.

Det nye kravet om realkompetanse antas ikke å medføre økonomiske konsekvenser for den enkelte. Eventuelle krav om formalkompetanse vil bli gitt i forskrift. Et slikt krav vil kunne medføre økonomiske konsekvenser for den kravet retter seg mot alt etter hvor store krav som stilles. For de fleste former for næringsmessig dyrehold, eksisterer det allerede i dag krav til formell kompetanse hjemlet i særlovgivning eller i forskrifter under dagens dyrevernavlov. For disse antas et slikt krav å medføre relativt små økonomiske konsekvenser.

Kravet om at nye driftsformer og tekniske løsninger skal være egnet og utprøvd før de tas i alminnelig bruk, vil ha økonomiske konsekvenser for produsenter og tilbydere. Slik utprøving er imidlertid nødvendig for å hindre at uegnet utstyr tas i bruk, og kostnader forbundet med dette er noe den enkelte produsent må påregne som et ledd i sin næringsvirksomhet.

Krav om tillatelse for bruk av dyr i undervisning, utenom opplæring i alminnelig stell og håndtering, er nytt. Kravet medfører noe merarbeid for brukerne idet de må søke om slik tillatelse og eventuelt betale gebyr for søknadsbehandlingen. Det antas imidlertid at dette vil medføre svært små økonomiske konsekvenser.

Lovens krav om at bygninger og gjerder skal utformes og vedlikeholdes på en slik måte at dyr ikke kommer i fare for å lide, vil medføre økonomiske konsekvenser for den ansvarlige. Hvor store kostnader som må påregnes vil blant annet avhenge av hva slags bygning, gjerde eller annen innretning det er snakk om, hvilke og hvor mange dyr som vil bli berørt og hvor bygningen, gjerdet eller innretningen er plassert.

Opplysningsplikt vil medføre økonomiske konsekvenser for dem som har plikt til å gi opplysninger m.v. Konsekvensene vil i utgangspunktet være relativt små, men nye forskrifter om særskilte kontrolltiltak/internkontroll m.v. vil kunne gjøre dem større. Krav om internkontroll er allerede innført i akvakulturnæringen, jf forskrift om IK akvakultur. For andre næringsaktører, kan det bli aktuelt å innføre krav om internkontroll. De økonomiske konsekvensene for disse må vurderes konkret i hvert tilfelle ut fra hvilke krav som stilles og hvilken næring kravet retter seg mot. De økonomiske konsekvensene må derfor utredes i forbindelse med fastsettelse av internkontrollforskrifter.

Loven gir hjemmel til å kreve brannforebyggende tiltak i forskrifts form. Slike tiltak vil være kostnadskrevende for dyreholder. Hvor omfattende disse vil være avhenger av de krav som stilles i den enkelte forskrift og må utredes nærmere i forbindelse med fastsettelse av slike. For mange typer dyrehold, er det imidlertid allerede forskriftsfestet et krav om brannvarsling. Dette gjelder blant annet storfe-, svine- og småfehold.

Forslagets bestemmelser som berører villtlevende dyr, antas å medføre små ekstra kostnader for utøverne. Området er allerede regulert i viltlov-givningen, og forslaget innebærer en harmonisering mot denne.

Næringens kostnader og konkurransesituasjon skal vektlegges ved vurderingen av lovens materielle bestemmelser og ved utarbeidelse av forskrifter som pålegger nye tiltak for bedre dyrevelferd. Tiltak som gjennomføres innenfor EU, og som forplikter Norge gjennom EØS-avtalen, vil i liten grad svekke næringens konkurransesituasjon innen EØS-området. På områder der vi ønsker å gå lengre enn våre konkurrenter, må imidlertid slike konsekvenser vurderes nøye. Flere av våre naboland har strengere bestemmelser på en del områder, for eksempel har Tyskland nedfelt forbud mot hold av høns i bur fra 2007. Manglende omstilling kan derfor også medføre konkurransemessige ulemper i den grad forbrukerne setter krav til

dyrevelferd og etikk. Høy nasjonal prioritering av dyrevelferd vil kunne påvirke forbrukerne til å velge produkter ut fra produksjonsmetode og ikke bare pris. Det bør være en utfordring og et mål å få en økt bevissthet om slike forhold inn i markedet. Ut fra de kunnskaper vi har i dag, er imidlertid slike preferanser blant norske forbrukere mest knyttet til nisjemarkeder.

Ved anvendelse av loven og utarbeidelse av forskrifter er det ikke ønskelig at tiltak skal redusere norsk produksjon til fordel for produksjon i land hvor forholdene for dyrene er underlagt lavere krav enn i Norge. Departementet legger vekt på at bestemmelser som krever meget kostnadskrevende investeringer, skal gis nødvendig overgangstid.

3.3 Administrative konsekvenser

Når det foreslås å innføre varslingsplikt, antas det å medføre en økt arbeidsbyrde hos både tilsynsmyndigheten og andre berørte offentlige instanser. Bestemmelsen kan medføre at flere lovbrudd blir avdekket, noe som vil innebære økt arbeidsmengde for myndighetene. Ved varsel som gjelder villtlevende dyr vil det offentlige i mange tilfeller uansett bruke ressurser. Ved for eksempel oljesøl blir blant annet både kommunen og Mattilsynet involvert. God rolleavklaring og beredskapsplaner vil kunne begrense de administrative konsekvensene.

Lovutkastet fører til noen endringer i myndighetenes oppgaver. På noen områder må man forvente økt saksbehandling for Mattilsynet, mens det på andre områder ligger til rette for en forenkling og effektivisering, eksempelvis gjennom samordning og koordinering med andre tilsynsorgan. Det er ikke lagt opp til å foreslå endringer i Mattilsynets budsjett i forbindelse med lovfremlegget.

Forslaget om å tillegge Mattilsynet adgang til å treffe vedtak om forbud mot aktiviteter omfattet av loven, vil trolig medføre flere avgjørelser og økt saksbehandling for tilsynet med hensyn til fremtidig hold og bruk av dyr. Samtidig kan man forhindre dyrehold hos personer som har gjort gjentatte eller grove lovbrudd på en mer effektiv måte enn i dag, noe som antas å gi reduserte kostnader i forbindelse med tilsyn og oppfølging av alvorlige saker. Forslaget vil også kunne føre til at færre saker kommer til rettsapparatet.

4 Særskilte merknader til utkast til lov om dyrevelferd

4.1 Til lovforslagets kapittel I Generelle bestemmelser

Til § 1 Formål

Bestemmelsen er ny og den er også omtalt under Generelle motiver i pkt. 2.1.1.

Formålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr bl.a. ut fra en erkjennelse av at dyr er sansende vesener og har en egenverdi uavhengig av den nytteverdi de måtte ha for mennesker.

Begrepet dyrevelferd tar utgangspunkt i det enkelte dyret og dets situasjon. Dyrevelferd er et komplekst begrep og forskere har foreslått ulike definisjoner.

Dyrevelferd tar utgangspunkt i den subjektive, mentale tilstanden hos dyret. Det er dermed dyrets følelser som frykt, smerte, frustrasjon, velbehag og lystfølelse, eller snarere balansen mellom positive og negative opplevelser, som er bestemmende for velferden. Ved å ta utgangspunktet i dyrets opplevelse er en relevant definisjon at dyrevelferd er individets subjektive opplevelse av sin mentale og fysiske tilstand som følge av dets forsøk på å mestre sitt miljø. Andre forhold som også kan inngå dyrevelferd er dyrets mulighet til å utøve artsspesifikk, naturlig atferd og utfolde sitt biologiske potensial. Dyrevelferd har dermed mye av det samme innholdet som det mer hverdagslige ordet trivsel.

Hva som er god dyrevelferd må i størst mulig grad baseres på objektive, faglige kriterier og vil variere ut fra dyrets egenart. Dyrevelferd er i utgangspunktet en beskrivelse av tilstanden hos et enkelt individ. Når velferdsbegrepet skal anvendes på besetningsnivå, eller i en fiskemerid, må det rettes spesiell oppmerksomhet mot de individer som kommer dårligst ut. Samtidig vil den samlede dyrevelferden kunne sies å være god, selv om ikke samtlige enkeltindividets velferd er tilfredsstillende.

Menneskers respekt for dyr kan ha direkte betydning for dyrs velferd, eller indirekte betydning ved at uheldige holdninger i neste omgang kan bidra til dårlig behandling av dyr. Lovens formål om å fremme respekt for dyr skal ha en hold-

ningsskapende effekt og skal primært nås gjennom tiltak som fremmer god dyrevelferd. Det å fremme respekt for dyr er et selvstendig hensyn selv om manglende respekt for dyret ikke nødvendigvis medfører redusert velferd. Ved tolkningen av begrepet respekt vil etiske betraktninger knyttet til hvordan dyr bør/ikke bør behandles bli vektlagt utover de rene velferdsbetraktninger.

Til § 2 Virkeområde

Bestemmelsen er delvis en videreføring av gjeldende lovs virkeområde. Virkeområdet utvides til å gjelde utviklingsstadier av dyr før de er født, og innsnevres når det gjelder krepsarter. I tillegg føyes blekksprut og honningbier til virkeområdet, samt produkter av de dyr som omfattes av oppregningen i bestemmelsen. Bestemmelsen er også omtalt under Generelle motiver i pkt. 2.1.2.

Lovens materielle virkeområde omfatter levende pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk, tifotkreps, blekksprut og honningbier. Tifotkreps (Decapoda) er en gruppe krepsdyr som tilhører storkrepsene. Gruppen omfatter noen av de mest kjente krepsdyrene som hummere, krabber og reker. Loven omfatter også utviklingsstadier av nevnte dyr fra det tidspunkt sanseapparatet har nådd et tilsvarende utviklingsnivå som det en finner hos levende (fødte) dyr.

Loven gjelder alle forhold som påvirker velferd hos og respekt for slike dyr. Med forhold som påvirker velferd og respekt menes alle handlinger og aktiviteter, herunder unnlateringer som har betydning for dyrs velferd eller respekten for dyr. Dette vil også omfatte innretninger, utstyr, driftsmetoder mv. I tillegg vil produksjon, bearbeiding og omsetning av produkter fra dyr som faller innenfor lovens virkeområde være omfattet.

Flere av lovens materielle bestemmelser angir hvem som er pliktsubjekt. Der pliktsubjekt ikke er angitt, vil lovens bestemmelser rette seg mot enhver. En del bestemmelser retter seg mot dyreholder, mens andre i større grad retter seg mot den som foretar en bestemt aktivitet eller handling. Alle eide dyr har en dyreholder. Dyreholder kan både være eier eller annen person som har ansvaret for dyret, permanent eller midlertidig.

Lovens geografiske virkeområde omfatter norsk landterritorium, territorialfarvann, norsk økonomisk sone, norske fartøy og luftfartøy samt innretninger på norsk kontinentalsokkel. Med norske fartøy forstås alle norske skip uansett hvor de befinner seg. Skipsbegrepet er vidt og omfatter et bredt spekter av båter og ulike sjøfartøy. Det omfatter skip registrert i norske skipsregistre (NIS og NOR) og alle former for fiskefartøy, men også mindre båter og fritidsfartøy som ikke er registreringspliktige.

Innretninger på norsk sokkel omfatter først og fremst olje- og gassinntallasjoner, både faste og flytende. Begrepet omfatter også boliginnretninger i tilknytning til disse. Eventuelle nye typer innretninger på norsk kontinentalsokkel vil også omfattes av begrepet. Loven omfatter norske luftfartøy. Dette må tolkes i lys av Chicagokonvensjonen om sivil luftfart av 1944 art 17 m.v. og luftfartsloven av 11. juni 1993 nr 101.

Loven skal gjelde i Norges økonomiske sone (NØS). Kyststatens begrensede rettigheter i sonen vil her sette begrensninger for håndhevelse av dyrevelferdsloven.

Loven gjelder for Svalbard, Jan Mayen og de norske bilandene, men på grunn av den særegne forvaltningsstruktur som gjelder for disse områdene, er det naturlig at Mattilsynet ikke har samme oppgaver som på fastlandet. For Svalbard vil det være nærliggende å gi Sysselmannen myndighet til å føre tilsyn og fatte vedtak etter loven. En evt delegasjon til å håndheve loven til f.eks. Sysselmannen, vil bli gjort gjennom forskrift etter bestemmelsen om tilsyn og vedtak. Det vil være naturlig at Sysselmannen bistås av andre, f.eks. Mattilsynet, ved utøvelsen av slik myndighet.

Det er også gitt adgang til å regulere lovens anvendelsesområde nærmere for Svalbard, Jan Mayen og bilandene, samt gjøre unntak for lovens materielle bestemmelser. Dette vil bl.a. være aktuelt der dyrevelferdslovens materielle bestemmelser kommer i strid med særlovgivning som gjelder i disse områdene, eller av hensyn til internasjonale forpliktelser og andre særlige stedlige forhold.

Til § 3 Generelt om behandling av dyr

Bestemmelsen er en generell aktsomhetsnorm som representerer en videreføring av prinsippene i gjeldende lovs § 2. Bestemmelsen er også omtalt i Generelle motiver pkt. 2.2.1.

Bestemmelsen fastsetter at dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger. Bestemmelsen vil, på samme måte som tidligere lovs § 2, ha selvstendig betyd-

ning i tilfeller der lovens øvrige bestemmelser ikke dekker et konkret forhold, og er spesielt relevant for handlinger som foretas av andre enn dyreholder. I tillegg vil den være førende for tolkning og anvendelse av lovens øvrige bestemmelser.

Hva som ligger i god behandling, beror på en konkret vurdering i det enkelte tilfellet. Kravet om god behandling er relatert til dyret som individ. Dette innebærer blant annet at det skal tas hensyn til dyrs fysiske og mentale behov ut fra deres egenart og dyrs evne til å ha positive og negative opplevelser. Bestemmelsen gjelder også i dyrehold eller ved driftsformer der en ikke til enhver tid har mulighet til å føre tilsyn med alle individer, slik tilfellet kan være ved hold av dyr på beite og ved dyrehold med særlig stor dyretetthet.

Når det gjelder kravet om at dyr skal beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger, innebærer dette at den ansvarlige for dyret aktivt skal beskytte det mot sykdommer, skader og påregnelige farer.

Uavhengig av de pliktene en dyreholder har, har enhver plikt til å opptre forsvarlig slik at dyr ikke utsettes for unødige påkjenninger og belastninger. Dette gjelder både overfor dyr som har en eier og villlevende dyr.

Hva som er en påkjenning eller belastning er i utgangspunktet en faglig dyrevelferdsmessig vurdering. Vurderingene bør generelt være vitenskapelig basert. Det er likevel ikke gitt at alle forhold er målbare eller at vitenskapelig basert kunnskap er tilgjengelig. Det vil derfor også være behov for å treffe skjønnsmessige beslutninger.

I vurderingen av om en påkjenning eller belastning er unødig, må det legges vekt på disses karakter og omfang, om de er påført av mennesker, hva som er formålet med å utsette dyr for dette og om handlingen er allment akseptert.

Kravet om å beskytte dyr mot fare for unødige påkjenninger og belastninger innebærer at man skal treffe tiltak før disse har inntruffet. Begrepet «fare for» innebærer at man på områder med manglende kunnskap bør legge et forsiktighetsprinsipp til grunn.

Til § 4 Hjelpeplikt

Bestemmelsen er i all hovedsak en videreføring av gjeldende rett og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.2.

Første ledd, første punktum, gir enhver som tilfeldig påtreffer eller kommer over et dyr som åpenbart er sykt, skadet eller hjelpeløst, plikt til å yte hjelp. Hjelpeplikten omfatter også ville dyr.

Hjelpeplikt etter denne bestemmelsen omfatter ikke situasjoner der et større antall dyr lider. Dette gjelder eksempelvis der man oppdager oljeskadet fugl. I slike tilfeller kommer bestemmelsen i § 5 om varslingsplikt til anvendelse.

Bestemmelsen retter seg mot den som treffer på dyret. Der flere påtreffer dyret, vil alle ha en plikt til å hjelpe. I enkelte situasjoner vil det også være nærliggende å be andre om hjelp fordi vedkommende er i nærheten, har kunnskap, disponerer telefon eller bil og lignende. Disse har ingen selvstendig hjelpeplikt, men bør så langt mulig bistå. Dyrehelsepersonell har som enhver annen en selvstendig hjelpeplikt etter denne bestemmelsen. I tillegg har dyrehelsepersonell hjelpeplikt etter dyrehelsepersonelloven § 14 når de blir anmodet om å yte hjelp.

Plikten til å yte hjelp gjelder overfor alle dyr som er omfattet av loven. Den enkeltes plikt til å yte hjelp strekker seg så langt som den enkelte har forutsetninger og praktiske muligheter til. Dette må vurderes ut fra rådende forhold, eksempelvis om det er mulig og forsvarlig å håndtere dyret, om det finnes transportmulighet, og om det er praktisk mulig å få nødvendig hjelp. Kravet til innsats har sammenheng med faren for påkjenninger og belastninger. Varige og intense påkjenninger og belastninger vil kunne tilsi stor innsats. Plikten vil i mange tilfeller også kunne oppfylles ved å varsle eieren, politiet, kommunen eller viltneimnda.

Hva slags hjelp som kreves etter loven, må vurderes i et kortsiktig perspektiv. Hjelpen kan for eksempel gå ut på å slippe løs dyr som sitter fast eller som er innestengt i hus eller bringe dyr til veterinær. Avliving vil avslutte lidelse, selv om en annen behandling kunne gjort dyret friskt igjen. Avliving må derfor regnes som nødvendig og/eller god nok hjelp i mange tilfelle, særlig for ville dyr og dyr med ukjent eier. For viltlevende dyr gjelder i tillegg at rekonvalesensperioden ikke påfører dyret for store påkjenninger. Dyret må i tillegg kunne mestre en tilbakeføring til naturen. Det er ikke nok at dyret kan fortsette å leve i fangenskap. Et forhold som skal tillegges vekt med hensyn til om viltlevende dyr bør avlives, er om dyrearten er utrydningstruet.

Første ledd, annet punktum fastsetter at dersom det ikke lar seg gjøre for den som påtreffer dyret å yte god nok hjelp, og det aktuelle dyret er storvilt eller må antas å tilhøre et dyrehold, skal dyrets eier eller politi varsles. Tamrein er å anse som dyr fra dyrehold.

Bestemmelsens *andre ledd* gir en rett, men ikke plikt for enhver til å avlive dyret når dette er nødvendig fordi det for den som påtreffer dyret anses

åpenbart at dyret ikke kan leve eller bli friskt. De fleste legfolk vil gjerne vegre seg mot å avlive andre enn helt små dyr, og ofte vil heller ikke nødvendig kunnskap eller redskap til å utføre dette på en forsvarlig måte være tilgjengelig. Hjelpeplikten kan da bestå i å få tak i person kompetent i avliving, eller bringe dyret til veterinær.

Dersom det aktuelle dyret er et dyr fra dyrehold, herunder tamrein, eller storvilt, kan det ikke avlives dersom det lar seg gjøre få tak i eier, veterinær eller politi innen rimelig tid. Ved usikkerhet om dyret er fra dyrehold eller storvilt, må vedkommende som påtreffer dyret likevel tilstrebe å oppnå kontakt med eier, veterinær eller politi. Hva som er rimelig tid må vurderes ut fra hvor store lidelser det medfører for dyret å måtte vente.

Tredje ledd fastsetter statens plikt til i første omgang å dekke nødvendige utgifter til tiltak etter denne paragrafen. Utleggene kan kreves tilbake fra dyrets dyreholder eller eier. Retten til å få dekket utlegg henger naturlig sammen med hjelpeplikten. Uttrykket nødvendige utgifter er brukt for å avgrense betalingsplikten noe, dvs. at staten ikke har betalingsplikt for andre tiltak enn det som er nødvendig for å avhjelpe den akutte situasjonen, herunder evt kostnader til avliving. Dette omfatter eksempelvis rimelige utgifter til transport til nærmeste veterinær, telefonering eller reise for å varsle. Den som hjelper dyret, må selv kreve dekning fra staten. Med staten forstås i denne sammenheng Mattilsynet. Utgifter til grunnleggende veterinærundersøkelse for å vurdere dyrets tilstand, akutt førstehjelp eller avliving hos veterinær, vil veterinær kunne få refundert direkte fra staten i medhold av dyrehelsepersonelloven. Utvidet undersøkelse for å fastslå eksakt diagnose er ikke omfattet. Videre behandling hos veterinær må eier eller annen innehaver være ansvarlig for.

Fjerde ledd pålegger den som har forvoldt skade på dyr hjelpeplikt. Omfanget av hjelpeplikten for den som har forvoldt skade, er tilsvarende det som gjelder etter første og andre ledd for den som tilfeldig påtreffer et skadet eller hjelpeløst dyr. Den som har forvoldt skade på dyr, kan imidlertid ikke kreve dekning av staten for utgifter til hjelpe tiltak.

Femte ledd gir hjemmel til å fastsette forskrifter om dekning av utgifter. Det vil bl.a. kunne fastsettes forskrifter om satser og retningslinjer for refusjon av utgifter.

Til § 5 Varsling

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.3.

Bestemmelsen retter seg mot enhver. Varslingsplikten etter *første ledd* gjelder når vedkommende har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn eller stell. Plikten omfatter begrunnet mistanke om forhold som innebærer alvorlig brudd på dyrevelferdsloven. Varslingsplikten går ikke foran annen lovpålagt taushetsplikt. Dyrehelsepersonell har varslingsplikt etter denne bestemmelsen jf. dyrehelsepersonelloven § 21 første ledd nr. 5 jf. § 1.

Andre ledd innfører en plikt til å melde fra dersom et større antall ville eller forvillede dyr er utsatt for sykdom, skade eller annen lidelse. Plikten gjelder også uten at loven er brutt. Hvilke forhold som kan anses å være utover det normale, vil bero på en skjønnsmessig vurdering. Eksempelvis kan dette være hendelser der mange dyr er tilgriiset av oljesøl, store dyrelidelser knyttet til ras og flom samt utbrudd av smittsomme dyresykdommer. Det er aktuelt at dyrevelferds- og naturforvaltningsmyndighetene og eventuelle andre sektormyndigheter i fellesskap vurderer om det skal iverksettes tiltak. Det vil være naturlig å legge vekt på belastningene på dyret, kostnadene ved tiltaket og hvorvidt tiltaket har betydning for overlevelse av truede bestander. Friske og syke eller skadde forvillede katter er verken ville eller eide. Ved melding om at et større antall forvillede katter blir utsatt for lidelse, for eksempel sult og tørst, sykdom og skade, må relevante myndigheter vurdere situasjonen og eventuelt iverksette tiltak.

Til § 6 Kompetanse og ansvar

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.4.

Kompetanse omfatter både kunnskap og ferdigheter. *Første ledd* første punktum retter seg mot dyreholder. Dyreholder omfatter både eier og den som har ansvar for dyr når eier ikke kan ivareta eieransvaret, eksempelvis ansvarlig for dyretransport, slakteri mv. Dyreholders ansvar for å sørge for tilstrekkelig antall og tilstrekkelig kvalifisert personell der det er behov for slikt personell, er et krav som har stadig større aktualitet blant annet på grunn av utvikling i retning av flere enkeltpersonforetak, større driftsenheter og bruk av mer avansert teknologi. Europarådskonvensjoner og -anbefalinger inneholder krav om tilstrekkelig personell.

Første ledd andre punktum retter seg mot personer som ikke har et direkte eller formalisert ansvar for dyr, men som på grunn av sin aktivitet kan påvirke velferden hos dyr, for eksempel jegere, fangstmenn og fiskere. Disse må ha nødvendig kompetanse til å utføre aktiviteten på en dyrevelferds-

ferdsmessig forsvarlig måte. Kravet omfatter enhver som skal avlive et dyr med mindre det foreligger en nødssituasjon der man ikke kan gjøre kravet gjeldende.

Kompetansekravet kommer imidlertid ikke til anvendelse i alle situasjoner der mennesker omgås dyr. Det er ikke naturlig å la kompetansekravet omfatte personer som har en tilfeldig kontakt med og svak tilknytning til dyret, for eksempel en som påtreffer og hjelper et dyr som sitter fast.

Kravet til kompetanse gjelder både ved hold, håndtering, driving, transport, avlaving, jakt, fangst og fiske, og omfatter både ville og tamme dyr. Hvilken kompetanse som kreves, må vurderes i lys av lovens materielle bestemmelser hvor et overordnet prinsipp er at dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.

Andre ledd fastsetter at foresatt ikke skal la barn under 16 år ha et selvstendig ansvar for dyr. De foresatte vil etter denne bestemmelsen ha det overordnede ansvaret for barns dyrehold frem til de fyller 16 år og selv kan overta det formelle ansvaret.

Tredje ledd om å ikke overlate dyr til personer det er grunn til å tro ikke kan eller vil behandle dyr forsvarlig, gjelder for alle tilfeller der dyr overlates til andre innenfor lovens geografiske virkeområde. Bestemmelsen må håndheves innenfor rammen av internasjonale avtaler når det gjelder handel med dyr over landegrensene.

Fjerde ledd gir hjemmel til å fastsette nærmere forskrifter. Innenfor mange næringer har det lenge vært forskriftsfestede krav om formell kompetanse (opplæring). Som eksempel kan nevnes formelle kompetansekrav til dyretransportsjåfører som transporterer landdyr og ved kommersiell slaktning av landdyr og fisk. Tilsvarende bestemmelser for kommersiell transport av fisk er under utarbeidelse. Det har lenge også vært krav om dokumentasjon av kompetanse i forskrift om ervervsmessig omsetning av dyr, og det stilles krav til formell kompetanse hos stadig flere dyreholdere som driver næring.

Det nærmere innholdet i kravet til formell kompetanse forutsettes klargjort i tilknytning til aktuelle forskriftsbestemmelser. Departementet har ingen konkrete planer om å kreve formell kompetanse for hold av familie- og hobbydyr. Bestemmelsen gir imidlertid hjemmel til å innføre krav om formell kompetanse også utenfor næring, herunder kreve at man gjennomgår kurs og eventuelt kan fremvise kursbevis.

Godkjenning av eksempelvis utdanningsopplegg omfattes av forskriftshjemmelen. Krav om

autorisasjon av personell vil også være omfattet. Dette kan for eksempel tenkes i forbindelse med dressur- eller undervisningsvirksomhet eller annen tjenesteyting som kan medføre særskilt risiko for dyrs velferd.

Til § 7 Krav om registrering eller tillatelse

Bestemmelsen innebærer lovfesting av en generell regel, mens tidligere lov hadde en fragmentert regulering av dette. Bestemmelsen er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.5.

Bestemmelsen er en fullmaktsbestemmelse hvorefter det kan gis forskrifter om krav til etablering, plassering, utforming og drift av aktiviteter omfattet av denne loven, herunder om tillatelse og tilbaketrekking av tillatelse, melding, registrering og godkjenning og om bortfall av godkjenning.

Bestemmelsen gir blant annet hjemmel til å fastsette krav om at man skal registrere seg eller ha tillatelse for å kunne nytte driftsbygninger eller særskilte metoder og utstyr og for å kunne drive visse former for dyrehold og aktiviteter, blant annet dyretransport, dyrepensjonat, oppbevaring av og omplassering av dyr med eller uten vederlag, dyrepark, hestesenter, utleie av dyr, oppdrett av akvakulturdyr og slakteri. Bestemmelsen vil også hjemle eventuelle fremtidige krav om registrering eller tillatelse, eksempelvis krav om registrering av eller tillatelse til å drive skadedyrbekjempelse.

Bestemmelsen vil i første rekke rette seg mot næringsmessig dyrehold, eller dyrehold av et visst omfang. Det tas derimot ikke sikte på å innføre registrerings- eller godkjenningsordninger for alminnelig kjeledyrhold.

Gjeldende dyrevernavlov har bestemmelser om at enkelte aktiviteter krever tillatelse og godkjenning. Det vil være naturlig å videreføre disse godkjenningsordningene i forskrift med hjemmel i denne bestemmelsen. Dette gjelder eksempelvis tillatelse til drift av dyrepensjonat og handel med og utleie av dyr.

En registrering eller tillatelse (godkjenning) som er gitt ut fra andre hensyn enn de dyrevelferdsmessige, vil vanligvis ikke inneholde nødvendige vilkår ut fra denne lovens formål. En tilsynmyndighet som fører tilsyn ut fra flere hensyn, må forventes å kunne samordne registrerings- og godkjenningsordninger til beste for virksomhetene, slik at en samordnet registrering kan gjelde for flere hensyn.

Til § 8 Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.6.

Første ledd fastsetter et ansvar for dyreholder til å påse at driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som brukes til dyr, er egnet til å ivareta hensynet til dyrenes velferd. Dette gjelder uavhengig av om den aktuelle driftsformen, metoden, utstyret eller tekniske løsningen er i vanlig bruk eller ikke.

Bestemmelsene er ment å omfatte forhold ved driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som det er grunn til å tro at kan påvirke velferden for dyr. Dette omfatter blant annet driftsformer, produksjonsmåter, innredning og utstyr, som for eksempel oppbindings- og fengslingsystemer, innredninger, ventilasjonsanlegg, melkemaskiner, gjødselavtrekk, tekniske løsninger for smoltifisering, fôringssystemer, vannbehandling og utstyr til passiv forflytning av dyr gjennom rør- og pumpe-systemer. Begrepet metoder omfatter også eksempelvis dressur- og treningsmetoder samt prestasjons- og produksjonsfremmende hjelpemidler. Bruk av treningsmetoder reguleres også av bestemmelsen om trening, fremvisning og konkurranser m.v. Når det gjelder metoder, utstyr og tekniske løsninger med tilknytning til medisinsk og kirurgisk behandling, vises også til lovens bestemmelse som omhandler dette spesielt.

Bestemmelsen innebærer ikke en umiddelbar plikt til å fjerne løsninger/utstyr som den enkelte dyreholder har i bruk og som er vanlig brukt i norske dyrehold, selv om det ikke lenger anses som dyrevelferdsmessig egnet og derfor ikke lenger er tillatt å markedsføre eller omsette. Det må likevel gjøres en konkret vurdering av egnetheten i det enkelte dyrehold. Dette kan medføre at den enkelte dyreholder må foreta utskiftninger, utbedringer eller endringer for å sikre at vedkommendes driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger i sum kan sies å tilfredsstillende bestemmelsens krav. Ved nyinvesteringer og utskiftninger må egnethetskravet oppfylles.

Der myndighetene mener at det er behov for en generell endring av driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som er i bruk, vil dette måtte skje gjennom forskrift etter tredje ledd. Det samme gjelder generelle forbud mot å ta i bruk bestemte driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger.

Andre ledd fastsetter at den som markedsfører eller omsetter nye driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger til bruk på dyr eller i dyrehold,

skal påse at disse er utprøvd og funnet egnet ut fra hensynet til dyrevelferd. Med nye forstås driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som man ikke har tidligere erfaring med ved bruk i norsk dyrehold. Denne bestemmelsen omfatter derfor ikke driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som allerede er i vanlig bruk, men slike som utvikles og introduseres på markedet. Uavhengig av om det er fastsatt forskrift med krav til dokumentasjon av egnethet eller ikke, vil tilsynsmyndigheten etter lovens bestemmelse om opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak kunne kreve de opplysninger og den dokumentasjon som har betydning for tilsynsmyndighetens kontroll.

Tredje ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til i forskrift å fastsette nærmere krav til driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger. Det kan herunder blant annet fastsettes forbud mot omsetning og bruk av visse driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger samt bestemmelser godkjenning og dokumentasjon av egnethet. Det kan også stilles krav til medfølgende informasjon eller bruksanvisning.

Til § 9 Medisinsk og kirurgisk behandling

Bestemmelsen er en bearbeidet videreføring av tidligere bestemmelser. Den er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.7.

Første ledd om medisinsk og kirurgisk behandling omfatter blant annet metoder for undersøkelse og diagnostikk, vaksinasjoner, medikamentell behandling, operative inngrep og andre terapeutiske metoder. Med operative inngrep menes behandling som innebærer perforasjon av hud eller slimhinne, samt knusing av vev. Begrepet omfatter både kirurgi, akupunktur og injeksjoner, samt annen perforasjon av hud i forbindelse med vaksinasjon, prøvetaking og administrasjon av legemidler og væske. Betydningen er i samsvar med innholdet i dyrehelsepersonelloven § 18 første ledd nr 2.

Kravet om at all medisinsk og kirurgisk behandling skal ivareta dyrets funksjonsevne og livskvalitet, innebærer at det skal velges en behandling som er egnet til å ivareta det aktuelle dyrets funksjonsevne og livskvalitet. Dersom det er tvilsomt om behandling kan gjennomføres på en forsvarlig måte og er egnet til å ivareta dyrets funksjonsevne og livskvalitet, kan det være nødvendig å avlive dyret. Hva som til en hver tid regnes som akseptabel praksis som er egnet til å ivareta dyrets funksjonsevne og livskvalitet, vil sannsynligvis endres over tid og påvirkes av kunnskap og tilgjengelige metoder i tillegg til samfunnsholdninger.

Dyrehelsepersonelloven fastsetter en eksklusiv rett for autorisert dyrehelsepersonell til å forestå ulike former for medisinsk og kirurgisk behandling. Det følger av dyrehelsepersonelloven § 18 at de fleste av handlingene som reguleres i denne paragrafen, skal utføres under veterinærs eller fiskehelsebiologs ansvar.

Andre ledd, første punktum, fastsetter med visse unntak at operative inngrep bare kan gjøres når det foreligger forsvarlig grunn ut fra hensynet til dyrets helse. Slike inngrep kan etter dagens forhold kun foretas av autorisert dyrehelsepersonell. Selv med dyrehelsemessig grunn, vil det være begrensninger med hensyn til hvilke inngrep som må kunne anses forsvarlige etter kravet i første ledd om at inngrepene skal ivareta dyrets funksjonsevne og livskvalitet.

Eksempler på inngrep som ikke har tilstrekkelig begrunnelse etter denne bestemmelsen, er amputasjoner med estetisk begrunnelse (for eksempel øre-/halekupering), amputasjon for å redde slakteverdi der dyrets livskvalitet reduseres som følge av amputasjonen (for eksempel amputasjon av syk klauv), amputasjoner for å tilpasse dyret til menneskenes behov (for eksempel fjerning av stinkkjertler på ilder, fjerning av klør på katt, vingeklipping av fugl (omfatter ikke klipping av fjær) og amputasjoner for å tilpasse dyret til driftsmessige forhold (for eksempel brenning/fjerning av nebb på fjørfe, klipping av tenner på gris). I tillegg kommer inngrep med kosmetisk begrunnelse (for eksempel piercing) og inngrep som ikke medfører fjerning av kroppsdel, men likevel hindrer dyret i normal atferd eller påfører det ubehag (for eksempel trynering på gris (knavring)).

Det vil samtidig være inngrep det ut fra ulike behov kan være aktuelt å tillate selv om det ikke kan sies å foreligge noen dyrehelsemessig begrunnelse, eksempelvis å sette ring i nesen på okser. Dette vil kunne tillates i forskrift med hjemmel i bestemmelsens siste ledd.

Andre ledd andre punktum, representerer et unntak fra hovedregelen i første punktum hva angår merking av dyr. Krav til forsvarlig merking følger av lovens bestemmelse om merking av dyr.

Andre ledd, tredje punktum, representerer et unntak fra hovedregelen i første punktum hva angår avhorning og kastrering. Med kastrering forstås operative inngrep som fjerner reproduksjonsevnen hos både hanndyr og hunddyr.

I tillegg til når dyrets helse gjør det berettiget å kastrere eller avhorne dyret, gir bestemmelsen adgang til å foreta slike inngrep når det er nødvendig ut fra hensynet til dyrevelferd eller andre særlige grunner. Hensynet til dyrevelferd kan være

knyttet både til velferden hos det aktuelle dyret og til den flokken dyret er en del av. For eksempel kan avhorning forebygge skader på andre dyr, muliggjøre at kastrerte hanndyr får anledning til utegang og beite, samt at kastrert tamrein kan holde flokken samlet og bidra til å lette fôrtilgangen.

Med andre særlige grunner menes blant annet omstendigheter som ikke er av hensyn til dyrets velferd, men som av andre nødvendige grunner gjør inngrepet berettiget. Eksempel på dette kan være kastrasjon av smågris for å unngå rånelukt og –smak inntil tilfredsstillende alternativer til kirurgisk kastrering foreligger, samt kastrasjon av førerhunder og hingster. Kastrasjon av katt antas å kunne ha både en dyrevelferdsmessig begrunnelse og være begrunnet ut fra andre særlige hensyn, eksempelvis bestandsregulering av eierløse katter. For å begrense omfanget av kirurgisk kastrasjon ut fra hensynet til dyrevelferd eller andre særlige grunner, kan det være aktuelt å gi forskrifter som nærmere setter vilkår for og ytterligere regulerer adgangen til å kastrere dyr.

Når det gjelder hvem som skal vurdere hva som i det enkelte tilfellet vil være å anse som andre særlige grunner, vil dette i utgangspunktet være den som skal utføre inngrepet i samråd med den som rekvirerer det. Særlig når det gjelder kastrasjon av kjæledyr, vil eiers vurderinger måtte tillegges betydelig vekt.

Tredje ledd setter krav om nødvendig bedøving og smertelindring ved smertefulle inngrep. Dette gjelder i direkte tilknytning til inngrepet så vel som i rekonvalesensperioden så langt det er behov for slik oppfølging. Kirurgisk kastrasjon må anses som et smertefullt inngrep som krever nødvendig bedøving og smertelindring.

Fjerde ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter, herunder stille vilkår for og forby visse former for behandling, samt å gjøre unntak fra bestemmelsene i annet ledd. Eksempelvis vil det kunne være aktuelt å fastsette nærmere forskrifter om avhorning og kastrering av dyr, fjerning av andre kroppsdeler og om bruk av medisinsk eller kirurgisk behandling for å kompensere for et mangelfullt levmiljø for dyr.

Til § 10 Merking av dyr

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.8.

Det er i mange sammenhenger behov for å merke dyr, og *første ledd* stiller et generelt krav til forsvarlig merking. Med merking forstås endring av dyrets utseende eller plassering av objekter på

dyret for lettere å kunne identifisere dyret, få kunnskap om hvem som er dyrets eier mv. eller for å kunne registrere hvor dyret befinner seg. Bestemmelsen må ses i sammenheng med lovens bestemmelse om medisinsk og kirurgisk behandling.

Det er et vidt spekter av merkemethoder. Hovedkravet til merkingen er at den skal være forsvarlig og ikke påføre dyret atferdsmessige begrensninger eller unødige påkjenninger og belastninger. Eksempel på metoder som ikke anses som forsvarlige er fryse- og brennmerking med unntak for merking på ikke følsomme deler av kroppen som hov, klauv, skjell eller horn. Som hovedregel vil heller ikke fjerning av kroppsdeler anses som forsvarlig merking. Pålagte merkemethoder etter reindriftsloven er likevel tillatt for tamrein. Både utforming, størrelse, vekt, plassering og fare for sår og skader vil kunne gi atferdsmessige begrensninger.

Hva slags merking som til enhver tid anses som forsvarlig, må tolkes i lys av gjeldende kunnskap og vil kunne konkretiseres nærmere i forskrifter etter andre ledd.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter om merking av dyr, herunder påby og forby merking. Forskrifter om merking av dyr vil også kunne omfatte vilkår for og prosedyrer for bruk av visse merkemethoder. Dette vil eksempelvis være aktuelt ved enkel forvaltningsmerking av viltlevende dyr. Videre kan det gis forskrift som påbyr at merkede dyr skal være registrert i et register og gis bestemmelser om hvem som skal ha innsyn i registeret. Bestemmelsen vil eksempelvis kunne anvendes til å innføre merkekrav for og et register over merkede katter, blant annet som ledd i arbeidet med å redusere populasjonen av forvillede katter. Det kan også gis forskrifter om at dyr som er umerket, kan omplasseres til annet dyrehold eller avlives uten at det ytes vederlag til personer som måtte påberope seg eiendomsrett til dyret. Dette muliggjør omplassering eller avlaving av eksempelvis forvillede og hjemløse katter uten erstatningsansvar overfor tidligere eier av dyret.

Til § 11 Transport

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.9.

Første ledd fastsetter at transport skal foregå på en måte som er til minst mulig belastning for dyret og at dyr kun skal transporteres når de er i en slik tilstand at det er forsvarlig å gjennomføre hele transporten. Med transport menes hele prosessen fra lasting, via selve forflytningen, eventuelle stopp

underveis og til lossing er gjennomført. Dette gjelder alle dyr, også familie- og hobbydyr.

Det er en forutsetning for å kunne transportere dyr at det er sannsynlig at transporten kan gjennomføres på en forsvarlig måte for dyret. Det må her ses hen til dyrets helse- og kondisjon, nær forestående eller nylig gjennomført fødsel m.v. Syke dyr bør kun transporteres når det er sannsynlig at det er det beste alternativet for dyret, for eksempel kan det være tilfellet ved transport for å få dem avlivet hos kompetent person.

Transporttiden kan påvirke dyrevelferden og skal ligge innenfor forsvarlige grenser. Grensen for forsvarlig transporttid vil kunne nedfelles i forskrifter. Forsvarlighetsgrensen vil kunne endres ut fra fagkunnskap og internasjonal rettsutvikling. Generelt bør det tilstrebes at dyretransporter ikke varer lengre enn nødvendig. Før enhver transport må en vurdering av dyrets evne og mulighet til å gjennomføre transporten foretas. Denne er avhengig av både forhold ved omgivelsene (klima både underveis og på ankomststedet) forhold ved transportmiddelet (ventilasjon, dyretetthet og transporttid) og forhold ved dyret (tamhetsgrad, alder, kondisjon og helsetilstand).

Andre ledd fastsetter at transportmiddelet må være egnet til transport av dyr, ut ifra hensynet til dyrenes velferd inkludert sikkerhet. Dette innebærer blant annet at det må være konstruksjoner, materialvalg og løsninger for øvrig som er egnet for den aktuelle bruken, og ikke medfører fare for klemming eller annen skade. Ved transport av flere dyr samtidig, må det ved behov være mulighet for å ha disse atskilt fra hverandre med for eksempel skillevegger. Det er også viktig at transportmiddelet er tilpasset de vær- og føreforhold som råder under transporten, slik at dyrene sikres riktige klimatiske forhold og minst mulig rystelser. Det skal være tilrettelagt for lasting og lossing uten å skape unødig stress, frykt eller ubehag for dyret.

Under transport skal dyrene ha nødvendig tilsyn og stell. Dette for å kunne oppdage og forebygge uheldige situasjoner. Kravet innebærer blant annet at transportøren skal påse at dyrene får nok luft, transporteres under riktige temperaturforhold, har nok plass og tilbys mat og vann der det er behov for dette.

Tredje ledd gir hjemmel til å fastsette utfyllende forskrifter om transport av dyr.

Til § 12 Avliving

Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av prinsippene i gjeldende rett, men bestemmelsen er

gjort mer generell. Den er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.10.

Første ledd fastsetter et generelt forsvarlighetskrav ved avliving av alle dyr som loven gjelder for. Det fastsettes at både håndteringen i forbindelse med avliving, herunder eventuell bedøving, og selve avlivingen skal skje på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Hva som skal anses som forsvarlig avlivingsmetode, vil avhenge av gjeldende kunnskap om blant annet dyrearten, utviklingstrinnet og de ulike avlivingsmetoder. I mangel av konkret kunnskap om egnet avlivingsmetode for en art, må man vise forsiktighet ved valg av metode. Forsvarlig avliving betinger også nødvendig kompetanse hos dem som forestår avlivingen jf. lovens kompetansebestemmelse. Ensidig fokus på selve avlivingen kan innebære redusert velferd i avlivingssituasjonen. Dette fordi miljøet eller håndteringen av dyrene ikke er optimalisert eller tilrettelagt på en egnet måte. Som eksempel kan frykt grunnet tvang eller miljøfaktorer gi større påkjenninger enn selve avlivingen. Det er derfor presisert i loven at også håndteringen av dyrene skal skje på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Avveining av hva som er dyrevelferdsmessig forsvarlig avliving vil være forskjellig ved avliving i eller fra dyrehold og avliving i forbindelse med jakt og fangst. Det kan f.eks. ikke stilles samme krav til presisjon og skånsomhet ved avliving i jakt-, fiske- eller fangstsituasjon som ved avliving av dyr i eller fra dyrehold. Det bør likevel benyttes metoder som så langt mulig ivaretar hensynet til dyrevelferd. I de tilfeller der fisken tas opp en og en, er det mulig å avlive fisken umiddelbart. Dette gjelder for eksempel ved bruk av line, hvor det er relativt vanlig å bløgge torsk og sei. Umiddelbar avliving vil ofte ikke være praktisk gjennomførbart ved fangst av villfisk i stor skala.

Første ledd, andre punktum, skal sikre egnet utstyr og vedlikehold av dette for å begrense og hindre svikt som følge av mangler, slitasje etc. Slike mangler kan påføre dyr store lidelser. Sammenholdt med kravet til kompetanse i lovens bestemmelse om kompetanse og ansvar, skal dette gi sikkerhet for at metoden virker slik at den bedøver og avliver samtlige dyr på en forsvarlig måte.

Med den som benytter menes både den som bruker utstyret og den som er ansvarlig for avlivingen, eksempelvis ansvarshavende ved et slakteri.

Også ved jakt, fangst og fiske på villlevende bestander, skal avlivingen være forsvarlig. Dette innebærer blant annet at utstyret som benyttes til jakt, fangst og fiske må være egnet og vedlikeholdt. Krav om egnet bedøvingsutstyr er normalt ikke aktuelt ved slike aktiviteter, fordi kravet om

bedøving før avlaving kun gjelder for holdte dyr, jf annet ledd.

Andre ledd omfatter kun dyr som holdes. Den gjelder både for landdyr og akvatiske dyr. Det kreves at dyret bedøves før avlavingen med mindre dyret avlives med en metode som gir umiddelbart bevissthetstap. Kravet om bedøving før avlaving skal sikre at dyr fra dyrehold er i en tilstand av bevisstløshet fra før avlavingen begynner og frem til døden inntreffer. Dette innebærer blant annet at det ikke er tilstrekkelig at dyret er bedøvd frem til eksempelvis stikketidspunktet. For å sikre etterlevelsen bør avlivingsprosessen gjennomføres så raskt som mulig når dyret er bedøvd.

Bedøvningsmetoden skal være dyrevelferdsmessig forsvarlig jf. første ledd og gi bevissthetstap herunder smertefrihet. Dette innebærer blant annet at metoden enten skal virke momentant eller ha en induksjonsfase som ikke medfører vesentlig ubehag.

Andre ledd, fjerde punktum, fastsetter en plikt til etter avlaving å påse at dyret er dødt. Dette må skje før eventuell videre bearbeiding eller prosessering, eksempelvis slaktebehandling. Avblødning er i mange tilfeller en egnet metode for å sikre at dyret er dødt. Plikten til å påse at dyret er dødt gjelder alle dyr som avlives, også der videre bearbeiding eller prosessering ikke skal skje umiddelbart, eksempelvis ved avlaving av daggamle kyllinger, utverpede høner, syk oppdrettsfisk og andre dyr som skal gå til destruksjon.

Tredje ledd regulerer avlaving i nødstilfeller. Dette vil typisk være når et dyr må avlives straks på grunn av sykdom, alvorlig skade eller fordi det er hjelpeløst av andre grunner. Når det foreligger en slik situasjon, skal man så langt mulig følge de alminnelige reglene for avlaving av dyr. Ved avlaving i forbindelse med bekjempelse av alvorlige smittsomme sykdommer, vil antall dyr som skal avlives kunne være høyt, og særlige smittmessige hensyn må ivaretas. Det vil derfor kunne være nødvendig å avvike noe fra de normale kravene til avlaving i slike situasjoner. Det må her foretas en avveining mellom spredningsrisiko for sykdom og hensynet til de smittede dyrenes velferd i avlivings-situasjonen. Gjennom beredskapsplaner kan man på egnet måte ivareta de ulike hensyn i forbindelse med slik sanering. Det kan også regnes som avlaving i nødstilfelle når dyr må avlives for å beskytte andre dyr eller mennesker jf. også viltloven § 11.

Bestemmelsen kommer også til anvendelse når dyr avlives som ledd i oppfyllelse av hjelpeplikten etter § 4. Den enkelte må gjøre en avveining av om det er forsvarlig selv å avlive dyret ut fra hensynet til blant annet dyret, skadens omfang, egen kompe-

tanse og mulighetene for å få fatt i annen kompetent person/bringe dyret til veterinær. Er man ikke kompetent til å foreta en forsvarlig avlaving, kan man risikere å forsterke lidelsene for dyret.

Fjerde ledd fastsetter et forbud mot å gjøre avlaving av dyr til et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement. Dette vil omfatte situasjoner der det er selve avlavingen som er gjort til en attraksjon eller gjenstand for konkurranse, og gjelder uavhengig av om tilskuere er fysisk til stede ved avlavingen eller ikke. Ordinær jakt, fangst og fiske faller utenfor dette forbudet. Likeledes faller andre arrangementer der avlavingen ikke er et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement utenfor forbudet, eksempelvis fiskekonkurranser. Her er målet å fange den største fisken og/eller størst antall fisk, og avlavingen er en nødvendig konsekvens av aktiviteten. Konkurranser for hund under ordinær jakttid er et annet eksempel som faller utenfor forbudet.

Femte ledd er en fullmaktsbestemmelse. Det kan gis nærmere forskrifter til utfylling av bestemmelsen, herunder krav til utstyr, miljø og håndtering i forbindelse med avlaving og hva som er lovlig avlivingsmetoder. Eksempelvis kan det herunder gis forskrifter om skadedyrbekjempelse. Skadedyrbekjempelse omfatter tiltak for å redusere forekomsten av vanlige skadedyr, slik som mus, rotter, enkelte fugler etc. Her gis også hjemmel til å gjøre unntak fra bestemmelsene i andre ledd, for andre dyrearter enn landdyr og sjøpattedyr. Honningbier regnes i denne sammenheng ikke som landdyr.

Til § 13 Forsøk, undervisning og medisinsk virksomhet

Bestemmelsen bygger på tidligere lovs tilsvarende bestemmelser, men er noe utvidet. Den er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.11.

Første ledd fastsetter krav om tillatelse for avl, hold, formidling, avlaving eller bruk av dyr til forsøk, undervisning eller medisinsk virksomhet. Krav om tillatelse gjelder ikke ved bruk av dyr ved undervisning i alminnelig stell og håndtering av dyr. Med undervisning i alminnelig stell og håndtering av dyr forstås eksempelvis hold av dyr på landbruksskoler for undervisning i røkt, undervisning på rideskoler og dressurkurs for hunder.

Kravet om tillatelse gjelder både for virksomheten og den ansvarlige for aktiviteten. Kravet om tillatelse for avl, hold, formidling og avlaving er begrenset til tilfeller der aktiviteten skjer i den hensikt å bruke dyret eller dets avkom i forsøk, undervisning eller medisinsk virksomhet. Vilkår som

stilles i tillatelsen til slik aktivitet, vil kunne omfatte forhold knyttet til alle dyr i virksomheten uavhengig av om samtlige dyr eller avkom er tiltenkt brukt i forsøk eller faktisk blir brukt i forsøk.

Med bruk av dyr i forsøk forstås bruk av dyr for å erverve ny eller bekrefte kjent kunnskap av biologisk, psykologisk, etologisk, fysikalsk eller kjemisk art, også når dette skjer som ledd i undervisning. Bruk av dyr i produksjon av reagenser som antigen og antistoff og lignende, i diagnostikk, kontrollvirksomhet og etablering av genmodifiserte stammer vil også kunne omfattes av begrepet bruk av dyr i medisinsk virksomhet. Det samme gjelder bruk av dyr, herunder klonede dyr, for å utvikle eller produsere legemidler og andre kjemiske produkter, eller for å produsere levende celler, vev og organer.

Også andre typer forsøk med sikte på å erverve ny eller bekrefte kjent kunnskap omfattes av kravet om tillatelse dersom de medfører inngrep eller manipulering overfor dyret eller dets omgivelser på en slik måte at det påvirker dyret eller skaper en ufysiologisk tilstand.

Bruk av celler, vev eller organer fra dyr som er avlet eller holdt med sikte på bruk i forsøk, undervisning eller medisinsk virksomhet, vil kreve samme type tillatelse som ved bruk av levende dyr for samme formål. Bruk av materiale fra døde dyr som ikke er blitt avlet eller holdt med sikte på bruk i forsøk, undervisning eller medisinsk virksomhet omfattes ikke av kravet om tillatelse.

Kravet om tillatelse til bruk av dyr til undervisning i annet enn alminnelig stell og håndtering, vil for eksempel omfatte forsøkslignende virksomhet som ledd i undervisning i biologiske fag.

Kravet om tillatelse vil ikke omfatte bruk av dyr i klinikkundervisning av veterinær-, fiskehelsebiolog- og dyrepleierstudenter når dyret underlegges normal behandling av sykdom eller skade. Tilsvarende gjelder disseksjon/obduksjon av dyr som ikke er avlivet som ledd i forsøk. Normal aktivitet ved besøksgårder, fremvisning av dyr eller dyrehold av normal driftsmessig karakter som for eksempel egne dyr i skoler/barnehager eller rideopplæring i ridesentre regnes ikke som bruk av dyr i undervisning.

Tillatelse gis av den tilsynsmyndigheten som etter lovens bestemmelse om tilsyn og vedtak er gitt myndighet til å gi slik tillatelse. Ved vurdering av om tillatelse skal gis, skal det foretas en faglig og etisk vurdering av institusjonen og/eller den aktuelle aktiviteten. Dette innebærer en vurdering både av om søker har den nødvendige kompetanse og faglige forhold knyttet til forsøket. Vurderingen må bygge på hvilke negative innvirkninger forsø-

ket vil få for dyrene, satt opp mot forsøkets nytteverdi for samfunnet. Det skal blant annet legges vekt på de fysiske og mentale påkjenninger dyret vil utsettes for både før, under og etter forsøket/undervisningen, om forsøket er samfunnsnyttig, om det ved fare for smerte benyttes objektive smerteparametere og tilstrekkelig bedøvende eller smertelindrende medikamenter, og om det er gode muligheter til å trekke sikre konklusjoner. For at tillatelse skal kunne gis, må søker fremlegge nødvendige opplysninger. Det forutsettes oppgitt i søknad hvem som skal utføre eventuell kirurgi og hvilken kompetanse vedkommende har.

Ved avl, hold eller formidling av forsøksdyr, vil det være naturlig at tillatelsen gjelder en viss type virksomhet med gitt omfang og definert varighet (for eksempel tillatelse til drift av forsøksdyravdeling for et gitt antall år, tillatelse til avl og formidling av forsøksdyr). Også for avl, hold og formidling av dyr til undervisning, vil det kunne gis mer generell tillatelse innen gitte rammer. Nærmere bestemmelser om søknadsprosedyre og vilkår til å få tillatelse vil bli nedfelt i forskrift etter tredje ledd.

Andre ledd fastsetter at tillatelse ikke skal gis dersom formålet med forsøket eller undervisningen kan oppnås uten bruk av dyr eller der dyrene kommer i fare for å bli utsatt for unødige påkjenninger eller belastninger. Bestemmelsen oppstiller også krav om at det ikke skal brukes flere dyr enn nødvendig og at de dyrene som brukes skal belastes minst mulig. Dette samsvarer med generelle prinsipper for god forsøksvirksomhet der man skal tilstrebe alternativer til bruk av dyr (replacement), bruk av færrest mulig dyr (reduction) og målrettede og forbedrede forsøk (refinement).

Alternativer til bruk av dyr kan for eksempel være bruk av dataprogrammer, modeller og cellekulturer. Reduksjon kan oppnås ved en mer kritisk holdning til å benytte dyr, dels ved bruk av andre tilgjengelige data og dels gjennom nøye planlegging og beregninger forut for gjennomføring av dyreforsøk. Dette siste er samtidig et moment som bidrar til målretting.

Forbedring av dyrenes situasjon kan også oppnås gjennom konkrete tiltak som bedre oppstallingsforhold (tilstrekkelig plass, riktige lysforhold, mulighet for mosjon, skjul og tidsfordriv) og fokus på bruk av beroligende og smertestillende medikamenter dersom dyrene utsettes for belastninger som gjør dette påkrevet. Også etter EØS-avtalen er det krav om bruk av anestesi eller smertestillende eller andre egnede metoder for å sikre at smerte, lidelse, stress og skade begrenses, og at dyr under ingen omstendighet utsettes for sterk smerte, stress eller lidelse.

Tredje ledd fastsetter at tilsynsmyndigheten i tilatelser etter første ledd kan gjøre unntak fra lov 15. juni 2001 nr. 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell § 18 første ledd nr. 3, slik at andre enn veterinær eller fiskehelsebiolog kan iverksette fullstendig eller lokal bedøvelse av dyr. Slike unntak er aktuelle dersom den som skal gjennomføre forsøket har tilstrekkelig faglig kompetanse til å sikre at bedøvelse og etterfølgende inngrep kan gjennomføres med tilsvarende ivaretagelse av dyrets velferd som en ville forvente dersom veterinær eller fiskehelsebiolog sto ansvarlig for aktiviteten.

Fjerde ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å fastsette nærmere forskrifter om dyr i forsøk, undervisning og medisinsk virksomhet, herunder om forbud mot bruk av visse dyrearter og visse typer forsøk. Aper har ikke blitt brukt i dyreforsøk i Norge på mange år. Departementet mener det bør foreligge særlig tunge grunner for bruk av aper i forsøksvirksomhet og vil vurdere å gi forskrifter om dette. Departementet legger til grunn at det heller ikke skal benyttes dyr til utprøving av kosmetikk og lignende, noe det også kan være aktuelt å presisere i forskrift.

Bestemmelsen gir også hjemmel til i forskrift å fastsette unntak fra krav om tillatelse. Denne er primært gitt med tanke på visse typer aktivitet som ut fra bestemmelsens ordlyd omfattes av kravet, men som i sin natur er så lite inngripende overfor dyr at det vil være uhensiktsmessig å kreve særskilt tillatelse, jf gjeldende forsøksdyrforskrift § 2.

Femte ledd gir hjemmel til i forskrift å fastsette unntak fra lovens materielle krav for bruk av dyr i forsøk. Eksempelvis vil en rekke forsøk ikke ha den indikasjon som kreves etter bestemmelsen om medisinsk og kirurgisk behandling. Det skal for øvrig foreligge særskilte grunner for slike unntak, og det må være godtgjort at andre metoder ikke kan bidra til å fremskaffe de ønskede resultater.

Til § 14 Særskilte forbud

Bestemmelsen innebærer til dels en videreføring av gjeldende rett, men er mer generelt utformet og mer vidtrekkende. Det er nytt at seksuell omgang med og seksuelle handlinger med dyr gjøres straffbare uavhengig av hvilken påvirkning det har hatt på dyret. Bestemmelsen er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.12.

Første ledd bokstav a) omfatter vold og volds handlinger, d.v.s. handlinger som etter allmenn samfunns moral oppfattes som klanderverdige. Kjernen i voldshandlinger er at man bevisst eller uaktsomt påfører dyr påkjenninger og belastnin-

ger eller utsetter det for sterke aversiver, som ikke er nødvendige av hensyn til dyret selv eller annet legitimt formål.

Vold kan gi påkjenninger og belastninger av fysisk og mental karakter. Eksempel på slike av fysisk karakter er smerte og skade. Vold vil ofte være både mental og fysisk, men dyr kan skremmes og stresses også uten bruk av fysisk vold. Eksempel på påkjenninger og belastninger av mental karakter er uro, frykt, angst, stress og andre mentale påkjenninger eller endringer som kan gi redusert velferd.

Vold kan omfatte slag, spark, klyping, biting, brenning, frysing, bruk av redskap, unødig tvang, å drive dyr for hardt osv. Ulovlig bruk av smertevoldende dressurmidler kan være et eksempel på vold mot dyret. Fysisk vold omfatter handlinger som kan gi både indre og ytre skader på kroppen.

Bokstav b) rammer tilfeller der dyret hensettes i en hjelpeløs tilstand eller overlates til seg selv i en situasjon der det er ute av stand til å klare seg. Et eksempel kan være å holde dyr innestengt i bil hvor luftkvaliteten og/eller temperaturen medfører vesentlige påkjenninger. Et annet eksempel er dersom dyr overlates til seg selv innendørs eller ute for eksempel i forbindelse med lengre fravær eller for å kvitte seg med dyret. Likeledes vil det å slippe andres dyr fri slik at de overlates til seg selv, kunne rammes av denne bestemmelsen. I tilfeller der slikt frislipp ikke hensetter dyr i hjelpeløs tilstand, kan forholdet falle inn under lovens generelle bestemmelse eller bestemmelsen om utsetting av dyr i naturen. Bestemmelsen vil også omfatte det å unnlate å gi nødvendig hjelp til dyr man selv har påført skade.

Bokstav c) omfatter seksuell omgang og seksuelle handlinger med dyr, og rammer også handlinger som ikke påfører dyr noen form for påkjenning eller belastning. Dette gjelder uavhengig av dyrets kjønn eller fase i reproduksjonssyklus. Kjerneområdet for bestemmelsen er menneskelig bruk av dyr for å oppnå egen seksuell tilfredsstillelse i en eller annen form. Straffelovens bestemmelser om seksualforbrytelser og tolkningen av disse vil kunne gi veiledning når det gjelder vurderingen av om en handling faller inn under forbudet. På samme måte som i straffeloven er det ikke et nødvendig vilkår at handlingen er seksuelt motivert. Vold mot dyr i forbindelse med seksuelle handlinger, vil kunne rammes av både denne bestemmelsen og voldsbestemmelsen. Sædtapping, inseminering og andre nødvendige prosedyrer i forbindelse med avl og reproduksjon regnes ikke som seksuelle handlinger etter denne bestemmelsen. Når det gjelder dyrepornografi, vil det være handlingen

mot dyret som omfattes av denne bestemmelsen. For øvrig vises til straffelovens pornografibestemmelser.

Bokstav d) forbyr bruk av levende dyr som fôr og agn til andre dyr. Et eksempel vil være bruk av levende mus og rotter som fôr til slanger. Bruk av levende dyr som mat til mennesker vil rammes av andre bestemmelser, herunder bestemmelsen om vold. Dyr som faller utenfor lovens virkeområde, omfattes ikke av dette forbudet. Som eksempel kan nevnes blåskjell og meitemark.

Til § 15 Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger

Bestemmelsen innebærer en utvidelse i forhold til tidligere lov, og den er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.13.

Første ledd omfatter bygninger, gjerder og andre mindre innretninger som kan utgjøre en fare for dyrs velferd, uavhengig av om de primært er satt opp eller innrettet med tanke på dyr eller dyrehold, eller ikke. Det fastsettes en generell plikt til å utføre, oppføre og vedlikeholde slike innretninger slik at dyr ikke utsettes for fare for unødige påkjenninger og belastninger. Eksisterende gjerder, også de med piggråd, må vedlikeholdes. Bestemmelsen om forbud mot bruk av piggråd i gjerde for å regulere dyrs ferdsel medfører imidlertid at piggråd ikke kan brukes når materiale i gamle slike gjerder må skiftes ut. Kravet om å holde ved like omfatter også en plikt til opprydding når bygninger, gjerder eller innretninger ikke lenger er i bruk.

Bestemmelsen skal ikke tolkes så vidt at den er begrensende for ønsket samfunnsutvikling, men fastsetter en plikt til å iverksette nødvendige tiltak for å redusere fare for unødige påkjenninger og belastninger hos dyr når det oppføres bygninger, gjerder o.l. Bestemmelsen innebærer blant annet at man der det er mulig skal søke å unngå at dyr utsettes for unødige skader. Dette kan gjøres ved valg av alternative materialer, utforming, etc. For eksempel bør man i forbindelse med sikring av stillaser ikke benytte materiale som fugler kan henge seg fast i.

Det ansvar eiere av inngrep m.m. har ut fra dyrevelferdsmessige hensyn, reduserer ikke dyreholders ansvar for egne dyrs velferd. Dyreholder skal beskytte egne dyr mot farer, selv om faren er en følge av at den ansvarlige for inngrepet m.v. ikke ivaretar sine forpliktelser etter denne bestemmelsen.

Første ledd andre punktum setter et absolutt forbud mot bruk av piggråd i husdyrgjerder og andre gjerder som skal regulere dyrs ferdsel.

Dette gjelder uavhengig av om gjerdet er i innmark eller utmark. Bruk av piggråd i gjerder som ikke er ment for å regulere dyrs ferdsel, må vurderes i sammenheng med de generelle kravene i første og andre ledd. Bestemmelsen innebærer et forbud mot å bruke piggråd for å regulere dyrs ferdsel når nye gjerder settes opp.

Andre ledd om å holde tilsyn med bygning, gjerde og innretninger må vurderes konkret, og kravet til tilsyn må stå i forhold til faren for påkjenninger og belastninger. Vesentlig fare for alvorlige påkjenninger og belastninger vil i prinsippet fordre mer omfattende tilsyn.

Tredje ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å fastsette nærmere forskrifter. Det kan blant annet være aktuelt å fastsette nærmere bestemmelser om blant annet hytte, koie, seter m.v. og gjerder, jf tidligere dyrevernav §§ 28 og 29. Det tas ikke sikte på å gi egne regler med bygningstekniske krav. I den grad det er aktuelt med slike krav av hensyn til dyrs velferd, må dette samordnes med annet sektorregelverk på området og ansvarlig sektormyndighet.

Det gis videre hjemmel til å forby også andre typer innretninger enn piggrådgjerder, ut fra hensynet til dyrevelferd. Også plikt til reparasjon eller fjerning av innretninger og/eller rester etter slike, kan reguleres nærmere. Krav om fjerning av eksisterende piggrådgjerder som kan påvirke dyrs ferdsel, vil bli fastsatt med hjemmel i bestemmelsens tredje ledd. Det gis videre hjemmel til å gi unntak fra forbudet mot bruk av piggråd i gjerder for å regulere dyrs ferdsel. Kommunale forskrifter om bruk av piggråd stadfestet av departementet i henhold til lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevernav, vil gjelde inntil de eventuelt blir opphevet av forskrifter etter denne fullmaktsbestemmelsen, jf. lovens § 40.

Til § 16 Sporbarhet. Merking av produkter fra dyr

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.14 og 2.2.15.

Bestemmelsen er en fullmaktsbestemmelse. *Første ledd* åpner for å gi bestemmelser om sporbarhet både for dyr og produkter av dyr ut fra hensynet til dyrevelferd.

Med sporbarhet forstås plikt til å kunne identifisere enhver person man har mottatt det aktuelle dyret eller produktet fra, samt plikt til å kunne identifisere hvem man har levert dyret eller produktet til. Disse opplysningene skal gjøres tilgjengelige for tilsynsmyndigheten på anmodning.

Primært fastsettes bestemmelsen for å ha mulighet for å innlemme eventuell regulering av

sporbarhet ut fra hensynet til dyrevelferd i EØS-lovgivningen. Tilsvarende bestemmelse er nedfelt i matlovgivningen. Det kan imidlertid ikke utelukkes at slike bestemmelser blir vurdert som ønskelige eller nødvendige ut fra rent nasjonale hensyn.

Sporbarhetskravene bør så langt det er mulig være avpasset det formålet de er satt til å ivareta og ikke legge større byrder på virksomheten/pliktsubjektet enn det som er nødvendig for å ivareta et funksjonelt system for sporbarhet.

Andre ledd gir hjemmel til å gi forskrifter om merking av produkter som stammer fra dyr. Merking er enhver opplysning på eller i tilknytning til varen.

Det gis hjemmel til å stille vilkår i forbindelse med påbudte eller frivillige merkeordninger. Enkelte merkeordninger på andre områder i EU-regelverket er frivillige, men dersom man velger å bruke dem, utløses en rekke obligatoriske krav og forpliktelser.

Til § 17 Omsetning m.v. av produkter fra dyr

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.16.

Bestemmelsen er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til i forskrift å begrense eller forby produksjon, omsetning, bruk, import og eksport av produkter fra dyr som er omfattet av loven. Begrepene omsetning, import og eksport omfatter enhver overdragelse eller grensepasing uavhengig av om det ytes vederlag. I forbindelse med krav til omsetning, import og eksport, kan det både fastsettes vilkår for selve omsetningen, importen eller eksporten og stilles krav til hvilken informasjon som skal følge produktet. Forskrifter kan gis for å fremme god dyrevelferd eller respekt for dyr, samt for å ivareta internasjonale forpliktelser. Fullmaktsbestemmelsen må anvendes i samsvar med de innskrenkninger som følger av internasjonale avtaler som regulerer handel og som Norge har gitt sin tilslutning til.

Det sentrale fra et handelspolitisk ståsted er at tiltaket ikke er mer handelsbegrensende enn det som er nødvendig for å oppnå formålet.

Dersom hensynet til menneskerettene, eksempelvis retten til religiøs utøvelse, krever tilgang på produkter som det i henhold til denne loven ikke er tillatt å produsere i Norge, vil det ikke være aktuelt å forby produktene importert til eller omsatt i Norge.

Import og eksport av produkter av dyr reguleres også bl.a. av forskrift av 15. november 2002 nr. 1276 om gjennomføring av konvensjon 3. mars

1973 om internasjonal handel med truede arter av vill flora og fauna (CITES).

Til § 18 Adgang til sted og plikt til å yte bistand

Bestemmelsen bygger på prinsippene i tidligere lov, men er utvidet når det gjelder plikt til å yte bistand til tilsynsmyndigheten. Når det gjelder produkter, representerer bestemmelsen en utvidelse. Bestemmelsen er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.17.

Første ledd: Med uhindret adgang menes at tilsynsmyndigheten til enhver tid skal gis adgang til sted eller lokale. Retten gjelder alle steder der det er grunn til å tro at det holdes dyr eller foregår annen aktivitet omfattet av loven. Adgangsretten til sted der det er grunn til å tro at det holdes dyr gjelder uavhengig av om det faktisk holdes dyr der på det aktuelle tidspunktet eller ikke. Dette bl.a. for å ivareta behovet for å inspisere også rom m.m. der eier hevder det ikke befinner seg dyr. Samtidig vil det kunne være behov for inspeksjon selv om dyret ikke er der på inspeksjonstidspunktet. Opplysninger om hvordan selve dyrerommet er utformet, vedlikeholdt etc., vil kunne gi informasjon om forholdene for dyr som har vært holdt eller skal holdes i dyrerommet. Videre omfatter retten til uhindret adgang også mulighet til å undersøke fysiske gjenstander, for eksempel innholdet i et medisinskapp.

Med begrepet ikke gis uhindret adgang i andre punktum, menes både de tilfeller hvor den ansvarlige aktivt nekter adgang og de tilfeller der tilsynsmyndigheten ikke med rimelig innsats kan komme i kontakt med en ansvarlig som i tide kan gi adgang. Adgangsretten gjelder altså uavhengig av om dyreholder eller annen ansvarlig person er til stede eller ikke.

Tilsynsmyndigheten vil imidlertid ikke kunne ta seg inn gjennom låste dører for å skaffe adgang i eiers eller annen ansvarlig persons fravær. I slike tilfeller er politiets assistanse nødvendig. Tilsynsmyndighetens rett til uhindret adgang etter første punktum gir heller ikke rett til bruk av tvang dersom eier er til stede og nekter adgang. Også i disse tilfellene er politiets assistanse nødvendig. Nødrettstilfeller må vurderes i henhold til alminnelige bestemmelser om nødrett.

Videre må det ved praktisering av adgangsretten tas hensyn til privatlivets fred. Inspeksjon i private hjem der det ikke drives noen form for registreringspliktig virksomhet etter loven, antas etter denne loven kun å være aktuelt i tilfeller der det er grunn til å tro at dyr er utsatt for unødige påkjenninger eller belastninger.

Politiet gis i første ledds tredje punktum samme adgangsrett som tilsynsmyndigheten der de er bedt om å bistå tilsynsmyndigheten.

Bestemmelsen om deltagelse for utenlandske inspektører i første ledds fjerde punktum er en videreføring av gjeldende rett og følger av internasjonale forpliktelser, jf. EØS-avtalen.

Tilsynsmyndigheten kan for øvrig ha med sakkyndige, men må da godtgjøre at de sakkyndige representerer tilsynsmyndigheten. Det kan være behov for å ha med personell med særlig kjennskap til den aktuelle dyrearten eller formen for dyrehold (veterinær, etolog, bygningskyndig o.l.). Dette vil kunne bedre muligheten for god saksopplysning.

Andre ledd fastsetter en plikt for tilsynsobjektet til vederlagsfritt å stille nødvendige lokaler, inventar, arbeidshjelp og redskaper til disposisjon for utøvelse av tilsynet og ellers være behjelpelig med å legge til rette for tilsynet. Med nødvendige lokaler forstås de av eksisterende lokaler som er nødvendig for tilsynets arbeid. Bestemmelsen er eksempelvis relevant der tilsynsmyndigheten har behov for å ta bilder, veie dyr og ta ut dyremateriale for å klarlegge og dokumentere de faktiske forhold.

Til § 19 Opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.18

Første ledd lovfester en plikt for dyreholder og andre pliktsubjekter etter loven til å gi eller sende inn opplysninger som tilsynsmyndigheten krever. Plikt til å gi opplysninger omfatter også det å fremskaffe eller utarbeide opplysninger som tilsynsmyndigheten krever. Krav om opplysninger kan kreves muntlig uten forhåndsvarsel. Tilsynsmyndigheten kan kreve de opplysninger som er av betydning for å klarlegge dyrevelferdsmessige forhold, herunder kreve innsyn i dokumenter.

Første ledd andre punktum utvider plikten til å omfatte også andre som er i besittelse av relevant informasjon. Dette vil først og fremst gjelde personer som i yrkesutøvelse har informasjon om andres dyrehold eller håndtering av dyr. Plikten til å gi opplysninger er begrenset til de opplysninger som tilsynsmyndigheten har behov for i en konkret sak. Allmennhetens plikter er begrenset til det som omfattes av varslingsplikten i § 5.

Opplysninger etter denne bestemmelsen omfatter også opplysninger om hvor dyr befinner seg. Slik opplysningsplikt står i naturlig sammenheng med adgangsretten etter lovens bestem-

melse om adgang til sted og plikt til å yte bistand. Bestemmelsen skal bidra til at dyr ikke kan unn-dras tilsyn ved at tilsynsmyndigheten ikke får nødvendige opplysninger om hvor dyr befinner seg.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å fastsette nærmere forskrifter om opplysnings- og rapporteringsplikt. Det gis også hjemmel til å stille krav om systematiske kontrolltiltak og systemer for å sikre dette. Begrepet systematiske kontrolltiltak kan omfatte krav om egenkontroll og internkontroll, men gir en et større spekter av muligheter til metodevalg for å sikre og dokumentere regelverksetterlevelse enn begrepet internkontroll. Slike registreringer kan være nødvendige for å føre kontroll med tiltak som skal hindre brann, sikre ventilasjon, sørge for fôr og vann, tilstrekkelig tilsyn og lignende. Bestemmelser om internkontroll egner seg best for hold av produksjonsdyr og for annet kommersielt dyrehold, og i liten grad for hold av familie- og hobbydyr.

Til § 20 Jakt fangst og fiske

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.19

Første ledd stiller krav om at jakt, fangst og fiske skal utøves på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Hva som er dyrevelferdsmessig forsvarlig, avhenger bl.a. av hvilken art det jaktes, fangstes eller fiskes på. Generelt vil det ikke anses forsvarlig å jakte på dyr i yngletiden når avkommet er avhengig av foreldrene for å overleve.

Viltloven gir også hjemmel til å regulere hvilke metoder og hvilket utstyr som kan brukes til jakt m.m. Krav til human jakt er nedfelt i viltlovgivningen. Derfor vil som regel de jakt- og fangstmetoder som er lovlige etter viltlovgivningen, også være forsvarlige etter dyrevelferdsloven. Enkelte jakt- og fangstmetoder er forbudt, eksempelvis bruk av giftåte uten særskilt tillatelse, selvsjudd, visse former for felle- og snarefangst og jakt med pil og bue. Slike metoder kan medføre risiko for å påføre dyret skader uten å avlive det umiddelbart og er nærmere regulert i viltlovgivningen.

Når det gjelder fiske, har man ikke i dag nok kunnskap om alle fiskemetoders egnethet med hensyn til ivaretagelse av fiskens velferd. Ved fangst av villfisk i stor skala vil det kunne være vanskelig å stille de samme kravene til skånsom avliving som når dyr fanges enkeltvis. Det bør likevel benyttes fangstmetoder som så langt mulig ivaretar hensynet til forsvarlig avliving av fisken.

I lys av ny kunnskap vil enkelte jakt-, fangst- og fiskemetoder som i dag er i alminnelig bruk, kunne bli å anse som uforsvarlige.

Skyting av forvillede tamdyr eller dyr i skår-feste o.l. på dyrevelferdsmessig grunnlag, regnes ikke som jakt, men som avliving, jf. § 12. *Andre ledd* er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til nærmere regulering av jakt, fangst og fiske, herunder adgang til å stille vilkår for jakt på oppdrettet vilt som er satt ut i naturen. Det vil også være adgang til å fastsette nærmere krav til de enkelte jakt, fangst og fiskeredskapene.

Tredje ledd gir hjemmel til i forskrift å regulere jakt, fangst og fiske på dyr som holdes. Fysisk innesperring er ikke avgjørende for om et dyr holdes. Dyr som noen har eiendomsretten til, og som er gjenstand for en viss grad av tilsyn og stell (fôring, sykdomsforebyggelse, avl) faller innenfor. Dyr som er satt ut for å bli viltlevende som ledd i viltpleie o.l., faller utenfor bestemmelsen. Dyr i fangenskap vil ofte ikke ha samme muligheter som ville dyr til å unnsnippe i en jakt-, fangst- eller fiske-situasjon. Regulering etter denne bestemmelsen skal sikre at aktiviteten skjer i et miljø som er tilnærmet naturlig for dyrene, slik at disse ikke utsettes for unødige belastninger. Det kan også være aktuelt å sette særlige krav til holdet og det miljøet dyrene holdes i, eksempelvis til areal og driftsrutiner.

Jakt, fangst eller fiske på dyr i dyrehold vil falle utenfor forbudet i § 12 mot avliving av dyr som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement.

Til § 21 Innfangning og håndtering av viltlevende dyr

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.2.20.

Bestemmelsen er en fullmaktsbestemmelse. Det gis hjemmel til å fastsette forskrifter om innfangning og håndtering av viltlevende dyr, herunder fastsette vilkår for og forbud mot slike aktiviteter.

For eksempel vil det være aktuelt å gi nærmere vilkår for innfangning og håndtering av dyr i forbindelse med forvaltningsmessig merking, prøvetaking og annen bestandsovervåking.

4.2 Til lovforslagets kapittel II Særlige bestemmelser om dyrehold

Til § 22 Generelle vilkår for hold av dyr

Bestemmelsen er en videreføring av prinsippene i gjeldende rett, og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.3.1.

Første ledd fastsetter et grunnleggende vilkår for å holde dyr i fangenskap. Med hold forstås hold uavhengig av varighet, herunder kortvarig ivare-

takelse av dyr. For kortvarig ivaretakelse vil de generelle holdbestemmelsene komme til anvendelse så langt de passer. Bestemmelsen er ikke til hinder for at det etableres hold av nye arter, men setter visse begrensninger ved at det stilles krav om at man bare skal holde dyr dersom de kan tilpasse seg holdet på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Dette krever særlig aktsomhet med hensyn til dyr som ikke er tilvendt et liv i dyrehold. Ved hold av slike dyr, må forholdene på forhånd være lagt så godt til rette at omstillingen for dyret ikke blir for stor. Bestemmelsen er blant annet relevant for å hindre at individer av viltlevende landdyr og akvatiske dyr tas inn i dyreparker eller akvarier uten tilstrekkelig hensyn til dyrenes evne og mulighet til å tilpasse seg.

Kortvarig ivaretakelse av syke og skadde viltlevende dyr for rehabilitering og tilbakeføring til dyrets naturlige miljø kan finne sted innenfor rammene av lovens bestemmelser. Dersom forsøk på rehabilitering vil påføre dyret betydelig belastning, det er grunn til å tro at det har liten mulighet for å overleve eller ikke vil være i stand til å klare seg i vill tilstand igjen, bør dyret avlives. Ut fra en dyrevelferdsmessig betraktning vil det oftere være nødvendig å avlive syke eller skadde viltlevende dyr enn det som er nødvendig ved tilsvarende sykdom og skade hos tamme dyr. Både selve ivaretakelsen og varigheten av den vil ofte være belastende for dyret og kan ha betydning for dets evne til å klare seg i det fri etterpå. Slik ivaretakelse bør derfor være kortvarig. Når det gjelder sjeldne eller utrydningstruede arter, kan det ut fra andre hensyn være nødvendig å akseptere noe større belastning og lengre ivaretakelse. Ivaretakelse av viltlevende dyr stiller høye krav til kompetanse hos ivaretaker eller at ivaretakeren har tilgang til nødvendig fagkompetanse. Eventuell nærmere forskriftsregulering av slik ivaretakelse, må harmoniseres med aktuelle bestemmelser i viltlovgivningen.

Bestemmelsen omfatter både arter og individer. Dyrevelferd tar utgangspunkt i det enkelte individ, og det er store individuelle forskjeller i tilpasningsevne. Noen individer tilpasser seg ikke et liv i fangenskap, noe man blant annet har sett når det gjelder enkelte eksotiske fugler og innenfor hjorteoppdrett. Også andre dyr tatt inn i dyrehold har vist tegn på manglende tilpasningsevne. Eksempelvis reproducerer delfin er og andre hvaler svært sjelden i fangenskap.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter som begrenser eller forbyr hold av visse dyrearter, raser og avlslinjer. Denne bestemmelsen vil for eksempel sammen med bestemmelsen om omsetning av dyr

m.m., jf. § 27, hjemle videreføring av forskrifter 20. november 1976 nr. 3 om forbud mot at fremmedartede (eksotiske) dyr innføres, omsettes eller holdes som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte. Ut fra det enorme antall og mangfold av fremmedartede dyr som kan tenkes holdt i Norge, er det naturlig å regulere innførsel i forskrifter som nærmere kan konkretisere hvilke arter det skal være lov å holde. Bestemmelsen hjemler også en nærmere forskriftsregulering knyttet til hold av norske dyr.

Forskriftshjemmelen vil også kunne nyttes til å hindre dyrevelferdsmessig uheldige konsekvenser av at viltlevende dyr fanges inn i andre land for avsetning på det norske markedet, eller at dyr avlet i fangenskap innføres og/eller holdes. En kan dermed sikre at det bare er fremmedartede dyr som det er forutsetninger for å holde på en forsvarlig måte, som blir gjenstand for hold.

Til § 23 Dyrs levemiljø

Bestemmelsen er til dels en videreføring av tidligere lovs bestemmelser, men den er gjort mer generell. Den er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.3.2.

Første ledd første punktum pålegger dyreholder en plikt til å sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, herunder gir mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd. Bestemmelsen omfatter alle dyr som holdes, blant annet forsøksdyr, dyr på slakterier, tamrein, akvakulturdyr og villfisk i steng og familie- og hobbydyr. Bestemmelsen skal ivareta dyr som individer. Den gir generelle retningslinjer for utforming av egnet miljø til dyrets beste, og den stiller krav om at dyrs grunnleggende miljøbehov skal være oppfylt. Hvilke nærmere konkrete krav som omfattes av bestemmelsen, vil variere ut fra art, individ og type dyrehold, og vil over tid kunne endres i tråd med ny kunnskap. Det vil ikke være naturlig å stille samme krav til levemiljøet ved kortvarig opphold på et slakteri som ved annet dyrehold. Dyrs levemiljø kan til dels vurderes ut fra dyrs atferd. En type velferdsproblemer oppstår når et dyr som er motivert for å utføre en atferd, ikke kan utføre den på grunn av et uegnet fysisk eller sosialt miljø. Dette kan lede til frustrasjoner. Derfor er det viktig å tilby dyrene et miljø som gir rom for stimulerende aktivitet og utøvelse av naturlig atferd. Dette kan blant annet gjøres gjennom miljøberikelse, for eksempel mulighet til reirbygging (gris og høns) og kroppspleieatferd, eksempelvis sandbading, hos høns.

Bestemmelsen skal sikre at dyr holdes i et miljø som gir god velferd og omfatter blant annet klimatiske forhold ute og innendørs. Herunder vil eksempelvis luftkvalitet, værforhold, lysforhold, vannkvalitet for akvatiske dyr, bunntopi/terreng, vegetasjon, mottilgang/beiteforhold, solitært og sosialt miljø, tilgang på skjul, fravær av parasitter og rovdyr samt tilstrekkelig fravær av ubehaglige sanseintrykk kunne være av betydning. Dyrene skal eksempelvis ha tilstrekkelig beskyttelse ikke bare mot kulde, nedbør og vind om vinteren, men også mot sol og insekter om sommeren. Slik beskyttelse kan eksempelvis gis i form av tilholdsrom, kunstig le eller naturlig skjul i terrenget. Det må også tilstrebes at dyr med lav status har mulighet til å kunne trekke seg unna aggressive artsfrender.

Miljøet skal tilpasses artens behov. Dette omfatter blant annet flokkdyrs behov for å bli holdt i flokk eller grupper. Dette kan likevel ikke praktiseres absolutt. For eksempel kan hunders sosiale behov ivaretas gjennom kontakt med mennesker og andres hunder. I hvilken grad kontakt med mennesker kan redusere behovet for kontakt med artsfrender eller andre dyr, varierer mellom arter og individer. Det vil kun i særlige tilfeller (for eksempel grunnet sykdom) være forsvarlig å holde for eksempel fe og tamrein isolert fra artsfrender. Det samme gjelder en del smådyr, som for eksempel undulater og marsvin. Også hest bør ha muligheten for kontakt med artsfrender i luftegårder, på beite eller lignende. Flokkdyr har ofte behov for stabile grupper, der dyrene kjenner hverandre og har etablert interne ordninger som for eksempel rangordning. Det kan likevel være nødvendig å holde dyr atskilt fra flokken for å hindre at de gjør skade på hverandre. Likeledes kan separat hold av flokkdyr være nødvendig for å unngå paring. Det kan i enkelte produksjoner være nødvendig å skille mor og avkom på et tidligere stadium enn det som ville være naturlig for dyrene. Dersom atskillelsen medfører sosial isolasjon og dårlig velferd, må dyreholder treffe nødvendige tiltak. I produksjonsheter for fisk hvor det holdes et stort antall individer, er det vanlig at det i en slik besetning er biologisk varians. I en antallsmessig stor besetning vil det alltid være individer som kan falle utenfor og som er eller vil oppfattes som syke, avmagrede etc. I den daglige røkting må slike individer så langt mulig tas ut og avlives. Dette må veies opp mot hensynet til de andre dyrene i anlegget som vil kunne påføres unødig stress og redusert motstandsdyktighet mot ytre biologiske eller miljømessige parametere.

For å sikre nødvendig tilpasning til miljøet gjennom læring, er det ofte nødvendig å holde unge dyr i lignende miljø som de vil bli holdt i som voksen. Å overføre dyr fra et beriket miljø til et fattigere miljø kan medføre dårlig velferd og bør unngås.

Gode miljøforhold er viktig også for fisk og andre akvatiske dyrs trivsel og velferd. Dette innebærer at flere miljøkrav enn helse og god vannkvalitet må ivaretas, samt at forholdene må tilpasses den enkelte art. Eksempelvis må bunnfisk normalt tilbys et miljø hvor den kan ligge på bunnen i nokså mørke omgivelser. Andre viktige miljøkrav for fisk er stort nok vannvolum til at fisken kan utøve tilnærmet naturlig svømmeatferd, forsvarlig fisketetthet og sammensetning av individer som ikke utgjør en fare for hverandre. Krav til levemiljø vil i første rekke gjøre seg gjeldende overfor fisk i akvakultur, men også ved oppbevaring og oppføring av villfanget marin fisk.

Første ledd andre punktum bygger på at godt levemiljø skal fremme god helse og bidra til trivsel og trygghet. Samtidig vil et utfordrende miljø, som for eksempel utmark, kunne stille større krav til dyrenes helse og kondisjon. Trygghet omfatter dyrets behov for å søke skjul eller sosial beskyttelse om det blir skremt, trekke seg unna truende artsfrender, ikke bli utsatt for skremmende opplevelser og ikke oppleve direkte trusler og angrep fra for eksempel rovdyr. Loven fastsetter ikke et krav om at dyr skal oppleve absolutt trygghet, men at miljøet skal være slik at det bidrar til muligheten for opplevelse av trygghet. Dyrs trivsel skal fremmes fordi det er et mål og økende fokus på at dyr skal ha det godt og kunne oppleve positive emosjoner.

Behov for rutinemessig medisinsk eller kirurgisk behandling i dyrehold, vil i noen tilfeller kunne være en indikasjon på at dyrenes levemiljø ikke gir god nok velferd.

Andre ledd stiller også krav om tilgang til egnet og trygt tilholdsrom utenom normal beiteperiode. Hva som er «egnet tilholdsrom» vil variere med forhold som dyrets art, rase, alder og helsetilstand samt med geografi og klima. Et egnet tilholdsrom må gi mulighet for en tørr og trekkfri oppholdsplass hvor dyrene bl.a. kan stå og ligge. Som hovedregel vil dette være en bygning med vegger og tak. Dersom de klimatiske forholdene og forhold ved den enkelte art tilsier det, kan det være aktuelt å ha dyr i enklere tilholdsrom med lettere tilgang til omkringliggende terreng.

Begrepet egnet og trygt tilholdsrom innebærer også krav om beskyttelse mot brann, uforsvarlig luftkvalitet og at rovdyr (rovvilt) kan ta seg inn i rommet. Muligheter for evakuering er relevant for

noen dyreslag, men ikke for alle. Evakuering er eksempelvis svært vanskelig eller umulig ved oppdrett av slaktekylling. I slike tilfeller må det fokuseres på brannvarsling og andre forebyggende tiltak.

Normal beiteperiode varierer med de forskjellige landsdelers ulike naturgitte forutsetninger og de enkelte dyrearters behov. For tamrein og andre dyrearter som holdes under tilnærmet naturlige forhold, og som har artsfrender som er hjemmehørende i tilsvarende naturbetingelser i den norske fauna, kan beiteperioden vare hele året.

Tredje ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter om dyrs levemiljø. Slike forskrifter kan også omfatte begrensninger i adgangen til å holde dyr permanent innendørs eller utendørs. Med hjemmel i denne bestemmelsen kan det også fastsettes nærmere bestemmelser om tiltak for å forebygge, oppdage og bekjempe brann, eksempelvis brannvarsling. Videre kan det i forskrift gjøres unntak fra kravet i andre ledd om tilgang til tilholdsrom.

Til § 24 Tilsyn og stell

Bestemmelsen er til dels en videreføring av tidligere lovs bestemmelser, men den er gjort mer generell og inneholder nye elementer. Den er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.3.3.

Dyreholders plikter i henhold til denne bestemmelsen gjelder for alle typer dyrehold, både for landdyr og akvatiske dyr, uavhengig av hvor disse befinner seg.

Første ledd fastsetter at dyreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell. Bestemmelsen skal sikre at dyr får nødvendig beskyttelse, stell eller behandling, og om nødvendig blir avlivet. Godt stell omfatter også godt renhold både av dyr og miljøet de holdes i. Med tilsyn menes også mulighet for å oppdage farer og iverksette nødvendige tiltak. Hvilket tilsyn og stell som er nødvendig til enhver tid, avhenger av art, rase, alder, utviklingstrinn, kjønn, domestiseringsgrad, helsetilstand, kondisjon, drektighet m.v. Nyfødte, svake eller syke dyr kan eksempelvis kreve ekstra varme, føring og egen liggeplass på et avskjermet sted. Også forhold i omgivelsene har betydning.

For tamrein og andre dyr som går ute hele eller deler av året, vil dette innebære at dyreholder blant annet skal kunne oppdage farer og hjelpeløse, syke, avmagrede eller skadde dyr. Dette for å kunne iverksette nødvendige tiltak, herunder nødvendig behandling eller avliving for å hindre at dyr lider over tid. Plikten til å føre tilsyn med dyrene når de er på beite må avpasses etter de klimatiske og stedlige forhold, herunder terreng, beitegrunn-

lag, farer på beitet og lignende. Der det anses å være vesentlig risiko for at dyr kan utsettes for farer, må tilsynet med dyrene være intensivert. I slike områder kan det, ut fra en konkret farevurdering, også være behov for forebyggende tiltak, jf. andre ledd bokstav b). Selv om tilsyn ikke kan hindre alle skader som eksempelvis skyldes rovvilt eller ulykker, vil godt tilsyn kunne øke mulighetene for å oppdage forhold som krever tiltak.

Dyreholders plikt til å sikre godt tilsyn med og stell av dyrene innebærer at dyreholder må påse at dyr ikke overlates til seg selv på et sted eller over et tidsrom som ikke er forsvarlig. Dette er ikke til hinder for å ha dyr på beite, men tilsynsplikten gjelder også her. Dersom en ønsker å bringe et dyrehold til opphør skal dette enten skje ved å skaffe dyret annen kompetent dyreholder, eller gjennom avlving. Det vil være i strid med denne bestemmelsen å etterlate dyr eller på annen måte å avslutte tilsyn, stell og fôring med mindre det skjer i samsvar med bestemmelser gitt i eller i medhold av loven.

Bokstav a) fastsetter dyreholders plikt til å sikre at fôr, beite og vann er av god kvalitet, dekker dyrets behov for væske og fremmer god helse og velferd. Dette innebærer bl. a. at fôrets kvalitet og mengde skal dekke dyrets behov for næring, fremme god helse og naturlig vekst og utvikling samt gi metthetsfølelse. Fôrets hygieniske kvalitet skal være tilfredsstillende. Fôret skal ikke inneholde skadelige stoffer og være i samsvar med bestemmelser gitt i og i medhold av Matloven. Smakelighet og fysiske egenskaper ved fôret kan også ha betydning. Fôringen må være tilpasset art, alder, utviklingstrinn, produksjon, bruk (for eksempel til arbeid) og tilstand for øvrig (for eksempel amming eller sykdomstilstander). Fôret og fôringen må også tilpasses dyrets naturlige ete-atferd (antall/størrelse på måltider, konsistens, måte fôret blir gitt på). Fôringsopplegget skal ta hensyn til mulige konkurranseforhold mellom dyrene, og fôret skal være egnet til sysselsetting for arter som naturlig bruker mye tid på å ete slik at mistrivsel og frustrasjon kan unngås. Både utfôring og oppbevaring av fôr må skje uten fare for at dyr kan forete seg.

Drikkevann til dyr skal være av god kvalitet, gis i tilstrekkelig mengde og være konstant tilgjengelig eller gis regelmessig og med intervaller tilpasset dyrets art, alder, utviklingstrinn og tilstand for øvrig. Også vann må gis slik at samtlige dyr sikres tilstrekkelig tilgang. Med god kvalitet menes at vannet blant annet må ha en hygienisk standard slik at det ikke påfører dyret sykdom.

Kravet om beite av god kvalitet gjelder for alle dyr på beite og er en presisering av den generelle

plikten til å gi dyrene tilstrekkelig fôr. Beite brukt som fôrgrunnlag skal være av god kvalitet og gi nok mat i forhold til antall dyr. Om beitet ikke dekker beitedyrenes ernæringsmessige behov, må det sørges for tilleggsfôring. Tilleggsfôring kan også omfatte behov for tilskudd av vitaminer og mineraler.

I reindriften kan eksempelvis låste beiter på grunn av ugjennomtrengelig dekke av is og snø være et problem. I slike tilfeller må den som er ansvarlig for reindriften om nødvendig søke å sikre krisefôring. Krisefôring må starte på riktig tidspunkt og utføres på forsvarlig måte. Det er viktig at dyrene blir tilvendt krisefôret gradvis, da erfaring viser at det er vanskelig å starte med fôring når dyrene allerede er blitt svake. Fôring av viltlevende dyr faller utenfor denne bestemmelsen. Eventuell fôring av viltlevende dyr må vurderes etter lovens generelle bestemmelse. Det vil i denne vurderingen være relevant å se hen til elementer i fôringskravene i denne bestemmelsen.

Andre punktum fastsetter forbud mot å tvangsføre eller tvangsvanne dyr med mindre det skjer av dyrehelsemessig grunn. Selv om det foreligger en dyrehelsemessig grunn for tvang, skal det ikke benyttes mer tvang enn det som er nødvendig.

Bokstav b) pålegger dyreholder plikt til å beskytte dyr mot skade, sykdom, parasitter, rovdyr og andre farer. Videre fastsettes at syke og skadde dyr skal gis forsvarlig behandling og avlives om nødvendig.

Kravet om beskyttelse gjelder for påregnelige eller oppdagede farer. Kravet må ses i forhold til behovet for beskyttelse, for eksempel vil visse sykdommer, parasitter mv kunne være en helt naturlig del av et dyrs liv. Hvilke tiltak som skal iverksettes, må avveies ut fra dyrevelferdsmessige og praktiske forhold. Når situasjonen ut fra en helhetsvurdering anses uforsvarlig ut fra hensynet til dyrevelferd, skal det treffes nødvendige tiltak selv om dette kan være vanskelig og/eller ressurskrevende. Tiltak er mulig når faren er oppdaget eller er påregnelig og det ikke foreligger en ekstraordinær situasjon som hindrer tiltak. Når dyrene befinner seg på utmarksbeite, kan det ikke forventes at de får samme beskyttelse mot farer som når de er innendørs. Videre kan praktiske forhold gjøre det umulig å gi samtlige dyr i en flokk beskyttelse umiddelbart.

Kravet om beskyttelse er ikke absolutt. Det er for eksempel akseptert at en del påkjenninger og belastninger som dyr kan utsettes for på beite, veies opp av fordeler ved beitebruk. Når det gjelder utmarksbeite, er det naturlig å ta utgangspunkt i påkjenningens og belastningens karakter og

omfang. Det kan videre være naturlig å se hen til hva som anses som normale tapstall i beiteområdet, i større områder eller landsgjennomsnittet. Den enkelte besetning må vurderes konkret, og tapstall blir kun en av flere indikatorer når en vurderer om det foreligger et forsvarlig dyrehold.

Det er et krav om at dyr skal beskyttes mot rovdyr. Med rovdyr forstås alle dyr som er predatorer. Begrepet omfatter både landdyr, fugler, sjøpattedyr og fisk.

Kjernen i vurderingen er påkjenningenens art og omfang. Både fysiske og mentale påkjenninger, eksempelvis frykt og stress, inngår i vurderingen.

Det går likevel en grense for hvor store påkjenninger og belastninger, eller fare for slike, som kan aksepteres. Eksempelvis kan fare for rovviltangrep gjøre det nødvendig å iverksette særskilte tiltak, for eksempel å unnlate å bruke vanlige beiteområder.

Skader som påføres dyret dersom det kommer ut på vei og jernbane, blir angrepet av hunder eller plages av mennesker, er eksempler på andre farer.

Sykdom omfatter alt som har negativ innvirkning på dyrets helse, herunder infeksjoner, produksjonsrelaterte sykdommer som følge av blant annet arv, miljø, parasittangrep, forgiftning, bivirkninger av medisinsk behandling og underernæring. En del byttedyr er vare av natur og viser få symptomer ved skade, sykdom og annen lidelse. For slike arter kan velferden ofte lettere vurderes på grunnlag av uttrykk for velvære.

Bokstav c) fastsetter krav om at dyreholder skal sikre at spredning av smitte begrenses. Med spredning av smitte forstås overføring av potensielt sykdomsfremkallende agens. Med begrensning forstås å treffe nødvendige tiltak for å redusere spredning av smitte. Plikten til å begrense smittespredning gjelder både i eget dyrehold, til eller fra dyr i andre dyrehold og til eller fra dyr i viltlevende bestander. Matloven og forskrifter fastsatt i medhold av denne er hovedregelverk for tiltak mot smittsomme dyresykdommer. Hvilke tiltak dyreholder kan eller må iverksette, kan påvirkes eller begrenses av matlovgivningen.

Bokstav d) fastsetter en plikt for dyreholder til å sikre at dyr, der det er relevant, blir tilstrekkelig tamme til å kunne håndteres og stelles på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Bestemmelsen skal sikre at dyr, der dette vurderes å ha betydning for dyrenes velferd, tilvennes kontakt med og håndtering av mennesker. Hvor tamme dyrene må være, vil variere med dyreslaget og formålet med dyreholdet. Det skal være mulig å utføre nødvendig tilsyn, stell og håndtering.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter om tilsyn med og stell av dyr, herunder krav til tilsynets og stelletts omfang og utførelse og om beskyttelse og behandling av dyr.

Til § 25 Avl

Bestemmelsen bygger på tidligere lovs tilsvarende bestemmelser og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.3.4.

Første ledd innebærer krav om at avl skal fremme egenskaper som gir robuste dyr med god funksjon og helse.

Med avl forstås alle aktiviteter som er nødvendig for at et dyr skal få avkom. Begrepet dekker både naturlig og mer eller mindre manipulert reproduksjon, herunder bio- og genteknologi.

Andre ledd bokstav a) stiller krav om at det ikke skal drives reproduksjon av dyr når dette medfører endring av arveanlegg slik at dette påvirker dyrs fysiske eller mentale funksjoner negativt. Behov for rutinemessig medisinsk eller kirurgisk behandling vil kunne være en indikasjon på at avlen er i strid med denne bestemmelsen.

Bokstav b) fastsetter at det ikke skal drives reproduksjon som reduserer dyrs mulighet til å utøve naturlig atferd, mens det i henhold til bokstav c) er forbudt å drive reproduksjon som vekker allmenne etiske reaksjoner.

Kommersiell avl handler blant annet om å tilpasse dyr til det miljøet de tilbys i dyrehold. Dette kan være viktig også for dyrevelferden, selv om noen vil kunne hevde at det påvirker dyrs fysiske eller mentale funksjoner negativt. Bestemmelsen er ikke ment å ramme avl med sikte på å fremme egenskaper som tamme dyr eller kollete storfe for å unngå avhorning.

Bestemmelsen stenger ikke for eventuell fremtidig bruk av steril fisk i oppdrett. Departementet legger til grunn, ut fra dagens kunnskap, at avl av steril fisk ikke vil være i strid med bestemmelsen.

Avl skal i prinsippet ikke ha til hensikt å kompensere for mangler i miljøet eller benyttes for å tilpasse dyr til oppgaver eller miljøer som de ikke har naturlig forutsetning for å trives med. Mulighetene for målrettet avl etter både tradisjonelle og genteknologiske metoder er etter hvert blitt svært gode. Det er i utlandet avlet frem for eksempel katter uten pels og blinde høner som ikke hakker under restriktive betingelser. Slik avl vil være i strid med denne bestemmelsen fordi avlen må anses både å kunne påvirke dyrs fysiske eller mentale funksjoner negativt, redusere dyrs mulighet til å utøve

naturlig atferd og kunne vekke allmenne etiske reaksjoner.

Tredje ledd fastsetter et forbud mot videre avl på dyr som gjennom tidligere avl har fått arveanlegg som er i strid med annet ledd. Dette innebærer at det også er forbudt å videreføre slike arveanlegg, selv om avlen som har frembrakt de aktuelle egenskapene har skjedd i et annet dyrehold i Norge eller i utlandet.

Fjerde ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter om avl av dyr i strid med prinsippene i denne paragrafen.

Til § 26 Trening, fremvisning, underholdning og konkurranser

Bestemmelsen er i all hovedsak ny, men inneholder elementer fra tidligere lov. Den er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.3.5.

Bestemmelsen regulerer trening av dyr og bruk av dyr til fremvisning, underholdning og konkurranser. Trening omfatter både fysisk trening (kondisjon, styrke, hurtighet) og trening av lydighet og ferdigheter (dressur). Bestemmelsen retter seg mot den som trener dyr, uavhengig av formålet med treningen, og mot den som bruker dyr til fremvisning, underholdning og konkurranser samt arrangør for slike aktiviteter. Bestemmelsen skal ivareta hensynet både til det dyret som trenes, fremvises, brukes i underholdning eller konkurrerer, og eventuelle andre dyr som brukes i forbindelse med disse aktivitetene.

Første ledd bokstav a) skal sikre at dyr er i stand til å gjennomføre aktiviteten uten å bli utmattet eller skadet. Enhver form for utmattning vil ikke falle inn under bestemmelsen. Bestemmelsen er ment å ramme de tilfeller der dyr utsettes for aktiviteter som ikke står i rimelig forhold til deres fysiske tilstand og der de kan få påregnelige skader som følge av utmattelsen. Effekten på dyret må i størst mulig grad vurderes objektivt ut fra kunnskaper om dyrets behov og tålegrenser, både før dyret tas i bruk for slike formål og under selve treningen.

Bokstav b) regulerer bruk av legemidler og andre substanser som tilføres dyret samt bruk av hjelpemidler eller kirurgiske inngrep som kan påvirke dyrets yteevne. Hjelpemidler kan for eksempel være midler som skremmer eller tvinger dyr, eller er smertevoldende. Hjelpemidler kan enten i seg selv eller ved uvettig bruk komme i strid med bestemmelsen. Bitt, seletøy og pisk på hest er eksempler på slike hjelpemidler. Falkoneering er et eksempel på aktivitet som vil være forbudt etter denne bestemmelsen.

Behandling omfatter både behandlingsmetoder og medikamenter. Typiske eksempler er bruk av smertestillende medikamenter under trening av en halt hest, eller konkurransekjøring med en skadet hund. Forskrifter etter tredje ledd vil regulere nærmere hva som faller inn under forbudet.

Bokstav c) retter seg mot aktiviteter, midler og metoder som benyttes i den hensikt å påføre dyr frykt, skade eller unødige påkjenninger og belastninger. Mange former for trening og bruk av dyr til fremvisning, underholdning og konkurranser kan gi grader av frykt, skade eller annen lidelse som konsekvens.

Bestemmelsen vil ramme bruk av strøm og andre midler og metoder som i seg selv påfører dyret vesentlig ubehag og smerte eller kan medføre mentale endringer eller skader. Eksempler er elektrisk halsbånd, pigghalsbånd og andre fysiske midler som gir negative stimuli i form av smerte og ubehag. Aversjonsdressur for å hindre at hunder jager bufe og klovvilt, og som drives av autoriserte personer, har som formål å hindre uønsket atferd hos hunden, men ivaretar også hensynet til at bufe og klovvilt ikke blir jaget med de belastninger dette kan medføre for disse dyrene. I slik aversjonsdressur vil det være tillatt å bruke strøm som dressurmiddel, forutsatt at det ikke finnes alternative metoder som gir tilstrekkelig effekt. De som driver slik dressur må ha den nødvendige kunnskap både om dressurmidlet, bruken av det og de effekter det har eller kan tenkes å ha på dyret som dresseres, samt at dressuren utføres på en forsvarlig og kontrollert måte.

Til en viss grad overlapper denne bestemmelsens bokstaver b) og c) med bestemmelsen om driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger.

Bokstav d) fastslår at alle former for bruk av dyr i kamp mot andre dyr eller mot mennesker er forbudt. Kamp er en aktivitet som går ut på at det ene eller begge dyr (alternativt dyret eller mennesket) skal angripe det andre. Aktiviteten er forbudt uavhengig om den foregår mot betaling eller ikke, og uavhengig av om det er tilskuere eller ikke. Også trening i slik aktivitet rammes av forbudet. Bestemmelsen omfatter i utgangspunktet ikke trening og bruk av tjenestehunder. Dette kan reguleres nærmere i forskrift etter andre og tredje ledd.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til nærmere regulering av trening, fremvisning, underholdning og konkurranser. Det kan eksempelvis være aktuelt å gi forskrift om hvilke dyrearter det er tillatt å bruke i offentlig fremvisning, regler for bruk av dressurmidler, regler for å

hindre doping av dyr, hvem som kan utøve averjonsdressur mm.

Tredje ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir anledning til å gjøre unntak fra første ledd. Slike unntak kan gjøres både gjennom forskrift og i enkeltvedtak. Eksempelvis kan det være aktuelt i forskrift å presisere at forbudet i første ledd bokstav d) ikke rammer enkelte former for trening og bruk av tjenestehunder.

Til § 27 Omsetning av dyr, ivaretagelse av andres dyr m.v.

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.3.6.

Første ledd: Med omsetning forstås det å overlate dyr til andre med eller uten vederlag. Dette omfatter både midlertidig og permanent ansvarsoverdragelse. Omsetning vil således også omfatte aktiviteter som omplassering, utleie eller utlån av dyr. Plikten etter første ledd til å gi nødvendig informasjon er begrenset til særlige forhold knyttet til det enkelte dyrs velferd, eksempelvis spesielle behov knyttet til fôring og stell.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter om en rekke ulike aktiviteter knyttet til midlertidig eller permanent overdragelse av ansvar for dyr, herunder også omplassering av dyr uten kjent eier.

Med hjemmel i andre ledd kan det fastsettes nærmere bestemmelser om den informasjon som skal gis i forbindelse med omsetning av dyr. Dette gjelder generelt og er ikke bare knyttet til omsetning av dyr fra zooforretninger. Det kan være aktuelt å pålegge dem som ervervsmessig omsetter dyr, en videre informasjonsplikt til kjøper om hold og stell av dyr enn det som følger av første ledd. Dette henger naturlig sammen med kompetansekravet i § 6, både ved at den som omsetter dyret må ha nødvendig fagkunnskap for å kunne oppfylle informasjonsplikten, og ved at vedkommende skal bidra til nødvendig kompetanse hos mottakeren.

Informasjon og forsvarlig markedsføring er en naturlig og viktig side ved omsetning og ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr. Det kan med hjemmel i denne bestemmelsen foretas regulering av markedsføring ut fra hensynet til dyrs velferd, noe som faller utenfor de hensynene markedsføringslovgivningen skal ivareta.

Bestemmelsen gir hjemmel til å gi forskrifter som regulerer omplassering av eide eller eierløse dyr, også når aktiviteten skjer i regi av enkeltpersoner eller ideelle organisasjoner som ikke har noe kommersielt formål med aktiviteten. Bestemmelsen hjemler også videreføring av forbud mot

levende dyr som lotterigevinst samt forskrifter om ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr. Ervervsmessig ivaretagelse av andres kjæledyr i eierens hjem og ervervsmessig lufting av slike dyr, er blitt et nytt kommersielt tilbud de senere årene. Også dette vil det kunne være aktuelt å regulere med hjemmel i denne bestemmelsen.

Andre ledd gir også hjemmel til å regulere eller forby import og eksport av dyr. Dette må skje innen rammen av internasjonale avtaler.

Dyr som ikke bør holdes på grunn av manglende tilpasningsevne, jf. bestemmelsen om generelle vilkår for hold av dyr, skal heller ikke innføres. Denne bestemmelsen vil for eksempel sammen med bestemmelsen om generelle vilkår for hold av dyr hjemle videreføring av forskrifter 20. november 1976 nr. 3 om forbud mot at fremmedartede (eksotiske) dyr innføres, omsettes eller holdes som husdyr, selskapsdyr eller i fangenskap på annen måte. Ut fra det enorme antall og mangfold av fremmedartede dyr som kan tenkes innført til eller holdt i Norge, er det naturlig å regulere innførsel i forskrifter som nærmere kan konkretisere hvilke arter det skal være lov å innføre, avle og holde. Når det gjelder innførsel av dyr, vil forskrifter hjemlet i andre lover være relevant.

Til § 28 Utsetting av dyr i naturen

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.3.8.

Bestemmelsen regulerer utsetting av dyr hvor formålet er å få disse til å bli villlevende. Første ledd fastsetter at dyr fra dyrehold kun kan settes ut i naturen for å bli villlevende når dyret har gode muligheter for å tilpasse seg og overleve i det nye miljøet. Utsetting av dyr fra dyrehold for at dyrene skal bli villlevende er dyrevelferdsmessig utfordrende og kan medføre store påkjenninger for dyrene. Bestemmelsen tar sikte på i størst mulig grad å sikre at utsett skjer på forsvarlig vis for å ivareta velferden og øke overlevelsessevnen hos de dyrene som settes ut. Det er imidlertid store forskjeller mellom arter, hvordan utsettet gjennomføres og hva som er formålet med utsettingen. Utsetting av dyr i naturen vil også være omfattet av bestemmelser i annen lovgivning, eksempelvis viltloven, lakse- og innlandsfiskloven og matloven.

Utsetting av dyr som er avlet for å bevare utrydningstruede dyrearter, har et viktig samfunnsmessig formål. Bestemmelsen tar ikke sikte på å forby slikt utsett, men stiller krav om at det tas hensyn til at dyret skal gis muligheter for tilpasning og overlevelse. Det er viktig at dyrene ved utsett tilbys et egnet miljø og ikke settes ut til et sted hvor man-

gler ved miljøet, konkurranseforhold eller særlige farer gir dem dårlige muligheter til å klare seg. Departementet mener der er behov for at de dyrevelferdsmessige sider ved slike prosjekter vurderes på et tidlig stadium og at tiltak gjennomføres for å optimalisere disse dyrenes velferd og muligheter for å overleve. Tilbakeføring til naturen av ville dyr som er blitt midlertidig ivaretatt på grunn av skade/sykdom, reguleres ikke gjennom denne bestemmelsen.

Utsetting i strid med første ledd kan også rammes av bestemmelsen med forbud mot hensette dyr i hjelpeløs tilstand.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å fastsette nærmere bestemmelser om utsetting av dyr i naturen, herunder fastsette vilkår for eller forbud mot slik utsetting.

4.3 Til lovforslagets kapittel III Administrative bestemmelser og sanksjoner

Til § 29 Avgift og gebyr

Bestemmelsen viderefører gjeldende rett og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.4.1.

Avgifts- og gebyrhjemmelen er en rammehjemmel hvor bestemmelser for den enkelte ordning må gis i forskrifter. Med tilsyn og kontroll i *første* og *andre ledd* menes kontroll med at de som er underlagt krav fastsatt i eller i medhold av loven, dvs. tilsynsobjektene, etterlever disse. En sentral del av tilsyns- og kontrollrollen er å oppsøke, uanmeldt eller forhåndsvarslet, eller på annet måte innhente kunnskap om tilsynsobjektene for å finne ut om det foreligger avvik fra kravene. Veiledning, pålegg om oppretting eller andre tiltak eller sanksjoner for å sikre at kravene overholdes, ligger også innenfor tilsyns- og kontrollbegrepet.

Tilsynsmyndighetens faglige støttefunksjoner som for eksempel Vitenskapskomiteen for mattrygghet og støtte fra kunnskapsinstitusjoner, samt kommunikasjons- og informasjonsvirksomhet, dekkes også av tilsyns- og kontrollbegrepet i den grad de er knyttet til gjennomføring av oppgaver som nevnt ovenfor.

Beredskapsoppgaver og –tiltak for å opprettholde nødvendig kapasitet og kompetanse slik at tilsynet til enhver tid kan håndtere krisesituasjoner på en adekvat måte, anses dekket av tilsyns- og kontrollbegrepet.

Gebyrer i henhold til første ledd vil kunne innkreves for å dekke kostnader ved oppgaver hvor det er en entydig og klar sammenheng mellom tjenesten/oppgaven som utføres og vedkommende

bruker som mottar tjenesten og/eller har nytte av oppgaven som tilsynet utfører. Dette vil typisk gjelde særskilte ekspedisjoner som utferdigelse av attester eller godkjenninger eller for eksempel hvor bruker betaler for et tilsynsbesøk samt oppfølgingen av dette. Dette er oppgaver som oppstår i forvaltningen som følge av behov hos enkeltbrukere og derfor har karakter av å være tjenester. Tilsynsobjektet kan også pålegges gebyr for å dekke kostnader tilsynet har hatt ved ekstraordinære tiltak knyttet til at tilsynsobjektet gjentatte ganger har unnlatt å etterkomme pålegg.

Der hvor det ikke nødvendigvis foreligger en slik klar sammenheng mellom tjenesten/oppgaven som utføres og en konkret bruker, men oppgaven like fullt er relatert til brukere/brukergrupper, er det avgiftshjemmelen i andre ledd som kan komme til anvendelse. Avgiften kan legges på næringsmidler, både norskproduserte og importerte.

Tredje ledd gir hjemmel til å pålegge produsenter eller importører å betale en avgift på fôr til dyr som ikke brukes til produksjon av næringsmidler. Denne avgiften skal dekke oppgaver som er relatert til brukere/brukergrupper utenom matproduksjon. Som eksempel nevnes tilsyn med familie- og hobbydyrhold, pelsdyrhold og zoobutikker.

Fjerde ledd er en hjemmel til å fastsette forskrifter om avgiftenes og gebyrenes beregning, oppkreving og betaling. Gebyr og avgifter skal gjenspeile de faktiske kostnadene det offentlige har i forbindelse med gjennomføring av virksomheten.

Til § 30 Tilsyn og vedtak

Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av gjeldende rett. Nytt er at Mattilsynet lovfestes som tilsynsorgan, at dyrevernemndene lovfestes som en del av Mattilsynet og at det gis hjemmel til å overdra tilsynsmyndighet til andre offentlige og private organer. Bestemmelsen er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.4.2.

Etter *første ledd* gis Mattilsynet kompetanse til å føre tilsyn og fatte enkeltvedtak for å oppnå etterlevelse av loven eller forskrifter gitt i medhold av loven. Enkeltvedtakskompetansen i forbindelse med løpende tilsyn vil bli plassert på slike nivåer i tilsynet at klagebehandling normalt ikke går høyere enn til sentralledet i Mattilsynet. Departementet kan som overordnet organ også selv fatte vedtak etter loven.

Hva det kan treffes vedtak om, følger naturlig av de materielle pliktene som ligger i loven. Det kan også treffes vedtak ved fare for lidelse, uavhengig av om det i det konkrete tilfellet foreligger lidelse hos dyr eller ikke. Vedtak kan angå forhold

både hos eide og ikke eide dyr. Forvaltningsloven § 2 setter imidlertid begrensninger gjennom sin definisjon av vedtak. Vedtakskompetansen gjelder også overfor eier/ansvarlig for dyr som går fritt på utmarksbeite.

Alle vedtak må være forholdsmessige og ikke være mer inngripende enn det som er nødvendig for å ivareta lovens formål.

Som hovedregel skal det fattes vedtak når det foreligger brudd på regelverket. Ofte vil vedtaket ha form av et pålegg om retting av forholdet. Formålet med pålegg om retting er å presse frem regelverksetterlevelse innen en bestemt frist. Selv om det aktuelle pliktsubjektet er forpliktet til å følge regelverket, vil det ikke alltid være hensiktsmessig eller å anse som effektivt tilsyn å fatte vedtak i alle tilfeller der det er konstatert et rettsstridig forhold. Et målrettet og effektivt tilsyn vil kunne tilsi at enkeltstående observasjoner av mindre alvorlig karakter i første omgang kun påpekes overfor parten, til fordel for økt innsats og oppmerksomhet mot oppfølging av generelle systemfeil eller mer alvorlige brudd på regelverket. En påpeking av plikten til å følge regelverket anses rettslig kun som veiledning og ikke som et enkeltvedtak.

Andre ledd lovfester dyrevernemndene som en del av Mattilsynets tilsynsapparat på dyrevelferdsområdet. Formålet med dyrevernemndene er primært å ivareta lekmannsskjønnet i det lokale tilsynsarbeidet. Mattilsynet organiserer sammensetning av nemndene, antall nemnder og antall medlemmer i den enkelte nemnden. Mattilsynet bestemmer også hvilken myndighet innenfor det lokale tilsynsansvaret som skal tillegges dyrevernemndene. Dyrevernemndene skal være en del av det lokale leddet i Mattilsynet. Klageadgang vil følge generelle forvaltningsrettslige prinsipper.

Tredje ledd gir Kongen hjemmel til å delegerer myndighet til å føre tilsyn og fatte vedtak til andre offentlige eller private organer enn Mattilsynet, samt gi bestemmelser om klageinstans. Med private organer menes ethvert privat organ, uavhengig av organisasjonsform.

Fjerde ledd er en fullmaktsbestemmelse hvoretter det kan gis nærmere bestemmelser om utøving av tilsynet og om oppnevning, sammensetning og drift av tilsynsorganer.

Til § 31 Kompensasjon

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.4.2.

Bestemmelsen fastsetter at dyreeier har rett til økonomisk kompensasjon ved inngripende vedtak

om beiterestriksjoner grunnet rovvilt. Ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner, gis dyreeier en rett til økonomisk kompensasjon på bakgrunn av at det påløper merutgifter som følge av vedtaket.

Hva som skal til for at et vedtak anses så inngripende at det gir rett til kompensasjon, vil normalt være 1) at det er fattet vedtak om nedsanking av dyr fra beite eller forbud mot å slippe dyr på utmarksbeite, 2) at det gjelder utmarksbeiter som vedkommende normalt benytter i hele eller deler av beitesesongen og 3) at det innebærer at utmarksbeitet i mer enn en uke i løpet av beitesesongen ikke kan benyttes. Retten til kompensasjon vil videre være avhengig av at dyreeier har rettet seg etter vedtaket.

Nærmere bestemmelser om denne ordningen, inkludert vilkår for rett til kompensasjon og kompensasjonens størrelse, vil bli nedfelt i forskrift.

Til § 32 Gjennomføring av pålegg, midlertidig forvaring av dyr m.v.

Bestemmelsen er en videreføring av tidligere lovs bestemmelse og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.4.3.

Første ledd gir tilsynsmyndigheten hjemmel til selv å iverksette nødvendige tiltak. Dette gjelder dersom pålegg fra tilsynsmyndigheten ikke etterkommes, det er ukjent hvem som er ansvarlig, eller det er nødvendig å få gjennomført tiltak raskt. Dette innebærer at tilsynsmyndigheten enten selv kan gjennomføre nødvendige tiltak eller la andre gjennomføre disse på myndighetens vegne. Nødvendige tiltak omfatter også avliving av dyr eller avvikling av dyrehold uten forutgående vedtak der det av hensyn til dyrene er viktig å få gjennomført tiltak raskt. Likeledes kan det vært nødvendig å avlive dyr eller avvikle dyrehold når et pålegg ikke er etterkommet, selv om dette tiltaket er mer inngripende enn det opprinnelige vedtaket.

Andre ledd gir både tilsynsmyndigheten og politiet hjemmel til etter vedtak å ta dyr i midlertidig forvaring eller sørge for at dyr får nødvendig tilsyn og stell. Dette innebærer at ansvaret for dyrene overføres til tilsynsmyndigheten. Selv om ansvar for dyr overføres, overføres ikke eiendomsretten. Hvis det dreier seg om et større antall husdyr, er det ofte ikke hensiktsmessig å flytte dyrene til et annet sted. Da kan det i stedet sørges for tilsyn og stell på stedet, for eksempel ved å leie inn røkter eller kjøpe inn før.

Ansvaret for dyr som er tatt i midlertidig forvaring av politiet, overføres til tilsynsmyndigheten når vedtaket stadfestes, senest etter syv dager.

Tredje ledd fastsetter at midlertidig forvaring ikke skal vare lenger enn nødvendig. Med nødvendig forstås at vedtaket må vare tilstrekkelig lenge til å muliggjøre en forsvarlig utredning av saken. Normalt bør ikke midlertidig forvaring vare lenger enn tre uker, men dette må vurderes konkret i det enkelte tilfelle.

Før utløpet av forvaringsperioden må tilsynsmyndigheten vurdere om det vil være forsvarlig å levere dyret tilbake til eier. Dersom det etter midlertidig forvaring ikke anses forsvarlig å tilbakeføre dyrene til eier, må dyrene avlives. Dette er ikke til hinder for at dyr kan overdras til andre med eller uten vederlag dersom eier samtykker til dette. Slik overdragelse kan bare gjøres dersom det er dyrevelferdsmessig forsvarlig. Dersom vedtak om midlertidig forvaring påklages, og det er aktuelt å avlive dyret, bør tilsynsmyndigheten gjøre en selvstendig vurdering av om avliving skal gjennomføres før klagen er behandlet.

Fjerde ledd fastsetter at utgifter som følge av tiltak etter første og andre ledd skal dekkes av dyreholder. Skyldige beløp er tvangsgrunnlag for utlegg.

Femte ledd fastsetter at politiet har plikt til å bistå tilsynsmyndigheten i forbindelse med tilsyn og vedtak.

Siste ledd er en fullmaktsbestemmelse hvoretter det kan gis nærmere forskrifter om gjennomføring av pålegg og midlertidig forvaring av dyr.

Til § 33 Forbud mot aktiviteter omfattet av loven

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.4.4.

Første ledd gir Mattilsynet hjemmel til å fatte nødvendige enkeltvedtak som begrenser den enkeltes anledning til å foreta aktiviteter omfattet av denne loven. Vedtak kan bare treffes der vedkommende har unnlatt å etterkomme vesentlige pålegg eller der vedkommende grovt eller gjentatte ganger har brutt bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven. Mattilsynet kan bare treffe slike vedtak der de anser det som nødvendig for å hindre fremtidige lovbrudd. Vedtak skal være forholdsmessige og skal ikke være mer omfattende, verken i varighet eller omfang, enn det som anses som nødvendig. Hensynet til den enkelte tilsier at Mattilsynet bør utøve skjønnsomhet i forbindelse med denne type vedtak.

Med «aktiviteter omfattet av denne loven» menes det å eie, holde, bruke, omsette, slakte eller stelle dyr eller til å drive jakt eller fangst. Dette samsvarer med dyrevernloven av 1974, med senere endringer.

Hva som anses som vesentlige pålegg eller er lovbrudd av grov karakter, ligger innenfor forvaltningens skjønn. Eksempel på vesentlige pålegg kan være pålegg om føring av dyrene. Eksempler på grove brudd kan være mishandling i form av vold, samt vanstell som påfører dyrene betydelige påkjenninger. Hvor lenge dyrene har vært utsatt for mishandling eller vanstell er her relevant. Miljøet dyret holdes i, herunder oppstalling, omfattes i vurderingen av stellet. Gjentakelse kan i seg selv føre til vedtak, men det må her også ses hen til lovbruddenes karakter og alvorlighetsgrad.

Vedtaket etter denne bestemmelsen er ikke straff, og skal utelukkende benyttes for å beskytte dyr. En person kan for eksempel, etter en konkret vurdering, anses kompetent til å holde noen kjæledyr uten at han er kompetent til å drive med næringsmessig dyrehold. Likeledes vil en person som har vist seg uskikket til å stelle sau samtidig kunne bli vurdert uskikket til å holde andre dyr. Dersom noen har skaffet seg nye dyr i strid med vedtak etter denne bestemmelsen, vil det ikke være nødvendig med nytt vedtak for å gjennomføre pålegg etter loven.

Vedtaket kan gjøres tidsbestemt eller tidsubestemt. Det er viktig at slike vedtak ikke opprettholdes lenger enn det som anses saklig begrunnet. Mattilsynet kan omgjøre sitt vedtak dersom endringer i de faktiske forhold tilsier dette.

Andre ledd understreker domstolens adgang til å ilegge tilsvarende forbud i forbindelse med straffesak.

Til § 34 Overtredelsesgebyr

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.4.5.

Overtredelsesgebyr er en administrativ sanksjon som kan ilegges av tilsynsmyndigheten ved uaktsomme eller forsettlig overtreddelser av loven. Gebyret er ment å ivareta både individual- og allmennpreventive hensyn. Mens bestemmelsen om gjennomføring av pålegg, midlertidig forvaring av dyr m.v. og bestemmelsen om tvangsmulkt har til formål å bringe det ulovlige forhold til opphør, vil overtredelsesgebyret primært ha til formål å hindre fremtidige overtreddelser. Overtredelsesgebyr har likhetstrekk med straff, men er ikke å regne som straff. Idet det ilegges av tilsynsmyndigheten, er det i mange henseende et enklere og mer effektivt sanksjonsmiddel enn domstolsbehandling. Overtredelsesgebyr vil ikke erstatte straff ved gjentatte og grove overtreddelser eller ved grovt uaktsomme eller forsettlig overtreddelser som medfører store dyrelidelser.

Første ledd angir vilkårene for å ilegge overtredelsesgebyr og prinsippene for utmåling av slikt gebyr. Gebyr kan gis for alle typer overtredelser. Dette gjelder både brudd på lov, forskrift og enkeltvedtak. I praksis vil det være mest aktuelt å ilegge overtredelsesgebyr ved mindre alvorlige overtredelser. For alvorlige overtredelser med store konsekvenser er anmeldelse og alminnelig straffefølgning mer hensiktsmessig.

Overtredelser som ikke kan lastes overtrederen gir ikke grunnlag for å ilegge overtredelsesgebyr. Det bør også utvises varsomhet med å ilegge overtredelsesgebyr for brudd på bestemmelsene om varslings- og hjelpeplikt. Bestemmelsene er til dels vidtrekkende, og i tilfeller der utenforstående har overtrådt bestemmelsene bør det normalt ikke ilegges overtredelsesgebyr. Ved grove brudd på disse bestemmelsene vil imidlertid overtredelsesgebyr kunne være en egnet reaksjon.

Bestemmelsen om overtredelsesgebyr vil kunne komme til anvendelse også ved brudd på de bestemmelsene som ikke er straffesanksjonert. Varslings- og hjelpeplikten er imidlertid nokså vidtrekkende idet den omfatter enhver. Det bør derfor utvises varsomhet ved bruk av overtredelsesgebyr i tilfeller der utenforstående har brutt disse bestemmelsene.

Når det gjelder beviskrav, er utgangspunktet i sivile saker et krav om sannsynlighetsovervekt. I straffesaker er den klare hovedregelen derimot at enhver rimelig og fornuftig tvil skal lede til frifinnelse. Sett i lys av overtredelsesgebyrets likhetstrekk med bot, bør det foreligge klar sannsynlighetsovervekt for det aktuelle faktum for at vilkårene for å ilegge overtredelsesgebyr skal anses å foreligge.

Når det gjelder størrelsen på overtredelsesgebyret, ser departementet at det vil være hensiktsmessig med størst mulig standardisering av satsene. Det vil likevel være mulig å fastsette gebyret ut fra en konkret vurdering av overtredelsen. I forskrift kan det fastsettes standardsatser og gis retningslinjer for utmåling av individuelt fastsatte gebyrer. Ved fastsettelsen av gebyrets størrelse vil skyldgrad, overtredelsens omfang og virkning samt eventuell fortjeneste være relevante momenter. Gebyret bør settes så høyt at det ikke vil lønne seg økonomisk å overtre vedtaket. Det kan også tas hensyn til hvilke kostnader behandlingen av saken og de undersøkelser som har vært nødvendige i den forbindelse, har påført det offentlige. Videre kan det legges vekt på om det er tale om gjentatte overtredelser.

For å sikre enhetlig praksis for ileggelse av overtredelsesgebyr samt forutsigbarhet, kan det

være aktuelt å utarbeide instruks eller retningslinjer for dette.

Andre ledd bestemmer at endelig vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg. Overtredelsesgebyret kan først tvangsinnføres etter at en eventuell klage på gebyret er ferdigbehandlet.

Tredje ledd gir hjemmel for å fastsette nærmere forskrifter om overtredelsesgebyr.

Til § 35 Tvangsmulkt

Bestemmelsen er en videreføring av tidligere lovs bestemmelse og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.4.6.

Første og andre ledd viderefører gjeldende rett. Tilsynsmyndigheten har selv kompetanse til å ta stilling til om tvangsmulkt skal benyttes eller ikke. Tvangsmulkt er ikke straff i juridisk forstand, men en administrativ forføyning. Formålet med tvangsmulkten er å tvinge den som har plikter etter lovgivningen til å etterleve gitte pålegg eller vilkår som eksempelvis gis i forbindelse med godkjenning, som en del av vedtaket. Tvangsmulkt medfører at virksomheten får plikt til å betale et nærmere angitt beløp. Tvangsmulkt kan gis som løpende dagmulkt eller som engangsmulkt.

Etter første ledd kan tilsynet ilegge tvangsmulkt dersom gitt pålegg ikke er etterkommet innen fastsatt frist. Løpende dagmulkt påløper med et fastsatt daglig beløp fra første virkedag etter at fristen er oversittet og løper helt frem til pålegget er etterkommet. Engangsmulkt er et fast beløp og forfaller til betaling i sin helhet første virkedag etter at fristen i pålegget er ute.

Dersom det gis en forlenget frist for å etterkomme et pålegg, kan tilsynet ilegge tvangsmulkt som begynner å løpe fra den nye fristens utløp.

Bestemmelsen gir ingen anvisning på tvangsmulktens størrelse. Tvangsmulktens størrelse fastsettes under hensyn til hvor viktig det er at pålegget blir gjennomført og hvilke kostnader det antas å medføre. Tvangsmulkt skal fungere som et pressmiddel, og utgangspunktet er at mulkten skal være så stor at den er effektiv uten å være urimelig. Det skal ikke bare være ulønnsomt å neglisjere pålegget – den ansvarlige må også finne det uholdbart å forholde seg passiv. Normalt bør beløpene være så store at de vil overskride den gevinst den ansvarlige kan påregne dersom han ikke retter seg etter pålegget.

Tredje ledd bestemmer at tvangsmulkt også kan fastsettes i forbindelse med at pålegget gis. Dette vil kun være aktuelt i særskilte situasjoner hvor det er påkrevd at pålegget etterkommes innen fristen.

Det kan være naturlig å benytte engangsmulkt i de tilfellene tvangsmulkt ilegges allerede i forbindelse med at det gis et pålegg (første gangs pålegg).

Fjerde ledd første punktum fastslår at pålegg om tvangsmulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Tvangsmulkt som ikke innbetales i henhold til påkrav fra tilsynet, kan tvangsinnføres. Tvangsinnførelse skal skje i henhold til bestemmelsene i tvangsfullbyrdelsesloven.

Fjerde ledd andre punktum gir tilsynet kompetanse til å frafalle påløpt tvangsmulkt. Adgangen forutsettes kun brukt i spesielle tilfeller. Eksempel på hensyn som kan tilsi hel eller delvis nedskrivning av beløpet av påløpt tvangsmulkt vil være dersom innkreving vil ødelegge det økonomiske grunnlaget for driften eller at overtredelsene er unnskyldelige av grunner som ligger nær opp til force majeure.

Femte ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir adgang til å gi nærmere forskrifter om fastsettelse og beregning av tvangsmulkt.

Til § 36 Etablering av dataregistre

Bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.4.7.

Første ledd gir tilsynsmyndigheten kompetanse til å opprette egne dataregistre eller knytte seg til eksisterende dataregistre. Dataregistre skal kun opprettes i tilfeller hvor det anses nødvendig for å sikre at bestemmelser gitt i eller i medhold av loven overholdes, eller hvor hensynet til ivaretagelse av avtaler som Norge har inngått, tilsier at det er nødvendig. Med internasjonale avtaler som Norge har inngått, tenkes det særlig på EØS-avtalen. I bestemmelsen gjøres det videre unntak fra kravet i lov 14. april 2000 nr. 31 (personopplysningsloven) § 8 om at det er nødvendig å innhente samtykke fra den opplysningene retter seg mot. Samtykke vil likevel være det foretrukne alternativ, jf. personopplysningslovens §§ 8 og 9, for å ivareta den registrertes personvern.

Unntaket omfatter imidlertid ikke sensitive personopplysninger i henhold til personopplysningsloven. Sensitive opplysninger er blant annet opplysninger som kan knyttes til rasemessig eller etnisk bakgrunn, religiøs oppfatning, straffbare forhold og helseforhold m.v. For fullstendig definisjon av begrepet vises til personopplysningsloven § 2 nr. 8.

Når tilsynsmyndigheten skal opprette eller endre et større administrativt datasystem, skal det sendes melding om dette på forhånd til Statistisk sentralbyrå, i henhold til statistikklovens bestem-

melser om administrative datasystemer i statsforvaltningen.

Andre ledd er en fullmaktsbestemmelse som gir hjemmel til å fastsette forskrifter om plikten til å avgi opplysninger til registre opprettet med hjemmel i første ledd.

Til § 37 Straff

Bestemmelsen er i all hovedsak en videreføring av tidligere lovs straffebestemmelse. Nytt er at det er et strengere skyldkrav. Bestemmelsen er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.4.8.

Første ledd første punktum fastsetter at forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av loven er straffbart. Også medvirkning til overtredelse er straffbart. Strafferammen er bøter eller fengsel inntil ett år. For grove overtredelser er strafferammen tre års fengsel. Dette følger av *andre ledd*.

En overtredelse som i utgangspunktet er straffebelagt, vil likevel ut fra de konkrete omstendighetene kunne medføre ulike reaksjonsformer. Brudd på en gitt bestemmelse i loven vil således kunne straffebelegges på ulik måte avhengig av omstendighetene knyttet til lovbruddet.

Bøtestraff kan benyttes alene eller i kombinasjon med fengselsstraff, og vil i mange tilfeller være den mest hensiktsmessige straffen. Ved vurderingen av botens størrelse vil eventuell gevinst ved overtredelsen, eventuell fare for skadevirkning eller omfanget av skaden være relevante momenter. I tillegg gjelder straffeloven § 27, jf. § 1, som angir at lovbruterens økonomiske evne skal tillegges vekt ved utmålingen av bøter.

Straffebestemmelsen er delt i to alvorlighetsgrader. Begrunnelsen for et slikt skille er blant annet at for enkelte overtredelser av mindre alvorlig karakter, bør politiet kunne påtale overtredelsen ved forelegg. Ved vurdering av om det foreligger grove eller særlig skjerpene omstendigheter, bør det legges vekt på de konsekvenser lovbruddet har fått, så som omfanget av påført fysisk og mental skade og smerte og om lovbruddet har pågått over tid eller har gjentatt seg. Det bør også legges vekt på om lovbruddet er gjort på særlig smertefull måte, og om overtredelsen er gjort med hensikt.

Ved overtredelser hvor det kan bli aktuelt med inndragning, vil straffelovens alminnelige bestemmelser om inndragning få anvendelse, jf. straffeloven § 34 flg.

Når det gjelder straff av foretak, vil straffelovens alminnelige regler om foretaksansvar få anvendelse, jf. straffeloven §§ 48 a og 48 b.

Påtalen er offentlig, jf. straffeloven § 77 og er derfor ikke avhengig av begjæring fra noen for nærmet.

4.4 Til lovforslagets kapittel IV Avsluttende bestemmelser

Til § 38 Gjennomføring og utfylling

Denne bestemmelsen er ny og er også omtalt under Generelle motiver pkt. 2.5.1.

Bestemmelsen gir hjemmel til å gi forskrifter som er nødvendige for å oppfylle Norges forpliktelses som følge av EØS-avtalen.

Til § 39 Endringer i andre lover

Til endringer i matloven:

Bestemmelsen omtales i Generelle motiver pkt. 2.2.16.

Matloven § 20 oppheves for å unngå dobbeltregulering.

Til endringer i dyrehelsepersonelloven §§ 14 og 31

Bestemmelsene er også omtalt i Generelle motiver pkt. 2.2.2 (Hjelpeplikt) og pkt. 2.5.1 (Tilsyn og vedtak)

I *første ledd* er det presisert at dyrehelsepersonells hjelpeplikt etter dyrehelsepersonelloven inntreffer etter anmodning. Dette fordi dyrehelsepersonells selvstendige plikt til uten anmodning å yte hjelp til syke, skadde eller hjelpeløse dyr som vedkommende påtreffer, er regulert etter dyrevelferdsloven § 4.

Andre ledd regulerer når dyrehelsepersonell har rett til godtgjørelse fra staten for hjelp ytt etter første ledd eller når hjelpen er ytt som ledd i oppfyllelse av hjelpeplikten i dyrevelferdsloven. Dersom dyrehelsepersonell blir anmodet om å yte nødhjelp i henhold til første ledd, kan vedkommende kreve en passende godtgjørelse fra staten. Dette gjelder bare dersom hun eller han ikke etter krav får betaling av rekvirenten eller den som har betalingsplikten.

Andre ledd andre punktum er nytt. Bestemmelsen skal sikre at den som har hjelpeplikt, ikke får betalingsplikt til dyrehelsepersonell dersom et dyr som er villlevende eller ikke har en kjent eier, blir brakt inn for undersøkelse og evt. avliving. Dette innebærer at dyrehelsepersonell i slike tilfeller kan rette krav direkte til staten.

Tredje ledd er nytt. Bestemmelsen er en fullmaktsbestemmelse som gir anledning til å fastsette

nærmere bestemmelser om omfanget av dyrehelsepersonells hjelpeplikt. Det kan også fastsettes vilkår for og størrelse på godtgjørelse fra staten.

Det vil være naturlig å begrense omfanget av kostnadsdekning til et beløp tilsvarende kostnader ved enkel undersøkelse og avliving. Det er aktuelt å vurdere om det også skal gis rom for å gjennomføre enkel behandling innenfor samme kostnadsramme som et alternativ til avliving. Praktiserende veterinærer er frie yrkesutøvere med rett til selv å fastsette pris for sine tjenester. Det kan også være aktuelt å fastsette maksimalsatser for godtgjøring fra staten.

Staten kan tre inn i kravet mot rekvirent eller den som har betalingsplikten når staten har godtgjort dyrehelsepersonell i henhold til bestemmelsens andre ledd.

Til endringer i helsepersonelloven:

Bestemmelsene er også omtalt i Generelle motiver pkt. 2.2.3 (Varsling).

Til lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m.v § 23 nr. 5:

Endringen presiserer helsepersonells varslingsrett der de har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell. Det kreves ikke at helsepersonellet skal ha sikker kunnskap om at det foreligger mishandling eller svikt, jf. begrepet «grunn til å tro». Helsepersonellet må imidlertid ha en berettiget mistanke om at dyrene utsettes for mishandling eller alvorlig svikt. Rykter eller løst funderte antagelser om mulig mishandling eller alvorlig svikt som ikke bekreftes av helsepersonellets egne iakttagelser, vil som hovedregel ikke være tilstrekkelig til at varslingsretten inntreffer. Ved vurderingen av om det er grunn til å tro at dyrene utsettes for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, må helsepersonellet blant annet se hen til pasientens sykdom eller helsetilstand, og hvilken betydning dette vil ha for pasientens evne til å ta seg av dyrene på en forsvarlig måte.

Ethvert avvik fra det som anses for å være forsvarlig dyrehold vil ikke være tilstrekkelig til at helsepersonellet får en rett til å varsle. Varslingsretten vil først inntre dersom forholdene er å karakterisere som «mishandling» av dyr eller dersom den foreliggende svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell er å karakterisere som «alvorlig».

Bestemmelsen gir bare helsepersonellet en varslingsrett, ikke en varslingsplikt. Selv om det er grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, må helsepersonellet likevel foreta en konkret hel-

hetsvurdering av om det er «rettmessig» å gi opplysninger videre. Det må med andre ord foretas en interesseavveining mellom på den ene siden hensynet til pasienten og dennes krav på taushetsplikt, og på den andre siden hensynet til dyrene. Grunnvilkåret for at det skal kunne foreligge en varslingsrett er som nevnt at det er grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt. I disse situasjonene vil det med andre ord være snakk om et så vidt markant avvik fra forsvarlig dyrehold eller nødvendig dyrevelferd, at det normalt vil være rettmessig å varsle. Det kan imidlertid tenkes situasjoner hvor hensynet til taushetsplikten likevel må gå foran, for eksempel der hvor bruk av varslingsretten vil forverre eller ødelegge mulighetene for videre behandling eller oppfølging av alvorlig sykdom eller helsetilstand hos pasienten, der hvor situasjonen må antas å være av raskt forbigående art dersom nødvendig helsehjelp blir gitt eller der hvor helsepersonellet har forsikret seg om at pasienten selv vil i verksette nødvendige tiltak for å sikre god dyrevelferd.

I de fleste situasjoner hvor helsepersonellet gjennom sin yrkesutøvelse får grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, antas det at helsepersonellet vil få pasientens samtykke til å få i stand frivillige ordninger. Dette kan for eksempel skje ved at helsepersonellet informerer pasientens pårørende, naboer eller offentlige myndigheter. Dersom sakene ikke kan løses ved slike frivillige ordninger basert på pasientens samtykke, vil helsepersonell ha en rett til å gi videre opplysninger uten hinder av taushetsplikten.

Landbruks- og matdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om dyrevelferd.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om dyrevelferd i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag til lov om dyrevelferd

Kapittel I Generelle bestemmelser

§ 1 *Formål*

Formålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr.

§ 2 *Virkeområde*

Loven omfatter forhold som påvirker velferd hos eller respekt for pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk, tifotkrepser, blekksprut og honningbier. Loven gjelder tilsvarende for utviklingsstadier av nevnte dyr dersom sanseapparatet tilsvarer utviklingsnivået hos levende dyr.

Loven gjelder med de begrensninger som følger av avtale med fremmed stat eller organisasjon for norsk landterritorium, territorialfarvann, i norsk økonomisk sone, på norske fartøy og luftfartøy, på innretninger på norsk kontinentalsokkel samt for Svalbard, Jan Mayen og bilandene. Kongen kan i forskrift fastsette særlige regler, herunder gjøre unntak fra lovens bestemmelser, for Svalbard, Jan Mayen og norske biland under hensyn til de stedlige forholdene.

§ 3 *Generelt om behandling av dyr*

Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.

§ 4 *Hjelpeplikt*

Enhver som påtreffer et dyr som åpenbart er sykt, skadet eller hjelpeøst, skal så langt mulig hjelpe dyret. Dersom dyret er et dyr fra dyrehold eller storvilt, og det ikke er mulig å yte god nok hjelp, skal eieren eller politiet varsles umiddelbart.

Dersom det er åpenbart at dyret ikke kan leve eller bli friskt, kan den som påtreffer dyret avlive dette med det samme. Dyr fra dyrehold og storvilt skal ikke avlives i henhold til denne bestemmelsen dersom det lar seg gjøre å få tak i eieren, veterinær eller politiet innen rimelig tid.

Nødvendige utgifter til tiltak etter denne bestemmelsen skal staten betale, men utgifter knyttet til tiltak overfor dyr fra dyrehold kan kreves tilbake fra dyreholderen eller eieren.

Bestemmelsen i første og andre ledd gjelder tilsvarende for den som påfører dyr skade, men vedkommende kan ikke kreve dekning av staten for utgifter til hjelpetiltak.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om dekning av utgifter.

§ 5 *Varsling*

Enhver som har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, skal snarest mulig varsle Mattilsynet eller politiet. Varslingsplikten gjelder med de begrensninger som følger av annen lovgivning.

Enhver som får kjennskap til at et større antall ville eller forvillede dyr er utsatt for sykdom, skade eller annen lidelse utenom det normale, skal snarest mulig varsle Mattilsynet eller politiet.

§ 6 *Kompetanse og ansvar*

Dyreholder skal sørge for at dyr blir ivaretatt av tilstrekkelig og faglig kompetent personell. Andre skal ha nødvendig kompetanse til den aktiviteten de utfører.

Foresatt skal ikke la barn under 16 år ha et selvstendig ansvar for dyr.

Dyreholder skal ikke overlate dyr til personer som det er grunn til å tro ikke kan eller vil behandle dyret forsvarlig.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om krav til opplæring og kompetanse, herunder om godkjenning og om autorisasjon av personell.

§ 7 *Krav om registrering eller tillatelse*

Kongen kan i forskrifter stille krav til etablering, plassering, utforming og drift av aktiviteter omfattet av denne loven, herunder om tillatelse og tilbaketrekking av tillatelse, melding, registrering og godkjenning og om bortfall av godkjenning.

§ 8 *Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger*

Dyreholder skal påse at driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som brukes til dyr, er egnet til å ivareta hensynet til dyrenes velferd.

Den som markedsfører eller omsetter nye driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger til bruk på dyr eller i dyrehold, skal påse at disse er utprøvd og funnet egnet ut fra hensynet til dyrevelferd.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om omsetning og bruk av visse driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger samt om godkjenning og dokumentasjon av egnethet.

§ 9 *Medisinsk og kirurgisk behandling*

Medisinsk og kirurgisk behandling skal utføres på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte og ivareta dyrets funksjonsevne og livskvalitet.

Det skal ikke gjøres operative inngrep eller fjernes kroppsdeler på dyr uten at det foreligger forsvarlig grunn ut fra hensynet til dyrets helse. Det er likevel tillatt å foreta forsvarlig merking av dyr i dyrehold. Avhorning og kastring er tillatt når det er nødvendig ut fra hensynet til dyrevelferd eller av andre særlige grunner.

Ved smertefulle inngrep skal det nyttes nødvendig bedøvelse og smertelindring.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om medisinsk og kirurgisk behandling, herunder fastsette vilkår for eller forby visse former for slik behandling og gjøre unntak fra andre ledd.

§ 10 *Merking av dyr*

Ved merking av dyr skal det benyttes forsvarlige metoder som ikke påfører dyret atferdsmessige begrensninger eller unødige påkjenninger og belastninger.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om krav til merking av dyr, herunder påby og forby merking og merkemetoder, påby at merkede dyr skal være registrert i et register og bestemme hvem som skal ha innsyn i registeret. Det kan i forskrifter fastsettes vilkår for at umerkede dyr kan omplasseres eller avlives uten vederlag til eventuell eier.

§ 11 *Transport*

Transport skal foregå på en måte som er til minst mulig belastning for dyret. Dyr skal kun transporteres når de er i en slik tilstand at det er forsvarlig å gjennomføre hele transporten.

Transportmiddelet skal være egnet ut fra hensynet til dyrenes sikkerhet og egenart. Dyr skal ha nødvendig tilsyn og stell under transporten.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om transport av dyr.

§ 12 *Avliving*

Avliving av dyr og håndtering i forbindelse med avlivingen skal skje på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Den som benytter bedøvnings- eller avlivingsutstyr, skal påse at dette er egnet og vedlikeholdt.

Dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskelig varetekt, skal bedøves før avliving. Bedøvningsmetoden skal gi bevissthetstap, og dyret skal være bevisstløst fra før avlivingen påbegynnes og til døden inntreffer. Krav om bedøving før avliving gjelder ikke hvis dyret avlives med en metode som gir umiddelbart bevissthetstap. Etter at avliving er utført, skal det påses at dyret er dødt.

Avliving i nødstilfelle skal i størst mulig grad skje i samsvar med første og andre ledd.

Avliving av dyr skal ikke skje som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om krav til miljø, utstyr og håndtering i forbindelse med avliving av dyr. Kongen kan gjøre unntak fra bestemmelsene i andre ledd for andre dyr enn landdyr og sjøpattedyr.

§ 13 *Forsøk, undervisning og medisinsk virksomhet*

For å kunne avle, holde, formidle, avlive eller bruke dyr til forsøk, til undervisning i annet enn alminnelig stell og håndtering, eller i medisinsk virksomhet, skal både institusjonen og den ansvarlige for den aktuelle aktiviteten ha tillatelse fra tilsynsmyndigheten.

Tillatelse etter første ledd kan ikke gis hvis formålet kan oppnås uten bruk av dyr, eller hvis dyrene kommer i fare for å bli utsatt for unødige påkjenninger og belastninger. Det skal ikke benyttes flere dyr enn nødvendig, og dyrene skal belastes minst mulig.

I tillatelse etter denne bestemmelsen kan det gjøres unntak fra lov 15. juni 2001 nr. 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell § 18 første ledd nr. 3, slik at andre enn veterinær eller fiskehelsebiolog kan iverksette fullstendig eller lokal bedøvelse av dyr.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om bruk av dyr i forsøk, undervisning og medisinsk virksomhet, herunder om forbud mot visse typer forsøk og medisinsk virksomhet, om forbud mot bruk av visse dyrearter i forsøk og medisinsk virksomhet, samt om tillatelse og om unntak fra krav om tillatelse.

Kongen kan i forskrift gjøre unntak fra bestemmelsene i lovens kapittel I og II for bruk av dyr i forsøk.

§ 14 *Særskilte forbud*

Det er forbudt å:

- a) utøve vold mot dyr,
- b) hensette dyr i hjelpeløs tilstand,
- c) ha seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr, og
- d) bruke levende dyr som fôr eller agn.

§ 15 *Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger*

Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger skal utføres eller oppføres og holdes ved like slik at dyr ikke utsettes for fare for unødige påkjenninger og belastninger. Det skal ikke brukes piggråd i gjerde for å regulere dyrs ferdsel.

Den som er ansvarlig for bygningen, gjerdet og innretningen, skal føre nødvendig tilsyn med disse og gjennomføre nødvendige tiltak for å kunne oppdage, forebygge og avhjelpe fare for unødige påkjenninger og belastninger.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om bygninger, gjerder o.l., herunder om forbud mot og fjerning av slike, samt om unntak fra forbudet mot å bruke piggråd i gjerde.

§ 16 *Sporbarhet. Merking av produkter fra dyr*

Kongen kan gi forskrifter om sporbarhet for dyr eller produkter fra dyr ut fra hensynet til dyrevelferd.

Kongen kan gi forskrifter om merking av produkter som stammer fra dyr, herunder om påbudte og frivillige merkeordninger.

§ 17 *Omsetning m.v. av produkter fra dyr*

Kongen kan i forskrift begrense, stille krav til eller forby produksjon, omsetning, import og eksport av produkter fra dyr som er omfattet av denne loven. Dette gjelder med de begrensninger som følger av overenskomst med fremmed stat eller internasjonal organisasjon eller av folkeretten for øvrig.

§ 18 *Adgang til sted og plikt til å yte bistand*

Tilsynsmyndigheten skal ha uhindret adgang til sted eller lokale der det er grunn til å tro at det holdes dyr eller foregår annen aktivitet omfattet av loven. Dersom tilsynsmyndigheten ikke gis uhindret adgang og det er grunn til å tro at dyr er utsatt for unødige påkjenninger eller belastninger, kan tilsynsmyndigheten om nødvendig likevel ta seg inn med politiets bistand. Politiet skal ha tilsvarende adgang når de er anmodet av tilsynsmyndigheten om å bistå. Utenlandske inspektører kan delta i

inspeksjoner m.v. når det er nødvendig for å ivareta Norges internasjonale forpliktelser.

Enhver som blir ført tilsyn med skal vederlagsfritt stille nødvendige lokaler, inventar, arbeids hjelp og redskaper til disposisjon for utøvelse av tilsynet og ellers være behjelpelig med å legge til rette for tilsynet.

§ 19 *Opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak*

Dyreholder og andre som har plikter etter denne loven, skal på anmodning fra tilsynsmyndigheten gi opplysninger, melding, rapporter, dokumentasjon og innsyn i dokumenter som har betydning for tilsynsmyndighetens kontroll med etterlevelse av loven eller bestemmelser gitt i medhold av loven. Andre som har relevant informasjon, skal på anmodning fra tilsynsmyndigheten gi nødvendige opplysninger.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om innholdet i opplysnings- og dokumentasjonsplikten, og om plikt til å etablere og gjennomføre systematiske kontrolltiltak.

§ 20 *Jakt, fangst og fiske*

Jakt, fangst og fiske skal utøves på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Kongen kan til utfylling av første ledd gi nærmere forskrifter om jakt, fangst og fiske på villlevende dyr.

Kongen kan gi forskrifter om jakt, fangst og fiske på dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskers varetekt, herunder om trening for slik aktivitet, samt forby eller stille krav om særskilt tillatelse for slik aktivitet.

§ 21 *Innfanging og håndtering av villlevende dyr*

Kongen kan gi forskrifter om innfanging og håndtering av villlevende dyr, herunder om vilkår for og forbud mot slike aktiviteter.

Kapittel II Særlige bestemmelser om dyrehold

§ 22 *Generelle vilkår for hold av dyr*

Dyr skal bare holdes hvis de kan tilpasse seg holdet på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Kongen kan gi nærmere forskrifter som begrenser eller forbyr hold av visse dyrearter, raser eller avlslinjer.

§ 23 *Dyrs levemiljø*

Dyreholder skal sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, herunder gi mulighet for stimulerende akti-

viteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd. Dyrs levestandard skal fremme god helse og bidra til trygghet og trivsel.

Dyr skal ha adgang til egnet og trygt tilholdsrom utenom normal beiteperiode.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om krav til dyrs levestandard, herunder om egnet og trygt tilholdsrom, tiltak for å forebygge, oppdage og bekjempe brann og om unntak fra krav om tilholdsrom.

§ 24 Tilsyn og stell

Dyreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell, herunder sikre at:

- fôr, beite og vann er av god kvalitet, dekker dyrets behov for næring og væske og fremmer god helse og velferd. Dyr skal ikke tvangsføres eller tvangsvannes, med mindre det skjer av dyrehelsemessig grunn,
- dyr beskyttes mot skade, sykdom, parasitter, rovdyr og andre farer. Syke og skadde dyr skal gis forsvarlig behandling og avlives om nødvendig,
- spredning av smitte begrenses, og
- dyr, der det er relevant, blir tilstrekkelig tamme til å kunne håndteres og stelles på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om krav til omfang av tilsyn og stell og om beskyttelse og behandling av dyr.

§ 25 Avl

Avl skal fremme egenskaper som gir robuste dyr med god funksjon og helse.

Det skal ikke drives avl, herunder ved bruk av genteknologiske metoder, som:

- endrer arveanlegg slik at de påvirker dyrs fysiske eller mentale funksjoner negativt, eller som viderefører slike arveanlegg,
- reduserer dyrs mulighet til å utøve naturlig atferd, eller
- vekker allmenne etiske reaksjoner.

Dyr med arveanlegg som nevnt i andre ledd, skal ikke brukes i videre avl.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om avl av dyr i strid med prinsippene i denne bestemmelsen.

§ 26 Trening, fremvisning, underholdning og konkurranser

Den som trener dyr og den som bruker dyr til fremvisning, underholdning og konkurranser samt arrangør for slike aktiviteter, skal påse at dyr:

- er i stand til å gjennomføre aktiviteten uten å bli utmattet eller skadet,

- ikke utsettes for eller er påvirket av midler eller behandling som kan gjøre aktiviteten dyrevelferdsmessig uforsvarlig,

- ikke med hensikt påføres frykt, skade eller unødige påkjenninger og belastninger, og

- ikke trenes til eller brukes i kamper mot andre dyr eller mot mennesker.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om trening, fremvisning og konkurranser m.v., herunder stille krav om særskilt tillatelse eller forby ulike former for slik aktivitet, forby bruk av visse dyrearter og forby visse former for midler og behandling.

Kongen kan gjøre unntak fra første ledd.

§ 27 Omsetning av dyr, ivaretagelse av andres dyr m.v.

Den som selger eller overlater dyr til andre, skal gi den som overtar dyret nødvendig informasjon om forhold som er av betydning for dyrets velferd.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om import, eksport, omsetning, omplassering, utlodning, leie og lån av dyr samt om ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr, herunder forbud mot slike aktiviteter. Kongen kan gi forskrifter om krav til medfølgende informasjon når dyr overføres fra en person til en annen.

§ 28 Utsetting av dyr i naturen

Dyr fra dyrehold kan bare settes ut i naturen for å bli villlevende når dyret har gode muligheter for å tilpasse seg og overleve i det nye miljøet.

Kongen kan i forskrift fastsette vilkår for eller forbud mot utsetting av dyr i naturen.

Kapittel III Administrative bestemmelser og sanksjoner

§ 29 Avgift og gebyr

Kongen kan i forskrifter pålegge gebyr for å dekke kostnader med tilsyn, kontroll og særskilte tjenester etter denne loven eller forskrifter hjemlet i denne loven.

Kongen kan i forskrifter pålegge virksomheter omfattet av lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) å betale en avgift på næringsmidler. Avgiften skal dekke kostnader med tilsyn og kontroll etter denne loven med hold og bruk av dyr i produksjon av næringsmidler der kostnadene ikke dekkes av gebyr etter første ledd.

Kongen kan i forskrifter pålegge produsenter eller importører å betale en avgift på fôr til dyr som ikke brukes til produksjon av næringsmidler. Avgiften skal dekke kostnader med tilsyn og kon-

troll etter denne loven med hold og bruk av dyr som ikke blir brukt i produksjon av næringsmidler og der kostnadene ikke dekkes av gebyr etter første ledd.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om beregning av gebyrene og avgiftene, og om innkreving og innbetaling av disse.

Ved forsinket betaling av avgifter og gebyr skal det betales rente i samsvar med lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling.

Avgifter og gebyr er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 30 Tilsyn og vedtak

Mattilsynet fører tilsyn og kan fatte nødvendige enkeltvedtak for å oppnå etterlevelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven.

Mattilsynet oppnevner dyrevernnemnder for å ivareta lekmannsskjønnet i dyrevelferdsarbeidet. Nemndene er en del av Mattilsynet.

Kongen kan delegere myndighet til andre offentlige og private organer enn Mattilsynet og gi bestemmelser om hvem som er klageinstans i slike tilfeller.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om utøving av tilsynet og om oppnevning, sammensetning og drift av tilsynsorganer.

§ 31 Kompensasjon

Ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner grunnet rovvilt etter § 30, har dyreeier rett til økonomisk kompensasjon. Kongen kan gi nærmere forskrifter om rett til, vilkår for og utmåling av slik kompensasjon.

§ 32 Gjennomføring av pålegg, midlertidig forvaring av dyr m.v.

Dersom pålegg fra tilsynsmyndigheten ikke etterkommes, det er ukjent hvem som er ansvarlig, eller det er nødvendig å få gjennomført tiltak raskt, kan tilsynsmyndigheten selv iverksette nødvendige tiltak.

Tilsynsmyndigheten eller politiet kan etter vedtak ta dyr i midlertidig forvaring eller på annen måte sørge for at dyret får nødvendig tilsyn og stell. Vedtak fattet av politiet faller bort om det ikke stadfestes av tilsynsmyndigheten innen 7 dager. Ansvar for dyr omfattet av politiets vedtak overføres til tilsynsmyndigheten når vedtaket stadfestes.

Midlertidig forvaring av dyr skal ikke vare lenger enn nødvendig. Dersom tilsynsmyndigheten finner at dyret ikke kan leveres tilbake til eier, skal dyret avlives. Hvis eieren samtykker, kan dyret likevel omplasseres eller selges.

Tiltak etter første og andre ledd kan gjennomføres for dyreholders regning. Skyldige beløp er tvangsgrunnlag for utlegg.

Politiet skal hjelpe til med gjennomføring av tilsyn og vedtak når tilsynsmyndigheten ber om det.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om gjennomføring av pålegg og midlertidig forvaring av dyr.

§ 33 Forbud mot aktiviteter omfattet av loven

Den som unnlater å etterkomme vesentlige pålegg eller grovt eller gjentatte ganger overtrer bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven, kan av Mattilsynet ilegges nødvendige forbud mot aktiviteter omfattet av denne loven. Forbudet kan gjelde alle eller noen arter, en eller flere aktiviteter, for en viss periode eller inntil videre.

Domstolen kan i forbindelse med straffesak fastsette forbud som nevnt i første ledd.

§ 34 Overtredelsesgebyr

Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven, kan ilegges et overtredelsesgebyr av tilsynsmyndigheten. Gebyret skal stå i forhold til overtredelsens alvorlighetsgrad. Det kan videre tas hensyn til fortjeneste som den ansvarlige har hatt ved overtredelsen og tilsynsmyndighetens kostnader i tilknytning til kontrolltiltak og behandling av saken.

Vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om overtredelsesgebyr, herunder bestemmelser om fastsettelse og beregning av gebyret.

§ 35 Tvangsmulkt

Tilsynsmyndigheten kan ilegge tvangsmulkt i form av engangsmulkt eller løpende dagmulkt til den som unnlater å etterkomme et enkeltvedtak innen fastsatt frist.

Tvangsmulktens størrelse fastsettes under hensyn til hvor viktig det er at vedtaket gjennomføres, og hvilke kostnader det antas å medføre.

Tvangsmulkt kan fastsettes allerede i forbindelse med at et vedtak treffes når det anses nødvendig at fristen overholdes.

Vedtak om tvangsmulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Tilsynsmyndigheten kan frafalle påløpt tvangsmulkt.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om fastsettelse og beregning av tvangsmulkt.

§ 36 Etablering av dataregistre

Tilsynsmyndigheten kan opprette nye eller knytte seg til eksisterende dataregistre når det er nødvendig av hensyn til lovens formål, eller når det er nødvendig for å oppfylle internasjonale avtaler som Norge har inngått. Slike registre kan ikke uten samtykke fra den det gjelder inneholde personopplysninger som er sensitive i henhold til lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger § 2 nr. 8.

Kongen kan gi forskrifter om plikt til å avgi opplysninger til slike registre.

§ 37 Straff

Forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven eller vedtak gitt i medhold av loven, straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler, såfremt forholdet ikke rammes av strengere straffebestemmelse. På samme måte straffes medvirkning.

Grov overtredelse straffes med fengsel inntil 3 år. Ved vurdering av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på overtredelsens omfang og virkninger, og graden av utvist skyld.

Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder ikke for overtredelse av §§ 4, 5 og 6.

Kapittel IV Avsluttende bestemmelser

§ 38 Gjennomføring og utfylling

Kongen kan fastsette de forskrifter som er nødvendige for å oppfylle Norges forpliktelser som følge av EØS-avtalen, herunder at slike forskrifter i tilfelle motstrid skal gå foran denne loven.

§ 39 Endringer i andre lover

a. I lov 15. juni 2001 nr. 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell gjøres følgende endringer:

§ 14 andre og tredje ledd skal lyde

a. Dyrehelsepersonell plikter snarest mulig etter anmodning å yte den hjelp vedkommende evner – personlig eller ved stedfortreder – når det etter tilgjengelige opplysninger må antas at øyeblikkelig hjelp er påtrengende nødvendig. Plikten faller bort ved gyldig forfall eller ved at hjelp i tide blir ytt av annet dyrehelsepersonell.

b. For den hjelp dyrehelsepersonell har ytt etter foregående ledd, kan hun eller han kreve en passende godtgjørelse fra staten dersom hun eller

han ikke etter krav får betaling av rekvirenten eller den som har betalingsplikten. Dersom rekvirenten eller dyrehelsepersonellet selv har hjelpeplikt etter dyrevelferdsloven § 4 og dyret er viltlevende eller ikke har en kjent eier eller innehaver, kan dyrehelsepersonell kreve en passende godtgjørelse fra staten for nødvendig hjelp.

c. Departementet kan gi forskrifter om når øyeblikkelig hjelp er påtrengende nødvendig, hva som er nødvendig hjelp, passende godtgjørelse og om andre vilkår for godtgjørelse etter denne bestemmelsen.

§ 31 første ledd, første setning skal lyde:

Rådet skal være rådgiver for veterinærmyndighetene i disiplinærsaker, saker om forsvarlig virksomhet og saker av veterinærmedisinsk art.

b. I lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m.v. (helsepersonelloven) gjøres følgende endringer:

Ny § 23 nr. 4 skal lyde:

– 4. at opplysninger gis videre når tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysningene videre,

Ny § 23 nr. 5 skal lyde:

– 5. at opplysninger gis videre når helsepersonell gjennom sin yrkesutøvelse har grunn til å tro at dyr blir utsatt for slik mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell at det anses rettmessig å gi opplysningene videre til Mattilsynet eller politiet eller

Nåværende § 23 nr. 5 blir ny § 23 nr. 6.

c. I lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) gjøres følgende endringer:

§ 20 oppheves.

§ 40 Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

Denne loven trer i kraft (dato). Fra samme tidspunkt oppheves lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern samt lov 19. april 2002 nr. 11 om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern.

Forskrifter eller enkeltvedtak gitt i eller i medhold av lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern gjelder fortsatt inntil de blir opphevet.

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Post og distribusjon
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Faks: 22 24 27 86

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Akademika AS
Avdeling for offentlige publikasjoner
Postboks 84 Blindern, 0314 Oslo
E-post: offpubl@akademika.no
Telefon: 22 18 81 00
Faks: 22 18 81 01
Grønt nummer: 800 80 960

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: Lobo Media AS 11/2008

